

SZÉCHENYI ZSIGMOND:

CSUI! ...

(Afrikai vadásznapló - 1928. október - 1929. április)

ELŐSZÓ

Az "afrikavadászok"-nak két fajtáját ismerjük. Két aránytalan csoportját, mert az egyik fölényes többséggel áll a másik elenyésző kisebbségével szemben. Ennek a kisebbségnek tagjai egytől egyig kiváló, jeles emberek, ritka kivételek, akik megérdemlik a legnagyobb elismerést.

Ők azok, akik - nem írnak könyvet.

A mai napig én is közéjük tartoztam. A mai napig mindenki szeretett. Ujjal mutogattak rám: íme, egy ember, aki Afrikában vadászott, és nem írt róla könyvet!

És most vége a dicsőségnek. De szolgáljon mentségemül, hogy most sem könyvet írok, hanem csak ott, helyszínen készült naplómát bocsátom a közönség elé. Mindennapos feljegyzéseim ezek, melyeket esténként a tábor tüze mellett, sokszor álmos fejfel vetettem papírra, hogy emlékemben össze ne keveredjenek.

Kérem, olvassák a megfelelő elnézéssel!

Budapesten, 1930. november havában

Széchenyi Zsigmond

... le a völgynek, fel a hegyre

Vadcsapáson, vízomláson

Veri, vágja, úzi egyre ..."

(Arany)

1928. okt. 21-én, Génua, Miramare-szálló

Zuhogó esőre, sípoló orkánra ébredek. Ablakom a piszkosszürke, fehér bodros tengerre nyílik, az pedig most legkevésbé sem lelkesítő. Sőt Határozottan ellenszenves annak, aki háromhetes hajóútra indul.

A délelőtt bevásárlással telik el, sötét, latyakos utcákban. Kifelejtett apróságok utánpótlása, útlevelek, kiviteli engedélyek elrendezése, lőtásfutás egyik hivatalból a másikba.

Délután beérkezik a hajónk. Silány kis alkotmány, innen a szálloda ablakából nézve. A Szuezi csatornán, amelyen át vezet majd útunk, csak korlátolt nagyságú hajók járhatnak: így az arrafelé tartók aránylag kicsinyek a többi óceánjáróhoz viszonyítva.

Estefelé csendesedik az eső. Lesétálok a kikötőbe, hogy közelebről megtekintsem következő háromhetes tartózkodásom helyét.

Bizony, közelről nézve is kopott kis hajó ez. Szűk kabinok, még szűkebb étterem, alig lehet benne átnyomakodni az egymás mellé zsúfolt asztalok között. A fedélzeten néhány érdektelen külsejű utas cselleng. Szidják az időt, panaszkodnak, hogy már három nap óta zaklatja őket. Meg is látszik rajtuk.

A hajó neve Usambara, német társaság tulajdona. Hamburgból jön és Fokföldre igyekszik. Beszállni csak holnap lehet.

Okt. 22-én Génua

Mára még jóval erősbödött a vihar. Hegyen épült szállodánkat majd elviszi, ömlik az eső, vastag ködbe vész a kilátás: legjobban az idő - annak, aki nem utazik.

Hajónk, amely tízezer tonnája ellenére tegnap sem volt nagy, ma reggelre szemlátomást fogyott, gyatra kis dunai propellerré zsugorodott; ilyen ítéletidőben útnak ereszteti, szinte lelketlenségnek tűnik.

De az efféle hajóskapitánynak nincs szíve. Délutánra kitűzte az indulást.

Pontosan háromkor hagyjuk el a hideg, agyonázott kikötőt, a szálnalmas hajóbanda muzsikája mellett, mely a Muss i' denn zum Städtle hinaus című német búcsúztatót noszogatja, utolérhetetlen egykedvűséggel.

Minden kikötő elhagyásakor ez a szokásos búcsúdal.

Ezúttal ugyan hiányoznak a búcsút integetők. Elverte őket az eső. De a fedélzeten didergő muzikusok mégis végigcincogják nótájukat, pedig senkinek sem kell - csak a szél kapkodja szét a hangokat.

Génuva csakhamar beletávozik a ködbe..,

Nyílt vízre érve, megadással készülődtem neki a rosszulletnek. De hiába. Egyszerűen becsapott. Nem jött.

Pedig csak harmadnapra csillapul a vihar; a szakadozó felhők közül kibukkan a nap, ragyogása fedélzetre csalja az utasok mind ez ideig láthatatlan csoportját. Egymás után szállingóznak elő, megviselt ábrázattal, bizonytalan léptekkel.

Folyik az ismerkedés, az egymást való, kölcsönös latolgatás. Estére már jóformán mindegyik tudja a másikáról, hogy kicsoda, mi járatban van. Nagyrészt angolok, elvéve akad csak néhány német, svéd, görög és portugál. Kereskedők, gyarmati hivatalnokok, ültetvényesek, gyémántbányászok, elefántvadászok, szerencsevadászok, jámbor misszionáriusok és gyanús kalandorok – tarka társasága. Akad minden ízlésnek megfelelő.

A hajóélet a szokásos lustálkodás jegyében telik. Olvasás, sétálgatás, társasjátékok, céltalan hentergés a fedélzeten. Vitorlavászonból készült uszodánk is van, bármikor lubickolhatunk. Tekintve azonban, hogy állandó tartózkodóhelye a fickádozó gyermekeseregnek - mert az is van ám, mégpedig szép számmal - nem sok hasznát vettem.

Ötnapi hajózás után verőfényes, meleg időben futunk be Port Said ba.

Rohamszerűen lepi el hajónkat a hagyományos tolakodó, tarkabarka tömeg: arab, indus, görög, szerencsen; vigécek, hordárok, szemfényvesztők, zsebárusok, zsebmetszők zsinatolása.

A Keletnek ez a rajtaütésszerű, kíméletlen kirobbanása valósággal elbódít. A tengeri út álmosító egyhangúsága után átmenet nélkül tör ki a hangoknak, színeknek, szagoknak, benyomásoknak megdöbbentő zűrzavara. A nyugalmas hajó, mintha bolondokházává vált volna.

Nem először járok itt, mégis a váratlanság erejével hat rám az érkezés. A szó szoros értelmében mellbe vág a Kelet, szinte tehetetlenül állok a lehengerlő, zsvajgó emberáradat közepette.

Az első "roham" ereje csillapodván, ismét lélegzethez jutok. Az árusok nagy rikácsolás közben osztják fel maguk közt az elfoglalt harcteret, ki-ki a maga darabján sorakoztatja fel portékáit, piactérré válik a fedélzet. Megindul az üzlet selyemben, szőnyegben, csontfaragványban, gyöngysorban, postabélyegben, dohányneműben, keleti gyümölcsben, rózsaoilban és fáraók koporsószilánkjában.

Arab bűvészek okvetetlenkednek köztünk; csibét és házinyulat tucatszámra varázsolnak elő az utasok zsebéből. Indus gyöngyhalászok úszkálják körül hajónkat; fáradhatatlanul, órák hosszat bukdácsolnak az utasok lehajigálta pénzdarabok után. Halakat megszégyenítő ügyességgel dolgoznak; a pénzt, egyéb bugyelláris híján, szájukba raktározzák. Némelyiküknek már megszakadásig tele a pofája aprópénzzel – de csak ordít, és bukik tovább rendületlenül. Hogy itt is akad gavallér, aki shilling helyett nadrággombot hajít le, akár Budapesten a gyűjtőperselybe, azon nem csodálkozom. Sokféle utasunk van.

Hajónk nem tud parthoz állni, kint horgonyoz az öbölben, csónakok szállítanak a szárazra.

Mozdulatlannak látszik a tenger, mozdulatlanul áll hajónk, mégis himbálódznak odalent a kis csónakok, és ugyancsak ki kell számítanunk a lépést, hogy a leengedett függőlépcső utolsó fokáról el ne tévesszük a csónakba ugrást.

Innét a kis ladikból nézve, vég nélküli, sűrű pánccéfal a hajónk oldala. Nem látni sem a tetejét, sem a végét. Csak később, mikor már jó néhány dobásnyira evezünk mellőle, akkor ölt hajóformát. Mereven lebeg a víz és az ég kétféle kékje között, akár csak valami hajóstársaság reklámképe!

Mihelyt a parthoz ütődő csónakból kikapaszkodunk, még lélegzetünk is eláll, olyan hevességgel tör ránk a kikötő zsidó csőcseléke.

Túltesznek minden oláh cigányon. Szemtelen erőszakosságuk vérig bosszantja a partra szálló idegent, aki előbb-utóbb kimerülten, mint az űzött vad, visszaszökik hajójának menedékébe.

Most is vagy féltucat sanda nézésű, kormos képű kalmár kötekedik körülöttem, viszem őket magammal, mint rám ragadt kullancsokat - ember legyen, aki ezeket lerázza! Jár a kezük-lábuk, szemük-szájuk, rángatnak, húzkodnak, elállják utamat, letiporják cipőmet, mialatt a rendőrök-pedig azok is elegen vannak - a világ legközömbösebb ábrázatával szemlélik az eseményeket, akár csak valami egykedvű juhász a békésen legelésző nyáját! Sőt, mintha megelégedettség mutatkozna arcukon; tetszik nekik a szívélyes istenhozott, amellyel népük az idegen vendégeket fogadja.

Az idegen vendég pedig elszántan törtet előre; merev arccal, mint ókeresztény vértanú az arénában. (A körülötte marakodó árusok helyettesítik az éhes oroszlanokat.) Siketnémának tettet magát. Passzív rezisztenciát gyakorol. Majd jókedvűen fütyörész, mintha semmi sem történe körülötte. De hiábavaló minden. Üldözői nem tágítanak:

- Ha a kalárisfüzér nem tetszik, talán a hózéntráger méltóztassék! Vagy ezt a valódi borostyánszipkát, esetleg az összehajtható cipőgombolót! - Nem parancsolja a gombolót? Akkor itt van II. Ramsesnek eredeti, színarany fülbevalója! Vagy legalább ezt a hat darab leszakíthatatlan nadrággombot! Az idegen vendégnek egyetlen arcizma sem rándul. Rendíthetetlenül megy a maga útján - élő szfinszk! De a véredek el nem engedik:

- Nadrággomb sem kell? - Hogy is kéne! Hogy is juthattam én, gyarló kereskedő, ilyen együgyű gondolatra! Ilyen finom úr csak nem vesz nadrággombot! De van ám itt egyéb is! Olyan, amelyet sehol sem látott az egész föld kerekén!

Kotkodácsolni kezd, majd hirtelen kapással két újszülött csirkét ránt elő inge alól:

- Íme! Egyiptomi lbisek! Ebben a pillanatban látták meg a napvilágot! Mit parancsol uraságod, az lbiseket vagy a kávédarálót? Az áruk ugyanegy!

Lihegve szavalnak körülöttem. Bele-bele kapnak kabátomba, de még erre sem reagálok, nehogy tárgyalásba kelljen bocsátkoznom. Néha egymást marják el mellőlem; ha kettőjük összevesz rajtam, megállnak a forgatagban verekedni, lemaradoznak a sarkamból. És mihelyt valamelyikük érzi, hogy magában maradt, hogy a többi csahos elszakadozott mellőle, titokzatos suttogásba kezd, ravaszul pislogat, és fülem mellé hajolva, kijátssza utolsó ütőkártyáját:

- Diszkrét felvételek! A valódi arab szerelem tizenkét képben! Kitűnő gondúzó a fedélzeten!

Ez az "elit áru". A pornografikus levelezőlapok. Mikor már semmin sem lehet túladni, ezek kerülnek elő. Ez az "atout as"!

Sokféle nyelven elhadarja a képen történőket, még mindig abban bízik szegény feje, hogy végül talán mégiscsak eltalálja anyanyelvemet.

De elérem a szálloda ajtaját, kint rekednek a piócák, megmenekültem!

Még aznap este felszedjük a horgonyt és napnyugtakor bekanyarodunk a Szuezi csatornába. Másnap virradóra már Szuezbén, a csatorna déli végében állunk. A bennszülött árusok hosszú árbocos vitorlásokon sorakoznak fel hajónk körül. Vékony, hajladozó, árbocfájuk legtetejére másznak, ott lóbálóznak naphosszat – portékájukat dicsérve.

Az öböl tele van cápával. Bezzeg itt nem mutogatják magukat a pénzbúvárok! Matrózaink hatalmas vashorgot vetnek ki, sikerül is egy cápát fogni, s a fedélzetre felhúzatni. Nem nagy cápa. A szakértők legalábbis azt állítják.

Alkonyatkor gyönyörű, tipikusan egyiptomi világításban hagyjuk el Szuét. Jobbról sötétlila hegyek, tetejükbe bíborcsipkét cfráz a mögjük bukó napkorong. Balról a S i n a i félsziget kénsárga homokpartja, felette makulátlan kékségű ég. Opálszínű, mozdulatlan tükör a tenger; széjjelszórva látszik rajta néhány narancsszínvitorlájú "dahabia" (arab halászsajka). Mintha vízre szállott, nagy sárga lepkék lennének. Vontatottan hallatszik róluk a bennszülött halászokmélabús dala.

A Vörös-tengert járjuk immár. Éjjel felhurcolkodom a fedélzetre; a kabinokban már tűrhetetlen a forróság.

A következő néhány nap - végig a Vörös-tengeren - kínos! Sem nyugodni, sem enni nem lehet a hőségtől, s ami a legkellemetlenebb, éjjel sincs lehűlés. Lihegünk a tikkasztó, ólmos levegőben, egyszóval - mit cfrázzam tovább - meleg van.

A tenger csendes, egész valószínűtlenül kék, és tele van csodálatos állatokkal. Apró, ezüstszerű repülőhalak tömegesen villannak fel a hajó körül és 29-30 méternyi repülés után visszabuknak a habokba. Tányérnagyságú, kék, zöld és narancsszínű medúzák lebegnek a víz színe alatt, megannyi magányos álmélkodó szem; kocsonyaszerűek és ijesztőek.

Fényes, kövér delfinek vetődnek fel itt is, ott is. Cápák követik a hajót; néha kivillantják éles fekete farkuszonyukat.

Négy napig tart a fullasztó hőség. Ez alatt alaposan megutáljuk a Vörös-tengert. Csak ötödnap virradóra keveredünk ki belőle a B a b el M a n d e b szoroson át, és nemsokára kikötünk az arabiai A d e n b e n.

Kint horgonyozunk vagy két puska lövésnyire a parttól. Mivel estéig itt kell vesztegelnünk, kiszállítatjuk magunkat csónakon. Ez eléggé veszélyes az ismét igen erős hullámozás miatt. Csuumvizesek vagyunk, mire partot érünk.

A város indiai benyomást tesz; annyiban, hogy több indust látunk, mint arabot; indiai pénz, indiai bélyeg járja.

Széjjelnézünk a kietlen, piszkos, minden legcsekélyebb növényzetet, virágot nélkülöző városcában. Megtekintjük a fő látványosságot, a meglepő méretű, ókori víztartókat. Meredek hegyoldalban, kősziklába vájt, hatalmas medencék ezek; az esővíz felfogására szolgálnak.

Perzselő nap, vakító sárga homok, sárga sziklák, kiállhatatlan légytömeg; ezenkívül néhány álmos hindu, néhány álmos teve és néhány álmos döggkeselyű. Ez Aden. Erről bárki felismerheti.

Estefelé felszedjük a horgonyt, és nekivágunk Délnek.

Nem győzünk hálálkodni, hogy "na végre - csak hogy kiértünk a Vörös-tengerből". Mindenki ezt ismételteti, már szinte együgyűen hangzik. A hőség nyilván az agyvelőkre is ránehezedett.

Az idő ezentúl is nagyon meleg, de nem kellemetlen.

Kiérve az adeni öbölből, megkerüljük Afrika legkeletibb pontját, a Guardafui-fokot, s az Indiai-óceánba fordulva, Szomáliföld mentén haladunk az Egyenlítő felé.

Már tegnap óta javában állnak a legkülönbözőbb versenyek, mindegyikre díjakat vásároltak Port S a i dban. Futóverseny, ugróverseny, teniszverseny, sakkverseny, bridzsverseny. Bajnokjelöltek lettünk valamennyien, olimpiai stadion

a hajó. Végül aztán a szokásos "Egyenlítő keresztséggel" egybekötött maskarából fejezi be az "örömhétet".

Az "Egyenlítő keresztség" melynek tudvalevőleg minden első ízben erre járónak alá kell magát vetnie, ezúttal nem a szokásos módon ment végbe. Vagyis nem döntötték bele az illetőket székestül hanyatt az uszodába, hanem tekintettel az estélyi ruhákra (a szokástól eltérően este tartották), kíméletesebb módot választottak. Minden egyes jelöltet felszólítottak a pódiumra, ahol csúnya nagy Neptun trónolt, aki az elébe vezetett áldozatot úgy keresztelte meg, hogy kétes illatú, szagos vízzel szembepermetezte.

Minden újonnan keresztelt cifra okiratot kapott, melyen Neptun sajátkezű aláírásával bizonyítja, hogy nevezett az északi félteke szennyétől ezennel meg tisztítottván, jogosan léphet át a déli félgömbre. Az öreg Neptun mellett meglehetősen ijesztő külsejű királyné feszengett, és bizonytalan korú hableányok zöld ruhácskában imbolyogtak körül a felavatottakat.

Megható ünnepély volt.

Utána hajnalig tartó bál, amit az erősen hintázó hajó kissé megnehezített, mert minduntalan egymásnak vágódtak a táncoló párok.

Nov. 8-án

Az Egyenlítő alatt járunk már. Sőt holnap már neg is kéne érkeznünk. Folyik a pakolás, ami határozottan legkellemetlenebb része az ilyen hosszú tengeri útnak. A holmi, szokás szerint nem fér a kofferekbe, az útközben vásárolt limlomot el kell ajándékozni. A kabinokban szörnyű a hőség, a folyosókon pedig poggyásztornyok zárják le a közlekedést. úgy dolgozunk, az egész kabinsor ingre vetkőzve, saját verejtékünkbe fulladva, akár a gályarabok. Nincs hely, nincs levegő, nem csukódnak a kofferek és - 40 fok meleg van!

Másnap hajnalban feltűnik K i l i n d i n i, Kelet-Afrika ősrégi portugál erődítményének, Mombasanak kikötője. Bujazöld vidéket, pálmaerdőket, óriás baobab fákat látunk, már amennyire a kis kerek kabinablak látni enged.

Alig kezdek neki az öltözésnek, már bent állunk a révben, és kitör fölöttem a szokásos kikötési pánik! Hogy minek ez a pokoli zsvaj, ez az őrjöngő izgalom, erre sosem tudtam magyarázatot kapni.

Ha valóban sietni kellene, mert csak rövid ideig áll a hajó, még megérteném; de hisz erről szó sincs, itt marad másnapig, van idő akár hússzoros ki-beszállásra. És ilyenkor mégis mindenki megvadul, mindenki ordít, mindenki rohan, mindenki kérdez, senki sem felel, mindenki keres, senki sem talál, barát barátot nem ismer, az eddig legszelídebb egyének kellemetlen méregzsákokká fajulnak - a vak is láthatja, hogy Afrikában vagyunk!

Az én kabinomhoz is hamarosan eljut a földindulás. Lelketlen emberek döngetik ajtómat, matrózok, hordárok vagy tudom is én micsodák. Tudatják, hogy megérkeztünk, poggyászt, útlevelét követelnek.

Sietve készülődöm, de bezzeg jobban tettem volna, ha visszafekszem ágyamba. Mérgelődve izzadnak az utasok a zsúfolásig telt hajószalonban ahol végnélküli útlevel-vizsgálat folyik.

Búcsúzkodás. Újra meg újra visszatérünk a hajóbarba, ezzel is, azzal is felhajtunk egy búcsú-, kortyot. Kicseréljük egymás névjegyét, feljegyezzük egymás címét, megígérjük, hogy majd írunk, hogy majd okvetlen felkeressük egymást valamikor, pedig mindnyájan tudjuk, hogy előreláthatólag soha többé nem találkozunk. Fent a hajószalonban még barátok vagyunk valamennyien, a hosszú közös út összemelegített bennünket. De mikor végre kiszállhatunk, és elnyel bennünket a kikötő zsvaj, a hajóbéli barátok nagy része idegenné távolodik. Ismét szárazföldet érezvén lábunk alatt, szétfoszlik az eddigi egymásra utaltság laza köteléke...

Széjjelszóródunk.

Mihelyt poggyásunk előkeveredett a hajó aljából, kezelésbe vette a vámhivatal. Ez volt aztán a valódi haddelhadd. Részletesen le sem tudnám írni, olyan zűrzavaros képe kóvályog még előttem.

Lélegzethez jóformán csak akkor jutottam, amikor délután három órakerülten dőltem az Uganda-vasút fülkéjének padjára, azzal a megnyugtató tudattal, hogy minden holmim megvan. Itt van velem a vonatban, immár senki emberfia nem bánthatja.

Hogy a vámvizsgálat alatt mind a hat fegyverünket egyenkint ki kellett pakolni, szájjelszedni és számaikat felírni; hogy minden egyes patronládát feltörettek velünk átolvasás végett; hogy valamennyi filmesládát, valamennyi koffert fel kellett feszegetnünk, s az utolsó gallérgombig kiürítenünk; hogy időközben háromszor is be kellett rohannom a fővámhivatalba ilyen meg olyan meg amolyan engedélyért; hogy végül még vissza kellett száguldanom a hajóra, lemásznom a hajófenékbe, hogy a százféle teherrakomány alá keveredett, hiányzó fegyveremet (a hetediket) előbányásszam, sajátkezűleg az emelődarura kötözsem; hogy mennyit kellett könyörögnöm, szitkozódnom, hazudoznom, esküdoznom, ide fizetnem, oda fizetnem, talpamat és idegrendszeremet koptatnom, az az, aki a Kilindini Costum h o u s e - t (*Kilindini vámhivatal*) nem ismeri, úgylis bajosan tudja elképzelni.

De hát, amint az imént mondtam, túlestünk már minden bajon, bent ülünk a vonatban, mely naponta csak egyszer közlekedik. Négy óra tájban, sok sípolás, ide-oda rángatás és ismételt meddő kísérlet után, végre elindulunk.

Vonatunk nem luxusvonat. Afrikai vonat. A legsötétebb afrikai vonatok egyike. Kezdetleges, rozoga, keskeny vágányú alkotmány. Rozsdás, kehes kis mozdonyát fával fűtik. Az első osztályban két-két egymás felett lógó fekhelyen négyen férnek egy fülkébe; ki is lehet nyújtózni, sőt három shilling külön díjért párnát is osztogatnak. Minden utas névtáblája kint lóg, fülkéjének ablaka alatt. Az útlevelelől írják ki a nevet. Inkognitó utazás itt lehetetlen.

Mióta elindultunk, folyton hegynek megyünk. Prüszköl, zihál, köhög a vén mozdony; néha nagyot zökkenve elakad, minden látható ok nélkül, csupán azért, hogy ismét lélegzethez jusson.

Amint emelkedünk, a vidék egyre szépül, a kánikula egyre múlik; estefelé már jóleső, hűvös levegőben utazunk, amilyenben már három hete nem volt részünk.

Hegyes-völgyes a vidék, frissen zöld és virágos. Sebes, habos patakok rajzolják ki a völgyek irányát. Mindenfelé ültetvények látszanak; banán, kávé, gumifák és - ami már kevésbé regényesen hangzik - közönséges kukoricaföldek.

Besötétedik, a trópusokon oly tipikus, lámpaoltásszerű hirtelenséggel. Átülünk az étkezőkocsiba - kártyázni. Nem pénzbe megy. Aki veszít, fizet a többinek egy round whiskyt. Utóbb már egymás vacsorájába játszunk.

Még mindig felfelé kapaszkodunk. Mióta besötétedett, félelmetes démonná vált a masinánk; mérgében prüszkolt most már, s olyanokat ránt rajtunk, csaknem leharapjuk nyelvünket. Kéménye akkora szikracsóvát okád, minden vulkán megirigyelhetné.

Alighogy virradt, már az ablaknál szorongunk valamennyien. Hogyisne, mikor most haladunk az Athi-Plain s-en, ezen a híres vadvidéken, melyről már oly sokat olvastam és hallottam, hogy valóban régi ismerősöm gyanánt köszöntöm. Nyakba akasztott, "lövésre kész" távcsővel bámulunk ki a ködös szürke hajnalba, de egyelőre egyebet nem látunk, csak azt, hogy a tegnapi szép tájak eltűntek; száraz, gázos, imitt, amott túskebokros, nyílt síkságba értünk.

Nem sokáig nézelődünk hiába. Gyarapszik a világítás, elevenedik a vasút mente. Egyelőre még csak bizonytalan, ide-oda suhanó árnyalakokat pillantunk meg, találgatjuk, vitatjuk, mi lehet?

De aztán emelkedik a ködfüggöny, és felderül a trópus világhírű színjátéka, minden új jövevény felejthetetlen emléke. Hányszor olvastam róla, hányszor elgondoltam ezt az ébredést, készültem raja - és most mégis torkomon akasztja a szót!

Órák hosszat nem tágítunk az ablaktól - legalább is én nem. Elfelejték felöltözni, reggelizni, s mire utóbb eszembe jut, már késő, nem adnak.

A vasút bal oldala óriás kiterjedésű Gamereserve (vadvédelmi terület), ahol évek óta tilos mindenféle vadászat. A vadnak azonban aligha van erről tudomása, mert éppoly egykedvűséggel mutatkozik a vasút amaz oldalán is, pedig ott szabad a vadászat.

Nincs olyan perc, hogy valamiféle vadat ne lássunk; zebracsapatok, kongónik, Thomson- és G r a n t-gazellák, fehér szakállú gnúk, zsiráfok, struccok egymást érik. Ha egyik-másik nagyon is közel áll a sínekhez, sarkon fordul és elvágtat a vonat elől, ahogy otthoni vasút mentén legelésző ménesek, nyájak szoktak. De már a 2-300 lépésre levők, éppen csak hogy felvetik fejüket; sőt sokan még annyiba sem veszik a pokoli zajjal közelgő masinát, hogy feltekintsenek. Tovább legelnek, minden érdeklődés nélkül. Úgy ráz ez az ócska vonat, hogy távcsövemnek nem sok hasznát veszem. De amennyire lehet, mégis mustrálgatom vele a vadat; kiválasztom az erős szarvúakat, célozgatom, cserkészgetem őket gondolatban, és közben majd kiugrom az ablakon.

De nemcsak engem érdekel ez, az egész vonat erről vitatkozik. A hozzá nem értők találgatják, miféle állat lehet ez vagy amaz. Felvilágosítják egymást, miközben nem egy gnúra ráfognak, hogy bivaly; sőt, akad olyan "szakértő" is, aki rinocéroszt vél felfedezni a távolban, és mindnyájunkat kicsődít a folyósóra. De mire meglátjuk, magányos, szürke gnúbika lesz az orrszarvúból is!

Egymás után érjük a könyvekből, elbeszélésekből ismert állomásokat: Voi, Tsavo (Peterson híres könyve: *The m e n e a t e r s of Tsavo*)(*a tsavoi emberevők*) Simba Station (ahol annak idején a vasúti kocsiból vitt el az oroszlan egy angol mérnököt). At hi River, Stony Athi - mindmegannyi számtalanszor hallott és emlegetett hely, hol az utóbbi két-három évtized alatt több ezer oroszlant lőttek. Mondják, hogy oroszlan is gyakran látható a vonatablaktól. Nekünk, sajnos, nem volt szerencsénk hozzájuk.

Déltájban érkezünk Na i r o b i ba, Ke n y a tartomány fővárosába.

A szép modern állomás, széles utcák, autók tömege, a kifogástalan boltok, jó szálloda és a közlekedési rendőr kissé kiábrándítanak. Azt reméltem, hogy már a vadonban vagyok, és íme, ismét szembe vigyorog a kultúra. Nem könnyű tőle megszabadulni. Erőszakoskodik.

Kellemes nyári levegő, akárcsak nálunk májusban. Szállodánk - The Norfolk Hotel - az afrikavadászok szintén sokat emlegetett, közismert találkozóhelye.

Ez november 10-én történt, ma 13-át írjuk, és még mindig itt vesződünk a városban. Holnap reggelre tűztük ki végre-valahára az indulást. Az utóbbi négy nap alatt jóformán reggeltől estig készülődtünk. Jártuk a különböző hivatalokat, kiváltottuk vadászjegyünket, összeállítottuk felszerelésünket.

Időnk nagy része a Safariland nevű, vadászexpedíciókat rendező és felszerelő ügynökségen telt el. Igen érdekes üzlet ez. Vezetője egy Tarlton nevű, öreg ausztráliai (azelőtt hosszú évekig híres vadász) és egy Whetham nevű, a háború alatt itt ragadt angol őrnagy. Itt állítják össze, itt szerelik fel a kelet-afrikai vadászkirándulások legnagyobb részét; itt fogadják fel a teherhordókat, vezetőket, puskahordozókat, szakácsokat, meg azt a tudom is én, hányféle hátramoszdítót, akikre az ilyen expedíciónak szüksége van. Innen indulnak útjukra a szafárik (expedíciók), ide is érkeznek vissza. Ide hozzák vagy küldik be zsákmányukat

gondozás, szakszerű elpakolás, hazaszállítás céljából. Nagy, raktárszerű bádogépület ez, padlóján szanaszét hevernek a beérkezett, elrendezésre váró trófeák: bőrök, szarvak, elefántagyarok. Körös-körül a fal mellett, emeletes polcokon a már megtisztított, kiszárított, a tulajdonos nevével ellátott trófeák várják elszállításukat. Számtalan oroszlánbőrt, hatalmas elefántagyarat pakoltak már be ebben a helyiségben, ahova a ' < vadász számára, bármikor érkezik is, mindig akad ! érdekes látnivaló. Az udvaron nagy csapat fekete „ögyeleg. Teherhordók”, vezetők serege. Alkalmaztatásra várnak.

Itt fogadtuk fel az un. *W h i t e h u n t e r t*, a professzionista fehér vadászt is, aki szafárinkat rendezni, vezetni és társamat, Károlyi Istvánt, vadászat közben kísélni fogja. Stubnak hívják az illetőt: H. L. Stub, ötven év körüli, marcona képű, hosszú, vörös harcsabajszú, apró, szúrosszemű egyén. Ideges, rengeteget jár a szája. Nem megnyerő külsejű, de nyilván érti a mesterségét. Dél-Afrikából bevándorolt farmer, van itt a közelben vagy húszezer holdas birtoka, ami az itteni vadonságban még nem nagy szó. Szülei skótok voltak, kik annak idején hazájukból Dél-Afrikába költöztek. A mi emberünk már itt született, Európában sohasem járt, nem is kívánja megnézni. *Always wanted to come over, as long as old Queen Victoria was alive - just to have a look at the old girl, you know - but now of course, I gave it up. (Annak idején, amíg az öreg Viktória királynő még élt, mindig út akartam jönni - szerettem volna látni az öreget, de most már minek menjek!)* Ezt mondta.

Safariland irodájában hosszas tárgyalást folytattunk a felkeresendő vidékeket illetőleg. Alapos meghányás-vetés után a következőképpen határoztunk:

Első utunk célja a Magadi-és Nátrontavak közti, úgynevezett Ngurumani-Forest, a legjobb bivalyos vidékek egyike. Erre egy hónapot szánunk. Utána visszatérünk ide Nairobiba, s újabb egyhavi utat tervezünk a Massai-fennsíkra; ez viszont jó oroszlános hely hírében áll.

Hogy azután mihez fogunk, az még bizonytalan és sokféle körülménytől függ; egyelőre tehát január közepéig beosztottuk időnket.

Embereink, akiket Stub közvetítésével fogadtunk fel, valami negyvenötén vannak; van köztük szakács is (szuahéli nyelven *m p i s i*), két első és két második "fegyverhordozó", két „inas", egy preparátor és vagy 35-40 teherhordozó, szerecsenül *p a g á z i*.

Már tegnapelőtt előreküldtük vonaton az egész társaságot Magadi-Lake végállomásra, ahol érkezésünket bevárják.

Végignézttem őket, mielőtt elindultak. Akár valami rablóbanda. Ahelyett ugyanis, hogy rendes szerecsen szokás szerint, természetadta, fekete egyenruhájukat viselnék - "városi" szerecsenek lévén - , a legcifrább európai ruharongyokban rukkoltak ki: egyikük szakadt tenisz nadrágban, másikuk tarka szveter-maradványban. Van, aki sárga félcipővel, aki kockás sapkacafattal vagy betörött trópusi sisakkal, sőt olyan is, aki pamut ródllisapkával büszkélkedik. Teljes öltözéke egynek sincs, mindenki specializálja magát, ez nadrágban, az kabátban; emez a sapkát, amaz a cipőt favorizálja, mint egyedüli ruhadarabot. Szurokfekete képüktől eltekintve, élénken emlékeztetnek hazai oláh cigányainkra. "Fegyverhordozómat", akivel minden előttem álló vadászörömet és csalódást, kalandot és bosszankodást meg fogok osztani, Ndolonak hívják. Egykedvű, inkább unalmas fráternek nézem. Stub, akinek régi kipróbált embere, nem győzi dicsérni. "Inasomtól" meg éppenséggel nem sok jót várok; alattomos, sötét képű (s ezt nemcsak bőrre értem) alak. A neve Dzsuma.

Embereink nagy része a "Wakamba" törzsből való. Angolul egyikük sem tud, még csak egy kukkot sem, sietnem kell tehát a suahéli nyelv elsajátításával.

Amint már mondtam, hosszas huzavona után készen állunk a holnapi indulásra.

Tegnapelőtti, kalandos napunkról kell még utólag beszámolnom:

Stub vendégei voltunk. Ide vagy negyven kilométernyire, a K a p i t i síkságon van a birtoka, mely egyúttal igen jó vadászterület is. Oroszlán is fordul meg ott. Az ilyen magánterületen lőtt vad nem számítódik be az általunk váltott, állami vadászjegybe, ami pontosan meghatározza az egyes vadfajták elejthető számát.

Úgy egyeztünk meg Stubbal, hogy a birtokán esetleg elejtett oroszlánért 10 fontot (280 pengő) fizetünk; egyéb vadat (gazellát és antilopot), szabadon lőhetünk, amit főleg puskáink kipróbálása céljából tartottunk szükségesnek.

Tegnapelőtt reggel hétkor indultunk a szállodából nagy teherautón, tizenkettedmagunkkal. Rajtunk és Stubon kívül kilenc fekete hajtó szorongott a kocsin. Az oroszlánt ugyanis hajtásban reméltük kézre keríteni. Elhagyván a várost, mindjárt az A t h i mezőségeit értük, ahol meglehetősen jó úton haladtunk, párhuzamosan a vasútvonallal. Még jóformán ki sem keveredtünk Nairobiból, máris feltűntek az első vadcsapatok. Mint a szelíd gulyák, oly békésen legelnek a város határában kezdődő végtelen pusztaságon. Zebrák, gnúk és Thomsongazellák. Nairobi közvetlen környéke szintén vadvédelmi terület. Ennek megfelelő bizalommal viselkedik a vad: könnyű puska lövésre bevárja a dübörgő teherautót, megnézi, s ha elhaladt, továbblegel.

Két és félórás kocsizás után értünk Stub birtokának határához.

Kopasz kőtörmelék és tuskésűrű-borított hegy emelkedik ki a síkságból. Ez Uami a Stub-féle oroszlántanya. Tíz év óta, mióta Stubé a terület, több mint 200 oroszlánt lőttek ezen a hegyen. Tíz fontot számítva oroszlánonként, elég jókereset.

Megérkezvén, kocsinkat a hegy lábánál hagytuk, és azonnal nekikezdünk a hajtásnak, öt hajtást tettünk: kettőt a hegytetőn, hármat pedig a Hegy alatti tuskékben, de bíz' oroszlánt egyikben sem lőttünk. Az utolsóban volt ugyan némi izgalom, mert ott valóban friss oroszlánnyom vezetett a bozótba, és alighogy elindultak benne a hajtók, máris s z i m b a (oroszlán) kiáltással ugráltak széjjel. Oroszlán helyett azonban három hiéna mutatkozott; egyiket oldalba lőttem, de feltápáskodott és elinalt. Nem követtük, mert már rövid volt az idő és különben is, a hiénát itt nem tekintik vadnak, csak amolyan pusztítandó féregnek, mint nálunk a szarkát.

Autóra ültünk ezután, és elkezdtek járni a pusztaságot. Mindenfelé vadfalkák legelésztek. Puskáinkat kipróbálandó, néhány antilopot akartunk lőni, és e célból keresztül-kasul autóztuk a környéket. Ez bizony nem valami nemes módja a vadászatnak. De Stub megnyugtatott, hogy ő mindig így szokta, mikor konyháján húsrá van szükség. Hát ezt nem is tagadhatta volna, mert a vad ehhez mérten bizalmatlan, ijedező; 300 lépésnél közelebb sohasem várt be, így aztán túlzott távolságokra kellett lődöznöm.

Eleinte el is hibáztam három antilopot, de aztán tettem néhány jó lövést is. Egy kongóni-bakot (Cook- féle tehénantilop) ejtettem, majd pedig egy gnú-csapatból három golyóval három bakot lőttem ki.

Amint éppen az elejtett gnúk szarvainak levágásával vessződünk, magányos Thomson-bakra leszünk figyelmesek, amint látható ok nélkül, pánikszerű meneküléssel cikázik a többi, nyugodtan legelő vadcsapat közt. Távcsövön nézve, egy nyeszlett sakál kapja meg szememet, nyomon követve hajsolja a gazellát. Hogy, hogyan, hirtelen felénk veszik az irányt; vagy 160 lépésnyire előttünk, erejének fogytán menekül a bak, mögötte, szintén lihegve a sakál. Már csak alig 1-2 méter köztük a távolság, mikor egy szerencselövessel sikerül bukfencre lőnöm a bakot, míg a sakált, melynek második golyómat szánom, ültében elhibázom! A sakál ugyanis, az üldözés hevében észre sem vett minket, és úgy meglepődött az előtte váratlanul felkarikázó gazellán, hogy ámulatában egyszerűen fenekére ült.

A sakálók és keselyűk szemtelensége különben is határtalan. Amint egyik gnúm szarvát vágtuk le, az alig százötven lépéssel odébbfekvő másik gnúhullát szemünk láttára kezdte ki négy sakál és egy csomó keselyű.

Vadászat végeztével felkerestük Stub otthonát, meglehetősen kezdetleges, vadonban épült vályogházikót, ahova koromsötét este, zuhogó esőben érkeztünk.

Ennek a látogatásnak köszönhetjük a rákövetkező emlékezetes éjszakát. Az eső csillapodtát várva, gyertyavilág és egy-két pohár rossz whisky mellett elbeszélgettük az időt. Koccintgattunk a Stub-családdal, kívántattunk magunknak jobbnál jobb vadászszerencsét.

Stubék - kis öreg, fogatlan feleség és két felnőtt leány- kedves, egyszerű emberek. Életük a vadonban telik; vasárnap testületileg pakolnak fel rozoga Fordjukra, behajtanak a "városba" megnézik a mozit, aztán újabb egyheti tartózkodásra visszatérnek az antilopok közé. Van egy fiuk is. Jelenleg nincs otthon, iskolába járatták valahol. Ő is vadásznak készül; lőtt is már elefánton kívül jóformán mindenféle vadat, első orozslánját tizenkét éves korában! Le is fényképezték vele, apja mutogatta is a képet, az elfogult apa határtalan büszkeségével, aki fiának minden tetteiben önmagát magasztalja. "Az ő fia a legjobb tanuló, a legjobb lövő, a legjobb vadász-egyszóval, valódi apja fia." Mutatta a fiú szobáját is. Tele van szarvakkal, bőrökkel, lepke- és tojásgyűjteménnyel és élénken emlékeztetett boldogult gyermekszobámra.

Hét óra lett, mire végre elindultunk, szüntelenül zuhogó esőben. Arra számítottunk, hogy legkésőbb tíz órára hazaérünk városbeli szállásunkra, és meleg fürdőkádban ülve, élvezettel gondolunk vissza a nap eseményeire. Ámde rosszul számítottunk.

Egy darabig csak elvergődtünk valahogy. Szuroksötétben, egyetlen rossz lámpással. Az eső egyre sűrűbb, az út egyre rosszabb, a sár egyre mélyebb lett. Autónk minduntalan megsüllyedt, ki kellett szállnunk, és nagy kinnal kiemelni a tengelyig érő kátyúból. Utána bőrig ázva, nyakig szurtosan, dideregve bújunk vissza a kocsiba, ahol egymást melengettük az elázott feketékkel.

Így ment ez tudom is én, hányszor, míg végtére teljesen-megfeneklettünk.

Nem maradt más hátra, minthogy az első tengelyre hosszú kötelet kötöttünk, melyet aztán kommandóra közösen húztunk, közben a motor is erőlködött. Egy-egy ilyen nekifeszüléssel mindig csak néhány méterrel jutottunk előbbre, így dolgoztunk térdig érő sárban este nyolctól éjjel kettőig, s ezalatt legfeljebb 3-400 lépést haladtunk.

Azon igyekeztünk, hogy a kövesútra kijussunk, melyen az eső ellenére is eldöcögtünk volna valahogy. Mikor aztán éjfél után, két óra tájban a kocsi annyira elmerült, hogy már sem előre, sem hátra mozdítani nem tudtuk, mindössze 150 lépés választott el a kövesúttól!

Szerencsére a vasútvonal közelébe kerültünk, ennek mentén - megrekedt kocsinkat sorsára hagyva - gyalog botorkáltunk be a legközelebbi állomásra, Embakasi ba. Két kis szobából áll az állomás; egyikben az indus "főnök" lakik, másik az iroda. Az irodában magányos asztal. Egyéb alkalmatosság híján, azon csuromvizesen lefeküdtünk Istvánnal az asztalra, ahol hajnalig úgy tettünk, mintha aludnánk.

Mire megvirradt, érkezett egy tehervonat - csakhogy Nairobi felől! Mozdonyáról rekviráltunk néhány hasáb fát; az állomás udvarán hamarosan tüzet raktunk, és úgy ahogy, felmelegedtünk, megszáradtunk. Később jött egy másik tehervonat; ezúttal emez oldalról. Ennek mozdonyára felkapaszkodtunk, és egy óra alatt itthon voltunk.

Gyönyörű, napsugajas, eső áztatta reggelre érkeztünk. Beültünk egy rickshaw-ba, az itten dívó, kétkerekű gyaloghintóba, melyet egy szerecsen húz, egy másik meg tol - és sebes trappban haladva a szálloda felé, máris elfelejtettük az éjszaki bosszúságot.

Bámulatosak ezek a gyaloghintós feketék. Futólépésben haladnak, és még csak nem is igen szuszognak. Elöl, a villás rúd közt szaladó ember csuklóján apró csörgő zörög, ezzel jelezget, ha elébe kerül valaki. Felhúzható teteje is van a kocsinak, sőt gumikereke is. Zajtalanul halad az aszfaltozott utcán, csak a trappoló feketék meztelen talpa csattog.

Az éjjeli autóhúzkodás közben új cipőm úgy feltörte sarkamat, azóta is papucsban sántikálok. A holnapi indulásra ez nem éppen legalkalmasabb.

Még egy eredménye volt a tegnapi kirándulásnak. Megismerkedtünk az A t h i- és K a p i t i síkságok specialitásával, a kullancsokkal. Csapatosan csimpaszkodtak belénk ezek az undok férgek. Érkezésünk után jó ideig szórakozhattunk, amíg kölcsönösen kicsípkedtük őket egymás bőréből. Volt köztük minden korosztályból való. Porszemnagyságútól borsónagyságúig.

Jelenleg Anglia trónörököse, a walesi herceg is itt tartózkodik. Látogatása az egész várost lázban tartja. Folynak az ünneplések, nagy a lelkesedés. Az ő szafárija is holnap hagyja el Nairobít.

Nov. 14-én

Már egy órával indulás előtt kint vagyunk az állomáson. Rakodunk. Személyes poggyászunk, puskáink, munícióládák, tábori felszerelések, egy havi élelem - se vége, se hossza a sok holminak. 15-20 kilós, lehetőleg egyforma málhákba csomagoltunk mindent, ez az előírt "rakomány" egy-egy hordár számára.

Végtelen hosszúságú tehervonatba szállunk; végére kiszolgált, rozoga személykocsit akasztanak, öten ülünk benne: István, Stub és én; negyedik egy mérnök, aki vasútjavító munkásaihoz igyekszik, ötödik egy rendőrtiszt, ki a walesi herceg autóexpedíciójának teherautóit szállítja.

A herceg különvonata ugyancsak készen áll. Állítólag két órával a miénk után indítják, ugyanabba az irányba.

Déltájban hagyjuk el Nairobi t. Alig egyórai utazás után, Stony Athi állomás közelében, a vonatnak megbeszélés szerint meg kellett volna állania, hogy a velünk utazó mérnök, pályajavító munkásaihoz kiszállhasson.

A vonat azonban nem is lassított, a mérnök kiugrott, megcsúszott, és hasra vágódva terült el a sínek mellett.

Integettünk, lármáztunk, de a hosszú vonatot megállítani sehogy sem tudtuk; messze elől járt a mozdony, mi meg leghátul. Azt még láttuk, amint szerecsen munkásai a mérnök köré sereglettek, felemelték és sátrába cipelték.

Így aztán csak négyen maradtunk a kocsiban.

Egyikünk "kiszállt".

Magadi Junction állomáson soká álltunk. Itt kanyarodik délnek, a M a g a d i-tó felé vezető szárnyvonal. Itt került el minket a herceg vonata, és ugyancsak a M a g a d i-tó felé vette útját.

Nemsokára mi is utána indultunk. Keresztbeszeltük a nagy Game- Reserv e-t, (*Vadvédelmi terület*) és töméntelen vadat láttunk a vonatablakból. Nagyrészt zebrát és tehénantilopot. Némelyik zebracsapat, alig 40-50 lépésre a sínektől, hangosan nyerített a vonat felé. Gyönyörűek ezek a nagy tarka ménesek.

Az ég alján feltűnt a Kilima-Ndzsáró hófedte koronája: felejthetetlenül megkapó kép a csodálatos esti világításban. Nem győztük bámulni a sok látnivalót. Hol a jobboldali ablakhoz ugrottunk, hol a baloldalihoz, szerettük volna tartóztatni a hanyatló napot, hogy tovább gyönyörködhessünk, de máris ránk szállott a mindig váratlanul érkező trópusi alkonyat és sötétségbe fullasztotta ezt a sokféle szépséget.

Későn este érkeztünk K a j i a d o ba, ahol viszont mi értük utol a herceget, aki csak eddig jött, innét autón folytatja útját. Vonataink egy óra hosszat álldogáltak egymás mellett, a magányos, vadonbeli őrház előtt. Kiszálltunk

nézelődni. A fehérre festett különvonat minden ablaka nyitva volt, jól beláthattunk. A herceg ablaka alatt is elsétáltunk: éppen mosakodott, aztán átkiáltott a szomszéd kocsihoz, hogy tálalják a vacsoráját. Ez ugyan legkevésbésem fontos, de hát, ugye, nem mindennap lát az ember walesi herceget mosakodni.

Egy ideig ott bámészkodtunk még a sötétségben, s miután megállapítottuk, hogy nem utolsó kenyérkereset lehet a walesi hercegség, ismét visszamásztunk vonatunkba, és nyugovóra tértünk.

Csak másnap tudtuk meg nagy meglepetésünkre, hogy a herceg, valamiképp meghallván, hogy a mi expedíciónk utazik a szomszéd vonatban, átüzent, és meghívott bennünket vacsorára. Ez a neveletlen Stub pedig azt üzent vissza, hogy már lefeküdtünk! Bosszankodtam ezen, minthogy vajmi kevés a kilátásom arra, hogy egyhamar a walesi herceg vendége lehessenek.

Nov. 15-én

Hajnalban érkeztünk Magadi Lake végállomásra. Különös hely. Kopasz hegyek közt elterülő, végelethetetlen tó, helyesebben tófenék, mert nagy része kiszáradt, csak imitt-amott csillog benne víz. A víztelen rész süppedős iszap, tetejét sűrű, fehér, fényes szódaréteg borítja. Ezáltal azt a benyomást kelti a tó, mintha be volna fagyva.

Az állomáson embereink várnak, negyven torokból lármázó horda. Miután az összes terheket kirakattuk, elindulunk a közeli kopasz dombra, ahol néhány bádógépületben valami kis gyárféle tengődik. Szódat termel ki a tóból.

Lepihenünk a gyár melletti kocsmában; valami Mac Cowatt nevű öreg skót a kocsmáros. Megreggelizünk, aztán nekiállunk a terhek szétszétállításának. Ez sok veszéllyel jár. Rendetlenek, betanítatlanok még a teherhordók, egyiknek sem tetszik a neki kiutalt pakk, mindegyik a könnyebb málháért veszekszik; sok kiabálásba, fenyegetésbe telik, mire három óra tájban készen áll a társaság. Egymás fejére segítik a terheket, és hosszan kígyózó libasorban - útra kél a szafári.

Vagy másfél óra hosszát a tó mentén haladunk. Cudar hőség van. Feltört lábam sarka akadályoz a járásban, fél lábammal papucsban kell baktatnom. A tónak sekélyebb részéhez érve, megkezdjük az átkelést rajta. Vászoncipőzt húzunk, mert a lúgos víz állítólag tönkremarja a bőrcipőt.

Egy óra hosszánál tovább tart, mire a tavat keresztüllábaljuk. Hol süppedő mocsarat, hol meg térdig, sőt helyel-közzel hasig érő vizet járunk.

Részben meleg, részben pedig hideg források táplálják a tavat, így aztán hol hideg, hol meg egészen meleg vizeken gázolunk át. Még bent tocsogunk a tó közepén, mikor ránk alkonyodik.

Ahol az ólomszínű ég higanyfényű tóságra hajlik, mintha rózsaszínű délibáb lebegne. Flamingók azok, ezrével gubbasztanak a parton meg a lápokon. Tükörképükkel eggyé olvadnak, és rózsaszínre festik a víz szélét.

Végtelennek tűnik a hordárok hosszú libasora. A fejükre pakolt sokféle formájú málna fantasztikus szörnyekké varázsolja őket. Gyöngyháztükör a tó, a kelő hold arca csillogva fürdik benne. Halk csobbanásokkal, szótlánul vonul át rajta a szafári...

Partot érve, még sokáig kellemetlen, lávaszerű kötörmeléken botladozunk, míg végre-valahára feltűnnek a néhány előreküldött emberünk rakta tábortüzek. Megörülök nekik, mert bokámról már leszakadt a kötés, s a szódás víz kegyetlenül felmarta a sebet.

Hamarjában összekotyvasztott, vékony kis vacsora után elnyújtózunk táboriágyunkon - sátor, sőt takaró nélkül, olyan meleg van.

Nov. 16-án

A hajnal pirkadásakor felpakolás és három órás menetelés után már elérjük első vadásztáborunkat, ahol legalább 4-5 napig szándékozunk tartózkodni.

Igen kedves hely ez. A Guaso Nyíró folyó bal partján, hatalmas vadfügefa alatt állnak a sátrak. Egyik nagyobb, ezt Istvánnal osztom meg, a másik kisebb Stub lakosztálya. Amint halljuk, ez közismert táborozó helye a vadász szafáriknak. Buff and Rhino Camp-nak - Bivaly- és Orrszarvú-tábornak - nevezi Stub.

A Guaso Nyíró, alacsony bozóterdőben kanyargó folyócska; térdig ér csupán, és legfeljebb 10 - 12 méter széles. Határát képezi a nagy Game-Reserv e-nek; a túlsó parton, a folyó jobb partján szabad a vadászat. Táborunk az innenső parton áll, úgyhogy minden cserkészésre át kell kelniünk a vízen. A túlsó oldalon azonban nem találtunk táborozásra alkalmas, szélvédett, árnyékos helyet.

Amint ide érünk, első dolgunk, hogy valamennyien - összes embereinket beleértve - beléfékszünk a jólesően hűvös folyóba. A szerecsen nagyon tisztaságszerető; mihelyt alkalma nyílik rá, mindjárt megfürdik. Itt nemigen jár krokodilus, így aztán zavartalanul lubickolhatunk.

Utána reggeli, kipakolás, berendezkedés, déli pihenő. S délután három órakor már cserkészésre készülődünk.

Hárman jönnek velem, Ndolo és még ketten. Felkapaszodom egyiknek a hátára, átcipel a folyón, hogy sebes lábamról le ne ázzon a kötés. Libasorban megyünk. Elöl Ndolo az egyik puskámmal, utána én a másikkal; a mögöttem jövő ember kodakot, köpönyeget, baltát, az utána következő pedig ivóvizet kulacsokat hoz.

A cserkészésnek ez itt a szokásos rendje. Az én ízlésem szerint ugyan túl nagy kíséret, de itt nem engednek belőle. Sőt néhány száz lépéssel hátrább még három-négy boy követ bennünket, de ezek legalább tisztességteljes távolságban maradnak, és csak arra való, hogy a netán elejtett vadat a táborba szállítsák. (A fehérember szolgálatában lévő szerecsen neve mindig boy, tekintet nélkül a korára. Vannak egészen deres hajú, ráncos képű boyok is.)

Mindössze egy csapat i m p a l l a -antiloppal találoztunk. Most látom először ezt a dämtehén nagyságú, vörösbarna színű, rendkívül graciózus vadat. Csak a bakot ékesíti az aránylag hosszú finom görbületű, gyűrűzött szarvpár, és minthogy egy-egy csapattal rendszerint csak egyetlen vén bak szokott járni, némileg a mi otthoni szarvasunkra emlékeztet.

Az Imént említett i m p a l l a csapat végén járó erős bakot meglőttem. A többiek, megriadva a lövéstől, bámulatosan magas, mintegy kétméteres szökésekkel menekültek. Jellegzetesek az impallának eme meglepő ugrásai; ilyenkor egyik állat gyakran átugorja a másikat. A hirtelen szétrebbenő csapat azt a benyomást kelti, mintha egy része pillanatokig a többi felett lebegne. Ez talán a legkecsesebb, legelőkelőbb antilopja Kelet-Afrikának.

Hazafelé menet nagyszerű felfrissítő zápor mosdat meg bennünket. Csillog az egész táj, szólnak a madarak; a vizes föld- és virágszag valósággal újjáélesztő a tikkasztó forróság után.

Az impallákon kívül egyéb vadat nem is láttunk, de nyomot annál többet, főképpen bivalyét és egynéhány rinoceroszét.

Stub és István sem láttak egyebet néhány i m p a l l a sutánál.

Kár, hogy ennek a derék Stubnak annyit jár a szája. Nairobi óta nem győzi mesélni, hogy ideérve, milyen tömérdek bivalyra találunk majd; hogy már első délután annyit látunk, azt sem tudjuk, melyikre lőjük; hogy ott legelésznek majd százszámra a tábor körül, válogathatunk köztük kedvünkre.

Egyelőre nem állíthatom, hogy belefáradtam a bivalyválogásba.

Nov. 17-én este Buff & Rhino Camp

Ezennel visszavonom tegnapi Stub elleni vádat. A tábor határozottan méltó a nevéhez, volt ma dolgom mind a kettővel, B u f fal is meg R h i n óval is egyaránt.

Hajnaltájt indultam. Másfélóra hosszánál is tovább mehettem, anélkül, hogy egy kóborgó hiénánál és két sakálnál egyebet láttam volna.

Később aztán két magányos bivalybika teljesen friss nyomára akadtam, de hosszas követés után ismét el is vesztettem. Nemsokára rá távoli porfelleget vettem észre, s egy magas fa tetejére mászva megállapítottam, hogy bivalycsapatot rejteget. Azonban teheneket látva, nem követtem, mert tudom, hogy az ilyen családok csapatban érdemleges bika ritkán akad. Az öreg bikák többnyire magányosan vagy másod-, harmadmagukkal járnak.

Egyszerre csak Ndolo megragadja karomat; alig húsz lépésnyire előttünk-rinocerosz vonul át a bozótban!

Hatalmas szürke páncélhajó módjára tolokodik át a tuskésen. Pofája komikus, égnek álló orrával afféle szemtelen fráter benyomását kelti. Rátarti, krakélerképű alak. Monokli és félrevágott girardikalap illenék raja. Nem impozáns állat. Legalábbis ez nem. Mivel szarva rövid nem nyúlok a puskához; csak két orrszarvút szabad lőnöm, és állítólag errefelé sokkal különbek is találhatóak.

Alkalmas széllel állunk, könnyen ellopódzhatunk az öreg páncélos mellett, mely vaksi szemé- nek, süketforma fülének édeskevés hasznát veszi. (Az orrszarvú látó- és hallóképessége meglehetősen gyenge, annál finomabb a szaglása; a feléjecsapódó szél azonnal árulója lesz a vadásznak.)

Már jól eltávolodtunk, nem is látjuk már a rinoceroszt, mikor a szél kissé fordul. Mérges horkantás hallatszik a bozótból, széjjelugrának a mögöttem jövő b o y ok. De az orrszarvú nem mutatkozik, és Ndolo pirongatja az embereket, amiért ilyen "idegesek".

Rövid idő múlva ismét két bivalybika friss csapását vesszük fel. Csakhamar olyan sűrű rengetegbe vezetnek, hogy csak nagy kinnal sikerül rajta keresztül nyomulnunk.

Kétszer is közvetlen előttem ugrik meg a két bivaly, de csak a bokrok mozgását látom, s a nagy csörtetést hallom. Egyszerre csak a bal kéz felől váratlan, mérges horkanás... A következő pillanatban szétnyílik a bozót, és gőzgép módjára prüszkölve, ránk támad egy rinocerosz!

A feketék szempillantás alatt a fákon teremnek, csak Ndolo áll mellettem, és nagyokat ordít a közelgő szörnyetegre. Ez állítólag néha eltéríti, ennek azonban bezzeg nem imponál. Silány szarvú állat ez is, de nyilván nem ismer tréfát...

Mikor már csak 5-6 méternyire van, szemközt lövöm és hamar félreugrom a fa mögé. Lövésem térdre ejti az orrszarvút, de csak pillanatra. Alig van időm ismétlésre, már ismét talpon van, sistergő mozdony módjára robog el mellettem, és ingerült horkantás, méltatlankodás közben tűnik el a sűrűben.

A szerecsenek leszállingóznak a fákról, és most már nagyokat röhögnek az eseten, szidják és utánozzák a k i f á r u t. (az orrszarvú szerecsen neve). Ilyenkor rettenetes nagy legények; halálmegvetéssel kiáltják a legnagyobb gorombaságokat az elpárolgott rinocerosz után. Bezzeg az elébb, amikor jött, egyet sem szóltak hozzá, úgy lapultak ott a fatetőn, mint a leveli békák.

Stub előre figyelmeztetett, hogy az itteni sűrűkben a rinocerosz gyakran zavarja a vadászt, s ha kellemetlen közelségbe jut, legokosabb orron lőni, ez többnyire eltéríti.

Egy darabig követtük a sebesült állatot, de nem láttuk többé. Nem is bántuk, mert gyenge szarva nem lett volna kívánatos zsákmány.

Hatóságjárás után, rendkívül forróságban, meglehetősen fáradtan értem a táborba. Útközben egy impalla-bakot hibáztam el nagy távolságról.

István, aki tegnap szintén lesántult, fájós lábát a folyóban hűsíti. Hanyatt fekszik a vízen, úgy viteti magát az árral, le-lebukik, nagyokat szuszog, nyög. A feketék, akik minden fehérémbert el szoktak keresztelni, Istvánt ma már B w a n a K i b o k o néven tisztelik, ami annyit tesz, mint "Víziló úr".

Délután ismét nekiindulok. Nem sokáig kell keresgélnem, máris két erős bivalynyomra találok. Alig követhetem őket tíz percig, mikor vagy húsz lépésre előttem sűrűsödő bokor mögül váratlanul felkel az egyik bivalybika. Magasra tartott, felém vetett fejjel áll, de mire felkapom a puskát, már fordul és indul. Nagy porfelhőt verve most felugrik a másik is, társa után igyekszik, de vagy 300 lépés után ismét megállnak.

Hason fekve, nagyon vigyázatosan célozva, a keresztbenálló, nagyobbik bikára lövök. Porzik az oldala, amint csattanva belevág a golyó; jól jelez és eliramodik a bivaly, a másik utána.

Megkezdjük a nyomozást. A meglőtt bika erősen vérzik, s mintegy kilométernyi darabon a másikkal tart, majd sűrűbb helyet érve, a nyomok széjjelválnak. Nagy óvatossággal haladunk előre, minden pillanatban várva a sebzett előtűnését. Végre is, hosszas követés után, a Guaso Nyiro folyóhoz érünk, amelyen a beteg bika átkelt. A folyó túlsó oldala tudvalevőleg már Game reserve, oda tehát nem követhetem.

Módfelett sajnálom, hogy a további kereséstől el kell állnom, annál is inkább, mert a sebzettet rendkívül erős bikának néztem. Egyéb nem marad hátra, mint holnap néhány megfigyelőt kiküldeni, kik a keselyűk keringését szemmel tartva, esetleg rátalálhatnak a bivalyra, ha az valóban kimúlt.

Ugyanis a keselyűnépség, Afrikának ez a hullatakarító, "közegészségügyi szervezete", azonnal tudomást szerez minden "halálesetről". Noha emberi szemnek sokszor kivehetetlen magasságban keringenek, érthetetlenül éles szemük előtt még a rejtett helyen fekvő hulla sem marad észrevétlen. S amint valamelyikük felfedezi a prédát, suhogva ejtődik le rája; erre aztán, mintegy varázsjelre, egymás után érkeznek a többiek. Mint a meteorok, úgy hullanak az égből. Nem telik belé fél óra, máris elborítják a dögöt. Hogy honnan jönnek ily váratlan hirtelenséggel, ki tudná megmondani? Elég az hozzá, ha dolguk akad, rögtön itt vannak, különben rendszerint láthatatlanok.

Bosszankodva indultunk a tábor felé, mikor váratlanul három lövés dördült el előttünk. Közvetlen utána nagy dübörgés. Közeledik a zaj. És alig kődobásnyira, megriadt bivalyfalka robog el mellettünk. Archoz emelt puskával kísérem őket, de nem látok köztük nagy bikát. Csakhamar utána feltűnik István, embereivel. Hevesen integetnek.

Odaérünk hozzájuk. Hatalmas bivalybika körül állnak, melyet István három jó lövéssel kimarasztott a csapatból.

Első bivalyunk tehát megvolna, örömmel gyönyörködünk a szénfekete színű, ádáz kinézésű óriásban, az afrikai vadász ezen tekintélyes ellenfelében.

Előkerülnek a kodakok, lefényképezzük minden oldalról.

Előkerül a mérőszalag; szarvának terpesztése 97 cm, ami jó közepes. Csak aztán kerülnek elő a vizescsutorák, melyekből ilyenkor nagyot húzni kimondhatatlan gyönyörűség, noha csak a G u a s o N y i r o sáros, poshadt vize kotyog bennük. Mert a hőség irtózatos.

A közelben oroszlányomokat találunk, a bivaly tehát jó lesz csaléteknek. Miután fejét levágtuk, kifordítjuk a belét is. Mégpedig azért, mert a belek penetráns szaga az oroszlánokat távolabbról is ide csálhatná. Hajnalban majd ide lopódzunk, hátha sikerül itt érnünk a lakmározókat.

Este, vacsora közben, a bivalyhulla irányából oroszlánbögés hallatszik. Tehát a nagyurak máris rátaláltak a potyavacsorára.

Amint pirkad, már ott akarunk lenni. Majd sorsot húzunk, melyikünk lőjön először, ha erre sor kerülne.

Tikkasztó az éjszaka. A sátorban kibírhatatlan. Kint alszunk a szabadban, szúnyogháló alatt.

Nov. 18-án Buff & Rhino Camp

Még világosodás előtt készen álltunk. A tábortűz fénye mellett sorsoltuk ki az első lövés jogát. Stub dobta fel a pénzdarabot, beads or tails (fej vagy írás). - Én nyertem.

Nagy óvatossággal, jó széllel közelítettük meg a bivalydögöt, amelyen mindössze három nagy hiénát találtunk. Undok, agyonzabált, lógó hasú férgemet. Mihelyt észrevettek bennünket, mint rossz lelkiismeretű kuvaszok, behúzott farkkal sompolyogtak el a dög mellől.

Jó ideig keresgeltünk az erősen széjjelszabdalt hulla tájékán, míg egyik emberünk ráakadt az oroszlánok csapására. Még az éj folyamán elhagyhatták a dögöt, mert a hiénák nyoma már sok helyütt felismerhetetlenné törölte az oroszlánokét.

Két oroszlánnyom mutatkozott: egy nagy s egy valamivel kisebb, tehát nyilvánvaló, hogy hím és nőstény járhatott ott.

Utánuk indultunk.

Bámulatós ügyességgel csapáztak az emberek. Hellyel-közzel egész száraz, kőkemény talajon jártunk, amelyen én semmiféle nyomot sem tudtam felismerni. Sokszor azt hittem, hogy csak tettetik magukat, félrevezetnek minket, mert látszólag minden útbaigazítás nélkül haladtak; utóbb aztán, mikor homokosabb vagy nedvesebb talajt értünk, világosan kivehető "ujjlenyomatok" mutatták, hogy nagyon is helyes úton járunk.

Vesződéses, hosszadalmas, de rendkívül érdekes nyomozás volt; részben ritkás akácerdőben, részben bozótosban, részben pedig kefeszerű sűrűségben bujkáltunk. Reggel hat óra tájban vettük fel a nyomokat és tíz órára valóban sikerült is utolérnünk az üldözötteket!

Mikor éppen egy kellemetlen sűrű tuskésen törtettünk keresztül, hirtelen dübörgés, haragos morgás állított meg. Két nagy sárga valami villant meg a bokrok között. Az emberek máris a fák tetején lógtak... de ismét csend lett, nem láttunk semmit, értelmetlenül bámultunk egymásra.

Ennyiből állott első oroszlán-találkozásunk.

Az történt, hogy a ragadozók, éjszakai lakomájuk után ellustulva, mélyen aludtak a bokor alatt, mikor nyomukon érkeve, majdcsak hogy rájuk nem léptünk. Felugrasztván őket, visszatörtek mellettünk, de olyan szerencsétlen helyen, hogy lövésre - én legalábbis - nem gondolhattam. István, aki a bokor túlsó oldalán állt, jobban látta az oroszlánokat, talán rájuk is lőhetett volna, de ő meg az én lövésemet várta, minthogy a sorsolás értelmében nekem kellett volna először lőnöm. Elég az hozzá, hogy az oroszlánok megszöktek.

Amint a további teendők felől vitatkoztunk, vad gyöngytyúkokra lettünk figyelmesek, cserregésükkel jelezgetni kezdték az oroszlánok útirányát. Futva igyekeztünk tehát arrafelé, már amennyire a vastag túskebozót engedte.

Ilyen módon még kétszer-háromszor megközelítettük a ragadozókat, de csak a fel-felrebbenő vagy izgatottan csevegő gyöngytyúk-csapatok sejtették velünk hollétüket. Megpillantani már nem sikerült őket.

Végül is, főleg a tűrhetetlen meleg miatt, kénytelenek voltunk a további hajszát abbahagyni.

"Víziló úr", természetessége dacára, hihetetlen tempóban és kitartással jár. Mindig lemaradok mellőle, sőt még a feketéket is kifulladásra. Stub is méltatlankodva liheg: He beats me dead .with those damned-long legs of his. (*Agyonfáraszt azokkal a fene hosszú lábaival*).

Nekem is van ám már bennszülött nevem!

Én vagyok a Bwana Kelele. Kelele annyit tesz, mint "csend legyen", vagy "fogd be a szád", vagy valami ehhez hasonlót. Ha esténként lefekvés után az emberek lármáznak, és nem lehet tőlük elaludni, ezt kell rájuk kiáltani: "kelele!" S minthogy ők mindig lármáznak, én is sokat k e l e l e zek és máris Bwana Kelele a nevem, vagyis "Csendlegyen úr".

Délután még elmentem a tegnapi megsebzett bivalybikám után. Amint már említettem, átkelt a folyón, melynek túlsó partja vadászatiilag tiltott terület. De nem hagyván nyugodni az a gondolat, hogy a bika esetleg ott fekszik kimúlva, mégis átbátorkodtam a folyón.

A túlsó parton ismét rátaláltam a tegnapi vérnyomra, amelyet követve, mind áthatolhatatlanabb helyekre kellett befurakodnom.

Nemsokára fel is ugrasztottam betegágyából a sebzett bikát, de meg sem pillanthattam, pedig alig néhány lépésre voltam már tőle. Az ilyen sűrűben tehetetlen az ember. Legjobb még az lett volna, ha a bivaly támad, amit ilyen körülmények közt rendszeren meg is szokott tenni. Ez azonban igen békés természetű lehetett, mert egyszerűen kerekét oldott.

Sietve vonultam ki az "idegen határból", és meglehetősen mély, hasig érő helyen gázoltam át a folyón.

Nem sokáig mentem, máris újabb nagy bivalynyom keresztezte utamat. Estélig követtem, háromszor is utolértem, előttem csörtetett-ropogott, de egyszer sem tudtam meglátni.

Minden este, napnyugtakor, érdekes látványban van részünk. Ilyenkor érkeznek haza a "szövőpintyek". Vörös csőrű, szürke kis madarak ezek, sűrű felhőkben rajzanak a folyó felett, szakadatlan vonulásuk egy óra hosszat is eltart. Olyan hangos suhogással érkeznek, mint zivatar előtti szelek szoktak. Embereink nyalábravaló bottal lesik őket, s ezeket hajítják az átsuhanó madárfelhőbe. Elképzelhetjük, milyen sűrű a madarak tömege, mikor minden dobásra leesik egynéhány. A leütötteket a "húzás" végeztével megsütik.

Ezek a pintyek a folyóparti, fűszerű bokrosokba térnek éjjeli szállásra, és innét indulnak útnak napfelkeltekor. Hogy közben hol járnak, mivel foglalkoznak, nem tudom. Stub sem tudott erről felvilágosítani.

Feketéink ma valóságos fészkeket raktak a táborbeli fatetőkön; ott akarják tölteni az éjszakát a rinocerosztól való félelmükben. Múlt éjjel is volt valami ijedelem. Nagy ordításra, lőtásfutásra riadtunk fel. Kérdősködésünkre azt állították, hogy a bokorból "rájuk fújt" az orrszarvú.

Ezek az állatok ugyanis éjjel járnak a folyóra inni. Ha aztán útjukba talál esni a tábor, és szemükbe villan az egész éjjel égő lámpás fénye, megesik, hogy felbőszülnek és vak dühükben a lámpának rontva, keresztül dübörögnek a táboron.

Hogy ezt kikerüljük, az őrlámpát a sátraktól jó messzire, 25-30 lépésnyire szoktuk kiakasztani, hogy ha az orrszarvának kedve kerekednék a lámpással küszködni, ne zavarjon minket a sátorban.

Nov. 19-én Buff & Rhino Camp

Az éjjel rettentő zűrzavarra, kiabálásra ébredtek. Hallom, amint dübörögve érkezik valami nehéz állat - a következő pillanatban súlyos test zuhan végig az ágyamon, rálép a hüvelykujjamra, s majd kifordítja helyéből, ösztönszerűleg kivágodom az ágyból, de belegabalyodom a fölöttem feszített moszkító hálóba.

Cafatokra tépem, mire kikeveredem belőle és csontjaim épségben maradását megállapíthatom. Nyilván - mondom - rinocerosz ugorhatott neki az ágyamnak.

Hamarosan kiderült azonban, hogy a rinocerosz csak víziló, helyesebben "Víziló úr", vagyis István volt, aki közvetlen mellettem aludt ágyában. Az ő felugrása is érthető, mert - mint reggel a nyomok bizonyították - egy bivaly,

alkalmasint a tábortűztől vagy a lámpástól megvakítva, a tábor kellős közepén robogott keresztül, mégpedig közvetlenül István ágya és a szakács sátra között.

Utóbbi fel is döntötte.

A szakács rémületében István ágyának ugrott, ő meg az én ágyamnak esett.

Eltartott egy darabig, amíg mindnyájan felocsúdtunk az ijedtségből, annál is inkább, mert egyik feketének hasára lépett a bivaly, s ebbe az illető sehogy sem tudott belenyugodni. Jajgatva kuporgott a tűz mellett, és kijelentette, hogy meghal. De reggelre meggyógyult.

A nyomokból azt is megállapítottuk, hogy a bivaly, konyhánk nyitott tűzhelyén átgázolva, a mi sátrunknak is elszakította két kötelét. Szerencse, hogy a sátron kívül, a szabadban aludtunk.

Valószínűnek tartom, hogy hibás szemű, esetleg vak bivaly lehetett a látogató, mert rinoceroszról ugyan sokszor, hanem bivalyról még sohasem hallottam, hogy éjnek idején veszélyeztesse a tábort.

Ma nagyon hosszú utat tettem, melyről csak délután értem haza, betegen és fáradtan. Minduntalan a gyomrommal vesződöm; még a hajón elrontottam, azóta sem tudom rendbehozni.

Hajnalban Stub társaságában bivalyok után indulok. Meg is közelítünk egy csapatot, amely lassan legelgetve vonul előttünk. Bozótos a terep, nehéz meglátni a vadat, csak imitt-amott tűnik fel egy-egy fekete test, amint két bokor közt átcsúszik. Van köztük mindenféle: tehenek, borjak, közepes bikák. Rólunk mitsem sejtenek; halkán dörmögnek, farkukkal suhogva legyezgetnek. Egymás mellett térdelünk Stubbal, aki távcsövön válogat köztük. Amint ismét előfeketedik valamelyik a sűrűből, azt mondja: *That's a heavy bull, take him. (Ahol a nagy bika, azt válassza!)*. Rálövök. Csattan oldalán a golyó. Aztán írtózatos kavarodás, összevisszaság, az egész csorda vak rémületében majdnem nekünk szalad. Alig pár lépésre vágtatnak el mellettünk, vastag porfelhő közepén.

Stub ismét mutogat: *That's him, give him another. (Ez az, adjon neki még egyet!)* -Mire inkább csak gondolomformán, még egyszer odalövök.

Nyomon követve a csapatot, bő vérnyomot találunk, amely nemsokára kiválik a többi közül és nagyobb sűrűbe vezet. Csakhamar előttünk áll a beteg bivaly, görbe háttal, vérző szájjal és szemünk láttára összeesik.

Stub, aki mellettem ment, azonnal észrevette, hogy az elesett bivaly - tehen! Menten sarkonfordult, és nem engedte, hogy odamenjek. Hamarjában nem értettem, miért? Stub aztán elmondotta, hogy tehenet löni tilos, ha pedig mégis megesne, ezt be kell jelenteni és 10 font büntetés jár érte.

Stub tehát egyszerűen visszafordult - "nem találta meg" a bivalyt, így aztán lőttem bivalyt (igaz, Hogy csak tehenet), de nem volt benne köszönet.

Mármost az a kérdés: ez volt-e az első lövésemmel eltalált bivaly, és Stub tévedésből tehenre lövetett, vagy pedig második lövésem érte-e ezt? Esetleg az első golyót valóban bikába lőttem, és az is ott fekszik valahol a sűrűben? Borzasztóan bosszant a dolog, ki nem állhatom az ilyen bizonytalanságot és vadászhoz nem illő eljárást, mikor sebzett vadat nem keresnek meg lelkiismeretesen. Stub azonban hallani sem akart a keresés folytatásáról, nem akarta, hogy a feketék észrevegyék, hogy tehenet lőttem; félt, hogy kinevetik vagy feljelentik, vagy tudom is én, mitől.

Egyszóval már itt is, az őserdő mélyén, már itt is "taktikázni" kell! Regulák. Előírások. Be nem tartásuk esetén pénzbírság.

Pedig ez nem idevaló. Mert ez bemocskolja az ősvadon ártatlan arcát, leveri róla az érintetlenség hímporát. Itt nem illik huncutkodni, itt még nem szokta meg a természet az effélét, itt paradicsom van még, aszerint kell itt viselkedni.

Ezen eléggé szégyenletes bivaly-incidens után egész távolfekvő vidéket kerestem fel főképp azért, hogy az állítólag ott található o r y x- a n t i l o p után nézzek.

Nagyon szép, teljesen nyílt, csak egyes öreg mimózák árnyékolta, parkszerű vidék az. Sok vadat láttam. Impallát, Grant gazellát, oryxot, gnút, struccot. Lőttem egy közepes Grant-bakot és egy gyenge oryxot. (*Itt nem a közönséges "Oryx beisa", hanem a valamivel röszarvú "bojtos jülű oryx" (Oryx beisa. gallotí") fordul elő.*)

Délután csak nagyon későn, öt óra után mentem ki, mert nem jól éreztem magam. Stub ismét elkísért, minthogy István, fájós lába miatt otthon maradt.

Alig hagytuk el a tábor, erős impalla-bakkal találkoztunk, amint lassan vonult a sutái után. Meglőttem. Három centivel hosszabb szarvú a tegnapelőttinél.

A legelső magas fához érve, szokás szerint felküldtük az embereket széjjelnézni.

Macska-ügyességgel másszák meg a legtüskésebb és leghajladozóbb fákat. Akár a madarak, úgy állnak a legfelsőbb vékony ágakon, onnét kémlelik a vadat.

Ndolo ezúttal is hatalmas bivalycsapatot fedez fel a távolban. Mingi száná mbogo (nagyon sok bivaly) jelenti. Csakhogy az a baj, hogy mbále (messze). A nap már nyugovóra ereszkedik, kérdés, hogy odaérhetünk-e még?

Megpróbáljuk.

Egyórai, futásnak is beillő gyaloglás után ott vagyunk. A világítás ugyan hiányos már, de a célgömb még látható. Valami kiszáradt vízfolyás takarásában odajutok a leghátul, egymagában legelő bivalyhoz, egy nagyot mutató, koromfekete bikához. Teljesen nyílt, fátlan mezőségben mozgolódik a csorda, hasig állanak a sásos fűben.

Stub soká távcsövezi a hátul járó bikát, aztán kimondja a szentenciát: Take him, break his shouler (*Azt válassza! Töresse el a vállát!*) Amint oldalt fordul, vállon lövöm. Tűzben rogyik, eltűnik a magas fűben, összevissza rúgódoz, veri fel a port, felkapaszkodik és - futásnak ered.

Még három golyót belélövök - csak úgy pufognak az oldalában - , a negyedik lövést elhibázom. Elkapom Ndolótól a tartalékpuskát, és még néhányszor a bivaly után lövök, de nem találok, mert már annyira sötétedik, alig látok.

A megriadt csorda - lehetnek vagy ötvenen - recsegve-ropogva, óriás porfelleget kavarva elvész a sötétségben.

Stub egészen kikelt önmagából. Arca rángatódzik a hévtől. Mialatt lődöztem a bivalyt, úgy ordított mint valami zulukaffer. Minden lövés után tüzeesebb lett. Give him another - that's right - and another - that's got i m (*Adjon neki még egyet! - Ez jó, na még egyet! Ezt jól megkapta!*) és hasonlókat.

Követni persze nem lehet a bivalyt. Tehát haza a táborba, majd meglátjuk; holnap mi lesz.

Nov. 20-án, Buff & Rhino Camp

Az éjjel megeredt az eső. Stub hangos kommandókiáltásaira ébredtünk, melyekkel harsogva utasította a feketéket, hogy vigyék szabadon álló ágyaikat a sátor alá. Stub egyáltalán csak akkor érzi jól magát, ha kedvére ordíthat, de főképpen, ha vezényszavakat bömbölhet.

Reggel borús, nedves, kellemes hajnalban indultunk a tegnap esti bivaly keresésére.

Csakhogy útközben, apró bokrokkal benőtt réten újabb négy bivalyt pillantok meg. Kedvezően feléjük húzódó gázos mentén sikerül a közelükbe lopóznom. Bika mind a négy. Fejük nem látható, lehajtják a magas fű közé. Csak olykor mutatják egy-egy pillanatra, mikor légy után ütnek vele. A bokrok mind sűrűbbé lesznek körülöttünk, mert a lassan legelgető bivalyok már-már elérik az erdőt. Az utolsót

választom, annál is inkább, mert a három elsőt jóformán már eltakarják a bokrok. Éppen szemközt áll, így hát szügyön lövöm.

Nagyot ugrik, és eltűnik a többivel.

A sűrű vérnyomot követve, nemsokára rá is találunk a nagybeteg bivalyra. Sötét túskebokor takarásában álldogál, hangosan hörög. Ha csendben marad, tán észre sem veszem, úgy belébújt a bozótba.

Már ártalmatlan szegény; nem is mozdul helyéből, amint megpillant. Mégis négy golyót kell még belélőnöm, mire eldől. Bámulatos ez a szívósság.

Öreg, de sajnos, elég rossz szarvú bika, egyik szarva hegye törött. Fejét leütjük, testét betakarjuk gallyakkal, hogy a keselyűhad mindjárt rá ne akadhasson. Hátha lesz rajta hajnalban oroszlán.

Csak ezek után kerestük meg a tegnap este sebzett bivalyom csapását. Több mint három óra hosszat követtük a már felszáradt, de azért még világosan kivehető vérnyomot, sűrűkőn, ritkásokon, nyílt mezőkön, tuskés "szavanna"-erdőkön keresztül, míg végtére a vérzés olyannyira elgyengült, hogy továbbkövetni lehetetlen volt.

Elkeserítő, hogy immár harmadik sebzett bivalyomat veszttem el. Különösen ennek a bikának esete érthetetlen. Az első, nagy vigyázattal leadott váll-laplövés feldönti, de talpra áll, még három golyót kap és - mégis elmegy!

Este:

Mindenkor emlékezetes marad ez a mai délután. Kibékültem a puskámmal! Mert azt okoltam eddigi balsikereimért. *(A sebezve elvesztett bivalyokra ólomvégű lövedéket használtam. Az acélgolyóval lőtt bivalyaim egytől egyig megkerültek).*

Három öreg bivalybikával találkoztam. Embereimet hátrahagyva, Ndolóval a bivalyok közelébe másztunk, mintegy nyolcvan lépésre. A legnagyobbik hevert, a másik kettő mellette legelgetett. Vártam egy darabig, hogy tán majd talpra áll az erősebbik is. De erre nem lévén hajlandó, fektében nyakba lőttem.

Felugrott, de két gyors váll-lövés feldöntötte.

A másik két bika, látva rúgdalódzó társukat, megharagudott, és feltartott fejjel, bosszúsan morogva felém közeledett. Ndoló erélyes biztatására, hogy "lőni, lőni, mert támadnak", ami úgy látszik, valóban szándékukban lehetett, nem sokat habozgattam, hanem huszonöt lépésről egy-egy szűglyövéllyel mindkettőt helyben marasztottam. Tehát alig néhány perc leforgása alatt kődobásnyi körön belül fektet mind a három bika.

Gyönyörű szép, felejthetetlen élmény volt ez, melynek egyedüli árnyoldala, hogy a szarvak bizony nem valami híresek, különösen az utolsó kettőé nem. De ha szorul a kapca, nem lehet válogatni.

Amint az esti szürkületben levágtuk a fejeket, megeredt az eső. Átázva, felfrissülve értem a táborba.

Holnap már virradatkor az elejtett bivalyoknál akarok lenni, remélve, hogy oroszlánokra találok.

Nov. 21-én este, Buff & Rhino Camp

Ma aztán alaposan kijártam magam, és láttam annyi bivalyt, hogy számontartásuk lehetetlenné vált.

Még sötétben elhagytam a táborát. A tegnapi esőtől megdagadt a folyó. Még az este csináltattunk a feketékkal egy hevenyészett bürüt (gyaloghidat jelent a "bürü"; magyarul, nem szerecsenül!), hogy ne kelljen a derékig érő vízbe ereszkednünk.

Amint hajnalban átimbolyogtam a bürün, kettétörött a botom, és beléhasaltam a vízbe. Ez magában véve még nem lett volna baj, de estemben ismét felszakadtak már gyógyulófélben lévő lábsebeim, és később nagyon zavartak a járásban. Pedig reggel fél hattól délután négyig mentünk.

A tegnap este lőtt bivalyokat kerestük fel először, de rajtuk néhány hiénán és rengeteg keselyűn kívül egyebet megint nem lőttünk. Szinte elképzelhetetlen, hogy három ilyen hatalmas állatot néhány óra alatt hogy fel tud falni ez a hullarabló hiéna, sakál, keselyűnépség. Mire odaértem, jóformán csak a tisztára rágott csontvázak beszéltek arról, ami ott az este végbement.

Az elmúlást szószerint veszik itt a trópusban. Ami kidől, vagy amit kidöntenek az élet színteréről, annak másnapra már a szél zörgeti bordáit. Harmadnapra pedig csontjait is széjjelhordják, akármilyen szép kövér bivaly volt is tegnapelőtt. A bennszülöttek ezért nem temetik el halottaikat. Reggelre úgyis kitúrnák a hiénák. Kár lenne a fáradságért.

Az itt nyugvóknak nem lesz könnyű dolguk utolsó ítélet napján. Beleizzadnak, amíg összekeresgélnek darabjaikat.

De térjünk a tárgyra. Elöttem eddig ismeretlen állattal találkoztam, melyet meg is lőttem. A mi borzunkhoz hasonlít, angolul Honey badge-nek (*Méh-borz*). hívják. Állítólag ritkaság.

Rendkívül kemény, bátor kis jószág, sajnáltam is nagyon, hogy úgy megkínoztam. Hasba találtam és félig kifordult a gyomra. Lövés után mindjárt odakapott a szájával, úgy harapta, húzta ki saját beleit, melyek a futásban akadályozták. Az emberek utánaszaladtak, az állat fogvicsorítva nekik fordult, és addig küzdött, amíg botokkal nagy nehezen agyon nem verték.

A feketéknek különös mulatság az ilyesmi. Tehetetlen, sebzett állatot ingerelni, kínozni, felér a legjobb tréfával. Akkorákat röhögnek, majd belészakadnak. Élénken emlékeztetnek hazai hajtóinkra, akik a sebzett nyulat, fácánt hasonló kedvességgel szokták kezelni. A lélek finomságaira az Egyenlítő napsugarai nincsenek nevelő hatással.

Két cheetah -val is találkoztam; gepárdnak is nevezik ezt a sárga, fekete pettyes, vadászkutya-nagyságú, némileg párducra emlékeztető ragadozót.

Már nagyon messziről észrevettek és elkullogtak. Szaladtam utánuk a ritkás, világos erdőben, de a kábító hőség kifulladásztott, mielőtt lőtávolságra juthattam volna.

Déltájban egy Grant -gazellát lőttem, mégpedig egy sutát gyűjteményem számára, mert olyan feltűnően szép a G r a n t-suta szarva.

Később két jókora bivalycsordára találtam. Mindegyikben lehetnek vagy 80-100-an. Magányos, terebélyes fák árnyékába húzódva, részben állva, részben fekvé "deleltek", akárcsak otthoni gulyáink.

Unták magukat, unták egymást, unták a meleget. Részvéttelenül, álmosan báméskodtak maguk elé. Némelyik kérődzött, de az is csak unalmában. Csodálatos, ahogy ilyenkor megszeliődnek. A félelmetes, villogó szemű, isten mentsen tőle Kaffer-bivaly, álmosan delelő, bárgyú "bihal"-lá alacsonyodik. Éppencsak a gémeskút hiányzik mellőle.

Külön-külön beloptam mind a két csordát, de valami kedvemre való bikát egyikben sem találtam.

Két éve, mikor Szudánban vadásztam, aránylag ritkán találkoztam bivallyal, úgyhogy megpillantásuk mindig eseményszámba ment. Olyankor persze csak lövésre gondol a vadász, élvezetes, kényelmes megfigyelésre nincs idő.

Még egy harmadik csordát is megközelítettem. Ez nem "delelt". Lassan vonult a mimózaerdőben, valamely csak általa ismert cél felé. Apró, komondornagyságú borjak cifra bakugrásokkal ficáncoltak a tehenek körül, melyek egy-egy mély morgással vagy gyengéd oldalbadöféssel utasították rendre a pajkosabbakat.

Különös az a folytonos dörmögés, morgás, amit az ilyen bivalycsapat hallat. Ha legelnek, ha az árnyékban jóllakva hevernek, ha figyelnek vagy vonulásban vannak, egyaránt mörcögnek.

Van az ilyen nagy társaságban mindenféle fajta és forma bivaly. Óriás nagy, agg tehenek, táblás, vékony szarvakkal; apró, idétlen borjak, közepes növendékállatok. Kis kövér, vagy nagy, lesoványodott, csontvázszerű egyedek, amelyeken ráncosan lötyög a bőr. Vannak szénfeketék, szürkék, fakók, törött szarvúak és sánták, szőrösek és kopaszok; van mérges, van béketűrő, van jókedvű, van bánatos képű. Mintha szép, egészséges fajtákat, kopott, olcsó vásári marháival, istállózottakat, kint telelő "rideg-tinókkal" vertek volna össze.

Alacsony bokrokkal beszórt terepen haladtam hazafelé, gyanútlanul beszélgettem embereimmel - már amennyire szerecsenül "beszélgetni" tudok -, mikor váratlanul ismét bivalyok jelentek meg előttünk.

Négyen-öten lehettek mindössze, bikák valamennyien. Egy igen erős mutatkozott köztük, a többinél jóval nagyobb.

Szemközt állt velem, észre is vett már, tehát nem várhattam, míg keresztbe fordul, hanem mellbe kellett lőnöm. Elugortában még egy golyót oldalába is eresztettem.

Aztán minden elveszett a porfelhőben, mellettem vágatott el az egész társaság, melynek végén a sebzett nagy bikát véltem felismerni. Amint a gomolygó porból újra kivillant, gyorsan odalöttem; nyúl módjára felbukfencezett, de rögtön megint talpon volt és eltűnt.

Alig szállt'el a por, valamelyik bokor mögül hörgést hallottam, és legnagyobb meglepetésemre a döglődő nagy bikára találtam! A porban nem vettem észre, hogy második lövésem eldöntötte. Az utolsó lövésre bukfencet vető tehát - másik bika volt!

Az előttem fekvőnek még kegyelemlövést kellett adnom. Nagyon megörültem neki, mert - jóllehet ez sem kapitális - mégis nagyon szép bika, mely minden gyűjteménynek becsületére válik. 103 és fél centiméter széles a szarva, ennél nagyobbbat még nem lőttünk.

Elvégezve a fényképezést és fejlevágást, a másik sebzett bika után indultunk. Bizonyos fokig szorongó szívvel, mert félttem, hogy szarva csalódást fog hozni, hiszen nem is igen láttam, hogy mi volt a fején.

A felbukfencezés helyét könnyen megtaláltuk, ahonnan véres nyom vezetett a sűrűbe. Órák hosszat tartó, rendkívül veszélyes keresés következett, nagyrészt a legtűskésebb és legjárhatatlanabb dzsungelon keresztül, ahol felhúzott puskával, minden pillanatban támadást várva, lépésről lépésre másztunk előre. Végül mégiscsak abba kellett hagynunk a követést; a vérnyom megszűnt, a bivaly egyszer sem feküdt meg, tehát nem sok baja eshetett.

Nov. 22-én, délben Buff & Rhino Camp

Az éjjel arra ébredtem, hogy két vagy három oroszán gyönyörűen bőg a tegnapejtett bivalyom irányából.

Micsoda hangok ezek! Még csak nem is hasonlíthatók a megcsömörlött állatkerti oroszánok közismert nyögdicséléséhez!

Már egy órával hajnalhasadás előtt elhagytam a tábort, ami azért nem könnyű dolog, mert embereink - az orrszarvútól meg bivalytól való félelmükben - nem hajlandók pirkadás előtt indulni, és csak szigorral, fenyegetéssel vehetők erre rá.

A korai felkelés azonban nem érte meg a fáradságot, mert a bivalydögön csak a megszokott, verekedő keselyűhadat találtam.

Apróra végigkerestem, az egész környéket, és végül meg is leltem az oroszánok éjjeli nyomait, egy hímét és két nőtényét. Nem a bivalyhullára vezettek a csapások; úgy látszik, saját maguk ölte zsákmány körül ordíthattak a ragadozók.

Eleinte meglehetősen könnyű volt a nyomokat tartani, mert homokos volt a talaj. Jó ideig mentünk már, mikor nagy suhogva, jókora keselyű társaság kelt

szárnyra előttünk. Csakhamar kiderült, hogy az oroszlánok éjjeli lakomájának maradványain tülekedtek. Hatalmas jávorantilopot (*Eland*) vágtak le a magas uraságok. A tőlük meghagyott hulladékon viaskodtak a tányérnyalók.

Jávorantilopot ez ideig még egyet sem láttam; íme, most milyen rendetlen állapotban kell találkoznom az elsővel. Mindene széjjelszórva!

Hamarosan sikerült újból kibogozni a dögtől elvezető nyomokat. Látszólag igen jóllakhattak az oroszlánok, mert minden néhány száz lépésre megfeküdtek, henteregtek a homokban, farkukkal ide-oda csapkodtak, amit a nyomokból világosan megállapíthattunk.

Tíz óra tájban nagyon kellemetlen, vastag túskesűrűkbe jutottunk, ahol minduntalan elvesztettük a csapásokat, és csak nagy sokára találtunk újra rájuk.

Cafatokban lógott rólam a ruha, alatta a bőr is eléggé megrongálódott, a forróság is kezdett tűrhetetlenné válni. Meguntam a hajsztát, és abbahagytam. Délután esetleg újra megpróbálom.

Istvánnak ma reggel kitűnő szerencséje volt.

Alig hagyta el a tábort, két erős bivalybikával botlott össze, és meg is lőtte mind a kettőt. Hatkor indult el hazulról, fél hétkor már feküdt a két bikája, hétkor már ő is feküdt - az ágyában! Most legalább megmutatta, úgymond, hogyan kell úri módra vadászni. Nem pedig ahogy én szoktam, naphosszat a lábamat koptatni.

Délután még soká kerestem az oroszlánokat, de eredménytelenül. Nem is láttam semmit. Hazajövet egy frankolint (*Fogolyféle*) lőttem a konyhára, flóberrel.

István ismét a tábor közelében lőtt egy erős bivalyt. A legközelebbit majd a sátorból lövi.

Nov. 23-án, Buff & Rhino Camp

A délelőtti folyamán eredménytelen, de igen érdekes cserkészetem volt.

Egész közelre loptam be egy rinoceroszt. Rövidnek tartván a szarvát, nem lőttem rá, hanem jó ideig figyelgettem. Kodakom sajnos, hátrahagyott emberemnél maradt, aki nem mert előre jönni; én sem igen mozdulhattam az orrszarvú közelsége miatt, így aztán ez a kitűnő fényképező alkalom kárbaveszett.

Sűrűségbe húzódván a rinocerosz, én is elvonultam. Nem mentem még messzire, amikor hátam mögött három lövés dördült el.

Amint később kiderült, István, aki véletlenül szintén arra vette útját, meg akarta löni az általam imént látott orrszarvut. Három golyót beleengedett, az orrszarvú azonban elment. Talán még most is megy.

Porfelleg tűnik fel a távolban. Kilátófára kapaszkodva, felismerjük, hogy vonuló bivalycsorda veri fel a port. Utánuk eredünk.

Már majdnem beérjük őket, mikor egy közvetlen előttem felbukkanó rínocérosz megállásra késztet. Tőle legfeljebb tíz lépésre magas "termitadomb" (*Hangyavár*) áll, melyet sikerül jó széllel elérnünk, és rája Ndolóval felkapaszkodnunk.

Kényelmes kilátóhelyünkön trónolva, zavartalanul élvezhetjük az alattunk rövid néhány méternyire álldogáló óriást, melyre - ugyancsak meg nem felelő szarva miatt - nem lövök.

Úgy bosszant, hogy kodakom megint nincs kéznél! Ndolónak ugyanis a tartalékpuska és a muníció éppen elég hordanivaló. A gépet a "Kodakboy" viszi, aki az orrszarvú előtünésekor rendszerint a többi hőssel együtt - a fák tetejéről szemléli a történézőket.

Magányos bozótban álldogál a rinocerosz, gondolatokba merülve. Szakadozott szélű füleit billegeti, egyébként mozdulatlan. Igen buta képe van ilyenkor. Termete, akárcsak egy szürkére festett óriás angoldisznóé. Hátát, oldalát ellepik a vörös csőrű "rínocéroszmadarak". Nagy munkában vannak. Keresik a kullancsot, bogarat, tisztogatják hatalmas gazdájuk rücskös bőrét. Úgy dolgoznak, mint szorgalmas hajólegénység valami nagy, szürke páncélhajón. Olyan közel

vagyok, hogy távcsövemen még azt is látom, amint a madarak némelyike tágra tátott csőrrel liheg a "fedélzeten", úgy kimerül a nehéz munkában.

Amint javában gyönyörködöm a rinoceroszban, Ndolo egy hátulról közeledő bivalyt vesz észre. Ez bizony Kapitális szarvú bika! De alkalmatlan szél lengedezvén, máris észrevett, és vágatva igyekszik az elébb említett, tovavonuló csapat után.

Leugrunk a termitadombról, faképnél hagyjuk az álmodozó orrszarvut, futva próbálkozunk a nagy bika elé kerülni, de ez már nem sikerül. A csordát ugyan még kétszer elérjük, csak hogy akkora porfellegben és olyan tömötten áll, hogy az immár valahol közénk verődött nagy bikát kiválasztani sehogy sem tudom.

Holnap egész napi hosszú kirándulásra készülök. Ennivalót és dupla ivóvíz adagot viszek magammal, estig kint szándékozom maradni.

Holnapután állítólag felszedjük a sátorfát, és vagy 15-20 kilométerrel odébb húzódunk.

Nov. 24-én este, Buff & Rhino Camp

Korai indulás után nemsokára egy erős orrszarvút látunk nagy messzeségben, futtában. Sokáig követjük, a sűrűben ránk is fúj, de nem látjuk.

Déltájban egy nagyon erős Grant-bakot lövök, aztán lepihenünk valami fa alá delelni. Elfogyasztom reggelimet, a spárga- és gyümölcs-konzervet, majd pedig aludni próbálok. Nehezen sikerül, mert a fa alja tele van tüskével, hangyával és kullanccsal, amelyek egymással versenyt szúrnak.

A déli hőség enyhültével tovább vonulunk. Gnúcsapat tűnik fel a messzeségben, de megközelíteni nem sikerül.

Délután négy óra tájban, amint egész gyanútlanul haladunk, meglehetősen nyílt, csak néhány nagy fa által gyéren beárnyékolt terepen, valamelyik közeli termitavár mögül, mintha a föld alól jönne, kilép egy erős rinocerosz...

Alkalmas széllel állunk: nem vett észre minket, csak valami gyanús lármát hallhatott, azért lépett elő...

Mire elkapom Ndolótól a nagyobbik puskát, az orrszarvú trappban elindul; gyorsan válla közepébe küldök egy acélgolyót, amely térdre ejti. De rögtön megint talpon van. Második lövésre már rá sem érek, mert alig tesz egy-két lépést, felbukik és vergődésében akkora porfelhőt kavar, hogy egyelőre semmit sem láthatok.

És mire a por elszáll, kimúlva fekszik az orrszarvú. Farkával billent ugyan még egyet-kettőt, erre kap még egy biztosító golyót a fülé mögé.

Nem kiváló, de elég jó, erős szarvú állat. Hátsó szarva alig rövidebb az elsőnél. Így tehát első rinocéroszom elejtése minden különösebb izgalom nélkül ment végbe, akárcsak otthon egy őzbaké.

Új puskám ezúttal megmutatta, mit tud. A közel harminc mázsás kolosszust egyetlen váll-lövés néhány pillanat alatt kivégezte.

Töksötét van, mire elvergődünk a táborba. A súlyos rinoceroszfejjel, melyet hat ember cipel rudakon, csak igen lassan haladhattunk.

Hazaérve hallom, hogy István is ma lőtte első orrszarvúját. Állítólag valamivel gyengébb az enyémnél; ma már nem tudták behozni a fejét, holnap mennek érte.

A ma ejtett két rinocéroszsal járó munkák - feldarabolás, bőrök beszósása, szárogatása - megváltoztatják holnapi, továbbvonulási tervünket. Valószínűleg majd holnapután hurcolkodunk; ha ugyan sikerül holnap végeznünk.

Amint ma, az orrszarvúfej leütése után hazafelé indultunk, váratlan ijedtséggel szerteszéjjel ugráltak az emberek. Kígyó okozta a riadalmat. Nagy óvatossággal közeledve feléje - agyonvertük.

Állítólag nagyon mérges, veszélyes kígyó volt.

Pedig ugyancsak jelentéktelen, vékony, szürke féregnek látszott.

Nov 25-én délután, Buff & Rhino Camp

A mai délutánt kineveztem "vasárnapnak". Itthon maradok, pihenőt tartok, teszkek-veszek a táborban. Általános tisztálkodás, ruhafoltozás, fényképek, filmek, muníciók rendezgetése, írásolvasás és nagyszabású alvás.

Estefelé talán még kinézek ide a közelbe, de csak a flóberrel. A konyhára kellene egy-két madarat lőni.

Jólesik a lustálkodás, mert reggel gyönyörű vadászatban volt részem.

Alighogy a tábort elhagytam, hosszan húzódó, alacsony porfelhőkre lettem figyelmes, amelyek a folyótól kiindulva, az erdő felé hosszabbodni látszottak. A reggeli itatóról elvonuló hatalmas bivalycsordákat jelezték e porsávok; mintha a hajnali szélcsendben megannyi szürke ködvonal feküdte volna meg a földet.

Nagy vargabetűvel és megfelelő sietséggel sikerült a vonuló bivalyok elé kerülnöm, és ezáltal elvágtam útjukat a sűrű erdő s a bokros terep határán.

Szinte hihetetlen az a bivalytömeg, ami ott elhaladt. Nem becsülhettem meg a számukat, mert csak a körülöttem, vagyis a tőlem jobbra-balra elvonulókat láttam; de ezek mögött a távolban, még számos porsáv jelezte, hogy ott még mindig újabb és újabb csordák következtek. A mellettem kétoldalt – összesen mintegy 1000 lépés szélességben - áthaladó bivalyok számát legalábbis 5-600 darabra tartottam.

Az volt a szerencsém, hogy jóformán liba-sorban, lassan cammogó, lusta lépésben vonultak, így aztán az egyes állatokat jól szemügyre vehettem. Egyet-egy morogva, böffentve ballagtak egymás után. Farkukkal, fejükkel, sőt néha még hátsó lábukkal is az alkalmatlankodó legyek után vágtak és penetráns, hamisítatlan, hazai ököristálló-szagot terjesztettek. Ismét elfelejtették velem, hogy ők az a sokat emlegetett, "legveszélyesebb nagyvad"; önkéntelenül a "kolompost" kerestem, s vártam a kaffogó pulikutyt, hogy majd előtereli a lemaradozókat.

Számos borjastehén, rossz bika, gyengébb-közepesebb darab után végre egy nagy testű, szénfekete, igen marcona képű bika következett. Széles homlokpáncélja feltűnően szürkéllett, fejét mélyen hordta, mintha csak húzta volna lefelé a súlyos szarvpár.

"Terpesztését" (*Szarvának szélessége*) nem ítélném meg, minthogy oldalvást láttam, és fejét egyszer sem fordította felém. Hanem a "páncélját" - a „boss"-t, ahogy az angol hívja - azt láttam, hogy feltűnő széles. Ndolo is nagyon kuba szánázott. (*Nagyon nagy*). Vesztegetni való idő sem volt, cselekedni kellett.

Hogy biztosabban célozhassak, hasra fekszem, és lehetőleg mélyen, lapockája alsó csücskére lövök. Térdre esik, felkel és néhány bizonytalan lépés után, nehéz zuhanással elvágódik. Sűrű porfelleget kavar a széjjelugró csorda, nem látni semmit, csak a tovavágtató állatok dübörgése s a halódó bivaly olyan különös hörgése hallatszik a gomolygó szürkéségből.

Nem telik belé öt perc - a por közben eltisztult - alig 3-400 lépéssel odább máris feltűnik a következő bivalycsapat, mint valami hosszan húzódó fekete kígyó, melynek farka porfelhőbe vész.

Apró bokrok takarásában - az elesett bivallyal egyelőre nem törődünk – futva igyekezünk előre. Ismét sikerül vagy 150 lépésnyire közelednünk. Kissé megkésünk ugyan, a csapat nagy része elvonult már, csak lemaradozott kisebb társaságok és magányos sereghajtók következnek. Egyelőre csupa tehén, borjakkal.

A szél kissé fordulhatott, mert most megállanak, fejüket irányunkba felvetik, sőt két öreg tehén, magasra tartott orral, kíváncsian felénk lépked. Ismét megállanak, szimatolnak, farkukkal ide-oda csapkodnak, dörmögnek; már úgy látszik, hogy felismertek, de utóbb mégis megnyugszanak. A két tehén visszatér a sorba. Még néhány percig álldogálnak, fejüket jobbra-balra forgatva vizsgálják a szelet, aztán folytatják a búcsújárást.

Még csak egy csoport van hátra. Tehenek vagy három-négy és leghátul – egy hatalmas bika!

Ekkoratestű bivalyt még sohasem láttam.

Egészen fakó, majdnem egérszínű, mert mint később kiderül, teljesen kopasz, szőrtelen a bőre csak nyaka tájékán visel néhány fekete sortét Homlokán, mint nagy szürke dinnyék, úgy gömbölyödnek a szarvpáncélok. Ez is lehorgasztja a fejét, és olyan barátságtalanul, olyan komoran lepkéd, ahogy csak nagyon öreg bika szokott. A tehenek erre-arra figyelgetnek, hanem az öreget nyilván semmi sem érdekli. Földreszegzett, gondtól s a súlyos szarvtól terhes fejjel bandukol a többi után, látszólag szörnyen unja már az életet.

Egy golyóval könnyíték a baján.

Ez is térdre rogyik, talpra áll és dübörögve vágat el a porfelhőben...

Feszült figyelemmel hallgatózunk: tompa zuhanástól dong a föld, aztán elhangzik a jól ismert halálhörgés!

Milyen megkönnyebbülés ez! Nincsen vesződéses, hosszan tartó, kétes eredményű keresés, biztosra mehetünk, a bika kimúlt. Hamarosan ott is állunk" mellette. Gyönyörű bivaly. Szarvának terpesztése ugyan jelentéktelen, de a homlokpáncélok szélessége rendkívüli - 40 centiméter -, ami a legjobbak közé való.

Sajátságos hang a bivalynak ez a "halálhörgése". Megdöbbenő, majdnem azt mondhatnám, hátborzongató. Olyan panaszos, tehetetlen, dühös búcsúkiáltás az élettől, a tovarohanó társaktól, mint valami végső, szörnyű átkozódás. Bosszúért kiáltó. Kierzik belőle az a rettentő erőfeszítés, amivel kiszakad az élet a megtestesült őserőből. És mintha egy kis felelősségérzetet is támasztana az emberben. Olyan különösen néz a mutatóujjára, amely meghúzván a puskaravaszt, ezt előidézte...

Miután az elejtett bivalyok fejét levágtuk, a tegnapi orrszarvúm hulláját kerestem fel. A keselyűhad teljesen elborította. Néhány nyeszlett sakál is ólálkodott körülötte, a remélt oroszlánnak azonban nyoma sem volt. A páncélszerű rinoceroszbőrt azonban sem keselyű, sem hiénasakál nem tudta kikezdem. Csak a leütött fej helyén dolgoztak, s az ott kivájt alagúton már majdnem a gyomorig befúrták magukat. Megkönnyítettük dolgukat, amennyiben lefejtettük az orrszarvú értékes hasbőrét, és magunkkal vittük. Súlyosan felpakolva rinoceroszbőrrel, bivalyfejekkel, déltájt értük el a táborot.

Ma naphosszat borús volt az idő, kimondhatatlan megkönnyebbülés a tikkasztó forróság után. A nap csak nagy néha pillantott elő; egykétszer az eső is csöpörészni kezdett, de nekieredni nem tudott.

Holnap odább vonulunk.

Az előbb elfelejtettem megemlíteni, hogy mai, miközben második bivalyom szarvának méregetésével foglalkoztam, újabb bivalycsapat érkezett a folyó felől. A lövések zajára immár vágatva jöttek. De mivel nem voltak tisztában a veszély irányával, nyílegyenest nekünk tartottak. Mikor vagy húsz lépésre értek felugráltunk és rájuk ordítottunk, nehogy eltíporjanak. Megálltak, csodálkoztak, morogtak és sarkon fordulva, kereket oldottak.

Istvánnak ma délután ritka látványban volt része. Egész közelről figyelt meg egy rinoceroszt, amely megtámadta és feltaszította a mellette legelő bivalyt, öreg borjás tehén volt, az orrszarvú azért lehetett ily harcias.

Nov. 26-án, Sweet Waters Camp

Így hívják újabb táborhelyünket, ahova négyórás menetelés után érkeztünk.

A Nagyszakadék - a Great Rift Valley - túlsó oldalán vagyunk most, a Ngurumani -hegyek lábánál.

Tiszta vízű, csörgedező hegyipatak mentén, hat terebélyes ficus árnyékában táboroztunk. Ez is régi vadásztanya lehet. Nevek, monogramok, vadászeredmények a vén fák kérgébe vésve; elhagyott sátorfák, szétszórt konzervdobozok, patronos skatulyák éktelenkednek szanaszéjjel.

Bevett udvariasság szabálya itt a vadonban, hogy elhagyandó táborát minden "szafari" kitakarítja, tisztába teszi. Tekintettel az utána következőkre. Nincs bosszantóbb, mint amikor bitangjába hagyott, teleszemetelt táborhelyre ér az utas, s az előtte itt jártak hulladékainak eltakarításával kell vesződnie.

Ezúttal még a páviánok is fokozták bosszúságunkat. Hatalmas majomsereg tartotta megszállva a táborhelyet, s éktelen ordítással menekült érkezésünkkor. Elképzelhető, hogy ez a banda is mennyire összepiszkolta a fák alját.

Szóval, volt mit takarítanunk. És nem tudtuk, kiket szidjunk jobban: a majmokat-e vagy az előttünk itt járt vadászokat.

Délután a tábor mögött fekvő meredek, köves hegyoldalakat keresem fel. Stub ígérete szerint, jávorantiloppal, sőt kiskuduval (*Más néven „lesser kudu” ritka antilopfajta*) is kellene találkoznom. Nagy távolságban látok is három jávort, de megközelíteni nem tudom őket.

Hanem a vidék szép. Meredek sziklás, szakadékos, vadregényes helyek, a völgyekben patakok. Mindenfelé csodás nagy kaktuszok, vastag, lándzsalevelű, szúrós növények, apró kövi virágok; akárcsak emberkéz csinálta hatalmas sziklakert.

Bizonyos magasságba érve, meglepő kilátások nyílnak. Egyrészt a völgyben elterülő Great Rift Valiény-re, másrészt a már odaát Tanganyikában, a volt német Kelet-Afrikában csillogó Lake Natronra. (*Nagy Nátron-tó*). Távcsövön szemlélve a síkságot, óriási vadcsapatokban gyönyörködünk, antilopok, zebraménések tarkaságában. Sőt, vagy kétszáz főnyi bivalycsorda is feketélik odalent. Innen nézve, bolhanagyságúak. Kedvem volna lenyúlni és egy marékravalót felemelni közülük. Gulliver-érzeteim támadnak.

Egyedüli hátránya ennek a hegyi cserkészésnek, hogy állandóan futball nagyságú, gömbölyűre csiszolt kőgörgögetegen kell járni, ami nemcsak nagyon zajos, hanem részemre igen fájdalmas is, minthogy feltört lábam miatt még mindig vékony vászoncipőt kell viselnem.

Hazafelé jövet, a szemközti hegyoldalban négy varacskosdisznó turkál. Van köztük egy meglehetősen agyarú, ezt nyaklövessel helyben marasztom.

A tábor felé közeledve azonban rohamosan fokozódó fáradtság vesz erőt rajtam, szédelgek és csak nagy nehezen tudom magam hazáig elvonszolni.

Kínzó fejfájással fekszem le. Megmérem a lázamat: 39,8. Még csak ez hiányzott!

Nov. 27-én, Sweet Waters Camp

Gyalázatos éjszakát töltöttem. Rázott a hideg, zavaros lázálmodok gyötörtek. Stub azt állítja, hogy ez nem malária, hanem napszúrás - a slight touch of sun - ahogy ő nevezi. Hiszen ez végeredményben mindegy, a lényeg az, hogy cudarul érzem magam.

István és Stub kint vannak vadászni, én meg vastag köpönyegbe burkolva ülök a sátorban. Didergek, dacára a kánikulának. Talán csak nem tart soká ez a keserves állapot!

Ndolo, akit kiküldtem, nézzen körül a környéken, azzal jött be, hogy egy nagy hímoszslánnal találkozott. Szinte vártam, hogy így lesz! De lehet, hogy csak vigasztalni akart.

Este a láz még erősödik, újabb kiváló éjszakára van kilátás.

Nov. 28-án, Sweet Waters Camp

Ma valamivel könnyebben érzem magam. A sátor előtt ülve gyógyulok, és távcsövön nézegetem a környéket. A "Nagyszakadék" mezőségében nagyszámú szarvasmarha-gulya is legel. Vadcsapatok közé keveredik a szelíd jószág. Alig

puskalövésnyire a bennszülöttek marháitól, gnúk, gazellák, sőt bivalyok is láthatók. Jól megférnek. Nem érdeklik egymást.

Ezek a hatalmas gulyák a maszái-törzs jószágá. Néhány évvel ezelőtt még Kelet-Afrika legharciasabb törzsei közé tartozott a maszái. Büszke, nehezen megalázkodó nép, elkeseredetten gyűlöli az őt megrendszabályozó angolt. Az angolok részéről sem különb a helyzet, mert a gőgös maszái világért sem tenne szívességet fehér embernek. Nem is igen alkalmaznak maszáit, sem vadászexpedícióra, sem egyébre.

Óriási nagy gulyáikból élnek, mert csakis tejjel, mégpedig vérrel kevert tejjel táplálkoznak. Megfejik a tehenet, aztán felmetszik nyakán az eret, és bizonyos mennyiségű vér kiömlése után ismét bevarrják. A tejet a vérrel vörös péppé keverve isszák. Egyéb táplálékuk állítólag nincs is. Húst egyáltalán nem esznek.

Amikor először megpillantottam a gulyát, ajánlottam Stubnak, küldjön át a maszáikhoz friss tejt; milyen jó lenne a folytonos konzervtej után. De állítólag hiába küldenénk, nem adnak azok egy cseppet sem. Azt tartják, megromlik a tehen, amelynek tejéből fehér ember iszik.

A vadra, teszem az oroszlánok tartózkodási helyére sem hajlandók útbaigazítást adni. "Ők nem tudják." "Nem hallották." "Errefelé nincs oroszlán" – mondogatják még akkor is, ha egész éjjel a gulyaik körül ordítottak a ragadozók.

Minthogy hússal a maszái nem él, vadászattal sem foglalkozik. Csak a ragadozókat, nevezetesen az oroszlánt bántja. Ezeket gulyái védelmében lándzsával támadja meg. Minden maszái harcos, aki lándzsáját oroszlánba vágta, kivételes jogokra tesz szert. Bármelyik maszái-törzsbeli telepre vetődik vándorlásai közben, rendelhet magának ingyen szállást, élelmet és minden maszái nő tartozik őt első felszólításra kunyhójába követni. Ez mindenestre megéri - már a maszái harcos szempontjából -, hogy megszurkáljon érte egy oroszlánt.

Az oroszlánölő harcos, ünnepélyes alkalmakkor oroszlánsörényből készült fejdísz visel. Egészen fiatal legénykéek is akadnak köztük, sőt van olyan is, aki egymaga lándzsázta le a teheneit fenyegető oroszlánt.

Magas, karcsú, széptermetű nép a maszái. A harcosok (elmoránok) egész testüket barnásvörös agyaggal kenik be, s ezáltal inkább rézbőrűeknek látszanak, mint feketéknek. Hajukat cigarettavastagságú varkocsokba pödrik, és szintén vörös festékekkel kenik. Mintha vörös paróka lenne a fejükön. Fülük cimpáját kilyukasztják, és különböző feszítőkkel addig tágítják, míg csak vékony bőrszalaggá nem lesz, és lelóg egészen a vállukig. Az ekképp elkészített bőrhurokban, melyen akár egy alma is keresztülfér, mindenféle ékszert, karikát, füzért, varázsszert hordanak. Sőt az előkelőbbeknek néhány európai kapcsos tű (magyarul zihherheictű) is fityeg a füle cimpájában. Ruházatuk állatbőrből való, félvállra vetett kacagány. Fegyverük a hosszú, vékony, lapos pengéjű hajítódárda, melyet reggeltől estig kezükben szorongatnak.

István ma már második sebzett orrszarvúját veszíti el, ami valóban nagy balszerencse.

Este, napnyugta után, megelégeltem az otthonülést. Kinintől zúgó fejjel, de javuló kedélyállapotban kapaszkodtam a sátor mögötti dombra, honnét naphosszat páviánok lármázása hallatszott.

Meg is láttam őket csakhamar. A túlsó domboldalban táboroztak vagy ötvenen. Veszekedtek, pofozkodtak, pereltek egymással, rögtönzött színházzal szolgáltak. De mikor közelebb próbáltam húzódni, észrevettek. Éktelen zajt csaptak. Nem értek ugyan a nyelvükön, de rettentő csúnyákat mondhattak. Egyikük, nyilván a szolgálatban levő őrszem, felszaladt valamelyik száraz fa tetejére, onnét figyelte minden mozdulatomat. Egyik kezét napellenző gyanánt szeme fölé tartotta, a másikkal izgatottan vakarózott, úgy magyarázott az alatta összegyűlt rokonságnak.

Nem mertem közelebb menni abban a reményben, hogy majd csak megnyugszanak; de az őrszemnek a fatetőn addig járt a szája, mígnem az anyák felkapkodták kölykeiket, és bosszús szidalmakat szórva felém, odébbállt az egész társaság. Távcsöveimmel még sokáig figyelemmel kísértem őket, a pofonokat osztogató vén sereghajtókat, meg az anyjuk hátán kapaszkodó porontyokat.

A nagy lapály felé tekintve, sokféle vadcsapat mutatkozott a messzeségben. Felismerni csak a bivalyokat lehetett; nagy fekete bogaraknak látszottak a gombostűi fejnyi tarkabarka antilopok között.

Besötétedvén, visszacsoszogtam sátramba. A látottak felüdítettek kissé, de lázam ismét erősödik.

Nov. 29-én, Sweet Waters Camp

Az éj folyamán kint a mezőségben bögtek az oroszlánok, ugyanott, ahol tegnapelőtt Ndolo az egyikkel találkozott.

Hajnalban, igen kevés alvás után, fej- és gyomorfájással indultam az éjjeli bölgés irányába. Nagyon rövid, de felette érdekes sétát tettem. Rövid volt a séta azért, mert csakhamar ismét olyan rosszul lettem, hogy haza kellett térnem.

A tábortól alig tíz percnyire a bozótból rám horkantott egy rinocerosz. Csak végszükség esetén lőttem volna, mert egyelőre csak egy rinoceroszra szóló engedélyt váltottam.

Az orrszarvú sokáig dühöngött, prüszögött, de felénk lengedezvén a szél, sehogy sem tudott tisztába jönni hollétünkkel. Végül farkát magasra feltartva eltrappolt.

Utálom ezeket a kiállhatatlan állatokat. Minden percben rám ijesztenek, az egész vadászatot szerintük kell beosztanom, nehogy felbosszantsam őket; s ha mégis nekem jönnek, még rájuk sem szabad lőnöm.

Tanyánktól mintegy negyedóránnyira kezdődik a már több ízben említett, nyílt mezőség. A patak, amely mellett táboroztunk, kiérve a mezőségre, apró ágakra szakadozik, és csaknem százholdas ingoványt alkotva, egyszerűen megszűnik, elvész a talajban. Ebben a lépben helyel-közzel bokorligetek, nádcsoportok sűrűsödnek, és természetesen ide jár inni a nagy síkság töméntelen vadja.

Innen, e mocsár tájékáról hallatszott az éjjeli oroszlánordítás. Amint az egyes kis vízereken átugrálva, minden bokor vagy nádcsomó mögé óvatosan betekintve cserkészgetünk, Ndolo hirtelen megtorpan ...

Alig 5-6 méternyire mellettünk - komondornagyságú oroszlánkölök lapul! A felette kelő nap olyan vakító, hogy majdnem elmentünk a teljes szabad helyen meghúzódó állat mellett.

Úgy látszik, ő is azt reméli, hogy gyanútlanul fogunk elhaladni, azért nem mozdul. De most, tisztában lévén azzal, hogy megláttuk, sunyi módon hátraveti fülét, farkát ide-oda kígyóztatja, felsőajkát magasra húzza, és igazi nagyoroszlánosan vicsorgat felénk. Hamarjában nem is tudom, mitévő legyek. Oly furcsán hat ez a südő állat, amint legnagyobb komolysággal adja az öreget.

Lövésre persze nem gondoltam, hisz nem akartam oroszlánnak csúfolt macskakölkyket hazahozni: ahhoz pedig, hogy elevenen elfoghassuk, mégis nagy volt. Erről már csak azért sem lehetett szó, mert sűrű szélében álltunk, és minden pillanatban várhattuk az anyaoroszlán előtűnését. A kölykes oroszlán pedig nagyon könnyen támad, különösen, ha kölykét veszélyben véli.

Így álltunk a meglepetés első perceiben, fél szemmel a kis oroszlánon, fél szemmel meg a bozóton, mert sejtettük, hogy abban leskelődik az öreg nőstény.

Erre felkelt a kölyök, fogait vicsorítva ránk morgott, aztán a legnagyobb nyugalommal bebállagott a sűrűbe; közben minduntalan megállt, visszanezített, fűjt. Szemtelen oroszlánkölök volt, az bizonyos. Legkevésbé sem imponáltunk neki.

Egy ideig még álldogáltunk ottan, majd pedig, mivel semmi sem mutatkozott, vizsgálni kezdtük a bokrok alját. Bemászni nemigen mertünk; hiábavaló is lett volna, olyan vastag bozót az, lehetetlen benne látni.

Utóbb aztán lesbe ültünk, abban a reményben, hogy hátha még előjönnek az oroszlánok sütkérezni, de bizony nem mutatkoztak.

A mocsár egyik nagyobb nádasából hangos csobogás, csörtetés és mörcögés hallatszott; kétségtelen volt, hogy ott meg bivalyok mozgolódtak.

Nem soká kellett várakoznunk, elő is bújt az egész banda, vagy negyvenen lehettek, tőlünk legszebb lőtávolságra.

Gyönyörűek voltak, amint csillogó, vizes szarvukkal, fényesen csöpögő, latyakos testtel egyenkint bukkantak elő a náderdőből, nagyokat cuppogva a térdükig érő ingoványban. Néhány elég jó bikát is láttam köztük, de most már nagyon megvágatom, mielőtt még egyre rálövök.

Egyszerre csak észrevettek. Felkapták fejüket. Általános morgás és farkcsapkodás, aztán hátraarc és recsegve-ropogva, a vizet magasra felhányva, eltűntek a nádasban.

Betegségem hazafelé fordított.

Távol, a nagy rónaság közepén, két gyanús alakot látok mozogni. Távcsövön csakhamar kiveszem, hogy bivalytehén és orrszarvútehén a két illető, s hogy mindkettőt egy-egy kis borjú követi.

Egymástól alig húsz lépésnyire haladnak", és egyenesen felém tartanak. Úgy jönnek, akárcsak két traccsoló dada, a Duna-parti korzón. Csakhogy nem maguk előtt tolják a kölyköket, hanem úgy "húzzák" - miközben kétségtelenül gyermeknevelésről vitatkoznak.

Gyorsan takarásba húzódok, úgy várom a szokatlan társaság közeledését, és azt remélem, hogy sikerül őket lefényképeznem. A bivalytehén vagy tíz lépésre közeledik hozzám, hanem az orrszarvú-család - melynek lefényképezésére sokkal jobban vágytam - elmarad a bivaly mögül, és bokrok mögött áll meg.

Nem akarván "bivalyékat" elszalasztani, rájuk sütöm a gépet; a csettenésre elugranak, a buta rinocerosz pedig - jóllehet se nem lát, se nem hall minket - menten barátnéja után törtet, és mindnyájukat elnyeli a sűrűség.

Délután egy sziklás hegyre másztam fel, ahonnan jól beláthattam azt a részt, melybe reggel az oroszlánkölyök behúzódott.

Gyönyörű kilátás nyílik onnantól az egész lapályra. Olvasnivalót is vittem magammal, de bizony ki sem nyitottam. Nem tudtam szememet levenni a távolban mozgolódó, sokféle vadról. Bivaly csapat is volt ott kettő, összesen mintegy kétszáz főnyi. Csak oroszlán nem mutatkozott.

Egy "kongóni" (Cook-féle tehénantilóp) közvetlen alám jött, vagyis azon domb lábánál haladt el, amelynek meredek oldalában ültem. Rálőni nem akartam, nehogy a remélt oroszlánokat megriasszam; ehelyett elkezdtem apró kavicsokkal bombázni. Valóságos cirkusz volt, amit az a kongóni produkált. Valahányszor melléje pottyant a kő, oly komikus bakugrásokat csinált, olyanokat tüszentett ijedtében, oly rémült arcot vágott, nem győztünk rajta nevetni. Fel persze egyszer sem tekintett, és nem tudta elképzelni, mi történik vele. Elszaladni nem mert, mivel hol elébe dobtam a követ, hol mögéje; így aztán, hol előre lódult, hol meg visszaperdült. Végre már nem bírta tovább. Erőt vett rajta a pánik, összekapta magát és elszáguldott. Amíg csak szemmel tarthattam a távcsővel, egyszer sem állott meg. Alkalmasint most is szalad. Ennyire bizony kongónit még soha meg nem ijesztettem.

Estefelé nagy, ólomszínű felhők tornyosultak, és távoli dörgés hallatszott a Magadi-tó felől.

Eleinte nem vettük komolyan, csak néztük tovább a kilátást. De a zivatar rohanva közeledett, óriási magasságú, sötétsárga porfalat hajtván maga előtt.

Soha olyat még nem láttam, mint az a feltartóztathatatlan, az egész síkságot betöltő, égis érő, kénsárga fal. Attól tartottam, belé kell abba fulladni, ha ide ér.

Ide is ért, alighogy a dombról leszaladtunk. Elsötétedett körülöttünk a világ, vastag, fojtogató porfellegbe kerültünk, tájékozódni sem lehetett, akár csak sűrű ködben; majd pedig olyan felhőszakadás indult meg, amelyet csak itt, a trópusban látni.

Vízesésszerűen ömlött hátunkra a jéghideg zuhatag. A levegő szempillantás alatt lehült. Ugyancsak dideregtem a vékony, rövidujjú khaki-ingben, térd nélküli vászonnadrágban.

Futóra vettük a dolgot, és meg sem álltunk hazáig. Közben annyira szakadt az eső, hogy már összefüggő tócsákban állott a víz, bokáig lubickoltunk bennük futtunkban.

A táborban általános felfordulás.

Itt is váratlanul ért mindenkit az ítéletidő, annál is inkább, mivel a fáktól nem láthatták a közelgő viharfelhőket. A nagy hőség miatt már napok óta a szabadban lakásra rendezkedtünk be. Az ágyak és holmink nagy része kint állt.

Most persze a nagy kapkodásban igyekeztünk mindent a sátor alá dobálni; a lámpák kialudtak, asztalaink feldőltek, a rajtuk levő holmi a sötétségben, sárban, vízben széjjelszóródott. Mindenki kiabált, kommandírozott, egymásba ütközött - az eső meg ömlött.

Bent a sátorban még nagyobb volt a keveredés. (Csak egyik sátor van velünk, a másikat teherkönnyítés végett múltkori táborunkban hagytuk.) Itt tolongott az előttem beérkezett István és Stub, kikről inasaik már húzkodták is az elázott gúnyákat. Bent állott a három ágy (holott kettő is alig fér be), a szakács is ide menekült a vacsorával. Egyetlen szál latyakos gyertyát élesztgettünk, de a bevágódó vihar minduntalan elfújta. Villanylámpáját, gyufáját nem találta senki, sokféle káromkodás hallatszott - az eső meg ömlött.

Ömlött? - Szakadt. Dúlt. tocsogott. Nincs arra kifejezés, amit az csinált. Kedves, ferge patakocskák kezdtek minden oldalról a sátor alá kígyózni, az ágyak alatt összefolytak, mintha itt adtak volna egymásnak találgatást. Sátor alatti tóvá egyesültek.

Ültünk az ágyon. Térdünket állunk alá húztuk és szomorkodtunk, ahogy árvízkarosultakhoz illik.

Az eső pedig ömlött.

De már nem ömlött soká. Amilyen rajtaütésszerűen érkezett, oly váratlanul véget is ért. Nem tellett belé félóra, forró fürdőben ültünk és forró teát szűrőcsöltünk.

Most pedig - újabb félóra után - vacsoránál ülünk, ismét a szabad ég alatt, sőt a legtisztább csillagos ég alatt.

Csodálatos gyorsasággal változik itt az ember lelkiállapota. Egy órával ezelőtt még mi voltunk a megtestesült kétségbeesés, most meg általános meglepedettség honol köztünk.

Ágyaink - bár még kissé nyirkosak - ismét kint állanak a fák alatt. A moszkítóháló fölénk feszítve. (Igen sok a szúnyog ebben a táborban.) Mindegyik háló alatt guggol egy fekete és gyufavilág mellett fogdossa össze a véletlenül háló alá keveredett moszkítókat.

Aztán lefekszünk. Ennek is megvan a maga fortélyja. Hirtelen ugrással kell ennek történni, nehogy eközben újabb szúnyogok férközhessenek a háló alá. Megfogni nem sikerül, folyton itt zümmög az ember feje körül, úgy hegedül, mintha nem is egyedül, hanem századmagával lenne.

Nov. 30-án, Sweet Waters Camp

A tegnap esti eső után ma valamelyest enyhült a hőség. Csaknem naphosszat jártam, nem sok kedvem van az íráshoz, tehát csak röviden említem a történeteket.

Délelőtt a síkságon legelő gnúcsapatokat cserkésztem be, miután előzőleg ismét végigjártam azt a bozótost, melyben az oroszlánkölyökkel találkoztam. Oroszlánt nem láttam, de lőttem két erős gnúbikát (egyiket 270 lépésről futtában), és sebzett elvesztettem egy harmadikat.

István megtalálta tegnapelőtt sebzett orrszarvúját; nagyon erős, szarva három centivel hosszabb a múltkorinál.

Délután ismét lent jártam a nagy "szavannán". Megint lőttem egy gnúbikát, azonfelül egy zebracsődört, melyet csalétekül szántam az oroszlánoknak. A zebrahús legkedvesebb eledelük.

Később két nagyon erős Grant-gazellabakot fedeztem fel; ezekkel vesződtem, míg csak rám nem esteledett. Sehogy sem tudtam közelükbe férkőzni, nem volt semmiféle takarásom. Nagy sokára vagy háromszáz lépésre jutottam hozzájuk, de hibáztam. Nem is könnyű lövés az ilyen. A bakok egy pillanatra sem maradtak veszteg, folyton izegtek-mozogtak, s ami a legkellemetlenebb, a föld színét megfekvő hőhullámok folytonos rezgésben tartották a célt.

Fáradtságos lopózkodás után még egyszer megközelítettem a két bakot. Ezúttal sikerült is ledupláznom őket.

Közelükbe érve azonban, egyikük felugrott és keresztüllőtt tüdővel, vérző szájjal kerekelt oldott. Vagy 3 kilométert mentem a szerencsétlen után; 300 lépésnél közelebb sohasem engedtem, azt is csak magas fűben, melyből csupán a nyaka látszott ki. Utána lőttem még hatszor, de eltalálni nem tudtam.

Ott kellett hagynom, mert este lett.

Vesződéses hazabotorkálás, töksötét sűrűségeken keresztül.

A táborban azzal fogadnak, hogy István egy nőstény oroszlánt sebzett meg, ott, ahol én már napok óta keresem. Nyilván a tegnapi kölyöknek az anyja lehet. Bárcsak találnák meg holnap, nagy öröm lenne.

Annyira csípnek a szúnyogok, és annyi éjjeli bogár, lepke pottyán minduntalan az írásomba, hogy abbahagyom.

Dec. 1-én, Sweet Waters Camp

Kellemes, borús, csepegős idő; 25 C fok van árnyékban, és már jóformán fázunk.

Reggel még sötétben indultam. Felmásztam egy jó kilátópontra, ahonnét kényelmes megfigyelés nyílt azokra a tájakra, melyeken tegnap lőtt vadjaim fekszenek. De hiába távcsöveztem át töviről hegyre az egész környéket, az oroszlánokat - ami után áhítoztam - sehol sem tudtam felfedezni. Csak a szokott keselyű-hiéna-sakál harc dúlt a különböző dögökön, így messziről és magasból nézve, kavargó hangyabolynak látszottak a tülekedő keselyűcsomók.

Később a hegyeknek indultam neki, s órák hosszat, de minden eredmény nélkül bújtam a köves, tüskés szakadékokat. Egyszer ugyan felugrott előttünk valami, ami Ndolót nagy izgalomba hozta. Szerinte kiskudu-suta volt; én bizony nem láttam.

A táborban István lehangoltan fogad. Sebzett oroszlánját mostanig keresték, de sajnos, nem lelték meg. Nagy csalódás.

Déltájban három vándor-bennszülött vadász érkezik a táborba. A Wandorobo törzsből valók. Lisztet akarnak. Nagyon érdekes figurák, íjjal vannak felfegyverezve és rengeteg fülbevalóval, nyakravalóval, karikával, üveggyönggyei teleaggatva. Lefényképeztem őket, és nyilaztattam velük egy skatulyára. Kitűnően csinálták. Kértek, hogy most már én is lőjek a magam puskájával. Kitettünk néhány

konzervdobozt, azokra lődöztem flóberral. Minden lövés után hozzám léptek, és nagy komolyan megrázták a kezemet. Megvizsgálták puskáimat, patronjaimat, aztán megmutogatták a saját "lőszerüket". Nagyrészt mérgezett nyilaik vannak; a mérég közvetlen a nyíl hegye mögött van. Minden nyíl hegyét vékony bőrpakolás védi, hogy el ne görbüljön, s a mérég le ne verődjék róla. Csak használat előtt bontják le a bőrpólyát. Mesélték, hogy bivalyt, sőt rinóceroszt is nyilaznak, s hogy félóra alatt még az ilyen nagy állattal is végez a mérég.

Délután ismét a hegyekben kujtorogtam. Még a tábor közelében lőttem egy gyenge "konyhaimpallát", mert már nincsen mit ennünk. Fent a hegytetőn két nagy bivalybikára akadtam. Mély völgy választott el tőlük; alig szobanagyságú tisztáson heverték és békésen kérődztek. Igen meglepő látványt nyújtottak az inkább zergének, mintsem bivalynak való helyen. Soká nézegettem őket. Végül elhatároztam, hogy rájuk ijesztek. Légvonalban jó kétszáz lépésre lehettek. Elővettem a flóber-puskát, és fél méterre föléjük tartva, odacsettentettem.

Felugrottak, értelmetlenül nézték egymást.

A vastag bivalybőrbe természetesen nem hatolt bele a parányi flóbergolyó; éppen csak hogy megkoppantotta. Egy darabig még bámészkodott a két öregúr, aztán észrevett és undorral távozott.

Az alattunk elterülő nagy mezőségre fordítottam ezután figyelmemet, és távcsövemmel apróra végigkerestem minden zegét-zugát. Meglepetésemre Istvánékat fedeztem fel. Akkorkáknak látszottak, mint a gyufaszálak, s a távolban feketedő bivalycsapat felé igyekeztek. Eleinte szemmel követhettem stratégiai manipulációikat, de aztán elvesztek távcsövemből. Ismét egy idő múlva öt lövésnek alig kivehető, halk pattanása érkezett fel hozzám, és - porfellegbe burkolódzott a bivalycsorda. Amint este kiderült, eredménytelenül lődöztek odalent.

Alkonyatkor, a hegyről lelépéskor, mély szakadék mellett mentem el, amely a szó szoros értelmében ki volt bélelve páviánnal. Lehettek néhány százan. A hanyatló világítás miatt már alig lehetett látni, de úgy kevergett a szakadék fenekére, mint a méhraj; mintha az alvilág összes rossz szelleme hadakozott volna odalent, úgy zajongtak.

Célozni már alig lehetett, mikor három kis d i k d i k -antilop körvonala mutatkozott a félhomályban. A flóberral sikerült egyiket eltalálnom: visított és beugrott a tüske közé. Amennyire a sötétség engedte, kerestük, de nem találtuk meg; talán holnap megkerül.

Már régen szeretnék ezekből a parányi, alig nyúlnagyságú antilopokból löni; többször találkoztam már velük, de rendkívül óvatos kis jószágok. Csak pillanatokra villannak fel és mire rájuk tudom kapni a puskát, már el is tűntek.

Vacsora közben távoli kiabálás üti meg fülünket. Kiderül, hogy saját embereink lármáznak, kiket tegnapelőtt visszaküldöttünk Lake M a g a d i -ba, hogy onnét egyet-mást utánunk hozzanak. A sötétben eltévedtek, s most segítségért kiabálnak. Legottan elébük küldünk fáklyákkal, és nemsokára meg is érkeznek. Többek közt postát is hoznak, sok hazai levelet, amelyeknek olvasása, noha már ötheteseke, rendkívül élvezet itt, az Isten háta mögött.

Ne felejtjük el, Hogy a Ngurumani-Forest vadonságában ülünk, a földgömbnek otthonunkkal ellenkező oldalán; hogy életmódunkat a trópusi kánikulára, érdeklődésünket az oroszlán és a dikdik közti lehetőségekre állítottuk be. Vagyis, hogy messze vetődtünk otthonunktól, nemcsak kilométerekben, hanem lelkiileg is. S most hirtelenében, drámai váratlansággal előbújik néhány vadember az alvó őserdő sötétjéből, és leveleket rak elénk. Leveleket, melyek télről, fagyról, hóról beszélnek, ködös fácánvadászatról, meg - a tüzelő drágulásáról! Fényes bálokról, politikai bonyodalmakról, alacsony búzaárról... Olyan rettentő messziről jön mindez, és oly valószínűtlennek tűnik, mintha csak idegen planétáról izennének! Az otthon apró-cseprő intrikái, örömei, kellemetlenségei, bajai, szóval a

hazai élet sokféle ízű fűszere, oly mai á propos, oly megható gyerekesen, oly idegenszerűen és kicsinyesen hangzik a Ngurumani-Forest mélyén! Nem mintha érdektelenek volnának a levélben foglaltak, nem mintha nem örülnénk nekik kellőképpen, csakhogy így, átmenet nélkül, nagyon nagy az ellentét. Lefokozódtunk már a "szafári" színvonalra, és nem olyan könnyű visszakapcsolni az afrikai őserdő-sebességről az otthoni sebességre.

Először tehát csak mérsékelt érdeklődéssel, majd azonban mindinkább növekvő mohósággal faljuk a sorokat, még a legeslegérdektelenebbeket is. Még a véletlenségből továbbított számlát is szeretettel kezeljük! A jóleső biztonság érzetével. Innét úgysem lehet kifizetni!

Olvasunk, olvasunk - és olvasás közben ismét hazatalálunk. Kiélesülnek, közelednek az imént még oly színtelennek, jelentéktelennek, végtelen messzinek tetsző gondolatok. Újra meg újra olvassuk a leveleket, kölcsönösen megbeszéljük a különféle híreket. Még a vacsoráról is megfeledkeznünk. Stub már rég megette részét, a mienk meg kihűlt, és úgy megtelt bogárral, pillével, hogy inkább nekik hagyjuk, hadd fogyasszák el egészen.

Az első otthoni postára tehát ráment a vacsoránk.

De nem sajnáljuk.

Dec. 2-án, Sweet Waters Camp

Ma délelőtt is, délután is, jól megáztunk. Ez nagy élvezet volt, és igen megkönnyítette az egész napi járást.

Az oroszlánok megint bőgtek az éjjel. Szokás szerint összekerestem tanyájuk környékét. Az eredmény is a szokásos volt. De legalább megtaláltam tegnapi zsákmányuknak, egy zsiráfnak maradványát; sajnos, már csak a keselyűket értem rajta.

Kint a nagy mezőségekben egy zebrát és két gnúbikát lőttem; előbbit az oroszlánok, utóbbit embereink számára. A gnúcsapatok kezdenek annyira elvadulni, hogy már egészen lehetetlen távolságokra kell rájuk lődözni. Ez nagyon megnehezíti a jó szarvú darabok kiválasztását. Immár öt elég erős gnúbikát lőttem, ami egyelőre elég is. (összesen 20 gnú lelövésére van engedélyem.)

Délután fent jártam a hegyekben, de három d i k d i k nél egyebet nem láttam. Nagy veszélyeséggel, négykézláb mászva, meg is közelítettem őket. Egyiket meglőttem, a másik kettőt megsebezve elvesztettem. Már a harmadikat veszttem el. Mert a tegnapi sem lett meg.

Megnehezíti dolgomat, hogy embereimmel jóformán alig tudok beszélni. Pedig a szuahéli nyelv ismerete döntő fontosságú lehet a vadászeredményre, mert félreértésekkel, veszélyes jelmagyarázatokkal, meddő mérgelődésekkel nem kellene időt vesztegetni. Az én Ndolóm katona, sőt altiszt volt, a háborút is végigküzdötte Tanganyikában, hadi kitüntetései is vannak. Tisztességes, igyekvő ember, hanem a cserkészési módja, vadásztaktikája nagyon is tökéletlen. Sehogy sem tudom csendre szoktatni. Minduntalan valami tubákszerű port gyömöszöl az orrába (üres patronhüvelyben tartogatja), amitől szünet nélkül tüsszög, krárog, köpdös, különösen olyankor, mikor éppen vad közelébe sikerült lopóznom. Ezt a tubákat Nairobiban, az ottani indus kereskedőktől szerzi be. Minden emberünk használja. Erősen ópium tartalmú tubák ez, és butítólag hat a szervezetre. Kísérőink közt feltűnik néhány vérben forgó szemű, hülye kifejezésű alak. Az ópiumtubakozás áldozatai.

Ndolo, amint mondom, évekig az angol hadseregben szolgált, és azóta is folyton angolokkal vadászik; angol nyelvismerete mégiscsak a következőkben merül ki:

Ha szólítom, azt feleli: "Jásza" - (Yes, sir).

Ha elhibázok valamit, azt kiáltja: "Miszi" - (Missed).

Ha eltalálok, akkor: "Hiti" - (H i t).

Ha varacskos disznót lát: "Piki, piki" - (P i g).
A pokrócot meg úgy híja: "Bulanketi" - (Blanket).

Dec. 3-án, Sweet Waters Camp

Vacsora után vagyunk. Annyi írivalóm lenne, de olyan kínszenvedés ez ilyenkor, hogy lehetőleg rövidre kellett szabnom. A moszkítókat majd felfalnak, ezernyi bogár, pillangó potyog papírra, szemembe, számba.

Hajnali öt órától délután kettőig hegyet másztam. A tegnapi megsebzett d i k d i k ek közül egyiket megtaláltam.

Aztán ismét lőttem egy d i k d i k et, ezúttal próbaképpen nagy puskával. Szét is ment cafatokra.

Főképpen jávorantilop és kiskudu után kutattam, melyeket ez ideig hasztalan kerestem. Vagy három órai mászkálás után egy egész csapat jávorantilop nyomára akadtam, de sehogy sem sikerült őket elérnem.

Sejtettem, hogy e tájon tanyázhatnak azok a Wandorobo-vadászok, akik minap táborunkban jártak. Rá is találtam „bómá"-ikra (tüskesövény kerítette kunyhóikra), és tárgyalásba bocsátkoztam velük a jávorantilopok hollétét illetően. Ők csak maszái nyelven tudtak, az én embereim meg csak szuahéli nyelven. Én persze egyiket sem.

Szóval - könnyen ment a tárgyalás. De valahogyan mégis megértettük egymást. Megállapodtunk, hogy eljönnek, és megmutatják a "mpofu"-t, azaz jávorantilopot.

Felkészül négy harcos íjjal, nyilakkal, lándzsával, rengeteg karpereccel, fülönfüggővel. Főemberük hasított fülcimpájában néhány rézpatronhüvely és rozsdás kapcsostű fityeg, mint különös értékű, külföldi ékesség. Testük - maszái divat szerint - téglavörösre festve, egész ruházatuk rongyos kis bőrkötény. Ijesztők és nagyon bűdösek, de - szó ami szó - fél óra múlva megmutatták a jávorantilopokat!

Nagy csapat, lehetett vagy 25-30 darab. Erdős helyen, néhány nagyobb fa árnyékában pihentek, sikerült is közelükbe férközni. Inkább szarvasmarhára, mintsem antilopra emlékeztetnek ezek a hatalmas, 5-6 méteres állatok. Amelyeket tisztán láthattam, mind tehének voltak. Csak egyetlen nagy, egérszínű bika volt a csapatban, de ez állandóan takarásban állott. Soká várokoltam, hanem a bika, melynek csupán fara látszott ki valami vastag fa mögül, nem volt hajlandó onnét kimozdulni. Oldalt próbáltam kerülni, de szelet kapott, és megugrott, mielőtt rálőhettem volna.

Alig tűnt el a jávorcsapat, távolabbi oldalon i m p a l l a falkát látok vörösleni. Csodálkozva veszem észre, hogy csupa bak, mintegy 15 darab. (Ilyet ez ideig még nem láttam. Rendszerint nagyobb sutatársasággal egy-két bak jár.) Az impalla bakok közé ezúttal még két k o n g ó n i is keveredett. (Ez is szokatlan vad errefelé.) Az impallák közt lehetett válogatni, jobbnál jobb bakok mutatkoztak a csapatban. Kikerestem hát a két legerősebbnek tetszőt, és mindkettőt oldalba lőttem. Az egyik helyben maradt, a másik - jól jelezve - elugrott. A harmadik golyót sikerült még az eltűnőfélben levő kongónik egyikébe küldenem. Tüskés szakadékokban kellett csúszni-mászni, amíg a sebzett impallát megtaláltam. A kongóni vérnyomát is követtem egy ideig, de aztán úgy kifáradtam, és már olyan messze vetődtem a táborától, hogy félbehagytam a keresést, s megbíztam a velem levő négy Wandorobot a vérnyom követésével. Ha rátalálnak a bakra, övük a hús, a szarvast azonban hozzák el a táborba - ezt sikerült velük megértetnem. Délután négy órára már jelentkezett is sátram előtt a patronhüvely-fülbevalós harcos. Hozta a k o n g ó n i fejét.

A nap hátralevő részére pihenést, kényelmes naplórítást terveztem, de az a tudat, hogy az oroszok még mindig itt tartózkodnak közelünkben, nem hagyott békén, és estefelé mégiscsak kimentem.

A szokott kilátó dombra igyekeztem, ahonnét az oroszlántanya megfigyelhető. Legfeljebb tízpercnyre lehettem a tábortól, mikor majd hogy belé nem ütköztem egy bivalyba. Sűrű tuskésben haladtunk; én mentem elől, de olyan figyelmetlenül, hogy észre sem vettem volna a már csak 5-6 lépésnyire álló bivalyt, ha Ndolo hátulról belém nem markol. A szél kedvezően fújt, a bivaly háttal állott felénk, nem vett észre bennünket. De aztán lassan oldalt fordult, megmutatta hatalmas szarvát. Nagyon erős, magányos bika. Oly közel álltunk egymáshoz, hogy homlokon akartam löni. Azt reméltem, hogy így majd sikerül helyben feldöntennem, és megtakaríthatom a sűrűben oly kellemetlen keresést. De a lövés pillanatában megmozdította fejét, mert jóllehet összerogyott, rögtön ismét lábra kapott. Engem szerencsére most sem vett észre, a fejbe kólintás meg nyilván megijeszthette, mert recsegve-ropogva elvágtatott. Mentünk utána, de nem sokáig. Olyan alkalmatlan, veszedelmes helyre vette be magát(a szél meg mindig forgolódott, úgyhogy valóban nem látszott tanácsosnak tovább követni. Annál kevésbé, mert a fejlövés - ha nem azonnal öl - feltétlenül rossz; a bivaly pedig bizonyára dühös. Különben sem folytathattam volna a nyomozást. Ndolo és társai egyszerűen kijelentették, hogy m b o g o mkondzso bája száná (beteg bivaly nagyon rossz), és nem akartak tovább menni.

Holnap reggel visszahurcolkodunk a múltkori táborba. Indulás előtt még utánaézek ennek a bivalynak, noha nem bízom benne, hogy megtalálom; valószínűleg csak félpofáját lőhettem keresztül szegénynek.

Amint a bivalyesen bosszankodva, a lesdombomhoz közeledtem, váratlanul - párduc tűnt fel! Sajnos, egészen reménytelen távolságban, 3-400 lépésnyire vágatott fel a köves hegyoldalnak, csak néha villant ki imitt-amott a bokrok közül. Az eltalálás minden esélye nélkül küldtem utána két golyót, hadd szaladjon gyorsabban! Ezt bezzeg meg is tette, mert ugyancsak közelében porzottak a lövések; de kárt nem tettek benne.

Ha a bivalyra nem lőttem volna, a párduccal valószínűleg alkalmasabb körülmények közt találkozom. De ezen töprengeni már hiábavaló dolog.

Felmásztam szokott helyemre, estig ott leskelődtem, de semmi sem mutatkozott.

Dec. 4-én, Buff & Rhino Camp

A délelőtt folyamán visszavándoroltunk múltkori táborhelyünkre, a Guaso-Nyiro partjára.

Szándékomhoz híven, indulás előtt még kerestem a tegnapi pofonlőtt bivalyt, de eredménytelenül.

Még két napot akarunk itt eltölteni; ezalatt lebonyolítjuk visszavonulásunkat a vasúti végállomáshoz, Magad i-Lake -hez. A sok tróféával, főképp a bivalyfejekkel, úgy megsaporodott a poggyászunk, hogy kétszer, esetleg háromszor is kell majd fordulniok az embereknek, mire mindenünket visszaszállítják a vasúthoz.

Délelőtt nem a lármázó "szafári"-val meneteltem, hanem előtte haladtam jó félóránnyira. Megközelítettem két csapat jávorantilopot, de egyetlen bika sem volt köztük. Úgy látszik, a bikák külön csapatban járnak.

Stub néha már a tűrhetetlenségig idegesít bennünket. Kellemetlen, recsegő hangon harsog, minden históriáját már számtalanszor elmesélte - betéve tudjuk valamennyit. Az emberekkel is szünet nélkül ordít. Virradat előtt félórával kezdi ebbéli tevékenységét, melyet csak az álom képes befejezni. Rettentőket lódít, abszurdumokat állít, melyekhez tántoríthatatlan csökönyösséggel ragaszkodik. Végigküzdte a búr háborút, harcolt a zuluk ellen, most pedig hosszú évek óta White hunter. Bőven van hát anyaga a hetvenkedésre. Mindennek dacára nem túlságosan sokoldalú a fantáziája, mert - amint mondom - minden egyes „számot” ismerünk már könyv nélkül. Ami azonban a vadászatot illeti, ott érti a dolgát.

Rendben tartja az embereket, ismeri a vad járását, szokásait – és utóvégre, ez a fődolog.

Dec. 5-én, Buff & Rhino Camp

Kedvetlen, eseménytelen nap, fej- és gyomorfájás. Nagyot jártam délelőtt is, délután is, de két rinocerosznál egyebet nem láttam. Az egyiknek majdnem nekimentünk, amint a bokor tövében aludt. Siettünk is visszahúzódni, nehogy felébresszük. A másikat este láttam hazatértemkor. A tanyánk közelében álldogált, és érdeklődéssel pislogott a fel-fellobbanó tábortüzek felé.

Istvánnak minduntalan a bivalyokkal gyűlik meg a baja. Ma már másodízben támadta meg sebzett bivaly; csak utolsó pillanatban sikerült agyonlőnie. Istvánt legkevésbé sem izgatja az eset, de Stub arca még most is rángatózik.

Dec. 6-án, Buff & Rhino Camp

Hajnalban azzal a szándékkal indultam útnak, hogy egy utolsó, hosszú kerülőt teszek ezen a tájon, amelynek holnap reggel, sajnos, hátat kell fordítanunk. Még egy erős bivalybika elejtése volt a célom.

De már az első félórán pórul jártam. Vízmosáson ugrottam keresztül, és közben ismét felszakadt a sebes lábam sarka, mely még mindig nem tudott teljesen begyógyulni. Lábam csakhamar úgy feldagadt, hogy vissza kellett fordulnom. Amint a sűrű bozóterdőben hazafelé sántikáltam, rinocerosz-madarak csirregése ütötte meg fülemet. Óvatosan közeledtünk a madárhangok felé, amikor a mögöttem jövő Ndolo, halk m b o g o-jára megtorpantunk. M b o g o tudvalevőleg bivalyt jelent - de bizony én semmit sem láttam a sötét tüskerenygetegben. Távcsövön kémelve az ágak közötti keskeny réseket, bivalyfarok legyező mozdulata kapta meg szememet, aztán lassankint kibontakozott az állat hátulja is. Annyit meg tudtam állapítani, hogy a bivaly farral áll felém, fejét lehorgasztja, tehát szarvából mitsem láthattam. Csak ide-oda legyezgető farka mozgott, egyébként aludni látszott, mert hiába várakoztam percekig türelmesen, lelógó fejét meg sem mozdította. Oldalt kellett hát csúsznom csak hogy ennek, tekintettel az alig 8-10 lépésnyi távolságra s a bizonytalan irányú szélre, a legnagyobb elővigyázattal kellett történnie. Sikerült is megpillantanom a bivaly szarvának egyik oldalát. Bika volt, mégpedig a javából. Csak hogy onnan, ahol álltam, jó helyre lőnöm lehetetlenség volt. Még odébb kellett másznom. Közben egy második bivalyt is észrevettem. Az első mellett feküdt, szintén háttal felém. Ez is nagy bikának látszott. Sőt jobbnak néztem az állónál.

Hátulról, a két válla közé lőttem a fekvő bivalynak. Oldalt henteredett, de rövid rugódozás után ismét feltápászkodott. Amilyen gyorsan csak tudtam, még két golyót küldtem az oldalába, mire hörögve elvágódott.

A másik bivaly, miután az első lövésemre eltűnt a sűrűben, most ismét előjött, és odalépett vergődő tarsa mellé. Megszagolta, mérgesen fújt, farkával vékonyát ostorozta, lábával a földet döngette, dühöngött. Mozdulatlanul álltunk a bokor takarásában, kérve kérvén a szelet, hogy meg ne forduljon. Már csak azért is kellemetlen lett volna, ha a mérges bika észrevesz bennünket, mert támadás esetén agyon kellett volna lőnöm, holott már kilőttem az engedélyezett bivalyszámot. Még jó néhány kritikus percig szorongtunk ott a bokor mögött, mert a felbőszült bika sehogy sem akart elesett tarsa mellől tágitani. Most azonban, hogy az eddig rugdalódzó, hörögő sebesült elcsendesedett, a másik is látszólag megnyugodott. De még nem távozott. Mozdulatlanul, dacosan állott a mellőle kidőlt bajtárs teteme felett. Bosszúvágyon. Végül még egyszer hozzászagolt, elfordult, s mint akinek nincs már itt mit keresne, lassan elcammogott.

Vártunk még, hogy időt engedjünk neki a távolodásra. Aztán az elejtett bikához léptünk, melynek szarva igen erős, szép, formás hajlatú, fényes hegyű.

A nap hátralevő része írással-olvasással, sebkezeléssel és pakolással telik el. Holnap reggel indulunk vissza a vasútvonalhoz. Eddigi tervünk hogy gyalog tesszük meg Lake Magadiig az unalmas hosszú utat, megváltozott. Rájöttünk, hogy a közelben valami indus kereskedő teherautón járja a maszái telepeket, marhabórt vásárol a bennszülöttektől. Még kora reggel követeket küldöttünk ki, akik meg is hozták az indus autóstul. Megegyeztünk vele, hogy hajnalban beszállít minket M a g a d i ba. Ez rendkívül jól fog esni, tekintve, hogy mindkettőnknek sebes a lába, s már borzalommal gondoltunk az előttünk álló órák hosszát tartó átkelésre a marós, lúgos szódavonon.

Ezzel tehát befejeztük vadászatunk első felvonását, mégpedig a legteljesebben kielégítő eredménnyel. Ennek az útnak fő célja a bivaly és a rinocerosz volt, ezekben pedig valóban nem szűkölködünk, összesen tizenöt bivalybikát lőttünk, köztük néhány nagyon jó szarvút.

Bárcsak továbbra is hasonló szerencsével járhatnánk az oroszlánok és később majd az elefántok után!

Dec. 7-én este, Lake Magadi (Mc. Cowat's Boardinghouse)

Reggel hétkor indultunk az indus teherautóján. Mégpedig ilyen elhelyezkedésben István és én az indus melletti ülésbe préselve, Stub a hágcson. Az összes trófeák hátul. Közéjük és a kocsi fedele közé gyömöszölve a szakács, inasaink, fegyverhordozóink, és az egyik teherhordó, aki mivel maláriába esett, nem tudott járni. A "szafári" többi része gyalog jön. Már harmadfél órai kocsizás után ide értünk, noha meg kellett kerülnünk a Magadi-tavat.

Az autót nagyon élvezetes volt, minduntalan vaddal találkoztunk. A legkülönbébb állatok mutatkoztak, a minden út nélkül, toronyiránt, tüskönbokron keresztülzakatoló kocsi mellett. Láttunk bivalyt, jávorantilopot, zsiráfot, zebrát, gnút, impallát, Grant-gazellát; a tó partján pedig, mint végtelen rózsaszín szalag, álldogált a rengeteg sok flamingó.

Ismét az öreg skót kocsmájába szálltunk, ahonnét annak idején, vagy három héttel ezelőtt elindultunk. Nagy bosszúságomra arról értesültünk, hogy a legközelebbi vonat, (itt csak tehervonatok járnak) holnap este 8-kor indul, addig tehát itt kell lézengeni tétlenül. István lábát a tüskék felszaggatták, és több helyen annyira elgennyesedett, hogy hosszabb kezelésre szorul. Van itt valami doktorféle, aki az imént megvizsgálta, bekötözte és feltétlen pihenést ajánlott neki. Ezért tehát azt határoztuk, hogy István egyenesen N a i r o i b a megy lábát gyógyíttatni, én pedig, hogy az időt kihasználjam, Stubbal és az emberek egy részével útközben kiszállok és a Kapiri Plains-en, ahol már annak idején, idejövetelünk előtt is megfordultunk, egy-két napig oroszlánokra próbálkozom. Az oroszlánokban ugyan most sem nagyon bízom, de van ott egyéb keresnivalóm is. Az eddig lőttektől eltérő gnú-fajta, a "kék gnú" található azon a vidéken. Ez valamivel nagyobb és kékesszürke, szemben az eddig ejtett barnásszürke, fehér szakállas gnúval. Ezenfelül előfordul ott a "Chanler-féle hegyi r e e d b u c k" és a Steenbuck is, s ezek mindegyike hiányzik gyűjteményemből.

Az István lábát kötöző doktor az én gyomromat is megvizsgálta, és adott valami méregdrága orvosságot. Kétóránként kell szedni, sötétvörös színű, és akkora üvegekben van, hogy majd külön egészségügyi szerezésre lesz szükségem, aki ezt naphosszat utánam cipeli.

Dec. 8-án, Lake Magadi (Mc Cowat's Boardinghouse)

Egész nap a bádogból készült kocsmáépületben heverünk, hol csodálatosképpen tűrhetőbb a meleg. A szabadban tarthatatlan a hőség; teljesen kopasz szikladombon áll ez a néhány viskó, védtelen prédája a kíméletlenül perzselő napsugárnak.

Évről évre itt lakni, ahogy ez a néhány fehérember teszi, szinte őrijítő lehet.

Este vacsora után lehurcolkodunk a völgyben levő vasútállomásra, ahol már két nap óta indulásra készen vesztegel a "Magadi Express". Rozoga, hosszú tehervonat ez, melyet addig el nem indítanak, míg minden kocsija rogyásig meg nem rakodott szódával. A vonat végére embereinknek és poggyásznak két üres szódakocsit, sajátmagunknak pedig vízözön előtti személykocsit akasztanak. Két-két egymás felett lógó ágy van benne. Kitöltik az egész kocsit, amely csak akkor, mint amilyen hosszúak az ágyak.

Rettentő zshivajgás, tolakodás van az "állomásnak" tisztelt faputri előtt, ahol mindig eseményszámba megy a vonat indulása, hát még ilyenkor, mikor nagy vadásztársaság rakodik, összejön erre az alkalomra mindenki. Az öreg Mc.Cowat kocsmároson, a doktoron s a szódagyárat kezelő mérnökön kívül, itt az egész bennszülött lakosság teljes számban. Sőt nemcsak az idevaló, s szóda-telepbeli szerecsenség rukkol ki, vannak itt jövevények is, valódi nyilas-lándzsás maszai harcosok, kik a messze vadonból bújtak elő, hogy részük lehessen a látványosságban. Sajnos, már töksötét van, tehát csak azokat láthattam, akik a zseblámpám fényébe kerülnek. Lámpámon kívül a vonatvezető olajmécse s a mi "hálókocsink"-ban pislogó gyertyaszál az egyetlen fényforrás. Lebegő, hosszú fehér ingbe öltözött indus "állomásfőnök" lőt-fut fel-alá. Intézkedik, veszekszik embereinkkel, egyik kocsiról lerángatja, a másikra feltuszkolja őket. A forgalom óriási és mindnyájunkon erőt vesz az utazási láz. A szükségtelen, de nyilván elkerülhetetlen kedélyizgalmak után bent van minden, emberek, poggyászok, bivalyszarvak - s a sötétben gomolygó vad embertömeg rivalgása közben mozgásnak indul a szódavonat. Néhány szörnyű rántással kezdi, gyertyánkat feldönti, poggyásznkat megrecsegteti. Minket is egymáshoz taszít, majd pedig lecsendesedve, asztmatikus szuszogással vág neki az éjszakának.

Gyertyánkat életre keltjük, és a kocsmáros whiskyje mellett még soká tárgyalgatjuk eddigi élményeinket, szőjük az ezután elkövetkezendőket.

Olyanok lehetünk, mint három bandita a rablótanyán. Pizkosan, szakállasan pipázgatunk, egyetlen szál gyertya mellett - három fehérember a „Magadi Express" utolsó kocsijában

Dec. 9-én, Camp, Kapiti-Plains

Reggelre ide értünk, és kirakodva a vonatból a vasútállomás közelében helyezkedünk el.

István, akinek tuskeszúrta lába mindjobban elmérgesedett, tovább utazott Nairoibiba kezelés végett. Én Stubbal egy-két napig itt maradok, itt vadászom a közelben kezdődő Stub-féle területen.

Teljesen nyílt, füves pusztaság ez, ahogy azt már múltkori ittlétem alkalmával leírtam. Imitt-amott elszórt törpe ernyőakácok és néhány kisebb tuskésűrű az egész faállomány. A kb. 22 000 holdnyi mezőség közepén áll U á m i, a már előbb szintén említett, sziklák, szakadékok és tuskébokrok borította magányos hegy. A síkságban található, alig egy-kétholdas tuskésekben és az U á m i-hegyen tanyáznak az oroszlanok, míg a mezőség többi részén különböző antilopfajták, zsiráfok, zebrák, struccok találhatóak.

Megreggelizünk, aztán nekivágunk a pusztaságnak. Csodálatos, mennyire más itt a klíma. Ugyanis 3500 lábbal magasabban vagyunk a tegnap elhagyott táborunknál. Olyan hűvös itt a reggel, hogy vastag felsőkabátban indulok el a

táborból. Ködös, harmat áztatta, virágos réteken haladunk, akárcsak otthon, kora májusi, hajnali őrzcserkészeten. De alighogy a nap felkelt, máris kezdem leszedegetni ruháimat, és tíz órára már vége a képzelődésnek. A hazai hajnal, tikkasztó Egyenlítő alatti délelőttbe fullad. Tűz már a nap, égetően tűz, hamisítatlan, könyörtelen afrikai módon. Hogy itt reggel fájni is lehetett, hogy latyakos volt minden a harmattól, azt most el sem tudjuk hinni.

Először is a lapályon sűrűsödő túskebozótokat zörgettetem meg az emberekkel. Egyikből előugrik két duiker. Őzgida-nagyságú kis antilop ez, mely gyűjteményemből eddigelé hiányzott. Sőt. Továbbra is hiányzik, mert - bár alig huszonöt lépésre lehetnek - kétszer is elhibázom őket. Az állandó kinin-szedéstől reggelenként kissé bizonytalan a szemem.

Ezután a nagy köves hegyet hajtatjuk meg, persze oroszlánt remélve. De nem mutatkozik más egy undok hiénánál. Már messziről észre vesszük, amint a sziklák közt bujkálva közeledik. Komolyabb vadra kilátás nem lévén, oldalba lövöm. Lehentередik a kövek közé. Érdekes, hogy a feketék nem akarják előhúzni. Azt mondják, hogy hozzányúlnak ők a világon mindenhez, csak a hiénához nem, annyira utálják. Kénytelen vagyok respektálni meggyőződésüket, és sorsára hagyva a hiénát, ismét leereszkedünk a síkságra. Néhány jó G r a n t-bakot s a már említett "kék gnú"-t akarjuk puszkavégre kapni. A G r a n t-bakokat azért keresem, mert e gyönyörű vadból minden districtben (tartományban) külön-külön három bak lelövését engedélyezik, és ez a vidék már a szomszédos district területére esik.

Találkozom is nemsokára egy meglehetősen G r a n t-bakkal; nagy csapat suta után lépdel és igen bizalmatlan; csak vesződéses kerülgetés után sikerül egy hosszú lövéssel elejtenem.

Vagy fél órával később életem legtávolabbi lövése dördül el: magányosan álldogáló, erős gnú-bikát 448 lépésről sikerül helyben marasztanom. Mégpedig céltávcső nélkül, mert azt Afrikában sohasem használok. Azt tartom, hogy az itteni sajátságos napfényben zavarólag hat a távcsövön való célzás. Ezenfelül a váratlan, kapásból történő lövéseknél, melyekre itt oly gyakran sor kerül, a távcső csak akadék.

Ma úgy látszik nagyon jól hord a puszkám. Hazafelé jövet, egy csapat kongóni áll előttünk - 350 lépésre! Két erős bika van köztük. Két lövés mind a kettőt lefekteti. Itt meg lehet tanulni a golyólövést. Alkalomban nincs hiány.

Reggel 7-től este 7-ig folyton csúsztam-másztam, és közben egy kulacs víznél egyebet nem fogyasztottam. Nagyon rogyadozó állapotban érkezem a sátramba. Meleg fürdő után, vastag köpenyegbe burkolózva vacsorázom és dupla pokróc alatt alszom. Már csaknem kellemetlenül hideg az éjszaka.

Dec. 10-én, Camp, Kapiti- Plains

Hajnali indulás, meseszép, hűvös, virágoktól tarkálló, vadfalkákkal teleszórt mezőkön.

Fantasztikusak itt a reggelek. Hisz minálunk is fényesek a napkelték, nálunk is csillog a hajnali harmat, nálunk is meglepőek azok a szín-, árnyék-, szag- és fényhatások, melyeknek pompájában születnek az ifjú napok. De itt mindez sokkal élesebben, sokkal erőteljesebben történik. Nemcsak a hajnalokra áll ez, általános jellemvonása ez itt az Életnek. Itt fényesebb a napfény, mint nálunk, csillogóbbak a csillagok, sötétebbek a viharfelhők, borzalmasabbak az égiháborúk, bódítóbbak a szagok, határozottabbak az ellentétek. De még a tüskék is szúrósabbak, a fák is keményebbek, az emberek is kitartóbbak, a vadállatok is szívósabbak. Egyszóval, itt energikusabban lüktet az élet pulzusa. És ez az, ami olyan komollyá teszi Afrikát, ez az, ami ide vonz, ami visszavonz mindenkit, aki egyszer belekóstolt. Az őserők, a szélsőségek, a kíméletlenségek, a meg nem alkuvások, a kemények világa ez, kezdve a napkeltétől egészen a parányi törpe-antilopig, amely akárhányszor öt lövést is elvisz, olyant, amitől nálunk minden szarvas felfordulna.

I t's m e n's country - férfiak országa -, ahogy azt Stub minap találóan megjegyezte.

De nagyon eltévelyegtem a tárgytól, hiszen nem érzelegni akarok, hanem a mai, nagyon is emlékezetes vadászatot elmondani.

A sátrat elhagyva, ismét egy jó Grant- bakkal találkozunk, de 300 lépésnél ez sem enged közelebb. Nekiülök és ellövöm - egyik elsőlábát! Az ilyet aztán utolérni lehetetlen, csakhamar ott is hagyjuk. Kapitális agyarú varacskos kan tűnik fel a távolban. Cserkészek, hason csúszom, rohanok utána vagy háromnegyedóra hosszat, de mindig kifog rajtam, nem bírom megközelíteni. Még egy Grant- bakot megsebzek. De ezúttal addig futok és lődözök utána, míg végre a negyedik golyót oldalába kapja. Ottmarad.

Aztán a túskebozótokhoz érünk, az állítólagos oroszántanyákhoz. Ismét meghajtjuk őket. Az elsőben semmi. Következik a második, alig félholdnyi, de rettenetes sűrű túskeziget. Alighogy nekiindulnak az emberek - Stubbal ketten a túlsó végén állunk -, dühös morgás. A feketék széjjelugrálnak, felkapom a puskám, feszült figyelemmel lesünk, de semmi sem mozdul. Csend. A helyzet azonban kétségtelen: szimba - az oroszán - bent van a tuskében!

Embereink kézzel-lábbal integetnek, hogy jöjjünk; nem mernek tovább menni. Szaladok feléjük. De egy arasznyi túske, cipőmön keresztül talpamba fúródik; meg sem bírok mozdulni, féllábon állok, gólyamódra. (Ekkora túske még sohasem volt a talpamban, és ennek is éppen most, ebben a sorsdöntő pillanatban kell beleszúródnia!) Stubra, Ndolóra támaszkodva, le a cipőt, ki a tuskét, fel a cipőt és már rohanunk is tovább. A kérdéses bozót nem sokkal nagyobb egy tenispályánál, de még a kefénel is sűrűbb és teljesen átláthatatlan. Az emberek suttogva magyarázzák, hogy az oroszán nekik akart ugrani. Kimagasló bokorra mutogatnak, szerintük az alá húzódott. Néhány követ hajítottak oda - hátborzongató ordítás a válasz ...

Az emberek futóra - az oroszán nem mozdul. Ismét csend van. Az egyenkint visszamerészkedő szerezseneket szétküldjük újabb kövekért. Ez eltart egy ideig, mert nem egykönnyen lehet követ találni.

Végre teleszedték rongyaikat és felsorakoznak a hátunk mögött. Stub és én felhúzott puskával állunk előttük. Célunk az, hogy az oroszánt, mely nyilván nem hajlandó kimozdulni, ingerléssel támadásra készítsük, s ezáltal rejtekéből előugrasszuk. Adott jelre a mögöttünk álló "csatársor" irtózatos közápport zúdít a bozóra, s egyidejűleg fülsiketítő visítást is hallat. Akinél füttyülő van (ez nagy divat a feketék közt), azt fújja. A pokoli zsvajt csak az oroszán harsogja túl: dühös ordítással nyugtázza a közelébe pottyánó köveket, de mutatkozni mégsem akar.

Idegfeszítő háromnegyedóra következik, vándorlásaim egyik felejthetetlen emléke.

A kőműnícíó hamar kifogy, az oroszán pedig nem tágít a helyéből. Újabb dobálóanyagért küldjük hát az embereket, s az imént indított támadást még négyszer megismételjük - eredménytelenül! Az oroszán hangja mind mérgeesebb és türelmetlenebb, ingerült korgás kavargó a torkában. Kétszer-háromszor már valóban úgy tetszik, mintha megelégette volna az abajgatást. A bokrok mozgásáról látjuk, amint elordítván magát, felénk csörtet, de a bozót szélén, mikor már éppen elő kellene tűnnie, mindig megint meggondolja a dolgot, és visszahúzódik rejtekébe. Egyik ilyen "áltámadás"-kor mégis meglátom, de csak pillanatra villan elő - lövésről szó sem lehet.

Minthogy így semmire sem megyünk, elhatározzuk, hogy Stubbal ketten megkíséreljük a bemászást. Mialatt az emberek ordítása leköti az oroszán figyelmét, mi majd oldalról becsúszunk hozzá. Ez részben sikerül is: öt-hat lépésre bejutunk az oroszán mellé, látjuk hol mozgatja a sűrűt, de az állat maga még most is láthatatlan.

Tehetlenségünkben még egy utolsó kísérlethez folyamodunk. Mindenekelőtt néhány lépéssel visszább húzódunk. Itt aztán megegyezünk Stubbal, hogy majd a kisebbik puskámmal a bokormozgás irányába lövök, aztán hamar átveszem tőle a nagyobbik puskát, hogy a valószínű támadásra készen legyek.

Lövéssemre - halálos csend!

Felejthetetlenül izgalmas pillanatok ezek!

Minthogy semmi sem mozdul, ismét közelebb bátorkodunk; megint öt-hat méternyire vagyunk. Még egyszer odalövök, ahol az oroszlánt meghúzódnai sejtem. Erre felordít, oldalvást ugrik, pillanatra kimutatja vállát, melybe gyorsan odavetek egy golyót. Farkával felvág, visszaperdül, ismét beveszi magát eddigi búvóhelyébe. Ott állandóan morog, félelmetesen "gurgulázik". Nyilván nem sok baja történhetett.

Újabb kőgyűjtés, bombardírozás - kezdődik a mulatság előlről. Az oroszlán bömböl, néhányszor ismét támadni akar, de mindig csak a tüskés széléig jut, onnan megint csak beljebb áll. Taktikája világos: kijönni nemigen mer; tisztában van azzal, hogy őt keressük, azt is sejtetheti, hogy mi célból. Azon van tehát, hogy elijesszen minket, anélkül azonban, hogy mutatkoznék; ezért kísérletezik a látszólagos kirohanásokkal.

Még egyszer bemászom hozzá. Hatalmasat ordítva felém csörtet - a széthajló tüskeágak jelzik közeledését. Hogy a bokornál ismét meg ne akadjon, odavetek egy lövést, ahol a fejét sejtem.

Csend. Egy mozdulat, egy morgás, egy ágroppanás sincs. Nem értjük, hogy most mi történhetett. Teljesen elhibázhattam, különben csak adna valami jelt ...

Óvatos visszahúzódnás után, újabb dobálásra indítjuk az embereket. Az oroszlán nem mozdul. Ez már gyanús. Körülkerülünk a bokor túlsó oldalára, honnét leguggolva kémlelgetjük az ágak alját. - Ahol ni! Egy sárga folt. Megdobáljuk. Nem mozdul. Hosszú bottal megpiszkáljuk. Nem mozdul. He is dead, sure enough - jelenti ki Stub - , you got your first one anyhow - wonder, what sort of a chap he is. *(Ennek vége van - az szentigaz. Az első mindenesetre megvolna, most csak az a kérdés, miféle legény lehet).* A megkönnyebbülés sóhaját váltják ki belőlem ezek a szavak, és kimondhatatlanul jólesik a vizeskulacs a közel egyórás idegfeszülés után.

Van mit dolgozni az embereknek, mire késeikkel a tüskék közt nyílást metszenek, az alig két-három méterre előttünk, kimúlva fekvő oroszlánhoz. Végre hozzáférnek. Hason fekszik, farral errefelé. Vagy öten elkapják a farkát, annál fogva húzzák elő a tisztásra. Nagy himoroszlán! Sajnos, azonban teljesen sörénytelen.

Első golyóm, habár vállon kapta, nem sokat ártott neki. Utolsó lövésem azonban, melyet csak úgy gondolomformán a bokormozgás irányába sütöttem, közvetlen bal orrlyuka mellett hatolt be, kivágta bal szemfogát, s átszaladva a szájüregen, eltörte a nyakcsigolyát, így történhetett, hogy lövés után, még csak egyetlen rúgást vagy szusszanást sem hallottunk.

Fényképezés minden oldalról, a bőr lenyúzása, lucky bones kimetszése - és igen, igen nagy öröm!

A lucky bones *(szerencse-csontok)* az oroszlán két vállában található, öt-hat centiméter hosszú, vékony, lapos csontocskák, melyeket a vadász, hasonlóan a szarvas "grandli"-hoz, el szokott tenni.

Visszaindulunk a tábor felé. Egyik emberem feje tetején, szép négyszögletes csomagban, a gondosan összehajtogatott oroszlánbőr. A fej az összegöngyölgetett bőr fölött fekszik. Félig nyitott, nagy, borostyánszínű szemével, vicsorító hatalmas fogazatával, szinte még elevennek látszik. Egy órával ezelőtt ő sem hitte volna szegény, hogy ilyen rendesen összehajtogatják a bőrét, akár a frissen vasalt lepedőt.

Még négy patron maradt a zsebemben, ezekből hármat ellövök hazamentemben. Egy erős gnúbika - ismét 400 lépésen felül - tűzben marad. Még egy bozótost meghajtatunk, kiugrik egy nagy hiéna és egy T h o m s o n-b a k. Az

előbbi közel, az utóbbi nagyon messze. Mindkettő futtában egy-egy lövésre bukfcenet vet. De szeretnék mindig így lőni! Főképpen, ha mások is látják. De olyankor ilyesmi sohasem sikerül.

Egyetlen megmaradt patronommal és sok gyönyörű emlékekkel érek a táborba két órákor délután.

Az állomáson megtudom, hogy az este hatkor esedékes tehervonat, mellyel azt hittem még ma Nairobiba érek, nem megy. Tehát csak holnap reggeli személyvonattal indulhatunk. Rendelünk egy teherkocsit, melybe összes embereink és holmijaink beleférnek, s majd hozzácsatoljuk a holnap vonathoz.

Estefelé sátram előtt ülve olvasgatok. Kissé odébb embereim üldögélnek beszélgetve egy csomóban. Egyszerre csak vijjogva ugrálnak szerteséjjel. Váratlanul megjelent közöttük egy nagyon mérges kígyó. Rettentő ordítás közepette, agyonkövezik.

Dec. 11-én, Camp, Kapiti-Plains

Hajnali ébredéskor sűrű köd fekszi meg a tájat. 9 fok R-t mutat a hőmérő. Fogvacogva ugrom ki a három rétű, vastag pokróc alól és dideregve teázom a tábortűz mellé kuporodva. Fáznak az embereim is. Körös-körül pattognak az apró máglyák, négyesével, ötösével guggolnak körülöttük az állig pokrócba bugyolált szerecsenek.

Különösek ezek a hirtelen hőváltozások. Alighogy a nap felkel, már egy szál inget is sokall magán az ember. Olyankor aztán úgy látszik, mintha ezt a ködös "ősz" reggelt álmodtuk volna csupán. Elvesztjük az összefüggést, szinte hihetetlen, hogy ez a dermesztő hajnal és az a perzselő dél egy és ugyanazon napnak részei.

Összepakoltuk mindenünket, holmink nagy garmadákban áll a sánpár mellé készítve. A tizennégy darab bivalyfej egymagában is jókora rakomány.

Reggel kilenckor bejár a vonat. Sikerül összes cókmókunkkal felkapaszkodnunk, és másfélórás utazással Nairobi ba érünk.

A vonatablaktól élvezetes kilátás nyílt. A laposokban, horpadásokban még gőzölgött a hajnali harmat- és ködmaradvány, párás verőfényben úszott a messze rónaság, melynek háttérében a Kenya hóborította csúcsa fehér csipkeszerűen rajzolódott a haragoskék ég aljába.

És az egész gyönyörű panorámában széjjelszórva, töméntelen vadcsapat sokfélesége tarkállott.

Dec. 12-én, Nairobi, The Norfolk Hotel

Reggeltől estig munkában vagyunk, leszerelünk, újra felszerelünk. Holnapután ismét indulunk, mégpedig ezúttal nagyúri módon - bérelt teherautón.

Elcsaptam inasomat Dzsumát, aki lusta, piszkos és szófogadatlan volt. Felvettem helyette egy jobbnak látszó Alit.

Dec. 13-án, Nairobi The Norfolk Hotel

A mai nap is készülődéssel, átpakolással telt el. Két nagy Chevrolet-teherautón indulunk el holnap, ezúttal nyugat felé, a Mara folyó tájékára. Az egyik kocsit, amely István tulajdona, ott tartjuk magunkkal, míg a másikat, melyet csak bérbé vettünk, vissza fogjuk küldeni, mihelyt a felkeresendő vadászterületet elértük. Rengeteg időt és vagy tizenöt-húsz hordárt takarítunk meg az autókkal.

Dec. 14-én, Nairobi, The Norfolk Hotel

Reggel kilencre tűztük ki az indulást. Minden készen állt a megállapított időre, a két autó rogyásig felpakolva várakozott a szállodánk előtt. (Volt mi alatt

görnyedezni a két Chevroletnek: harmincnégy ember és teljes egyhavi poggyásunk nyomta tengelyüket.)

Ismétlem, útrakészen állottunk a kitűzött kilenc órára.

Csakhogy Istvánnak pont kilenc órákor jutott eszébe, hogy különböző aprócseprő bevásárlásokról megfeledkezett. Mire ezeket elintézte, du. két óra lett! Akkor állított be a szállodába, magával cipelvén félnapi bevásárlásának eredményét, azokat a kifelejtett holmikat, azokat az aprócseprőket! Volt közöttük néhány pár cipő, ruhanemű, egy egész sonka, új távcső, rengeteg különleges patikaszer - szóval csupa apróság.

Most persze fel kellett feszegetni a kocs legaljába szép rendesen berakott koffereket, hogy be lehessen pakolni a délelőtti bevásárlás gyümölcseit.

Elég az hozzá, hogy kilenc helyett, három óra után indultunk. De hát Afrikában vagyunk, ahol nem illik sietni, ahol mindenki ráér, ahol óra csak ritkán van a zsebekben. Akinél véletlenül akad, az is csak este hatkor szokta elővenni. Akkor nyugszik ugyanis egész éven át a nap. Az óratulajdonos olyankor ellenőrzi, vajon pontos-e a nap? Vajon nem késik-e azzal a lenyugvással?

Eleinte nehezünkre esik ezt a gondolkodásmódot elsajátítani. De azért lassan majdcsak beletanulunk. István már egészen jól beleszokott. A huzavonában, pizsmogásban már valódi afrikai r o u t i n e-ra tett szert.

Hogy a mára tervezett útnak felét sem tudtuk megtenni, ez magától értetődik. De azért nagyon élveztük a kocsizást. Oly szép és érdekes vidéken haladtunk, hogy az indulás nehézségei okozta bosszúság hamarosan elpárolgott.

Mindaddig hegynek mentünk, mígcsak L i m ú r u nál el nem értük a mintegy 2500 méter magas Mau Escarpement nevű gerinc tetejét.

Olyan hideg volt odafent, hogy vastag kabátba kellett beburkolóznunk. Egész délután telepesek lakta, civilizáció hódította vidéken haladtunk. Kellemesen hűvös volt a levegő, s a hőmérséklet a hegygerinchez közeledve fokozatosan alászállott. Buján sarjadzó, tarka virágos kertek között kedves, apró házak fehérednek, melyeket kávé-, tea-, cukornád- és banánültetvény vesz körül. Változatos tarkaságban húzódtak el mellettünk, hegy-völgy, csörgedező patakok, erdészetileg kezelt gumifa-állományok, virágzó Eucalyptusok, páfrány-ligetek. A meglehetősen jól tartott kocsitútról kanyarogja át a vidéket. Minduntalan találkozunk automobillal, köztük akárhány modern luxuskocsival.

Kedves, barátságos, szép és egészséges táj ez, melyből - noha prédájává lett a civilizációnak - nem halt még ki az alig 10-15 év előtti vadság varázsa. Gondtalan, megelégedett emberek lakják: úttörőként érkeztek annak idején, s fáradtságos éveik gyümölcseit most zavartalan jólétben élvezik. Kávét ültettek a túskebozót helyébe, fajgulyákkal cserélték ki a bivalycsordákat, angol telivérmenesekkel a zebrameneseket. Házőrző komondorok csaholnak itt az éjszakában, ahol nemrégiben még az oroszán ordítása gördült végig. Kertet gereblyéznek, autót mosnak, teniszlabdát szednek a Wakikuyu-törzs híres harcosainak fiai. Hódított a kultúra. Jólétet fakasztott. De csak egyeseknek. És mi történt a többiekkel? Akik itt kultúra nélkül is boldogok voltak?...

Mire bealkonyodik, átkelünk a hegygerincen és a túlsó lejtő aljában, de még mindig 6200 lábnyi magasságban, egy kis hegyi csermely mellett ütünk tábort. Meleg ruhában, a tűz körül vacsorázunk; a hideghez még nagy vihar is járul, csaknem elviszi sátrunkat. Amint itt az útszélen a tűz körül gubbasztunk s két "szekerünk" a fa alatt sötétedik, inkább vándorcigányokhoz, mintsem "vadász urakhoz" hasonlítunk.

Hiénák vonítanak a sötétségben, és messziről oroszlánbömbölés szaggatott foszlányait hozza felénk a szél...

Dec. 15-én, Camp Madji Moto

Reggel kilenc óra. Ismét szélcsendes, meleg napsütés. Felrakodunk, és tovább indulunk. Még egy ideig völgynek ereszkedünk, és nemsokára leérünk a Nagyszakadék (Rift Valley) aljába, ugyanabba a hatalmas völgybe, amelynek egyik szakaszával már előző kirándulásunk alkalmával megismerkedtünk. Kikeveredtünk immár az emberlakta vidékről, megérkeztünk a zavartalan vadtanyákra. Déltájban S u s w a nevű hegy lábánál ütünk tábort. Itt csak egy napot akarunk tölteni, tovább nem is maradhatunk, mert a közelben sehol sincs víz; néhány kannára valónk van csupán, azt is az éjszakai táborhelyünkről hoztuk magunkkal. Csak azért álltunk itt meg, mert Stub állítása szerint, ez kedvenc helye az oryx-antilopoknak és oroszlán is tanyáz errefelé.

Mialatt reggelizünk, magányos kongónibak mutatkozik a távolban. Mivel hús kell az embereknek, meglövöm a sátor pitvarából.

A délután folyamán nagy kerülőt tettem. A vidék eltér az eddig látottaktól. Vékony, sárga, kötésig érő fűvel benőtt köves lapály, kisebbnagyobb "flótázó-akác"*(Flótázó akác", a német "Flöten-Akazie" fordítás', A név onnan ered, hogy a fán lógó lyukas gubacsok fuvolózó hangot adnak, amikor a szél beléjük fú) csoportokkal.*

Előttem ismeretlen, őzgida nagyságú, vöröses színű bakocskát lőttem, egy Steenbok-t. Ujjhosszúságú, egyenes kis szarva van.

Később magányos, nagyon erős oryx bikára találtam, melyet két válllövessel, nagy messzeségből el is ejtettem. Ennél több o r y x -ot nem is láttam, méltán megörültem tehát ennek az igazán jó szarvú példánynak. Hazafelé jöttömben még két zebrát is kivégeztem csaléteknek. Stub szerint "okvetlen bizonyossággal" a zebrán találjuk hajnalban az oroszlánokat.

Stubnál minden "kétségtelenül bizonyos". Azt a szót, hogy "talán", vagy "valószínűleg", még nem hallottam tőle. Absolutely certain, clear as daylight minden kijelentése. Fárasztó egy ember. Mikor néha kimerül és néhány percre elhallgat, úgy fellélegzünk, mint a háborúban, mikor az ellenség váratlanul abbahagyta az órák hosszat tartó pergőtűzet.

Szegény István nagyon megfázott. Krákog, prüszög, zúg a feje. Rosszkedvét még egy oryx is tetézi, melyet megsebzett, de elvesztett.

Dec. 16-án, Camp Suswa

Az éj folyamán többfelől ordítottak az oroszlánok. Bizakodva indultunk el hajnalban a zebradög felé, de szokás szerint már nem értük ott a ragadozókat; pedig a dögöt ugyancsak megtépték.

Egy Thomson-gazellát akartam lőni a konyhára, de kétszer is elhibáztam, minden ok nélkül. A feketék röhögtek.

István, amint hazafelé igyekezett a táborba, sátrunk közelében nőstényoroszlánnal találkozott! Meg is sebesítette. Reggeli után mindnyájan a meglőtt oroszlán keresésére indultunk, amely holmi sűrű gazosba vette be magát. Órák hosszat követtük a bőséges véryomot, csúnya tüskés bozótokon, derékig érő gatzengereken keresztül. Végül a vérzés megszűnt, az oroszlánt nem találtuk meg. István immár a második meglőtt oroszlánt veszíti el. Pedig ez a mai erősen vérzett, sőt minden jel szerint tüdőlövést kapott.

A sebzett oroszlán követése ilyen sűrű maszatos terepen, ha nem is nevezhető éppen kellemes időtöltésnek, mégis nagyon izgalmas, elsőrendű sport! Lövésre tartott, felhúzott fegyverrel halad a puskás, minden pillanatban várhatja a gazban lapuló fenevad támadását. Sokkal különb ám a nyúl vadászatnál!

A nap már az ég tetejére kapaszkodott, mire felcihelődünk és délnyugati irányban folytatjuk utunkat. Magas, sziklás hegysorokon kell átkelnünk. Agylágyító a hőség, rettentő gyalázatos az út. A nehéz, túlterhelt kocsik nagyokat zökkennek

a gidres-gödrös, sziklás csapásban. Csak úgy vinnyognak szegény feketéink, amint szoros helyükön egymáshoz verődnek.

Két óra után érkezünk N a r o k ba. Egy d i s t r i c t-nek, kerületnek székhelye ez. Áll pedig egy csomó bennszülött kunyhóból, egy indus d u k á ból (butikából) és valami három-négy faházikóból, az angol kerületi előljáráóság "székhelyéből" Itt kezdődik a Massai Reserve, ez a 800 négyzetmérföldnyi, óriási fennsík, amely kizárólag a "Masszái" törzs hazája. Ezen, egy egész országnak is beillő területen legelteti megszámlálhatatlan gulyáit és nyájait a maszái. Még a telepeseket is kitiltották innét az angolok. Földet itt senki sem vásárolhat. Itt szándékozunk vagy négy hétig oroszlánra vadászni.

Estefelé keresztbeszeljük a vadbőségéről nevezetes Loita-Plains rónaságait. Valóban mesébe illők ezek a gnú-, zebra- és gazellacsapatok, amelyeket itt látunk. Néha olyan közelségben keresztelik utunkat, hogy jóformán rájuk kell dudálni, mint otthon az országutat elárasztó gulyára. Egy „tomi”-t (Thomson-gzellát) lövök vacsorára valónak. Felkötjük a kocsi sárhányójára; belül már nincs férőhely, úgy meg vagyunk rakodva.

Töksötét van, amikor az egésznapos rázás utazástól meglehetősen törődötten táborot ütünk valami Bar Dommit nevű domb aljában. Mindketten erősen megfáztunk, alig várjuk, hogy valamit összekotyvasszon a szakács, és mielőbb nyugovóra térhessünk. Holnap állítólag már elérjük a jó oroszlánvidéket.

Dec. 17-én, Camp, Bar Dommit, Mossa j Reserve

Reggel elindultam egyik kocsinkkal, hogy utat keressek legközelebbi táborunk felé. "Útról" itt ugyan nem lehet beszélni, mert annak nyoma sincs, hanem mondjuk, átjutási lehetőségről, Erdőn, sűrűn, vízmosáson, patakon, minden csapás vagy útbaigazítás nélkül kell átkelni. A kocsi persze minduntalan elakad, megszorul. Hol vissza kell fordulni, hol hátratulatni; hol meg fákat, bokrokat kell kivagdálni, partos helyeket feltölteni, szóval egyengetni a kocsi előtti terepet. Olykor meg úgy megsüpped valamelyik kerék a homokban vagy kátyúban, hogy elég belőle kiásni, kiemelni. Ez bizony nem kéjútazás!

Sok vad mutatkozott útközben. Az ismert fajtákon kívül ma láttam először t o p i -antilopot. Ez a szarvastehén nagyságú, fényes lilásbarnaszőrű állat azért nem érdekelt különösképpen, mert jóformán azonos a t i a n g - gal, melyet harmadéve Szudánban eleget lőttem. Csupán szarvuk állásában van egy kevés, csak tüzetes vizsgálat után felfedezhető eltérés. Nagyobb csapat jávorantiloppal is találkoztam, de kereket oldottak, mielőtt szóba állhattam volna velük. Lőttem egy jó Grant -bakot, és déltájra ismét hazavergődtem a táborba. De legalább a délutánra tervezett utat, úgy-ahogy felderítettem.

Mindkettőnkön kitört az influenza. Szüntelen krákogás, tüsszögés és fájdalmas sóhajtozás hallatszik.

Délután néhány maszái harcos érkezik a táborba, öt oroszlánról regélnek, melyek háziállataikat rendre öldösik, s melyeket éjjeli lesen "okvetlen" agyonlövetnének velünk. Mind az ötöt persze. Csakhogy először is felrakodtunk már, indulóban vagyunk. Másodszor, mindketten túlságosan komiszan érezzük magunkat ahhoz, hogy az egész éjszakát bokor alatt kuporogva, kétséges oroszlánokat lesve töltsük. Harmadszor pedig feltételezzük, hogy a maszái úgyse mond igazat. Lemondunk tehát a lestről, otthagyjuk a derék embert oroszlánostul, és útnak indulunk.

Ezentúl egy kocsink lesz csak. A másikat, amit mindössze néhány napos használatra béreltünk, visszaküldöttük Nairobi ba. Egy kocsin persze sehogy sem férünk el, hisz kettőben is csak nagy keservesen szorongtunk. Ezentúl tehát minden táborváltoztatásnál legalábbis kétszer kell majd fordulnia a kocsinak.

A mai utazást is megemlegetem. István ült a sofőr mellett, Stub a lépcsőn kapaszkodott, én meg a többiekkel együtt a poggyász-és a kocsitető közti vékony

hézag közt szorongtam. Olyan keskeny volt a férőhely, hogy csak fekvé tartózkodhattunk benne. Hanyatt vagy hasmánt, ki hogy kedvelte. Ehhez hozzájárult a kiállhatatlan rázás, zötykölés, a minduntalan közibénk vágódó tüskés gallyak, a hegyibénk forduló poggyászok, stb. Ugyancsak tapogattam a csontjaimat, mikor délután öt órakor kikászolódtam kényszeredett helyzetemből. Mintha bokszmérkőzésen vesztettem volna, úgy éreztem magam.

Valami kígyóizgalom is volt útközben. Hirtelen lefékezett a kocsi; a sofőr és Stub éktelen vijjogásba törtek ki, hogy - ahol a nagy mérges n y o k a (kígyó). Én ugyan nem láttam, hisz még ki sem tudtam nézni.

Új táborunk, Camp Eland, nagyon vadregényes. Mély, sziklás medrű, sűrű lombfákkal besátorozott patak mentén tanyázunk. Víz ugyan nincs a patakban, csak" imitt-amott csillámlik egy-egy békanyálas pocsolya a kövek közt. Ezt isszuk. Dacára az előzetes forralásnak, szűrésnek, igen undorító lé.

Miközben a sátrakat állítgatják, flóberrel lövök egy fatetőn gubbasztó keselyűt - 185 lépésről!

Feltört lábam sarkát, amely már jóformán begyógyult, egy ügyetlen lépés következtében újra felszakítottam. Most ismét dagad és gyúlik, alig tudok ráállani.

Dec. 18-án, Camp Eland, Massai Réseivé

Alig dereng, Stub a következő, immár megszokott hírrel ébreszt minket: Three different lots of lion grunting the whole night around camp! We are simply bound to get them this morning! *(Három csapat oroszlán egész éjjel a tábor körül morgóit. Feltétlenül elcsípjük őket ma reggel.)*

Tegnap is ezt mondta, meg tegnapelőtt is, de én bizony egyszer sem hallottam oroszlánmorgást. Pedig jobb fülem van, meg rosszabbul is alszom, mint ő.

Összepólyáztam-kötöttem a sarkam, nekiindultam, de kétórai kínos bicegés után lábam visszakényszerített. Ez ma különösen bosszantott, mert olyan szép volt a reggel. Úgy élvezem az itteni dús harmatot a mindig száraz ngurumani reggelek után! A nedvesség következtében a vegetáció is teljesen más itt, sokkal különb, mint első kirándulásunk helyén. Óriási kaktuszfák, húsos levelű, hatalmas euforbiák, fényes lombú, babérszerű csaltosok. Nagyrészt erdős a vidék; sok kisebb-nagyobb tisztás, buja fűvű rétecske éri egymást. Vadváltók hálózata fúrja keresztül a sűrűket; ezeken a jól kitaposott ösvényeken, különösen ha a harmat átáztatta, nesztelenül fürkészhetsz a vadász. Számtalan, előttem ismeretlen madárhang, sokféle színezetű galambbúgás köszönti itt a hasadó hajnalt. Tarka pillangók, tarka virágok, tarka madarak pompáznak a reggeli napfényben. A tisztásokra kipillantva, minduntalan legelésző vadra esik az ember tekintete. Láttam ma néhány nagyon erős impallát, sok Grant- és Thomson -gazellát, de ezekből egyelőre nem akarok többet lőni. Ma találkoztam először vizibakkal is-, nem lőttem rá, gyengéltem; harmadéve nagyon erős vizibakot lőttem Szudánban.

Amint a sűrűből egy kis tisztásra kémltünk ki, alig huszonöt lépésnyire - magányos bivalybika váltott át előttünk! Meglehetősen ritka jelenség lehet errefelé; hisz ez ideig még nyomát sem találtuk. Rövid, mindkét oldalon csonka szarva fényesfeketén csillogott a harmattól, mélyen lógó tokája, ide-oda lefegett az álla alatt, öreg, mogorva, verekedő állat lehetett. Amint irányomba ért, meglátott. Farkaszemet néztünk, míg csak fel nem ismert. Elbőffentette magát, nagyot kanyarintott a farkával, visszaperdült és elnyelte a sűrűség.

Hazaérve, sarkam kezelésével vesződöm: annyira rosszabbodott ma, hogy egyelőre lehetetlenné teszi a járást. A nap hátralévő részét tétlen itthonheveréssel kell eltöltenem.

Nagy kellemetlensége ennek a vidéknek a leírhatatlan mennyiségű légy! Reggeltől estig nincsen tőlük nyugságunk. Szembe, orrba, szájba, fülbe mászó

legyek ezek, és annyira erőszakosak, hogy még az írás-olvasást is lehetetlenné teszik. Étkezés közben két fekete állandóan legyezi tányérunk tájékát (gnúfarokból készült legyezővel), nehogy több legyet együnk, mint egyebet.

Ali nevű új inasom egyelőre nagyon beválik; jókedvű, udvarias, rendes ember, valóságos megváltás a folyton kellemetlenkedő, kiállhatatlan Dzsuma után.

Délután: mindketten itthon maradunk. Csak fél lábra tudok állni. Estefelé égzengés kezdődik, finom permetező eső ered meg, kellemesen lehűl a levegő.

Dec. 19-én, Camp Eland, Massai Reserve

Járni még mindig nem tudok, felpakoltam tehát az autóra, azzal kerültem egyet. Konyhánkra ugyanis sürgősen kellett már a hús. Csak a flóberrel lődöztem, és egyszer sem szálltam ki a kocsiból. Hoztam két Thomson -bakot, két dikdiket, egy gyöngytyúkot, három sand grouse- (*Homoki tyúkot*) és egy marabut (az utóbbit nem ételnek, hanem a tolla miatt). Érdekesebb vaddal nem találkoztam, tíz órára már itthon is voltam.

Délután éktelen zivatar kerekedett, most is dúl az eső. Ágyban fekvé olvasunk a moszkítóháló védelme alatt, mert ilyenkor minden légy és szúnyog beszorul a sátorba.

Holnap reggel ismét odébb szándékozunk vonulni, valami nagyobb szerű pusztaság felé, ahol Stub állítása szerint: "Annyi az oroszlán, mint a tetű."

Dec. 20-án, Camp Logitua, Massai Reserve

Jde költözködtünk ma reggel, és most állítólag bent volnánk az oroszlános vidék legjavában. Hogy elkerüljem a táborhely kiválasztása, a sátorütés, s a le- és kipakolás hosszadalmas veszélyeit, legottan felfedező sétára indultam, honnan csak délután keveredtem haza.

Ismét megváltozott a táj. Lankás-völgyes, ligetes-csalitos, rendkívül barátságos vidék. A dombtetőkről szép kilátás nyílik a kéklő messzeségekbe. Mély vízmosások, kiszáradt patakmedrek (un. „dongá"-k) róják végig a föld testét. Ezen árokforma hasadékok fölé árnyékos faóriások lombos sátrat feszítenek, vastag indákat lógatván alá a magasságból. Hellyel-közzel sekély pocsolyában áll meg az esővíz, onyx-fényű tócsákat alkot a meder fenekének hűvös félhomályában. Kiváló, természet adta tanyái ezek az oroszlánnak, párducnak. Az ilyen "dongá"-k mélyében, kénye-kedve szerint rejtőzhet, hűsölhet, lustálkodhat az éjszakai prédázásban kifáradt ragadozó. Néhány oroszlánnymot találtam is, de nem a legfrissebbeket.

Egyéb vadat bőven láttam, de csak a szokott, mindennapi fajtaikat. Lőttem egy topibikát és egy jó varacskos kant, egy-egy hosszú lövéssel. István ma ejtette el első jávorantilopunkat, egy közepes bikát.

Déli étkezésünk elfogyasztása után megszokott egy-két órás pihenésünkből Stub harsány hangja riasztott fel. Nagy vihar volt kerekedőben, s ez megbontotta a jóleső csendet, életre gerjesztette Stubnak csak imént elpihent nyelvét.

Sokféle vacakunk kint hevert a sátor körül, azokat dobálták nagy sebbel-lobbal tető alá. Alig eszméltünk fel és értettük meg a kapkodás okát, már ki is tört az ítéletidő. Mégpedig oly váratlan elemi erővel, szinte megijedtünk tőle. Elsötétedett, dörgött az ég, csattogtak a villámok, recsegték a derékba tört fák, ömlött a jégeső, pillanatok alatt dúlt be a víz a sátor alá. Ropogtak, nyikorogtak a sátorfák, szakadoztak a kötelek, csattogtak az egymáshoz verődő ponyvarészek. Annyi időnk volt csak, hogy az ágyból kiugorva, azon mód elkaptunk egy-egy árbocfát, és teljes erőből beléje kapaszkodva, tartottuk a sátrat, nehogy elrepüljön. Egymás lábán tipródtunk, fennhangon kommandíroztunk valamennyien, de Stub hangja ezúttal is uralta a helyzetet, ő a másik sátorban vívódott az elemekkel, rettenetes torka még az égzörgésen is túltett. Pizsamában, mezítláb tocsogtunk az

iszapban, két kis asztalunk, melyeken kirakva hevert mindenféle apróságunk, felborult, könyvek, "fogtefék, iratok" a sárlében úszkáltak.

Vagy félóráig tartott a vihar öregje; utána még egy félóráig esett, és még újabb félórába tellett, míg a felzaklatott kedélyek is lecsendesedtek. Nagy szerencse, hogy nem éjjel szakadt ránk ez a veszedelem, mert bizonyára elvitte volna a sátrat mindenestül. Mi meg egy szál ingben, lámpa nélkül, jégesőben... Még elgondolni is rossz!

Kiderült, hogy a sátrakat egészen helytelen módon, ügyetlenül állították fel. Hegytetőn, fák védelme nélkül, bejáráttal egyenest a "viharsarok" felé fordítva. Mihelyt az eső engedett, fel is szedtük a sátrakat, és vagy harminc lépéssel odébb, néhány védelmező bokor mellékén ütöttük fel őket. Lassanként aztán rendbejött minden; előkerültek a széthányódott vacakok, megszárogattuk elázott gúnyánkat, s egy melegítő, csésze tea mellett ismét napirendre tértünk.

A délutáni cserkészést elrontotta az idő s a nyomában járó zűrzavar. Besötétedés előtt maradt ugyan még egy félóra, melyet arra akartam felhasználni, hogy mindkettőnk számára egy-egy oroszláncsalogató zebrát lőjek. Stubbal beugortunk a kocsiba, és kiszaladtunk a legközelebbi mezőségre. Csakhamar meg is pillantottunk egy zebracsapatot, de ez nyilván tudhatta már, mi fán terem az őt kerülgető automobil, mert odébbállt, mielőtt kárt tehattünk volna benne. Utána még egy topicsapat is mutatkozott. Nagyon messziről kellett lőnöm, a világítás sem volt már sokat érő. Egyet valahogy csak kilőttem közülük, a másikat azonban, bár kétszer is eltaláltam, nem tudtam már utolérni: rossz helyütt sebezve, betegen vonult a többi után.

A lelőtt topit hosszú kötélén a kocsi mögé akasztottuk, vagy két kilométernyi vargabetűs utat bejárva megvonszoltuk s végül, alkalmasan becserkészhető helyen kinthagytuk. Az oroszlán, ha éjjeli portyázása közben keresztezni találná a vonszolás nyomát, szimatot követve, ráakadhat a számára kikészített dögre. Stub azt mondja, hogy ezentúl esténként rakunk ki majd csalétket, de előzőleg jól összevissza "kocsikáztatjuk".

Este nyolc óra van. Hűvös, csendes éjszaka. A sátor pitvarában, kényelmes vászon karosszékeinken üljük körül asztalunkat, és naplónkon dolgozunk. Közben oda-odaszólunk a tűz mellett piszmogó m p i s i nek (szakácsnak):

- Csakula taiári? (Kész a vacsora?)

Ő meg állandóan azt feleli: B á d u. (Még nem!)

Ettől eltekintve, a m p i s i legtöbbet érő embere szafárinknak. Mindkettőnk kedvence. Nemcsak a jó főztje, hanem egyéb kitűnő tulajdonságai miatt is. Ő a legkomolyabb és legtekintélyesebb feketénk. A többiek közt szüntelenül dúló viszálykodásokban mindig a m p i s i vei tetetünk igazságot. Magas, nyurga, körszakállas ugandai a m p i s i. Törött szalmakalapját majomszorból készült koszorú, ösztövére lába szárát hupikék pantalló díszíti. Még angolul is tud a mpisi néhány szót. Sőt, még zsebórája is van!

Hegedülnek a tücskök, berregnek a lappantyúk, vartyognak a békák, sikoltoznak a bushbabyk (apró éjjeli majmok). Megszámlálhatatlan faja a kisebb-nagyobb bogárnak, pillének, óriás szárnyas hangyának, rajzik elő nesztelenül a sötétből. Tömegesen cikáznak, kergetőznek a lámpás körül, hogy megpörkölt szárnyal, halálra sebezve hulljanak az asztalra. Tele lesz velük minden. Már a naplóm

fehér lapjai is csatatérhez hasonlók. Ahova csak pillantok, mindenütt vonaglanak, rugdalóznak a fény áldozatai. Százával hullanak alá, ezrével érkeznek helyettük újabbak, hogy megittasodva folytassák ellenállhatatlan haláltáncukat a fény körül.

Stub is itt ül, lélekzetfojtva lesi az alkalmat, hogy írásunk végeztével ismét szabadon peregtethesse nyelvét. Határozottan szenved szegény ilyenkor. De azért férfiasán állja, türtőzteti magát, összeszorítja fogait és hallgat. Néhányszor ugyanis már felkértük, hogy naplóírás közben szíveskedjen minket békén hagyni.

Egész rakás érdekes afrikavadász-könyvet hoztunk magunkkal. Ezeknek olvasása közben természetesen rengeteg kérdés vetődik fel, melyeket örömezt vitatnánk meg Stubbal, akinek bizonyára nagy tapasztalatai lehetnek e téren. Igen ám, csak hogy vitáról itt szó sem lehet, ő ugyanis elvből az ellenkezőjét állítja minden könyvben írott dolognak. Rögtön heves lesz, ordít, minden könyv szemenszedett hazugság, minden író lies like hell, mindent csak ő tud, csak ő látott. Bármelyikünk olvas fel hangosan valamely érdekesebb részletet, Stub, mint akit megcsíptek, úgy felfortyan: Oh that bloody liar (*Nahát, ekkorát hazudni.*) - mondja ilyenkor, és azonnal belekezd az ellenkezőjének bizonyításába, melyet aztán egy büszke *That's my idea about it, (Ez az én nézetem a dolog felől.)* vagy *That's the way I am doing ittel (Én - í g y csinálom.)* fejez be.

Hiéna jajgat itt a sátor körül. Ijesztgetjük a villanylámpával, de nem sikerül elzavarni. Kisvártatva újra csak rákezd panaszos vonítására.

Vacsoránk végeztével pedig megszólalnak az oroszlánok. A kihelyezett t o p i m tájékról jönnek a hangok. Legalább ketten, esetleg többen is lehetnek. Egész halkán kezdik, alig kivehető nyöszörgéssel, aztán hamarosan rágyújtanak telitorokkal. Egyikük most is nagy hangosan bömböl, míg a másik csak tompán "gurgulázik". Reménységgel telve, az oroszlánordítás főnséges zenéje közben bújok a szúnyoghálóm alá.

Dec. 21-én, Camp Logitua, Massai Reserve

Amint meghasadt a hajnal, elindultam a dög felé. Sűrű harmatban ázott a táj, meztelen térdeim ugyancsak fáztak, amint a hideg, latyakos füvet gázoltam. A dögnek csak hűlt helyét leltem, s csak hosszas keresés után találtam rá - a farkára meg két-három bordájára! Egyéb nem maradt belőle. A nyomokból ítélve azonban csak hiénák munkálkodhattak itten; oroszláncsapást nem találtam, pedig a felázott talajon el sem téveszthettem volna.

Csalódottan hagytam ott a nemrég még sokat ígérő helyet, és szél ellen véve irányt, nekivágtam az ismeretlenségnek. Ismét újszerű, nagyon fáradságos, de gyönyörű vidékre találtam. Meredek, sziklás hegyek, köztük mocsaras, csalitos völgyek. A hegyoldalokban szikláról sziklára kell tornáznunk, otthoni zergavadász módra. Csodálatos, kaktuszforma növények fakadnak a kőtáblák repedései közt, jókora fává fejlődik némelyik. Húsos levelű futócsérjék tömött, zöld kárpitokat borítanak szürkésfehér sziklatömbökre.

Az egyik gerincre felkapaszkodva, kényelmesen elhelyezkedtünk, és távcsöveinken (Ndolónak is adtam egyet) apróra átfürkésztük a belátható hegyoldalakat. Nagy öröömre, nemsokára fel is fedeztem két különböző, általam ez ideig csak könyvekből ismert vadfajtát: a "Chanler-féle hegyi r e e d b u c k"-ot (őznagyságú, szürke, lompos farkú, rövid, előrehajló szarvú antilop) és az őzgida-nagyságú, ezüstös szőrű klipspringert. Utóbbi nagyon tetszetős kis állat; életmódja, minden mozdulata annyira emlékeztet a zergére, hogy méltán nevezik Afrika zergéjének. Rendkívül óvatos: a leghozzáférhetetlenebb sziklaoldalokban mászkál, vagy kiszögellő bérc ormán áll mozdulatlanul, szoborszerűen. Ember közeledésekor kíváncsian, zergemódra félretartott fejével figyelget, és ugyancsak a zergéhez hasonló fütytel jelzi a veszélyt. Szarva alig 8-10 centiméteres, vékony, egyenes nyárs; szőrzete sárga alapon ezüstös fényű és olyan kemény, szálkás, hogy majdnem sörtének mondható. Feltűnő az aránytalanul nagy fekete szeme.

Mind a hegyi r e e d b u c k-ok, mind a klipspringerek gyanútlanul mászkáltak a szirtoldalban, tehát ráértem alaposan megtervezni megközelítésüket. Leereszkedtünk a völgybe, hogy szél alatt kapaszkodhassunk a túloldalnak. Amint a nedves, süppedős völgy fenekén átkelünk, nyoka, nyoka (kígyó) kiáltással perdül félre az előttem haladó ember. Valóban: vastag, széles fejű, barna csíkos kígyó fekszik karikára pöndörödve a fű között. A rendkívül mérges puff adder (pufogó

vipera) fajtájából való. Muindi nevű másodfegyverhordozóm hosszú husáanggal verte agyon az aránylag rövid, de nagyon vastag, undorító hullót.

A hegyre kapaszkodva, veszélyes torna után sikerült belopnom egy r e e d b u c k-ot, melyet meg is lőttem. Kőről kőre vágódva, zuhogva hempergett le a völgynek. A lövés zajára fent, nagy távolságban, három klipspringer ugrott ki a sziklaoromra. Négyyszer is fellőttem hozzájuk, de nem találtam. Furcsa, hetyke kis bakugrásokkal nyugtázták a lövéseket, de a negyedik után megszokalták és eltűntek.

Visszaereszkedtünk a völgybe, ahol legnagyobb meglepetésemre jókora rinocéroszbika cammog, nyílegyenest felém. Már csak ötven lépésre lehet, mégsem neszel meg minket, úgyhogy félrehúzódhatunk az útjából, bozót takarásába. Oly maflán totyog el mellettünk, hogy önkéntelenül elneveltük magunkat. Hátán sorba üldögélnek, sőt oldalába kapaszkodva lógnak elmaradhatatlan cselédei, a vörös csőrű "rinocérosz-madarak". Amint éppen rá akarom sütni a fényképezőgépet, megáll, felém fordul, úgyhogy sietve cserélem el kodakomat a puskával. Nyilván szelet foghatott, mert fejét felveti és bosszús prüszögés közben elkezdi körben peregni. Sehogy sem tud rajta eligazodni, honnan fenyegeti a veszély. Miután kidühöngte, kiforgolódta magát, magasra tartott farkkal, irtóztatókat fújva odébbáll. Még sikerült lefényképeznem; félek azonban, hogy 20-25 lépés is messze van már az ilyen egyszerű gépnek, amilyen az enyém; egyébként a világítás és a háttér kifogástalan volt.

Újabb hegyoldalnak kapaszkodtunk. Jókora kőszikla aljából hamarosan két klipspringert vertünk fel. Lődöztem utánuk, amilyen gyorsan csak győztem, de bizony fel sem vették. Úgy cikáztak, villogtak ide-oda a kövek közt, és olyan kellemetlen, kényszeredett helyzetből kellett lőnom, hogy klipspringer helyett csak a sziklába találtam. A nagy igyekezetben, kapkodásban újból felszakadtak lábsebeim. Az ezzel járó kellemetlenség semmiképp sem volt arányban azzal a mulatsággal, hogy elhibázhattam egy klipspringert. Nekiültem, kiszedtem Ndolo tarisznyájából a mindig velünk hozott kötszert és - szidva klipspringert, lábat, sziklát, hegyet - bekötöztem a sarkamat.

A hegy aljába érve, fent a szemközti oldalon, jó 250 lépésnyire ismét három klipspringer ácsorgott. Ezúttal volt időm nekikészülni. Háttal a sziklának támaszkodva, a puskát is sziklatömbön nyugtatva, sikerült kettőt eltalálnom. Kalimpálva gurultak le a köves meredeken. Úgy örültem ezeknek a vacak kis állatoknak, mintha csak oroszlánok lettek volna! Az előbbi bosszankodás, a fáradozás, a sikerült lövések - na meg a kiújult lábseb - emelték értéküket.

Délután: a sátor előtt üldögélek és flóbergolyóval lődözök a tábor felett keringő kányákra. Fél skatulya patron elcsettegetése után két darabbal megapasztottam számukat.

Estefelé eredménytelen sétát tettem. Hatalmas teknősbékára botlottunk útközben. Haza akartam vinni, hogy a teknőjét eltegyem, de a szerencsének világért sem nyúltak volna hozzá, sőt még közelébe sem igen bátorkodtak. Azt mondták, ha "megölöm", akkor hajlandók hazavinni. De hogy lehessen megölni egy nagy teknősbékát, ha behúzódik a teknője alá? Lesbe kellett ülnöm és megvárnom, míg fejét kitolva előkíváncsiskodott szegény a háza alól. Így aztán fejbe lőhettem a flóberrel. öles póznára kötötték a feketék, megvető pillantásokat szórtak felém, és rettenetes köpködés közben (ami náluk a legnagyobb utálat jele) - behozták a teknősbékát.

Dec. 22-én, Camp Logitua, Massai Reserve

Ma reggel mindhárman felpakoltunk a kocsira, és egész napra való eleséget vittünk magunkkal. Azzal a szándékkal indultunk, hogy mindenáron kikutatjuk, hol tanyáznak hát az oroszlánok, amiket éjjelenként ordítani hallunk. Most, napnyugtakor értünk haza, de bíz' most sem vagyunk okosabbak, mint ez ideig

voltunk. Egyetlen régi nyomnál egyebet nem találtunk. Lődözni azonban lődöztünk eleget, sőt már sokallottam is a véghezvitt pusztítást. Lőttünk mindketten egy-egy gnút, egy-egy t o p i t, két-két T h o m s o n-bakot, egy-egy varacskos disznót, egy steenbokot, egy zebrát és egy csomó madarat. Miközben egyik elejtett vadunk fejét vágtuk le, kissé odébbfekvő, másik lelőtt vadhoz máris három hiéna szemtelenkedett. Ezekkel is végeztünk, mindhármukkal. Szóval mindössze tizenöt darab vadat lőttünk, a madarakat nem számítva. Közben hibáztunk is, sebezünk is, kissé tehát elfajult a tervbe vett oroszlánkereső kirándulás.

Hazafelé jövet felkerestük azt a kis erdei kopolyát, amelyről tudtuk, hogy magányos krokodil lakik benne. Eddig mindig csak a nyomát láttuk, de ezúttal valóban ott értük. Mozdulatlanul feküdt a víz tükrén; bütykös feje teteje és hátpáncélja mint úszó fahasáb feketéllett ki a kopolya vizéből. István nehéz Cordite-puskájával fejbe duplázta. Nagyot szökött, súlyos farka vívódva verte a vizet, aztán megcsendesedett, és látszólag döglötten hanyatt fordult. Alig kezdtünk azonban neki a kihúzásának, újból megelevenedett. Egy-kettőt rúgott magán, és mielőtt puskáinkhoz nyúlhattunk volna, lebukott. Lestük egy ideig, remélvén, hogy majd csak felvetődik megint, de bizony néhány buborékon kívül semmi sem jelentkezett többé. Hosszú póznát vágtunk, azzal piszkáltuk a pocsolya fenekét - hiába. Szóval, volt is krokodilus, meg nem is.

Mialatt a- víz fenekét kotorásztuk, István szokatlan közömbösséggel ült a parton, fejfájásról, szédülésről panaszkodott. Hazafelé menet mindjobban nekivörösödött, kilelte a hideg. Ágyba nyomom, megmérem: 39,3! Ez aztán kedves meglepetés! Úgy látszik, kellemes karácsonynak nézünk elébe!

Amennyire meg tudom ítélni, ez is csak amolyan napszúrás-féle lehet, amilyen múltkorában engem ért. István - eléggé könnyelműen - napközben többször levette kalapját, a napszúráshoz pedig percek is elegendők. Egyelőre csak piramidont adtam neki. Most kap majd dupla adag Epsom saltot, (*Keserűsó*) és hideg borogatást a fejére. Holnap majd meglátjuk a többit. Talán csak nem lesz malária! Pedig féltő, mert István semmi áron sem akar kinint szedni; márpedig ez az egyetlen óvszer a malária ellen. Legutóbbi otlétünkön, Nairobiban beszélte le valaki a kininszedésről. És ebben a tévhitében Stub is támogatja, ki szintén nagy ellensége a kininnek. Helyette valami indus kuruzsló készítette csodaszert ajánl.

Mindenesetre nagyon kellemetlen az ilyen megbetegedés. Az egészséges bajtársnak éppen úgy, mint magának a betegnek. Csak mielőbb átessünk rajta. Nem érünk mi arra rá, hogy ágyban töltsük az időt

Este van. Megered az eső, zörög az ég, jóleső zivatar kerekedik. Bezavar írásaimmal a sátorba. Szegény István bánatosan nyöszörög mellettem.

Dec. 23-án, Camp Logitua, Massai Reserve

A beteg jól aludt, 38 fokra szállott alá a láza. Holnapra remélhetőleg teljesen rendben lesz.

Amint szürkülni kezd az egálja, a tegnap kitett zebradög felé indulok. Hideg, vizes, latyakos a hajnal, vastag köpönyegben is végigborzong rajtam a fázás. Óvatosan közelítem meg a ligetes közti tisztáson heverő zebrát, de csak egy hatalmas fakó színű hiéna veszekedik rajta az elmaradhatatlan keselyűnépséggel. Annyira belemelegedtek a győzködésbe, hogy úgy kell őket elhessegetnem a koncról, pedig már csak feje maradt meg a zebrának. Apróra lekeressük a dög környékét, de oroszlányomot ismét nem lelünk.

Innét az erdei kopolyához indulok, amelybe István krokodilusa beléveszett. Hátha azóta felvetette a víz. De ott is eredménytelenül járok.

A krokodilusos kopolya mintegy 300-400 lépésre lehet az elébb említett zebradögtől. Néhány percig vizsgálódunk a víz körül, majd pedig ugyanazon az úton visszafelé jövet, ismét elhaladunk a dög mellett. Még mielőtt odaérünk,

figyelmes leszek a keselyűkre: csomószám ülik meg a körülálló fák tetejét-ahelyett, hogy a dögön civódnának.

De minthogy alig múlt el néhány perc, mióta ott jártam, nem tulajdonítok különösebb jelentőséget a keselyűk szokatlan viselkedésének, és minden elővigyázat nélkül közeledem. Amint kipillantok a tisztásra - hosszú sárgás valami, villanásszerű hirtelenséggel ugrik el a zebamaradványról ...

Hamarjában az elébb ott látott hiénának nézem. Nincs is nálam puska. De Ndolo hirtelen mellettem terem és Csui (párduc!) kiáltással kezembe nyomja a Mausert.

Lövésről persze szó sem lehet. A párducot, ha ugyan az volt, elnyelte a sűrűség.

De tüstént kész a haditerv: a velem levő emberek visszavonulnak, míg Ndolo és én a közeli cserje alá lesbe ülünk. Hátha visszatér még a párduc, hogy megzavart reggelijét befejezze.

Mialatt embereim távoznak, felmászom arra a dombhajlatra, amely mögött az állatot eltűnni láttuk. Óvatosan tolom fel fejemet, de mindjárt vissza is rántom, mert közvetlen a sűrűség szélén, tőlem vagy hatvan lépésre, szürke, gömbölyű fej mutatkozik fel a fű közül...

Tétovázásra nincs idő. Felkapom a puskát, és csak úgy találomra célozva, a szürke fej alá, odavetem a lövést. A fej eltűnik - teljes csend.

A mellém ugró Ndolót lemondó m i s z im i s z i -vel (missed, elhibáztam) fogadom. Mivel a párduc ilyen hangtalanul tűnt el, lövést nem kaphatott. Átkozom magam, amiért így elhamarkodtam a dolgot.

Kelletlenül indulunk a lövés helyére; két-három méternyire vagyok, mikor - még a lélegzet is torkomon akad - a fű közül kitarkállik a pettyes bunda, amely után annyira sóvárogtam!

Hatalmas párduckandur fekszik előttem kimúlva.

Örömöm leírhatatlan! De nemcsak én, Ndolo is, a többiek is, egyaránt örülünk. Mindenki parolázik a másikával, kölcsönösen gratulálunk egymásnak, és közös lelkesedéssel táncoljuk körül a párducot. Most utólag nevetségesnek tűnik, amint itt gyermek módjára, vademberré süllyedve, rikoltozva ugrabugráltam fekete cimboráim között. De ott nem éreztem az eset komikumát. Őszinte volt. Szívből fakadó.

Az első örömkirobbanás csöndesedtével fogunk csak a párduc közelebbi megtekintéséhez. Ide-oda forgatjuk, cirógatjuk, tapogatjuk. A golyó, a nyilván kutyamódra ülő állat torka közepén hatolt be, és hátul a nyakszirtjén jött ki, tehát olyan villámszerűen ölt, hogy a párduc egyetlen rúgással vagy farkcsapással sem árulhatta el a találatot. Tekintetbe véve a már említett körülményeket, szerencselövés volt. Aligha tudnám megismételni.

A reggeli napfény teleragyogja a színteret, amely csakúgy sziporkázik harmat fürösztötte pompájában. A madárzenekar javában fújja, csodaszínű pillék nedves vitorláikat szárogatják, és reggelijüket szürcsölik a vendéglátó virágokon. Az arany és zöld színek csodálatos vegyülékében, elnyújtózva fekszik a gyönyörű tarka macska.

Teljes tudatában vagyok, hogy ez rendkívüli pillanat, olyan, amelyet a sors csak nagy ritkán juttat számunkra; amelynek emléke az egész életre szól.

Diadalmenetben hozzuk haza. Fényképezéssel, a nagy esemény újra meg újra való elbeszélésével és a bőr lenyúzásával telik el a délelőtt.

István szerencsére sokkal jobban érzi magát. Remélhető, hogy a holnapi karácsonyestet mégis zavartalan hangulatban tölthetjük.

Hanem az aprólékos bajokból csak nem tudunk kikeveredni. Most meg az én lábamon kezdenek Istvánéhoz hasonló sebek keletkezni. Minden rovarcsípés, tuskeszakítás, ütődés, érthetetlen módon, terjedelmes, gennyező sebbé változik, amely aztán sehogy sem akar begyógyulni. (Gyakran jelentkezik ez a baj az itt járó

európaiakon.) Minden jelentéktelen horzsolás, karcolás körül vörös, rettentően viszkető gyulladás mutatkozik, s a vakarás következtében ismét csak feltépődnek a különben is nehezen hegedő sérülések. Lábaim már annyi helyen be vannak kötözve, pólyázva, hogy a fürdőzés (ami persze csak részletekben történhetik, nehogy a piszkos posványvíz belekerüljön a sebbe), s az utána való újrabekötözés órák hosszát eltart. Napközben folyton félrecsúsznak a kötések, egyszóval bosszúságban nincs hiány.

De mindez oly jelentéktelen a nagy kandúrpárduc mellett, amely ugyancsak kárpótol minden kellemetlenségért! Jelenleg a f u n d i ("mester", vagyis a bőrcserző) éppen teregeti a lenyúzott bőrt. Így nyersen, orrhegytől farkhegyig 264 centiméter hosszú.

Istvánt délben ismét kirázta a hideg, láza megint 39 fölé emelkedett. Félek, hogy mégiscsak malária lehet, és dacára minden ellenkezésének, belé erőszakoltam dupla adag kinint.

Három óra tájt kimentem. Először is három zebrát lőttem csaléteknek. Egyiket a mai párduclövés helyére szállítottam; esetleg megjön raja az elejtettnek párja.

Ez a naponkénti zebralődözés már valóban nem mulatság. Akárcsak lovat lőne az ember. De mégiscsak ez a legvalószínűbb módja a nagy ragadozók törbecsalásának; hisz mai párducomat is kizárólag a zebradögnek köszönhetem.

Estefelé a hegyes részekre másztam fel. Nagyon élvezetes cserkészés után ismét sikerült egy hegyi reedbuckot és egy klipspringert terítékre hoznom. Hazafelé jöttömben még egy rendkívül erős impallát is lőttem.

Most, vacsoratájban István ismét könnyebben van. Valamelyest engedett a láza, farkasétvággal eszik mindenfélét összevissza, és erősen állítja, hogy már kutyabaja sincs. Mégsem lehet ez malária, hiszen a malariás undorodni szokott az ételtől.

Dec. 24-én, Camp Logitua, Massai Reserve

Hajnalra István teljesen helyrejött. Lázmentes, nagyokat eszik, pipázik. De minthogy arra nincs eset, hogy valamelyikünk beteg ne lenne, az éj folyamán úgy bedagadt a torkom, hogy csak suttogni tudok. Mindazonáltal kimentem, mert az éjjel négyfelől is szóltak az oroszlanok. Végigportyáztam a kitett zebra hullákat, de még csak csapásra sem találtam. A hiénák azonban nagy lakomában voltak, vagy húszan is marakodtak az egyik zebrán. Oly vakmerő orcátlansággal civakodott, nyihogott, tépelődött az undok fajzat, hogy alig vett tudomást jelenlétemről.

Mire kivirradt, ismét a hegytetőn jártam; ezt a részt kedvelem legjobban. Alkalmas, kilátó sziklára telepedtem, honnét az alattam mélyülő katlant átvizsgálhattam. A nap ébren volt már, de még ott vesztegelt valahol a hegy mögött, egyelőre még bizonytalan szürkeségben ásitozott előttem a sziklás mélység.

Fáztam. De nem sokáig, mert a homály rohamosan takarodott ki a katlan belsejéből, formát öltöttek a sziklák, a bozótok, a beömlő hajnalpír széjjelkülönítette a határozatlanságot. Gőzölgött a horpadás fenéke, aranypárát lehelt.

A szemközti sziklaoldalban hatalmas, szürke állat kapja meg a szememet. Magányos jávorantilop. De hogy fején mit hord, ezt a tökéletlen világosság még nem árulja el. Meg kell hát várnom, míg az emelkedő nap bepillant a völgykatlanba, így már jól szemügyre vehetem a jávorantilopot, melyet erős bikának ismerek fel.

Az alkalmatlan szél miatt egyebet nem tehetek, minthogy egy magasságba ereszkedem az antiloppal; innét kell rálőnöm, a völgyön át, a túlsó oldalba. Éles csattanással vág a golyó a mintegy öt-, hatmázsás óriás oldalába. Megtántorodik

és bevonul egy euforgia-sűrűbe. Áthallatszik, amint ott recseg-ropog egy ideig, aztán elcsöndesedik - nyilván elfekhetett.

Felmásztomban még bosszankodom, hogy miért nem eshetett hát el a nyílt hegyoldalban, ahol nagyszerű felvételeket készíthettem volna róla. A sötét sűrűben persze mit sem tehetek majd. Arra gondolni sem lehet, hogy onnét előhúzzuk, hiszen ekkora állatot meg sem mozdíthatunk. Alig érünk azonban a közelébe, nagy recsegés közben lábra kap, és elhagyva a sűrűt, kitámolyog a nyílt sziklák közé, ahol következő lövésem végleg elfekteti, így aztán a fényképezés kérdése is megoldódik.

Vastag, de nem valami hosszú szarvú, vén bika. Hamvasszürke. Vannak ugyanis vöröses színű jávorbikák is.

Leütjük a fejét, kiszabjuk a vesepecsenyéjét és levágjuk lábszárait, amelyek a legkitűnőbb "velőscsont"-ot szolgáltatják. Távozásunk előtt két embert visszahagyok a keselyűk távortartására. Az antilop igen alkalmas helyen fekszik: esetleg már délután kiülök melléje oroslánlesre.

A nehéz szarvval, húsdarabokkal megrakodva igyekeztünk a tábor felé. Már lent járunk, völgyhosszat, mikor vagy 3-400 lépésre előttünk - párdúc szalad keresztül! Amint megpillant bennünket, megtorpan, fenekére ül, úgy néz ránk.

Az embereket tüstént elfelé irányítom, magam pedig egy bozót takarását felhasználva, futva igyekszem a párdúc felé. A bokrot el is érem s kipillantva, a párdúcot is meglátom; ott üldögél most is, ezúttal már csak 160 lépésre; és szerencsére nem felém, hanem a távolodó emberek felé figyel. Körülötte oly magas a gaz, hogy csak feje és nyaka látható.

Alkalmasint az álmatlan éjszaka következtében úgy elfog a vadászláz, úgy jár kezemben a puska, hogy tisztességes célzásra képtelen vagyok. Nem lévén azonban sietős a dolog, időt engedek magamnak a lehiggadásra, csak aztán lövök.

Mégis elhibázom! De a párdúc rám se néz; ülve marad, rendületlenül az emberek után figyel. Ez csillapítja izgatottságomat. Következő golyóm koppanva csapódik a pettyes macskába. Elvágódik, hörögve forgolódik, de megint lábra kap, és két hosszú ugrással a közeli vízmosásban terem. Elugortában még egyszer odalövök, de ismét melléje.

A vérnyomot hamarosan megtaláljuk. Nagy vigyázva követjük a vízmosás széléig, de tovább nemigen merészkedünk; rendkívül csúnya helyre vezet. Két-három öl mélységű, keskeny, kanyargós, sziklás szakadékba, amely tömve túskebozóttal, sűrű iszalaggal. Lövött párdúc után oda lemászni, méghozzá golyós puskával, felesleges könnyelműség lenne.

Ezért hát - miután a körülálló hegyoldalakra figyelő embereket ültettem - hazasíetek sörétes puskáért. A közéről támadó párdúcot ezzel sokkal könnyebb ártalmatlanná tenni, mint a golyóssal. A táborból kijön velem Stub is, István fegyverhordozója is, mindnyájan puskával. A helyszínre érve, alapos megbeszélés, komplikált haditerv; szétosztjuk a szerepeket, aztán nekikezdünk.

S amint még fent, a parton állva letekintek - ott fekszik a kimúlt párdúc a vízmosás fenekén!

Nagyon meglepődtem, mert hiszen lövés után többször is lenéztem oda, de semmit sem láttam. Úgy látszik, akkor még valami ág alatt lapulhatott, és időközben kimúlván, előcsúszott.

Felhúzzák a partra. Nőstény. Jóval kisebb a tegnapiénál. Viszont ennek szebb a színezése. A golyót szügybe kapta, hátsó combján jött ki.

Meg vagyok elégedve a karácsonyi ajándékkal! Felér bármekkora karácsonyfával!

Hanem a táborban - gennyes lábsebek végnélküli kezelése. Aztán meg ágynak dőlök, bedagadt torokkal, lázas, gyalázatos állapotban. István is tudja, mi illik ilyenkor: ismét 39 fok fölé szökik a láza!

Íme, a "boldog karácsonyest a maszái vadonságban!"

Hogy otthon most karácsonyfát gyújtanak, hogy kályha körül melegszenek, hogy éjféλι harangszó csendül behavazott tájakon - oly távolinak, oly mesebelinek tűnik, hogy a hazaszálló gondolatok szinte belefáradnak!

Olyan különös ünnepi hangulatban vagyunk. De a láz összezavar mindent, oly hamis arányokba torzítja a benyomásokat, hogy most sehogy sem tudom őket széjjelbogarozni. Abba kell hagynom az írást, különben értelmetlenségekbe keveredem. Pedig még a délután látottakról is lenne beszámolni valóm.

Karácsony napján, Camp Logitua, Massai Reserve

Az ünnepre és megrendült egészségünkre való tekintettel, a délelőttöt itthon töltjük. István láza ismét alábbhagyott, én is sokkal könnyebben vagyok. Alvás - legalábbis részemről - nemigen volt. Az éjszakát hallgattam reggelig. Itt nem bánom az álmatlanságot, hisz a trópusi éjszakában annyi a hallgatnivaló.

Irigylendő tulajdonsága Istvánnak, hogy mindig alszik, mindig eszik, akármi baja legyen is. Mikor rá-rájön a hideglelés, 40 fokos lázzal, paprikavörös fejvel pipázik. Ha nem magam mérném - sőt biztonság kedvéért két különböző hőmérővel -, el sem hinném, hogy ennyire lázas.

Arról most már meg vagyok győződve, hogy malária, jóllehet Stub most meg azon erősködik, hogy influenza. Ha egy-két napon belül rendbe nem jön, beszállítom a legközelebbi orvoshoz N a r o k ba.

Ha hamarosan ki nem tisztulunk ebből a sokféle nyavalyából, bizony nem sokra megyünk a vadászattal. Lázak, gyomorzavarok, lábsebek, kiütések egymást érik. A sátrak környéke már valóságos háborúbeli kötőzőhelyhez hasonlít: piszkos vattacsomók, elhasznált kötszerek hevernek mindenfelé.

Az oroszlánok, noha éjjelente hallatják magukat, nem mutatkoznak. Egyet sem láttunk még, mióta a híres oroszlánvidéken tartózkodunk. De legalább van két párducom! Pedig ez sokkal ritkább, nehezebben hozzáférhető vad ám az oroszlánnál. A párduc olyan rendkívüli vadászszakmány, hogy Kenya tartományban átlag 35-40 lövött oroszlánra csak egy lövött párduc esik! Azért hangsúlyozom, hogy "lövött" párduc, mert a városban eladásra kerülő párducbőrök 90 százaléka csapóvasban fogott állat bundája.

A tegnapi délutánról akarok még néhány szót elmondani. Felkerestem a napközben őriztetett jávorántilop hulláját. Sziklás völgyben fekszik a dög, mi pedig felette, a hegyoldalban kiszögellő kőszirt alá, lesbe húzódtunk. Ott vesztegeltünk besötétedésig.

Alighogy hazamenesztettük a dögöt őrző embereket, a keselyűhad - mely a fák tetején gubbasztva, naphosszat leste a kínálkozó alkalmat - szédületes mennyiségben szállta meg a prédát. Ehhez fogható "rohamot" még sohasem láttam. Oly hangos suhogással hullott alá az ezernyi nagy madár, ahogy nálunk a felkelő vadlúdtömegek szárnyverése hallatszik. Vastag rétegekben, egymás hátán vívódva-veszekedve lepték el a dögöt. Valóságos dombot, szürkén gomolygó kupacot alkottak rajta. Viaskodtak, tépték, vágták, szúrták egymást. Vijjogtak, sziszegtek, kerregtek és olyanféle hangokat hallattak, mintha száz disznót ölnének egyszerre.

A dögön hengergő, tépődő madárgomolyagon kívül, külön párharcok is folytak. Kettesével civakodtak egy-egy falat húsért, ha valamelyiküknek sikerült előcibálnia a forgatagból. Amelyikük szerét tehette, hogy észrevétlenül egérutat vegyen a húscafattal, az sietve szállott szikla oltalma mögé, ahol öklendezve erőltette le torkán a koncot, mielőtt valamelyik kollégája kikapná csőréből.

A jóllakottak ügyetlen, ide-oda billegő lépésekkel csoszogtak félre a tülekedőktől, Hogy végképp kimerülve, betegre zabáivá, tágra tátott csőrrel, szétterpedő szárnyal a jól kiérdemelt emésztésnek adják magukat. A körülálló, lapos tetejű ernyőakácokra is számtalan jóllakott keselyű telepedett. Turulszerűen

széjjelbontott szárnyal nyújtózkodtak ott, tehetetlenül lihegték. Olyanok voltak, mint iskolák természetrajzi szertárában a rosszul kitömött sasok.

Kissé később egy hiéna is vetődött a csatatérre. Most kezdődött csak a valódi haddelhadd. A hiéna, bokor mögött állva, egy darabig kelletlenül nézte a dulakodást, de aztán váratlan iramodással köztük termett és széjjelugrasztotta a madarakat. Egyiküknek el is kapta a hátulját; visított a keselyű és szabadulván, hangosan méltatlankodva, komikusan sántítva félrebaktatott. A hiéna most belemart a dögbe, amelyen hús már vajmi kevés maradt. Jól megrázta a zörgő, hatalmas csontvázat, aztán lépésről lépésre rángatva, azon mód mindenestül bokor alá vonszolta. Bámulatba ejtett, hogy milyen erős ez a hitványnak látszó állat. Úgy tördelte, harapdálta széjjel az erős bordákat, vastag lábszárcsontokat, mintha csak kétszersült lett volna. Közben persze a keselyűk sem akartak engedni, visszabátorkodtak, és minden oldalról támadást intéztek a hivatlan vendég ellen. Hárman-négyen is farba csípték a hiénát. Mialatt ez vicsorogva utánuk kapott, azalatt a többi madár már elkezelte előle a kívánt falatot Olyan általános marakodás támadt, csak úgy visszhangzott tőle a völgy.

Vajon mi történt volna, ha egyszerre csak oroszlán vagy párdúc jelenik meg a lakomán? Bezzeg sietett volna eltakarodni a sokféle csőcselek!

Sajnos azonban, a nagyurak nem mutatkoztak.

Alkonyaiig ültem ott, és élveztem a szórakoztató színjátékot. Szürkülni kezdett. A fákon gubbasztó keselyűk, mint mesebeli bimbók, fantasztikus virágokká nyíltak, amint az álmos madarak meg-megbontották öles szárnyukat...

Mire hazaindultam, a hatalmas jávorantilop úgy elfogyott, csak néhány szétszórt csontja maradt hírmondóul.

Ez még a tegnapi elmulasztott leírás pótlása volt, most áttérek a ma történetekre.

Délutáni cserkészutamat említésre méltó lövés eredménnyel kezdtem. Kétszáz lépésre legelő zebrára, nem kevesebb mint nyolc lövést adtam le! De a zebrában csak két golyó volt, a többi hat - mellette ment el.

Nem tudom, mi oka lehet az ilyen váratlanul rossz lövöldözésnek. Talán a világítás okozta optikai csalódás? Mert mégsem valószínű, hogy hatszor el lehessen hibázni minden ok nélkül egy zebrát!

E bosszantó gyors tüzelés végeztével egy általunk még fel nem kutatott iránynak vágtam neki. Vékony, ide-oda csavargó csermelyre találtam, ennek mentét követtem. Apró, mocsaras nádligetek, buja zöld rétecskék közt kanyarog a patak; olyan szelíd, barátságos táj az, akár valamelyik dunántúli fácános. Ismét két újabb vadfajtát ejtettem: egy bushbuckot (erdei antilop) és két erős "Ward-féle B o h o r r e e d u c k-öt. Ez utóbbi igen hasonlít a már említett "Chanler-féle reedbuck"-hoz, csak hogy kétszer akkora és vörösebb színű.

A két reedbuck-öt egy kis réten vettem észre, amint lihegve-szuszogva, elkeseredetten küszködtek egymással. Úgy nekihevültek a birkózásnak, hogy rám se hederítettek. Mikor az erősebbnek mutatkozót oldalba lőttem, a másik nem hagyta félbe a harcot, hanem vergődő, lövött ellenfelére rontott, és úgy elkezdte döfködni, hogy szerencsétlen kárvallott hangosan jajgatott. Gyorsan meglőttem amazt is.

Aztán végtelennek tetsző, nyílt rónaságra értem, melyen rengeteg vad legelészett, álldogált, hevert összevissza. Lőttem két egyesleg járó erős t o p i -bikát és egy hegyi reedbuck-öt.

Hazafelé jöttömben pedig hét nagy jávorbikát láttam. Válogattam közülük, sőt már célozhattam is. De messze is volt, sötét is volt, meg nem is álltak elég nyugodtan. Otthagytam őket lövés nélkül.

Javuló egészségben, kitűnő hangulatban tértem haza erről a sikerült, karácsonynapi vadászatról, melynek befejezését, sajnos, megzavarta István

állapota. Ismét nagyon lázas szegény. Ha holnapra sem javul meg, minden ellenkezése dacára beviszem N a r o k ba; az orvoshoz.

Haragszom erre a Stubra! A hátam mögött holmi kuruzslószerekkel traktálja Istvánt, aki megadással nyel le mindent, amit csak belédiktálnak. Én az előírt, malária elleni kininkúrát végeztetem vele, Stub meg valami indiai javasasszony-pilulákkal eteti. Az eredmény persze az, hogy most már a gyomra is elromlott, ádáz harcot vív benne a sokféle patika.

A délelőtti folyamán embereink egy része autón indult el, hogy István minap sebzett krokodilusát előkaparja a víz alól, és ezzel a bwana m k o n d z s ó nak (a "beteg úr"-nak) kedvében járjon. Dél tájban meg is hozták a krokodilust. Hangos tülköléssel, dalolással érkeztek. A hatalmas, négy méter körüli szörnyeteg végigfeküdte az autót, és fel volt díszítve virágokkal, gallyakkal. Az emberek szintén virágdíszben, hadonászva járták körül a kocsit, s a kabubi, k a b u b i nevű diadalénekeket bömbölték.

Ezt a kabubi -nótát minden nagyobb vad elejtése alkalmával eldalolják. Minden melódia nélküli hangon adják elő. Szövege sem változatos. Csak kabubi, kabubi a végtelenségig. Állítólag, ha majd oroszlánt lövünk - ha ugyan lövünk - az elejtőt általános kabubizás közepette körülhordozzák a táborban. Bárcsak hallanám már!

Dec. 26-án, este Camp Logitud, Massai Reserve

István mára határozottan javult. Nemcsak hogy lázmentes, de már ki is kocsizott a délután folyamán. Lőtt is egy csomó vadat.

Az éjjel olyan ordítást csaptak az oroszlánok, hogy alig győztük megfigyelni a különböző hangokat. Öt-hatfelől is felelgettek egymásnak. Megfoghatatlan, hogy reggelre kelve teljesen nyomuk veszett.

A tegnapi zebráról vagy tizenöt hiéna kullogott szerteséjjel, mikor virradatkor odaértem. Oroszláncsapás is volt ott, de a rövid füves mezőségen nem leheteti követni.

Nagyon messze vidéket bejártam, úgyhogy csak délután vetődtem haza. A következő szegyenletes esetem volt:

Sűrűvel bélelt, mély „dongá”-hoz (vízmosáshoz) közeledtem. Egyszerre csak - párdúc néz fel belőle! Persze rögtön észrevett és visszabukott. Hamarosan mögéje szalasztottam az embereket, én meg elébe siettem, és meghúzódtam a vízmosás szélében, úgyhogy az aljába belelálhattam. Adott jelre az emberek felém közeledtek, és kődobásokkal zörgették az árokmentét.

Alighogy elindultak, tőlem legfeljebb negyven lépésre, egy keskeny nyíláson - átvágódik a párdúc! Akkora, mint valami kisebbfajta oroszlán!

És úgy elhibáztam, hogy jobban sem kell.

Rohantam utána, mint a kengyelfutó, de bíz a párdúcnak is több esze volt, semhogy még egyszer mutatkozzon. Nyomaveszett, elpárolgott, mint a kámfor. Hajamat téptem mérgemben. Sörétes puskával is agyonlőhettem volna, olyan közel volt!

Jó szarvú Thomson-gazellát lőttem pecsenyének. Ez a vad nagy csapatokban járja az itteni mezőséget. Aránylag könnyen megközelíthető, és mivel rendkívül ízletes a húsa, leginkább ezt keressük a konyhára.

Dél tájban hét jávorbikára akadtam; gyér árnyékú mimózák alatt hűsöltek, szorosán egymás mellé húzódtak. Úgy hiszem, ugyanazok lehettek, melyeket tegnap este a fogyó világosság miatt kellett otthagynom. Két ilyen óriás antilopot szabad lőnöm; egyik megvan már, most ezek közül választottam a másodikat. De ugyancsak belefáradtam, mire nagy nehezen sikerült eldöntennem. Mindig észrevettek és elnyargaltak, valahányszor lőni készültem. Rettenetes meleg volt, s a teljesen nyílt, fátlan rétségen hasmánt csúszva kellett lopózkodnom. Végül is türelmemet vesztvén, nagyon is messziről lőttem, s emiatt rossz helyütt találtam a

bikát. Kimerítő hajsza volt a könnyelmű lövés következménye. A futástól kifulladásra, az ember keze bizonytalan, remegő; az ilyen lövött vad pedig nagyon is óvakodik attól, hogy oldalt forduljon, s ezáltal lapockáját céltáblának kínálja. Ellenkezőleg, folyton távolodik, és mindig azon van, hogy farral legyen a puskás felé. Így nehezebben sebezhető és kisebb célt is mutat. Ehhez még hozzájárul a levegőben táncoló hőrengés, amely ilyenkor - különösen a déli órákban - folytonos délibábszerű remegésben tartja a lövendő vadat, és módfelett megnehezíti a pontos célzást.

Hogy a hosszasan történeteket rövidre fogjam: ellődöztem majdnem minden patronomat, fenéig kiittam a vizeskulacsomat, sőt ki is izzadtam megint utolsó cseppig, mire végre ledőlhettem a kimúlt jávorbika mellé - pihenni!

Mikor visszafelé jövet a párduc-elhibázás gyászos helyéhez értünk, ismét láttunk egy párducot - azaz hogy csak embereim pillantották meg, én ezúttal nem láttam. Ismét megkíséreltem kiugrasztani a sűrűből, de helyette csak egy bushbuck csörtetett elő. Ezt meg is lőttem.

Olyan késő lett mire hazavetődtem, hogy a délutánból már csak rövid sétára tellett. A tábor közelében jártam, s meglehetősen erős vízibakot lőttem. A puskám Ndolónál volt, aki előttem haladt. A vízibakot én vettem észre, amint vagy 180 lépésre, rohanást keresztezte a rétet. Mire Ndolótól elkaptam a puskát, éppen eltűnőfélben volt bak. Ámde hamarjában utánvetett golyóm felbukfenceztette.

Inkább ezt hibáztam volna el a reggeli párduc helyett. Hajnalban felkeresem a vízibakot - oroszlánreményekkel. Nagyon nekivaló helyen fekszik.

Dec. 27-én, Camp Logitua, Mossai Reserve

Pitymallatkor már ott voltam. Az oroszlánok egész éjjel lármáztak körülötte, széjjel is szabdalták minden porcikáját, de én már csak nyomukat nézhettem. Igaz, hogy még napkelte után is ordított egyik oroszlán, de már olyan messzeségből, hogy utánamenni hiábavaló lett volna. Mire odaérhet az ember, úgylis elcsendesedik, tanyájára elfekszik.

Egy dombtetőre telepedtem, ahol megbeszélés szerint találkozóm volt Istvánnal. Stubbal együtt autón jöttek értem, mert ma nagyobbzerű felfedező-kocsizást terveztünk. A környékbéli maszái juhászoknál akartunk az oroszlánok felől kérdezősködni.

Nem sokáig mentünk, mikor Stub szöcske módjára ugrik ki a kocsiból, és harsány *here they are* (*itt vannak, ni!*) kiáltással mutat a bozótba.

A they alatt persze az oroszlánokat értette.

Lefékez a kocsis, kapkodunk a puskák után, kikecmergünk az ülésből, ami a nagy sietségben nem is olyan egyszerű. István benn is szorul puskástól. Mihelyt kint vagyok, hanyatt-homlok rohanok fel az emelkedésre, honnét jobban beláthatok a Stub által jelzett sűrűbe. Amint felérek, megvillanik előttem valami sárgás állat - párducnak nézem. Alacsony túskebozót között menekül, csak imitt-amott tűnik elő a gaz közül. Utánalövök - felfordul. Mikor odaérek, akkor látom, hogy párduc helyett gepárdot lőttem. Így lett Stub "oroszlánjai"-ból (*here they are*) (*Ők*) egy - gepárd!

Örülök, hogy ilyen vadat is lőhettem, noha ez sokkal alacsonyabbrendű, közönségesebb állat a párducnál.

Már annyira fogytán a patronom, hogy oroszlánon és párducon kívül nemigen akarok egyébre lőni. De István lőtt két Thomson-gazellát, három *topi*, egy *impala* és végül egy igazán kapitális jávorbikát. Szóval egész kocsirakomány vadat. Déltájban már otthon voltunk. Az oroszlánok felől most sem tudunk bővebbet.

Estefelé néhány kis hajtást terveztünk a közeli sűrűkben bushbuckra. Bele is kezdtünk már, de az első eredménytelen hajtás után, hatalmas zivatar, zuhogó eső

hazavert. Most itt heverünk a sátor alatt és nem bánjuk, akárhogy ömlik is odakint. Ráérünk megvárni, hogy elálljon! Itt az idő nem pénz!

Délelőtti kocsizásunk alatt még egy érdekes eset történt.

Keselyűk keringtek a távoli sűrűség felett. Ez mindig gyanús látvány, és mindig remélhető, hogy ott oroszlán vagy párduc lakmározik prédáján, a keselyűk pedig a netán ott felejtett maradékot lesik. Közelebb érve, észrevettük, hogy nemcsak a sűrű felett köröznek a madarak, hanem már a fák tetején is várakozva üldögél egy csomó. Bebújtunk a sűrűbe, hol egy nagyon beteg, sebekkel borított, nyilván oroszlánmarta zebrát vertünk fel fektéből. Úgy látszik, valamiképp kimenekülhetett a ragadozó karmaiból, a keselyűhad meg már strázsált körülötte, várta a zebra kimúlását.

Többször hallottam, hogy a dögmadarak még a nagybeteg embert is megérik, és közelébe gyülekeznek. Stub azt állítja, hogy mikor ő nemrégiben "feketevíz láz"-zal (blackwater fever) feküdt valahol a vadonságban, a keselyűk már napok óta ott sereglettek körülötte, és várták a falatot.

Apropos keselyű! Különféle bajaink most valóban jobbra fordultak. István teljesen felgyógyult, az én torokgyulladásom is elmúlt. Lábsebek, feltört bokák javulóban. A keselyűknek tehát egyelőre kevés a kilátásuk. Szemmelláthatólag meg is ritkultak itt a tábor körül!

Dec. 28-án, Camp Logitua, Massai Reserve

Sokáig álmatlanul virrasztottam az éjjel. Lestem a sokféle hangot, neszt, ami az afrikai éjszakát annyival nyugtalanabbá, annyival elevenebbé színesíti a nappalnál.

A tábor már jó ideje elcsendesedett körülöttem. Elnyugodtak az emberek, még csak egy-két kihunyófélben levő rőzsetűz zsarátnoka pislogott felém a sötétből.

Alig kődobásnyira, a szakadékos, kiszáradt vízmosás fenekén, hiénák civódtak az oda lehajigált konyhai hulladékokon. Mélyen kezdődő, magas, vékony sikkantásban végződő üvöltésüknél sokkalta kellemetlenebb a metsző, hisztérikus nevetésük, ami néha valóban annyira hátborzongató, mintha hazajáró lelkek vihognának az éjszakában. Acsarkodva győzkölnének-marakodnak a "szemétdombon". Zörögnek az üres konzervbádogok", amint egyiket-másikat megmegrázzák az éhenkórász tányérnyalogatók.

Varangyosbékák tömege sajátságos, inkább madárhanghoz, mintsem vartyogáshoz hasonló huhogást hallat. Lappantyúk, baglyok és egyéb, előttem ismeretlen éjjeli madarak sikonganak, sokféle más-más nótájú tücsök hegedül.

I m p a l l a bakok ilyenkor párosodnak, dāmvdabögéshez hasonló mörcögéssel terelgetik sutáikat. Zebracsapatok éles nyerítgetéssel intik óvatosságra társaikat. „Nyerítés”-nek minősítik a zebra hangját, pedig inkább vékony kutyakaffogás és számárdítás keveredése.

A zebrák számára bezzeg nem élvezet az éjszaka, mindig nehezen várják a virradást. Estétől reggelig állandó riadalom, az oroszlántól való folytonos rémület, meg nem szűnő gyanakvás, rémület, résenlevés a sorsuk. Minduntalan idegesen, ugatva jelezgetnek egymásnak, vak ijedelmükben úgy meg-megiramodnak, csak úgy dong belé a föld. A bizonytalanság réme örökké ott lappang körülöttük: az oroszlánkarom éjjelente szedi közülök áldozatait. Sohasem tudják, mikor melyikük kerül sorra. Remegés számukra minden alkonyat, megkönnyebbülés minden virradat.

Órák hosszat elhallgathatnám ezeket a titokzatosan beszédes éjszakákat, melyeknek békés, csillaghímes mennyezete alatt annyi sokféle szenvedély küszködik. ...

És végül megszólal az állatkirály! Mint mélyen a föld méhéből felszakadó dörgés, az irgalmatlanság rémületével hat az oroszánordítás, és messzeföldre elsűrődik a váratlanul elnémult éjszaka csendjében ..,

A fejedelmi riadó nekitüzesíti, megszólaltatja a cimborákat. Innen is, onnan is felnyögnek az oroszánok, három-négyfelől is jelentkeznek, öblös torkuk betölti a mindenséget...

Többnyire egyszerre bömbölnek mindnyájan; mihelyt egyik megkezdí, rázendít a többi is. Vagy negyedórás időközökben mondanak el egyegy verset, mely három-négy vontatott, hangos ordításból és utána négy-öt folytonosan halkuló, mély nyögésből áll. Az utója sokszor eszembe juttatja a bögő szarvasbika rövid, böffenésszerű hangját.

Ezeket hallgattam az éjjel, jó könyv mellett, moszkítóháló alatt, kis bűdös petróleumlámpám pislákoló fényénél. Éjfél után csendes eső eredt meg. A sátorponyvára hulló egyhangú kopogás csakhamar elálmosított. A következő oroszán már álmomban ordított...

Hajnakra szépen kiderült. De már egy órával pirkadás előtt elnémultak az oroszánok. Napkelet felől hallatták utolsó, halk nyögdecseléseiket.

Mihelyt láttam, nekivágtam irányuknak, hűvös, vizes fűben, de felhőtlen időben. A nap éppen hogy felbukott, és csillogó fényt szórt a fűvön-bokron lóbálódzó, tengernyi vízcseppre, sziporkázó ékszerré varázsolta a harmat mosdatta pókhálót.

Amint egy erdei tisztásra kilépünk, vízibakcsapat áll előttünk. Ahogy a gőzölgő ködpárában mozgolódnak, önkéntelenül otthoni szarvasainkra gondolok. Annyira hazai, szeptember hajnali a hangulat, hogy szinte váratlanul ér, amikor hátratekintve, valamelyik bakonyi erdős helyett csupa fekete arcot látok.

A testalkatában és mozdulatában is a mi szarvasunkra emlékeztető vízibak-falka békésen legelget a bozótos, gizesgazos tisztáson. Tehenek, borjak, lehetnek vagy tíz-tizenketten; oldalt tőlük, magányos fa alatt álmosan álldogál az öreg, vastag nyakú bika. Harmat, ködfoszlányok, kelő nap, madárhangok, bakonyi szeptember - szarvasbögés! Pillanatok alatt hazaszáll a képzelet. Szinte várom, hogy elbögje magát a vízibika!

Mivel erős a szarva, kap egy golyót a vállába. Levágott fejét felkötözzük egy fa ágára, nehogy valami ragadozó elhurcolhassa. Majd elvisszük hazafelé mentünkben.

Egész délelőtt az oroszánok után kutattam, de még nyomukra sem sikerült találnom. Mikor a tűző nap ellustított, hazatértem.

Délután megint esőre fordult az idő. De estefelé elállt és kimentünk. Ismét találkoztam egy duikerrel, azzal az őznagyságú, törpe antiloppal, amelynek egy példányát múltkor K a p i t i Plain s-en elhibáztam.

Ezzel sem jártam különben; ezt is elhibáztam, mégpedig alig negyven lépésről. Bosszantó ez az ügyetlenség, mert ismét újabb állatfajtaival szaporíthattam volna gyűjteményemet.

Hazafelé menet, alighogy ránk sötétedik, máris szólnak az oroszánok.

Dec. 29-én, Camp Logitua, Massai Reserve

A z éj folyamán közvetlenül a tábor szélén sétált el az oroszán. Akkorát ordított itt a sátrunk mellett, menten kiugrasztott ágyamból. Az emberek éktelen zajt csaptak, egymás hátán tolongtak a hamvadó tábortűz körül, egy-kettőre felgerjesztették. De az oroszán nyilván megsokallta a lármát, mert többé nem jelentkezett. A feketék váltig erősgették, hogy ők látják, én bizony nem láttam. Koromsötét volt az éjszaka, és különben is rosszul lát az ember, ha ilyen kíméletlenül verik fel álmából.

A mai nap minden különösebb esemény nélkül telt el. Az autót beküldöttük Nairobi-ba. Fogytán már az élelmiszerünk, a töltényünk, a filmünk. Viszont a szarvak, bőrok meg úgy felszaporodtak, hogy megnehezítették az odábbhurcolkodást. Most hát a kocsi bevitte ezeket és kihozza amazokat. Amíg a kocsi vissza nem érkezik, félnapi járásnál nem mehetünk messzebb a tábortól; oroszlán-csalétket sem vontathatunk alkalmas helyre. Márpedig itt a közelben nemigen biztató most a vadászat. Ma reggel az egész vidéket előzőlötték nyájaikkal a maszái juhászok. Akármerre megy az ember, mindenfelé birkabégetés fogadja. Mezítelen, lándzsás vademberek portyáznak összevissza, hordják a túskegallyat, építik az „oroszlánmentes” hodályt nyájaik számára. Természetes, hogy a vad elhúzódot. Csak alig néhány visszamaradt darabot láttam. Egy-két zebra és t o p i lézeng imitt-amott, az is már elmenőfélben.

Ma ismét kilenc óra hosszat jártam. Estefelé, egyéb vad híján egy zebrát akartam lőni a "személyzeti konyha" számára. De megjártam. Minthogy kevés már a töltényem, Istvánnak viszont több fegyvere és elegendő tölténye van, kölcsönkértem tőle egyik puskáját, nehogy zebrára kelljen pazarolnom saját töltényemet. Adott is egy hatalmas, dupla csövű elefántpuskát. Akkor patronok járnak belé, mint a regália-szivar. Nagy sokára talákoztam néhány zebrával; sikerült is belopnom őket. Megcéloztam az egyiket - velőtrázó durranás -, olyan pofont kapok, hogy még most is rángatózik tőle a fejem, a puska majd kiesik a kezemből - a zebrának viszont kutyabaja se lett.

Kiderült, hogy mindkét csöve egyszerre elsült ennek a fene mordálynak. Siettem köszönettel visszaszolgáltatni a gazdájának.

Istvánnak ma majdnem sikerült oroszlánt lőni. A zebradögöt megtalálta az oroszlán, és reggelig ott is falatozott. De mire Istvánék odaértek, az oroszlán már behúzta a zebrát a sűrűbe. Olyan közel voltak hozzá, hogy hallották amint morgott, zörgött, de meglátni nem tudták. Később kihúzták a zebramaradványt a tisztásra, és egész délelőtt lesték, hogy hátha visszajön érte az oroszlán. De nem jött. István hazaszaladt, bekapta az ebédet, aztán sietett vissza a zebra mellé. Most este nyolc óra van, töksötétség, de még most sem jött be.

Kilenc óra. Végre hazajöttek. Sajnos, oroszlán nélkül.

Dec. 30-án, Camp Logitua, Massai Reserve

Az éjjel ismét többfelől hallatszott ordítás. Pirkadáskor a legbiztatóbb hang irányába indultam. Már jól kivilágosodott, mikor utolsó böffenéseit hallatta, mégsem tudtam megtalálni az oroszlánt, pedig apróra összejártam-kerestem az egész környéket.

Este hazajövet, a következő kalandom volt:

A nap már lenyugodott. Sőt olyan sötét volt, hogy puskámon már az irányzék sem volt látható, öt-hatszáz lépésre lehettem a tábortól, hangosan beszélgetve lépkedtem, mikor alig kődobásnyira, nagy fekete tömeg tűnik fel előttem.

Távcsövön még éppen hogy fel tudom ismerni: hatalmas bivalybika!

Mozdulatlanul áll, betölti előttem az ösvényt, elzárja az utamat – eleven sorompó.

Én is állok. Várom, hogy mi lesz. Kitérni nem tudok, mert kétoldalt akkora a sűrűség, hogy sötétben nem tanácsos belekeveredni. Előttem pedig tilos az út! Elrekeszti az éjszakai útonálló. De nemcsak elrekeszti, hanem nyilván vissza is akar zavarni. Hatalmas fekete árny képében, nesztelenül közeledik...

Lehet, hogy csak kíváncsiságból jön, talán gyenge a szeme, nem tudja felismerni, mi vagyok, talán csak érdeklődni jön.

Viszont az sincs kizárva, hogy ...

Mikor már alig tíz lépés választ el tőle, mégis jobbnak látom mellbe lőni. Félreperdül és nagy recsegéssel veti magát a sűrűbe, ahol csakhamar megáll. Még

vagy tíz percig ottmaradunk. Halljuk a bivalyt, amint a földet döngeti. De vajon mérgében dobbant-e, vagy pedig fektében rúgja az utolját, ezt nem tudjuk eldönteni.

Holnap majd utánanézőnk.

Dec. 31-én, Camp Logitua, Massai Reserve

Az volt a tervem, hogy a hajnali órákat kihasználva, először az oroszlánok után nézek. Csak későbbre terveztem a tegnap megsebzett bivaly keresését. De alighogy a tábor mögött elhúzódo szakadékos patakmedren átkecmeregtem, egyik emberem halk csettentése megállásra int.

Puskalövésnyire előttünk, magányos bivaly feketéilik. Távcsovön nézve észreveszem, hogy a bika - mert az, mégpedig a javából - beteg. Fejét szomorúan lógatja, aztán le is fekszik. Amint szimatunkat veszi, nagy nehezen feltápáskodik, sántikálva odábbcammog, újból elfekszik.

Kétségtelen, hogy a tegnap este meglőtt "útónálló" van előttünk!

Utánaszaladok, mert máris eltűnik néhány magasabb bokor takarásában. Egész közel jutok hozzá mire ismét meglátom - jobban mondva, meglátjuk egymást! Villámszerűen perdül vissza az elébb még nagy betegnek látszó bivaly. Sietek is kétszer nyaktövön lőni - ez megállítja. Egy helyben tántorog még néhány pillanatig, aztán megbicsaklanak a lábai - elvágódik.

Nagyon szép, vén bika, legjobbjaim egyike. Tegnap esti lövésem előlről rézsút fúródott a szügyébe; vállcsontját még eltörte, de elakadt, mielőtt tüdejét vagy szívét érthette volna. (Ismét nyilvánvaló bizonyítéka, hogy ólomvégű golyóval - mert az volt a puskámban - bizonytalan a bivalyvadászat.)

Visszasietek a táborba, fellármázom az embereket, akiknek segítségével tisztább helyre hentergetjük a bivalyt, ahol alkalmasabb a lefényképezésre. Most látjuk csak, milyen hatalmas testű állat. Sokkal nagyobb az eddig lövötteknél. Pofája és nyaka teljesen kopasz a vénségtől, oldalán is csak elvétve akad néhány szőrszál. Egész teste telis-teli régi sebforradásokkal. Kellemetlen természetű vén remete lehetett. Aligha szerették a kollégái.

Miután fejét leszabattam és a táborba visszaküldtettem, leshely építéséhez látunk. A nagy bivaly testét oroszlán törbecsalására akarom felhasználni. A hullától mindössze hat méterre, tövisből készült kosár alakú leshelyet - "bómát"- tákolunk össze. Ebben szándékozom eltölteni a mai éjszakát; hátha kedve kerekedik valamelyik oroszlánnak friss bivalyaúsra.

Ma egyébként Szilveszter éjjele lesz. Az újesztendő talán külön oroszlánszerencsét hoz a régínél!

Este. Mihelyt alkonyodik, elhagyjuk a tábor, és behúzódnak a "bómába". Hárman vagyunk: Ndolo, Muindi és én. Egy embernek is szűk a bóma, de hiába beszéltem Ndolónak, erősködött, hogy ő bizony nem jön, ha legalábbis harmadmagunkkal nem megyünk. Még egy negyediket is közibénk akart préselni, de ezt már hazazavartam.

Mindössze néhány földbe szurkált túskegallyból áll a "bóma"; belülről legfeljebb másfél méter az átmérője. Körös-körül kilátni az ágak közt, már amennyire a sötétség engedi. Alig néhány lépésnyire tőlünk feketedik a felpuffadt bivalydög. Kényelemről itt nincsen szó. S ha elgondolom, hogy tizenkét órát kell itt töltenem, bizony kissé elszorul a szívem. Nem elég, hogy a mögöttem gubbasztó két szerecsentől mozdulni sem tudok, még két nehéz puska is akadékoskodik köztünk.

Mikor lesz még reggel!

Megbeszélem az emberekkel, hogy majd felváltva virrasztunk, hogy közben a másik kettő, ha csak ültében is, bóbiskolhasson. Különben majd arra ébredünk, hogy az oroszlán jóllakott a bivalyból. (Meg is tehette volna, mert mikor éjfél után

kissé elszunnyadtam, arra eszméltem fel, hogy mindkét emberem mélyen alszik mellettem!)

De vegyük az eseményeket sorjában. Hűvös, csendes az éjszaka. Az ég felhős, csak itt-ott hunyorgat egy-két csillag. Olyan sötét van, hogy a dög körvonalait inkább csak sejtem, mintsem látom. Töméntelen a moszkító. Idegölően rajzanak, énekelnek a fejem körül. Van ugyan zsebemben valami ellenszer, amellyel ha arcát-kezét bekeni az ember, nem csípi. A szernek van is hatása, de csak tíz percig. Aztán ismét kenni kell; ez pedig ebben a szorult helyzetben nagyon fáradságos. Két feketém ügyesebben csinálja. Mindegyikük hozott pokrócot, abba burkolózik, éppen csak orra hegyét engedi át a szúnyogoknak. Amint itt kuporodnak mellettem, olyanok, mint két mozdulatlan, alakatlan bálvány.

Az oszlásnak induló, óriási bivalytest valóban émelyítő; hasa felszabva, bele kifordítva. Oroszlánorrnak így még kecsesetűbb illatot terjeszt.

Brekegnek a békák, sikongatnak az éjjeli majmok, hegedülnek a szúnyogok – és csípi, irgalmatlanul csípi! Mindenféle féreg, bogár, hernyó, pille mászkál rajtam összevissza; orromba, számba, fel a nadrágszáron egészen a gyomromig. Undorító a dögszag. Néhány zebra nyertget, hiénák vonítanak, rókaszerűen kaffog egyikét sakál.

Szilveszter éjszakája!

De kit érdekel ez itt? Ha naplót nem írnám lelkiismeretesen, azt sem tudnám hányadika van. Naptár nincs a tábori felszerelésünkben. Itt nincs hétfő, nincs szombat. Sem köznap, sem ünnepnap. Nincs gyűjtőnap, nincs hústalan nap, nincs kasszanap. Itt nincs beosztás, nincs kényszer, nincs előírás, nincs "rend". Azaz hogy rend van, de szerencsére nem embercsinálta rend. Itt csend van. Jobban mondva Csend - nagy Cs-vel. (Kivéve mikor Stubra rájön a bolondóra.)

... Tizenegy óra tájt, végre rákezd nótájára egy oroszán. Nagyon messziről szűrődik ide a hang, kisvártatva el is nemül. Nyilván nem elég erős a dögszag, nem jut el az oroszán orrához!

Éjfél felé halk motoszkálás indul meg a dög körül. Feszült figyelemmel szorongatom a puskát, szinte fáj a szemem, annyira erőltetem. De felhő mögé csúszott a sápadt holdkaréj, nem látok semmit. ..

Gyenge morgás, egy-egy elfojtott nyüszítés ismét helyrebillenti a felcsigázott képzeletet. Hangjuk, lépésük elárulja, hogy csak hiénák és sakálok a látogatók. Kétkedve mozgolódnak a bivaly körül. Mintha csak suttognának, oly halkan kuncognak egymás közt.

Most fellibbenti fátylát a hold, két felhő közt kiszórja fényét. De csak rövid tekintetre. Zöldfényű zsarátnokok villannak fel a dög mellett. A pillanatnyi holdsugár megjátszotta magát a hiénák szeme fényében.

Nem soká habozik a hullarabló társaság. Nekiesnek a dögnek; recseg-ropog állkapcsuk közt a bivalycsont. Tépik a prédát, közben egymással is marakszanak. Amelyikük nagyobb falathoz jut, félrecipeli valamelyik bokor védelme alá, hol biztonságban, csámcsogva fogyasztja el jussát.

A sakálok egyelőre éhezhetnek. Többszörönként hallom éles nyikkantásukat, amint a sokkalta erősebb hiénák elmarják őket.

Jó félóráig eltart a lakoma. Utóbb aztán - észrevehettek-e, vagy már jóllaktak-e - elég az hozzá, hogy elpárologtak.

Éjfél után egy órakor - talán az újévet ünnepli - kitisztul az égbolt. Félretakarodnak a felhők, lehűl a levegő, elkotródnak a szúnyogok. A hold hajója békésen szeli a sötétség tengerét.

A dög most tisztán látható, de a szemközt forduló szél következtében a bűze fokozottan undorító.

Két óras időközökben ébresztgetem a sorra kerülő figyelőt. A leváltott azon ültében és abban a pillanatban, amikor leváltják, már alszik is. Hébe-hóba horkolni is próbál, azon sebtében megdöföm a puskatussal.

Három óra felé, minthogy semmi sem jelentkezik, én is elbóbiskolok.

Végre! Fél hatkor! - Jön - nem, nem az oroszlán -, de jön a virradat! Szürkülni, majd nemsokára vörösödni kezdett az ég alja.

Alighogy pitymallik, négy különböző irányból is rázendítenek az oroszlánok! A legközelebbi lehet vagy két-három kilométernyire. Nem sokáig bögnék, csak rövid reggeli köszöntőt mondanak. Az is távolodófélben hangzik.

Kivilágosodik. Feltápáskodunk. Végigborzong rajtunk a hajnal hűvössége, tapogatjuk zsibbadt tagjainkat. Nagyot ásítunk, felmarkoljuk cókánkunkat, és elégedetlenül ballagunk haza.

A nap már fényesen süt, mire beérünk a táborba. István és Stub reggelinél ülnek ...

Boldog újévet kívánunk egymásnak.

Jan. 1-én, Camp Logitua, Massai Reserve

A délelőtt folyamán kialudtam magam.

István csak déltájban jött haza. Rendkívül érdekes oroszlán-kalandja volt. Alig ötven lépésre tőle, sűrűség takarása mögött, két zebrát leütöttek az oroszlánok! Istvánék hallották a zebrafalka dübörgő menekülését, az áldozatok fájdalmas vihogását, az oroszlánok dörmögését. Rátaláltak a már kimúlt, de még meleg zebrákra. Azonnal nyomon követték a ragadozókat, meg is látták őket, de Istvánnak nem sikerült lövéshez jutni. A sietségben végül Stub lőtt az oroszlánok - mellé.

A légytömeg tarthatatlanná kezd válni. Most is csak úgy tudok írni, ha közben legyeztetem magam. A "kuktánk" - a szakács mellé beosztott legény - egyúttal udvari legyezőnk is. Makula, így hívják a kuktát, bozontos gnúfárokkal legyezi előttem a papírt, különben alig férne rá betű a rengeteg légytől.

Nagyot sétáltam a délután folyamán, de csak kevés vaddal találkoztam. Bokros mezőségen haladva, egy reedbuckot (nádiantilopot) vettem észre, melynek közelébe akartam lopózni. Embereim vagy negyven lépésre mögöttem követtek. Már lőtávolban voltam az antiloptól, mikor oly váratlan, pánikszerű ordításba törtek ki a feketék, hogy az antilopról egyszeriben megfeledkeztem.

- Angalia bwana! Nyoka! Nyoka! - "Vigyázz uram! Kígyó! Kígyó!" - Baja szána nyoka! Piga! Piga! - "Nagyon rossz kígyó! Lőj! Lőj!"

Megállok, körülnézek, de a kígyót nem látom.

Ndolo mellém ugrik. Elkapja a kezemet, mutogat, magyaráz - még sohasem láttam ilyen izgalomban.

Most én is megpillantom a kígyót. Alig két méternyire mellettem csavarog a fű közt. Szép hosszú, vastag, fényesfekete állat. Narancsszínű hasa van. Az emberek hadonászva kiabálnak, hogy lőjek, lőjek. Nem értem, hogy miért, hiszen ha csak lábunkat oda nem kínáljuk, úgysem bánthat minket a kígyó.

Mikor egy fűcsomó mögül előcsúszik a feje, rálövök, de elhibázom, pedig két méternyire sincs.

A kígyó megperdül és belésiklik valami lyukba. Hatalmas husángokkal felfegyverkezve, még jó ideig várjuk, de többé nem mutatkozik.

Míg csak haza nem érünk, szünet nélkül tereferélnék a feketék. Módfelett fellázította őket az

eset. Annyit megérték a beszédjükből, hogy félelmetes kígyó volt, harapása percek alatt végez az emberrel. Én kobrának néztem. Stub később igazolta feltevésemet. Kobrát, az afrikai pápaszemes kígyót - hibáztam el.

A mai éjjelt ismét a bivalydög mellett szándékoztam eltölteni, oroszlánlesen. Ki is mentem, el is helyezkedtem a "bómában", de már oly tűrhetetlen a dögszag, hogy éjfél tájban otthagytam.

Stub már régebben fogadott velem tíz shillingbe, hogy újév napjáig lővök sörényes oroszlánt. A mai napon tehát megnyertem a fogadást, nincs sörényes

oroszlánom. Ma aztán újabb fogadást kötöttünk: Stub azt állítja, hogy egy héten belül három oroszlán bőre szárad a táborban. Én ellene fogadtam - ismét tíz shillingbe. Dupla, vagy semmi. Ez azért jó fogadás, mert én nem veszíthetek rajta. Vagy oroszlánom lesz - vagy 20 shillingem.

Jan. 2-a Camp Logitua, Massai Reserve

Ismét oroszlán zavarta meg éjjeli nyugalmunkat. Ndolo rángatott fel álmomból, hogy "gyere, mert a s z i m ba bejön a sátradba"! A következő pillanatban velőtrázó ordítás - alig negyven lépésről, amint ez reggel a nyomokból kiderült.

Köpönyeget, papucsot kapok magamra, Ndoló kezembe nyomja a töltött fegyvert, kiugrunk a sötétségbe. A bujkáló hold vajmi bizonytalanul világít, de azért ha közel volna, meg lehetne látni az oroszlánt. De bizony nem látjuk, összejárjuk a tábor közvetlen környékét, zseblámpáinkkal, fáklyával körös-körül világítunk, de hiába, nem látunk semmit.

Csúfot úz belőlünk ez az oroszlán! Immár másodszor lopózik a sátram mellé. Rám ordít, felébreszt, megijeszt, kiugraszt, és mikorra válaszolhatnék neki - faképnél hagy. Itt az ideje, hogy végre én csapjam be őt.

Mihelyt dereng, elhagyom a tábort.

Déli irányból hoz még egy-egy szakadozott oroszlánhangot a hajnali szellő. Arrafelé igyekszem. Számításom szerint legalábbis egy óra járásnyiról hallatszik az ordítás. De mihelyt kivilágosodik, szokás szerint elnémul. Azért továbbra is a megkezdett irányban folytatom utamat, mígcsak egy vízmosáshoz nem érek, melynek homokos aljában egészen friss oroszlánccsapásra találok. A vízmosás, jobban mondva kiszáradt patakmeder, vargabetűs, ide-oda kanyargó. Mindkét partja sűrű bozótossal, a meder aljáig lelógó iszalagossal borított.

A szakadék tekergő menetét követjük. Minden jel arra mutat, hogy itt tanyáznak a keresett oroszlánok, hiszen a vízmosást szegélyező sűrűn kívül, nem is akadna búvóhelyük a közelben. Éleset fordul a patakmeder. Nyomot keresve néhány lépésre lemaradok Ndolo mellől, aki elfojtott „szimba” kiáltással hasra vágódik . . .

Melléje ugrom, de éppen csak szempillantásig láthatom az oroszlánokat, máris becsúsztak a bozótba! Elöl a nőstény, nyomában - hatalmas fekete sörényű hím! Amilyen gyorsan csak tudok, utánuk szaladok a vízmosásba - talán csak megvillannak még valahol... De mintha elnyelte volna őket a föld, nyomuk veszett!

Oly váratlanul, oly hirtelen játszódott le az egész: "Szimba!" - Ott ni! - Nőstény! - Hím! - Lőni! - De mielőtt ujjam a ravaszt érinthette volna, már becsukódott mögöttük a bozótfüggöny.

Lélekszakadva tárgyaljuk a teendőket. Sietnünk kell, most még a közelben lehetnek, még nem kell róluk lemondanunk! A nagy kapkodásban persze csütörtököt mond a szerencsenyelvtudományom! Hebegés, mutogatás - nem értjük egymást.

De azért megegyezünk. Nagy körívben, mintegy 5-600 lépést elébe rohanok a patakmedernek, ilyképpen remélem, hogy elvághatom az oroszlánok útját. Az emberek pedig nagy lármával, kődobálással felém zörgetik a meder mentét.

Mindez meg is történik programszerűen. Csak a program vége marad el. Az oroszlánok nem jönnek.

De most sem adjuk fel a reményt. Még egy, az előbbinél sokkal hosszabb hajtást próbálunk, még néhány kilométernyi darabon megzörgettetem a vízmosást - mindhiába! Most már nem kételkedem. Ezeket valóban a föld nyelte el.

Ha az egyszer elhordták is a bőrüket, a következő napok elé mégis nagy reményekkel nézek. Nyilvánvaló, hogy az oroszlánok itt tanyáznak. A meder homokja tele van a nyomukkal. Nem is ijesztettem el őket, lövést sem tettem a

közelségben, nem valószínű hát, hogy hamarosan elhagynák megszokott szállásukat. Most már csak az a kérdés, miképpen tudnám őket kézre keríteni? Ezen törjük a fejünket, ezt hányjuk-vetjük meg hazafelé mentünkben. Nem is tudok én most egyébre gondolni. Most csak egy a fontos. A nagy hímoroslán!

Állandóan szemem előtt lebeg hatalmas alakja, melyet a képzelet egyre jobban növeszt. Minduntalan elibém tűnik fekete bozontos, lobogó gallérja, s noha csak szempillantást vethettem rája, sosem fogom elfelejteni. Könnyelmű ábrándozásaimban már annyira megyek, hogy otthoni házam falán jár az eszem... Vajon elég magas-e, hogy majd ekkora oroslánbőrt akaszthassak rája! Előre alkuszom a medve - illetve az oroslán - bőrére.

Ehatároztuk, hogy holnap tábort változtatunk. Odább hurcolkodunk, annak a vízmosásnak közelébe, melyben a nagy oroslánt eltűnni láttam. Ma délután nem is megyek arrafelé, nehogy a gyakori abajgatás elijessze. Hadd maradjon békén egy-két napig. Majd a holnapi táborból tervszerű "offenzívát" kezdek ellene.

Estefelé Istvánt kísértem el, aki konyhánk részére lőtt néhány darab vadat. Én csak egy lövést adtam le; nagy réten magányosan átballagó hiénát lőttem. Amint az esti szürkületben, a vöröslő nyugati égélj előtt feltűnt, akkorának látszott, akár a délelőtti oroslán! És mintha még neki is fekete sörény, koszorúzta volna a nyakát...

Hej az a nagy oroslán! Sehogy sem tudom kivenni a fejemből. Nem is hiszem, hogy ilyet puszkavégre lehessen kapni. Ilyet csak egyszer lát az ember életében, mint a mondabeli "csodaszarvast". Az ilyen csak arra jó, hogy megbolondítsa, és egész ittléte alatt háborgassa a vadász képzeletét.

Ma reggel István egy varacskos disznót lőtt. Miután annak rendje és módja szerint kiszén-vedett, nekiálltak, hogy kibebezzék. Fel is metszették a hasát, amit azonban a "döglött" disznó rossznéven vett. Életre kelt, mégpedig annyira, hogy Stubot a fa körül kergette, mielőtt még egyszer - ezúttal végérvényesen - agyonlőtték.

Jan. 3-án, Camp Logitua, Massai Reserve

A z éj folyamán egyetlen oroslánt sem hallottunk. A nagy "fekete hajú" tanyája felől sem érkezett semmiféle hang. Csak nem vette tán rossznéven tegnapi látogatásomat! Talán csak nem hagyta ott a vízmosást, hogy zavartalanabb tanyát keressen?

Hajnalban még egyszer - és utoljára - felkerestem a bivalydögöt, melytől oly sokat vártam! Már vagy kétszáz lépésnyi körzetben tarthatatlanná mételte a levegőt. A keselyűk és a hiénák még mindig tobzódnak rajta. Oslásnak induló, harmadnapja még félelmetes testét, számtalan apró falatokban hurcolják szerteszét.

Korán visszatérek a táborba. Pakolunk, hurcolkodunk újabb tanyára.

Több órai dökögés után ismét lerakodunk és sátort ütünk. T a l e k nek nevezik a maszái juhászok ezt az újabb táborhelyünket. Alig puskalövésnyire tanyázunk attól az emlékezetes helytől, ahol karácsony másnapján oly szégyenletes módon elhibáztam a párducot! A nagy oroslán otthona - ha ugyan otthon van még - csak félóra járásnyira esik innét.

Mihelyt a sátorhelyek, a "konyha" s a "trófearakta" kijelölésével végeztünk, elindulok az oroslántanya felé. Óvatosan végigfürkészem a kérdéses "dongát" (vízmosást) és egész környékét. Az oroslánokkal ugyan nem találkozom, de a nyomokból úgy vélem, hogy még itt tartózkodnak. Ámbár homokos talajon nagyon nehéz megkülönböztetni a friss nyomot a régebbiektől.

Elhatároztam, hogy egy csalétek-zebrát ugyanarra a helyre vontatok, ahol tegnap összetalálkoztam az oroslánokkal. Ha kikezdenék, vagy elhurcolnák a

zebrát, következetesen újabb és újabb dögöt helyezek ki számukra. Ilyen rendszeres "etetéssel" talán csak sikerül kifognom rajtuk.

Amint déltájban a tábor felé igyekszem, az előttem lépkedő Ndolo hirtelen felvisít - félreugrik - ösztönszerűleg utánaugrom - az emberek futóra – én utánuk!

... Oly villámszerű gyorsasággal történik mindez, hogy azt sem tudom hamarjában, miről van szó. Mindkét emberem remeg az izgalomtól, összevissza dadognak, meg vagyok ijedve én is - csak tudnám már, hogy mitől!

Félreugortomban csak annyit láttam, hogy Ndolo előtt fekete villám módjára cikázott fel valami; bővebb szemlélődésre nem értem rá. Az ijedtség csillapodtával kiderül, hogy karvastagságú "fekete mamba" - minden szerecsen és afrikavadász réme - vágódott fel csaknem embermagasságban Ndolo előtt. Ez a ritka és rendkívül mérges kígyó oly szórványosan fordul elő, hogy Stub az utóbbi tíz év alatt mindössze kétszer találkozott vele. Félelmetes jelenség volt, amint felszökkent a gaz közül, akár valami fekete rakéta.

... Embereim hatalmas husángokat vágtak, én fegyveremet szorongattam, és így felkészülődve, visszamerészkedtünk a kígyó közelébe, amelynek azonban nyomaveszett. Ezzel is úgy jártunk, mint a tegnapelőttivel. Valami lyukra találhatott, abba rejtőzött.

Úgy látszik, valahány kígyó tanyázik a környéken, az mind elibém kerül, önkéntelenül elkerülök már minden gázos vagy sásos helyet, mert előbb-utóbb még rálépek valamelyikre.

A nappali légy- és az esti szúnyograjok olyan kiállhatatlanok, hogy előszedtük "szúnyogmentes szobánkat", mely ez ideig még nem volt használatban. Két méter magas, ugyanolyan hosszú és széles, kocka alakú moszkítóháló ez, melyet a földre leszúrt négy árboc közé feszítünk. Ezáltal, ebből a mintegy fürdőkabin nagyságú helyből, sikerül kirekesztenünk a kígyó rovarokat. Asztalunk a három székkal egyetemben kényelmesen elfér a háló alatt. Leírhatatlan megkönnyebbülés alatta üldögélni, írni-olvasni, anélkül hogy folytonos káromkodás közben szúnyog után kelljen csapkolódnunk, s az enni-innivalónkba fulladt számtalan féreg kihalászásával vesződni. Nem is tudtam, hogy van velünk ilyen háló, különben már régen elővettem volna. De szerencsére Stub helybeli cserzésű bőre is megsokallta a szúnyogcsípést, és eszébe juttatta a kocsink legaljába csomagolt hálót.

Mindketten unjuk már ezt a mindennapi zebralődözést. Felültettük tehát a két fegyverhordozót, Ndolót és Muindit az autóra, és adtunk nekik puskát, hogy mindegyikünk számára egy-egy zebrát lőjenek. Megparancsoltuk nekik, hogy jó messzire elmenjenek, nehogy a puska lövés ide hallják. Minden felesleges lármázást kerülni akarunk az oroszlánok miatt. Jól tudják ők, hogy a fehérember mi járatban van errefelé. Azt is tudják, mi fán terem a puska durranás. Egy-két megdöglött lövés úgy elijeszti őket, hogy bottal üthetjük a nyomukat.

Az emberek késő délutánig oda voltak, míg végre meghozták a két zebrát. Azt állítják, hogy egy szép párduccal is találkoztak - ott sétált el a kocsi előtt!

Hiszen csak egyszer ne legyen ott valamelyikünk! Akkor bizonyos, hogy oroszlánt meg párducot, meg a jó ég tudja, miféle nem látnak ezek a szerecsenek. Legjobb az efféle híreknek hitelt nem adni, nehogy bosszankodni kelljen.

Még éppen annyi időnk volt, mielőtt besötétedett, hogy kiszállítsuk a két zebrát. Egyiket a "fekete sörényes" tanyája elé fektettem.

Lámpavilágnál írok, a ma felállított, felbecsülhetetlen háló alatt. Zümmögve rajzik a szúnyoghad odakint. Mit bánom én azt idebent! Jólesik innét hallgatni, amint tehetetlen dühükben dongva ostromolják a hálót. Faljátok fel egymást! Belőlem ugyan ma már nem esztek.

Még fel sem tálták a vacsoránkat, máris megszólalnak az oroszlánok. Egy-egy bevezető nyögés után, dörgő bömbölésbe kezdenek. Rátaláltak a zebrára. Onnét – légvonalban legfeljebb ezer lépésről - hallatszik fejedelmi szózatuk. Úgy

hallom, hárman vannak. Egyik tele torokkal ordít. A másik kettő egyelőre csak mély böffentésekkel kontráz.

Jaj, de nagy gyönyörűség ezt hallgatni!

Utolérhetetlen, összehasonlíthatatlan, valóban egyedülálló hang ez. Valahányszor hallom, mindannyiszor megdöbben. Olyan hihetetlenül fölényes, ellentmondást nem tűrő, annyira elementáris! Szinte látom, miként lapul meg tőle minden állat - mint mikor váratlanul mennydörgésnél, önkéntlenül bekapjuk nyakunkat a kabátba.

Talán csak sikerül őket ott érnem hajnalban! Most csak attól tartok, hogyha már ilyen korán belékezdtek, úgy szétszedik a zebrát, hogy reggelre csont sem marad belőle.

- Empty bellies those lions have got - recognise it by their roar (*Üres a gyomruk ezeknek az oroszlánoknak - hallom a hangjukon.*) - mondja ki a szentenciát Stub.

- Tough job, tackling a hungry brute like this; might be on top of you, before you can say „God” with your mouth open. (*Az ilyen éhes bestiával kikezdeni kényes ügy. Föltaszíthatja az embert, mielőtt azt mondaná, hogy jaj Istenem!*)

Nem győzöm magasztalni új hálónkat! Olyan jóleső békességben vacsorázunk alatta. A lámpa most végre az asztalon állhat, és láthatjuk, hogy mit eszünk. Eddigélé öt-hat méterrel adább, vala-melyik fán szokott a lámpa lógni, hogy a köréje sereglő rovarokat némileg elvonja tőlünk. Persze alig láthattuk, mi van a tányéron, és csak gondolomformán kotorásztunk rajta. Most egyetlen d u d u (bogár) sincsen, csak kívülről zsongnak, akár a megbolygatott méhraj.

- Mzuli száná! Hápáná dudu! - "Nagyon szép! Nincs bogár!" - ismételtetik a feketék.

Az oroszlánok tartósan ordítanak. Sokat várok a holnapi reggeltől!

Jan. 4-én, Camp Talek, Massai Reserve

Remények, bármekkorák voltak, megint csak vízbe estetek!

Hajnalra kelve, oroszlán nem volt a zebrán, de ezúttal legalább a zebra is eltűnt. A harmatos fűben hamarosan nyomra találunk. Oroszlánok hurcolták el a zebrát, világosan látszik a vonzolás jele. A döglött zebra éles patája hosszan elnyúló karcolásokat sértett a talajba, elárulta a ragadozók útját. Elfeküdt a nedves fű, véres a harmat, amerre prédájukat cipelték.

A közelben húzódik a „donga”, annak irányoz a nyom. Óvatosan követjük a sűrűig, és ott, bozót alá rejtve, csakhamar meg is találjuk a zebrát - jobban mondva annak egy darabját. Nagy része már hiányzik. Ndolo tanácsára csendesen visszahúzódunk, és alkalmas bokor takarásában lesbe ülünk. Ndolo abban bíz, hogy az oroszlánok rövidesen visszatérnek az idebújtatott zebamaradványért.

Csakhogy, szokás szerint nem térnek vissza. Majdnem délig itt kuporodom a bokor alatt. De nem bánom, mert két gyönyörű szép szerválmacskában telik örömöm.

Hiúzforma macskafaj a szervál. Bundája sárga alapon fekete pettyes. Olykor ugyan előfordul szénfekete bundájú szervái is, de meglehetősen ritkán.

Annál nagyobb tehát örömöm, mikor a bokor mögött lestemben egy szép fekete szervált pillantok meg! Sajnos, nem lóhetek rá, hiszen én "másvalakit" várok. Nem is soká figyelhettem a fekete macskát. Rövid forduló után ismét visszatér a "donga" sűrűjébe.

Kisvártatva feltűnik a másik szervál. Ezúttal egy közönséges, pettyezett példány. Ennek szerencsére nem olyan sietős a dolga, mint kormos pajtásáé volt. Jó ideig elszórakoztat, kedvemre nézegethetem, tanulmányozhatom minden mozdulatát. Jókora sereg apró madár repdes ide-oda a földön; az alacsony bozótágakon, gazcsomókon csipegelődnek. Ezek közül szeretne fogni a szervál. Csakhogy ez nem olyan egyszerű ám, amilyennek ő remélte. Hason csúszva,

kígyómódjára cserkészgeti a madarakat, aztán villámszerű ugrással pattanik utánuk - de hiába! A madár mindig elsurran előle. Szinte úgy látszik, mintha a csepp madarak csak ugratnák, bolonddá tartanák a macskát.

A szervál is ilyképpen vélekedhetik. Megunja az oktalan ugrámozást, és lefőzve távozik.

Én is megunom az oroszlánlest, és tanakodni kezdek embereimmel, hogy vajon most mitévők legyünk. Az ilyen konzíliumok mindig hosszadalmasak és komplikáltak, minthogy nagy részben csak jelek segítségével folynak. Szuahéli nyelvtudományom még nagyon szerény. Végre is a következő határozatot hozzuk:

A megmaradt zebradarabot előhúzzuk a bokor alól, alkalmas tisztáshelyre, ahol estig őriztetni fogjuk a keselyűk elől. Közben Ndolo a dög mellett ismét összetákol egy "bómát" (ágakból készült búvóhelyet), amelybe már a délután folyamán be fogok telepedni, és - ha kell - másnap reggelig ki sem mozdulok belőle. Hogy az itt hagyott zebrarészért visszatérnek az oroszlánok, azt most már én is biztosra veszem. Csak az a kérdés, megjönnek-e besötétedés előtt? Ha pedig csak éjjel jönnek, sikerül-e rájuk lőnöm ennél a gyenge holdvilágnál?

Bámulatos ereje lehet az oroszlánnak! A mintegy hárommázsás zebrát úgy elvitte a közel 400 lépésre levő dongához, akárcsak vizsla a nyulat.

Visszatérek a táborba, autóra ülök, és jó messzire elkocsizom újabb zebrát lőni. Három órára meg is hozom, és azonnal kiszállítom az időközben elkészült „bóma” mellé. A régi dögmaradványt őrző feketéket is leváltom. (Néhány óránál tovább nem tanácsos kint hagyni ugyanazt az őrséget. Menthetetlenül elalszanak, és közben a keselyűk zavartalanul felfalják a zebrát.)

Megeredt az eső. Itt ülök sátramban, várom, hogy teljék az idő. Öt óra előtt nem érdemes kiköltözködni a "bómába". Mára különben is kilátástalan les ígérkezik. Hacsak alkonyatkor meg nem jönnek, ma úgysem beszélhetek az oroszlánokkal. Szürkére borult az égbolt, sötét éjszaka lesz, a puskacső végét sem látom majd, nemhogy az oroszlánt.

Mikor öt óra tájban kiballagok, még mindig szemetel az eső. Kénszínű viharfelhők egymás hátán boltozódnak. Amint a leshely közelébe érek, a zebrát őrző emberek izgatottan integetnek felém.

Vajon mi történhetett? -

Azzal fogadnak, hogy alig negyedórája, hatalmas hímoroszlán jött elő a "donga" sűrűjéből, leült és jó ideig nézegette a zebrát. Aztán, minden látszólagos ok nélkül, ismét visszahúzódott a patakmederbe.

Átkozom magam, amiért nem jöttem ki korábban! Az emberek bizonyára megijedtek, lármát csaptak, és visszaugrasztották a ragadozót, amely most mindenesetre bevárja a sötétséget, mielőtt újabb próbát tenne prédája megszerzésére. A feketék beszédéből kétségtelen, hogy a sokat emlegetett fekete sörényűt látták. Én meg közben az alig félóránnyira levő táborban lustálkodtam!

A figyelőket sebtében hazazavarom, aztán Ndolóval behúzódunk a "bómá"-ba, úgy várjuk a jószerecsét. Az eső eláll, szakadoznak a fellegek, talán még ki is tisztul estére.

Vagy 150 lépésnyire húzódik tőlünk a "donga", melyben az oroszlánokat a minap eltűnni láttam, és ahová a tegnapi zebrát bevonszolták. Egy óra hosszat fekszünk már mozdulatlanul, anélkül, hogy bármit is észrevennénk. A nap hazatért égi útjáról, lefekvőfélben van, egyik felét már belé is süllyesztette bíborba vetett ágyába. Halvány szivárvány ívelődik a keleti látóhatár fölött, fényesek a fák a rajtuk himbálódó esőcseppektől, nedves földszaga van a levegőnek.

De mi volt ez?

Feszült figyelemmel hallgatózunk.

A vízmosás mélyéről felismerhetetlen, különös hangot hallunk. Olyanformát, mintha az a nagy huhogó varangyosbéka, vagy valami bagolyféle szólott volna.,,

Suttogva tanakodunk Ndolóval, hogy vajon béka-e, madár-e, oroszlán-e, mikor a huhogó nesz egészen halk, nyögésszerű dorombolássá mélyül...

Most már tisztában vagyunk, hogy nem békát hallunk, se madarat. A nappali pihenésükből ébredő, éjjeli portyázásukra készülődő oroszlánok szölongatják egymást a vízmosás sűrűjében!

Szorongó szívvel figyeljük a rohamosan enyésző világosságot, tehetetlenül nézzük a lebukó napot, amint könyörtelenül bevonja utolsó, itt kinn felejtett sugarát is.

Bárcsak előjönnének hát, mielőtt az éjszaka teljesen elfüggönyözi a színteret!

De hiába tartóztatjuk a napot, hiába siettetjük az oroszlánokat. Percről percre sötétedik, az oroszlánok pedig nem mozdulnak. Sőt. Ismét elhallgattak. Talán csak álmukban sóhajtottak az elébb.

Hiszen ráérnek. Az ő dolguk nem sietős, előttük a hosszú éjszaka! ...

De most ismét kezdik: békahang, bagolyhang, néhány halk nyögés – aztán váratlanul, mennydörgésszerűen, olyan földrengető bömbölésbe csapnak, hogy szinte torkunkon akad a lélegzet ...

- Angalia Bwana! - kvenda! - súgja Ndolo. - Vigyázz uram - jönnek!

Majd kiesik a szemem, annyira erőltetem, de bizony már semmit sem látok. Próbálgatom a célzást. Lőni még lehetne. Ha most előjönnének, még talán végezhetnék velük ... De nem jönnek. Szokásos versüket elbömbölik, aztán ismét mélyen hallgatnak.

Még egynéhányszor megismétlődik ugyanez az idegpróba. De még mindig a vízmosás fenekéből ordítanak az oroszlánok. Igen jóllakhattak az éjjel, hogy ilyen nehezen szánják rá magukat a felkelésre.

Besötétedik.

Az előttem öt méternyire fekvő zebrát látom ugyan még, de már csak egyszínű, fekete tömegnek látszik, fehér-fekete csíkjait eggyéolvasztotta a homály. Az oroszlánok konokul hallgatnak. Negyedórája már, hogy egyet sem szóltak.

A nyugati égbolton még mindig nem lett úrrá az éjszaka. Ott még halvány szürkesség fekszi meg a föld peremét, mintha lámpafényben úszó várost sejtenénk arrafelé. Egyre-másra nyitogatják fel szemüket a csillagok. Zebrák nyerítkeznek, imitt-amott elvakkantja magát a sakál...

Nagy vigyázva veszem elő a velem hozott kétszersültet, elkezdem rágni; de a nagy csendben úgy ropog, szinte dobpergésnek hallatszik. Nem is merek már beleharapni, csak nyelvemmel nyomogatom széjjel.

A mellettem fekvő Ndolo most alig hallhatóan pisszen...

Tudom, hogy ez mit jelent, tudom, hogy lát valamit, és hogy mit lát, azt sem nehéz kitalálnom. Szememnek minden erejével igyekszem átfúrni a homályt - hasztalan. A feketékkel nem tudok versenyezni. Úgy látnak éjnek éjszakáján, akár a bagoly. A fehérember szeme olcsó műszer az övékhez képest.

Beszélni most nem lehet, még suttogni sem. De kísérom lapuló helyzete, szoborrá meredt feje elárulja, hogy akit várunk - közeledik!

Most már én is látom. Hatalmas fekete árnyék - nesztelenül mozgolódik a dög körül. Szájam tele van kétszersülttel, de még lenyelni sem merem. Félek, hogy meghallja a "nagy úr".

Noha alig néhány lépés köztünk a távolság, teljes a csend. Olyan hangtalanul oson a súlyos testű állat, szinte kísértetnek tetszik.

Halk csoszogás: most hozzányúlt a zebrához, el akarja húzni...

Centiméterenkint emelem arcomhoz a fegyvert.

Egy ügyetlen mozdulat: a puskatus a nyakamon lógó távcsőhöz koccan. Rekedt böffenéssel ugrik el az oroszlán a dögtől.

Észrevett! Mindennek vége! Így elkontárkodni a dolgot –

A nagy fekete árnyék azonban ismét ott imbolyog a dög mellett ...

Nincs hát semmi baj. Csak váratlanul érte a szokatlan koppanás.

Most újra ránt egyet a zebrán. Belé is harap alaposan - recseg a foga közt a zebracsont.

Arcomnál a fegyver. De az oroszlán most szemközt áll, így bizonytalan a lövés, várnom kell míg az oldalát mutatja...

Most fordul... A nagy árnyék közepébe célozva, elhúzó a ravaszt.

Velőt rázó ordítás.

Érzem, hogy jó helyre szaladt a golyóm.

Az oroszlán visszaugrik a homályba, eltűnik szemem elől. Szüntelenül ordít, fájdalomtól és dühtől borzalmas ordítással. Nem látom, csak hallom, hogy egy helyben pörgölődik, rugdalózik.

Majd pedig lassan távolodva, mindinkább halkuló nyögéssel - számításom szerint - vagy nyolcvan lépésnyire vonszolja el magát. Onnét hallatszik fokozatosan gyengülő, mindinkább ritkuló hörgése ...

... A csend ismét visszanehezedik ránk.

- K u f a - jelenti ki Ndolo - "meghalt".

Bár minden jel arra mutat, mégsem merem még biztosra venni. És ha megvolna is, vajon valóban hím-e vagy csak a képzeletem növesztett sörényt a nyaka köré? És ha hím, vajon ő-e az, a nagy "fekete hajú"?

Ezerféle lehetőség kergetődzik a fejemben.

Mitévők legyünk most?

Odamenni nem merünk. Hátha eleven még, s a sötétben hegyibénk ugrik, vagy pedig leleselkedő párja támad ránk.

Fütyjeleket küldünk a tábor felé. Három egymást követő éles fütty - üres patronhüvellyel szoktuk leadni - megbeszélés szerint "autót" jelent. De nem válaszolnak. Nyilván nem hallatszik be a táborba.

Nem bírom tovább a bizonytalan várakozást. Készen tartott puskával, óvatosan kimászunk a tüskék mögül. Csendben és gyorsan a tábor felé húzódnak, ahova minden zavar nélkül be is érkezünk.

Nagy izgalomban van itt mindenki. István, Stub, egy csomó ember élén lámpásokkal jön elibénk. Mondják, hogy ide hallatszott a lövés, sőt a sebzett oroszlán felordítása is. A füttyjelet azonban nem hallották.

Sietünk felrakodni az autóra, azon indulunk vissza a helyszínre. Csakhogy a nagy kapkodásban eltévesztjük az irányt, sehogy sem tudunk a leshelyre visszatalálni. Út nincs, csapás sincs, amihez tarthatnók magunkat. Az autólámpák fénye pedig úgy elmásítja a tájat, hogy csak mindjobban megzavarodunk. Forgolódunk, pörgölődünk, teljesen eltévedünk.

Vissza kell térnünk a táborba, hogy onnét újból irányt vehessünk. De most már oda sem találunk el! Annyit jöttünk-mentünk, annyi már a kerékcsapás keresztül-kasul, hogy beletelik félóra, míg a helyes nyomot kibogozzuk és visszatalálunk rajta a táborba. Innét újra nekivágunk a "bóma" irányának.

Ezúttal jól megyünk. Rátalálunk a leshelyre s az előtte heverő zebrára. Most arrafelé kanyarodunk, honnét a hörgést utoljára hallottam.

Stub és én a két első sárhányón ülünk, felhúzott puskával. A kocsi belsejében egész csapat lándzsás fekete guggol. Szívszorongva forgatom a keresőlámpát jobbra-balra. Pontról pontra, bozótról bozótra jár a fénycsóva ...

Ott van! Megvan!

Alig, merek hinni a szememnek. Ott fekszik, a lámpasugár ezüstjében - a fekete sörényű hímoroszlán!

Leugrálunk a kocsiról.

Oldalára fordulva, elnyújtózva hever a vadon királya. Fejedelmi ékessége, a sűrű fekete sörény, kócos cafatokban borítja nyakát, vállát, szügyét. Tágra nyitott, megüvegesedett szeme, diónyi smaragddá gyullad a lámpafényben. Félig tátott

állkapcsa közül, feltorzult ajka alól félelmesen vicsorognak elő az ujjnyi vastagságú szemfogak.

Irdatlan nagy állat. Hatan is alig győzzük felhúzni a kocsira.

Mire nagy nehezen felrángatjuk, végigfekszi az egész kocsit. Tele van vele a nagy teherautó.

Felrakodás közben Stub lövésre tartott fegyverrel őrködik, nehogy készületlenül érjen minket a nőtény oroszlán esetleges támadása. Alkalmasint valamelyik közeli bokor alól figyelheti ura elszállítását.

A tábor felé döcögve, néhány zebra és gazella kerül az autólámpa fénycsóvjába. Mintha színezüstből volnának! Csak szemük helyén csillámlik egy-egy zöldesvörös fénybogár.

Amint feltűnnek a tábortüzek, kitör az örömujjongás. Az elkerülhetetlen - féktelen ünneplés! A kocsin szorongó 5-6 ember ádáz ordítással kezd belé a k a b u b i nevű, egyesített öröm-, csata- és győzelmi dalba. Amint ezt meghallják a táborban, tüstént megőrnének az otthonlevők is.

Muangi, a sofőr, szünet nélkül fújja az autódudát, de közben ő is "kabubi"-zik torkaszakádtából. A táborbeliek fáklyákkal és hatalmas diadalágakkal rohannak elének. Élükön Ali, inasom hadonászik, mindkét kezében kisebb fanagyságú lombseprű, sikítva üvölti a „kabubi“-t, és groteszk bakugrásokkal vezeti a vad hordát. István, pipa a szájában, égszínkék pizsamában, hasát fogva nevet a tumultus közepén.

A kocsi megáll. Lehúznak az ülésről, vállukra kapnak - az őrjögés tetőpontját éri. Vijjogva hurcolnak a tábor körül. Csetlenek-botlanak velem a sötétben, majdnem elejtenek, paskolják a hátamat, szorongatják a kezemet - "kabubi, kabubi, kabubi!!!"

A tábortűz körül is meglovagoltatnak. Fényesfekete testükön rézvörösén játszik a rőzseláng fénye. Vadul villog a szemük fehérje, arasznyi szájuk keresztbehasítja ábrázatukat.

Hiába igyekszem őket csillapítani, ezekkel most nem lehet bírni.

Vajon mit gondolhat szegény vad, ami eddig békésen legelészett itt a tanyánk tájékán? Hogy hanyatt-homlok menekül, efelől nem kételkedem. Tudom, hogy antilop-körökben sokáig emlékezetes marad ez a borzalmas éjszaka! ...

Végre kifáradnak, letesznek a sátor előtt. Vége a táncnak.

Most jutok csak hozzá, hogy hatalmas zsákmányomat kedvemre megcsodáljam. Két máglyát rakatok a sátor elé, közéjük fektetem az oroszlánt. Kihozom karosszékeimet, arra telepedve nézem a lobogó lángok fényében felravatalozott "nagyurat". Tekintete békés már. Felhúzott ajka visszaereszkedett fogaira, elsimult képéről az ádáz vicsorgás. Hason fekszik. Kinyújtott mellső mancsai közé hajtja súlyos, bozontos fejét. Valóban fejedelmi halott! Feje tetején és pofáján sárga a sörény; a nyakszirt felett hirtelen szénfeketébe megy át. Felül egészen a marjáig, alul pedig melléig húzódik a sűrű, kócos cafrang, sőt még a két könyökére is jutott egy-egy fekete pamacs. Szügyén legdúsabb a sörény. Olyan ott, mint valami mellvért; álltában majdnem a földet érhetette.

Amilyen hangos dáridó folyt még az imént, olyan csend szállott ismét a táborra. A kötelességszerű örömtáncot eljárva, fekhelyeikre húzódtak a feketék. Csak a m p i s i monoton dudorászása hallatszik, amint bográcsa mellé kuporodva, vacsorámat kotyvasztja. Gyengül a két máglya fénye, homályosodik a köztük kiterített oroszlán. Még sokáig itt ülök. Megvárom, míg kialszanak mellette a tüzek. Megvárom, míg kiszól a szakács, hogy jöjjen be vacsorázni.

Aztán a szokásos naplóírás ideje következik. A tábori lámpás fénye mellett rovom e sorokat. Oroszlánordítás hallatszik. Vajon eltűnt vezérüket szólongatják-e? Sajnálják-e, hogy hiányzik az éjjeli lakomán?

Mielőtt lefekszem, még kimegyek hozzá. Letakarom sátorlappal, nehogy belepje a hajnali harmat, mely ártalmas a bőrre. Strázsát is állítok melléje, hogy belé ne kószolhasson valami bitangoló hiéna.

Elpihent mindenki, magam vagyok már csak ébren.

A "fejedelem" is pihen odakint.

Csak a Csend mindent betöltő nyugalma és milliányi csillag szeme virraszt felette ...

Jan. 5-én, Camp Talek, Massai Reserve

Ma reggel nem mentem ki a táborból. Oroszlánomnak szenteltem a délelőttöt. Hét és nyolc óra közt lefényképeztem. Később ugyanis, mihelyt a nap kisüt, azonnal meg kell nyúzni; a bőr könnyen megromlik, ha erősebb napsugár éri. Félek, hogy a hiányos világítás miatt, nem sokat érő képeket csinálhattam. Az ilyen másnapi állat különben sem olyan szép, mint a frissen lövött. Kővé mered, minden természetes hajlat hiányzik a testéből.

Amint kisüt a nap, megkezdjük a nyúzást. Alul, a torkán és a szügyén, a bőr hosszában ejtendő vágás irányában kétfelé fésüljük a sörényt, nehogy belevágjunk. Saját fésűmmel csinálom a "választékot". A lefejtett bőr, orrhegytől-farkhegyig 340 centiméter.

István, ki délelőtt kint járt tegnapesti leshelyemnél, azt újságolja, hogy ottmaradt zebrámat az oroszlánok ismét elvonszolták. Úgy látszik, nem sokat törődtek azzal, hogy vezérük otthagya a fogát.

Ndolo az imént érdeklődött, hogy mennyi borraivalót szándékszem fizetni a tegnapi "kabubizás" jutalmaképpen? Tehát ez is hozzátartozik az ünnepléshez. Nem marad más hátra, mint széjjelosztanom egy marék aprópénzt - amiért az éjjel olyan kellemesen meglovagoltattak.

Délután négykor ismét kint ülök a "bómában", mely elé az elhurcolt zebrát visszahúztam. Hoztam ki pokrócot is, a sok tüske között így könnyebb ülés esik. Harapni valót is hoztam, sőt olvasnivalót is. Az előbbi olyan hamarosan megszállják a hangyák, hogy mire észreveszem, már élvezhetetlen; csak úgy bizsereg benne a töméntelen féreg. Olvasmányt azért hoztam, hogy figyelmemet kissé elterelje a dögletes bűztől, melyet az előttem fekvő, áporodófélben levő zebra terjeszt.

Javában olvasok - szép világos van még - mikor Ndolo azzal bök meg, hogy s z i m b a! - oroszlán!

Egyszeriben elfelejtem, hogy mit olvastam.

Vagy kétszáz lépésre tőlünk, a "donga" szélében, sárgállik valami. Távcsövem megmutatja, hogy nőstényoroszlán üldögél ott. Nézeget a zebra felé.

A szél szemközt fúj velünk, szagunk nem érheti az oroszlánt. Meg sem láthat bennünket, úgy lapulunk a tüsketörés mögött.

Most ébredhetett, mert minduntalan elásítja magát. Gyomra is koroghat, szimatolva emelgeti orrát a zebra irányába, aztán lassú, lopódzó lépésekkel közeledik...

A "donga" mentén jön, jobban mondva mászik elő. Szorosan földhöz lapulva kúszik. A hanyatló nap gyönyörűen megvilágítja. Hosszú, sudaras farka folytonos kigyózó mozgásban van; csóválja, akárcsak a kutya, ha jó falatra van kilátása. Talán még nyelvével is csettint, úgy csiklandozza orrát a zamatos dögszag. Mikor vagy százhusz lépésnyire ér, megáll.

Keresztbe fordul, könnyű célt mutat. De még nem akarok rálőni, hiszen úgyszólván ide jön a döghöz. Legalább még nézegethetem, és annál biztosabb lövést tehetek.

Az oroszlán azonban váratlanul visszafordul, és eltűnik a vízmósásban.

Bosszankodom, hogy nem lőttem rá. Most bizonyára szelet foghatott, és többé nem jön elő világosban.

Vagy tíz percig ebadtázhatok magamban, mikor ugyanott, ahol eltűnt, újra előbúvik. Leül, nézi sóváran a zebrát, nyalogatja a szája szélét és olyat ásít, hogy ide hallatszík. Ráfogom a puskát, bár Ndolo suttogva erősködik, hogy ne lőjek, úgyszólván idején elibénk. De nem akarom a második alkalmat is elmulasztani. A szügye közepébe célozva, - elsütöm a puskát. - Felordít, elejét felvágja, gyertyaszál módjára áll pillanatig a hátulján, aztán hanyatt vágódva, visszahenteredik a vízmosásba.

Még egy-két morgás hallik a "dongából", aztán csend van.

- Kuisa kabisa - mondja Ndolo - "vége van".

Rövid várakozás után előbújunk rejtekhelyünkről, és a "donga" széléig merészkedünk. Kerülgetjük a bozótot innen is, onnan is. Köveket és a legkülönbözőbb szitkokat szórjuk a "dongába" - de az oroszlan nem válaszol. Igyekszem Ndolót rávenni, hogy másszunk be utána, most elég világos volna még! De erre semmi áron sem hajlandó.

- Bája száná, bája száná - ismételteti - "nagyon rossz, nagyon rossz!" -tomorrow, tomorrow. "Holnap, holnap." (Ez az egyetlen angol szava, melyre módfelett büszke, s mihelyt alkalmá nyílik rá, számtalanszor elismétli.)

Hosszadalmas latolgatás után mégis beljebb bátorkodunk néhány lépéssel. De odalent a vízmosás mélyén karvastagságú liánok fonják át a sűrűt, és olyan homályos van, hogy esztelenség lenne a további kísérletezés. Nincs egyéb hátra, mint holnapra halasztani a keresést. Hogy az oroszlan dermedten fekszik a "donga" mélyében, ezt biztosra veszem.

Visszatérünk hát a "bómába". A további lesbenülés ugyan kilátástalan, mégis idekint maradok még. Itt mégiscsak érdekesebb az est, mint odabent a sátorban.

Hangosan beszélgetve még el sem helyezkedtünk a leshelyben, mikor Ndolo felszisszen: Ngini szimba! ("Másik oroszlan!")

Ugyanott, ahol az előbbi feltűnt, újabb sárga folt mozgolódik!

Hanem a világítás már erősen gyérül. Az oroszlant ugyan felismerem még. Azt is látom, hogy óvatos, habozgató léptekkel, egyenesen irányunkba tart. Hím-e, nőstény-e, ezt már nem tudom határozottan kivenni, mégis inkább nősténynek nézem.

Gyorsan felszerelem puskámra a céltávcsövet (nappal sosem használom), ezzel még elég könnyen megy a célzás.

Az oroszlan alig lehet már száz lépésnyire, mikor váratlanul, mintha a föld alá süllyedt volna, eltűnik. Első pillanatban nem értem, hova lehetett, de aztán észreveszem, hogy alacsony bokor mögött mozdul. Elő azonban mégsem jön; a bokor mögött alkalmasint elfekhetett. A céltávcső hajszátkeresztje ott táncol a bozótban, ujjamat a ravaszban tartom, ha elősárgállna az oroszlan, azonnal odalőnék ...

De bizony, nem sárgállik. Rohamosan alkonyul. Homályba vész a bokor, már távcsővel sem tudom megcélozni. Ráadásul beborul. Szemetelni kezd az eső, égvillanások játszanak a távolban, közelgő zivatar morajlik. Erős szél támad, zörgeti a fát, a leshelyet. Olyan suhogás keletkezik, hogy már hallani sem igen lehet, nemhogy látni.

Eltelik vagy félóra.

Ránk sötétedik. A villámok egyre fényesebbek, egyre fenyegetőbbben zeng az ég. Érkezik a vihar. ...

Most - mintha mozgolódás volna a dögön -, de a szél úgy zúg, hogy talán csak képzelődöm.

Cifrát villámlik: a pillanatnyi fényben nagy ezüst alak áll a dög mellett!

Itt az oroszlan néhány lépésre előttem!

Sűrűbben villanik az istennyila. Mindannyiszor megpillantom az oroszlant, fényes szemei belém csillannak... de oly rövid ez a pillanat, hogy célzásra nem

futja. Most - még egy második szempár is felcsillant a háttérben. Már ketten vannak ...

Minden villámnál rájuk kapom a puskát, de mindig lekésem. A villámmal nehéz "lépést tartani".

Végül mégiscsak sikerül. Inkább csak ösztönszerűleg vetem oda a lövést...

Fájdalomordítás - és - csend. ...

Aztán recseg-ropog felettem az ég, sípol a szél, ömlik az eső, a zivatar ideért.

Ajánlgatom, gyerünk haza, minek ázzunk itt lucsokká. De az emberek húzódoznak. Két sebzett oroszlán lapul körülöttünk; ez sehogy sincs kedvükre.

- Bája száná, bája száná (nagyon rossz) hajtogatják.

Az eső végül mégiscsak ráveszi őket az indulásra. Habár természetadta ruházatuk vízhatlan, ilyen időre mégsem alkalmas. Feltápázkodunk, és nagy óvatosan húzódunk ki a "veszélyes zónából". Zavartalanul hazaérünk.

Az eső eláll. Vacsoránkat már megint szabad ég alatt fogyasztjuk. A szakadozó fellegek mögül egymás után kíváncsoznak ki a csillagok. Békességes, eső utáni, balzsamos este van. A békák és a tücskök nagy zenélést csapnak. Egyéb hang nem is hallatszik.

Jan. 6-án, Camp Talek, Massai Reserve

Még alig dereng, mikor indulni akarok, de az emberek ismét elpizsmogják az időt. Minden áldott reggel veszekednem kell velük. Mindenféle buta kifogással halogatják az indulást, csakhogy pirkadás előtt el ne kelljen hagyniok a tábort. Ezáltal természetesen mindig veszítek tíz-tizenöt percet a legalkalmasabb oroszlánzó időből, ami tudvalehetőleg hajnalodáskor van. Ez a negyedórás veszteség egy oroszlánbőrömbe került ma!

Amint a tegnapesti események színhelyéhez közeledem, már messziről szemembe tűnnek a keselyűk, máris ellepték a zebra-maradványt. És vagy száz lépéssel odább egy másik keselyűtársaság is tülekedik! Vajon azok meg min maradnak? Rosszat sejtve, futóra veszem a dolgot, sietek a keselyűk felé. Felrezzentem őket...

Későn érkeztem!

Ott fekszik a villámfénynél meglőtt oroszlánom, jobban mondva annak teljesen elcsúfított maradványa!

Hanyatt fekszik. Kopaszra rágott bordái éktelenül meredeznek felfelé. Már csak feje, lába, farka és egy szelet hátbőre van meg, a többit felfalták az átkozott keselyűk!

Minthogy ez az undok fajzat napkeltével ébred, legfeljebb csak negyedórája, hogy az oroszlánnak nekilátott. Tehát kizárólag késedelmes indulásunknak köszönhetem a szép oroszlánbőr hasznavehetetlenségét. Úgy állok itt, mint akit fejbe csaptak, ökölbe szorult kézzel nézem a tönkrement bőrt. Hamarjában azt sem tudom, kit szidjak jobban, az embereket-e vagy a madarakat, melyeknek százai kóvályognak fejem felett, sőt még bizonyára méltatlankodnak is, amiért reggelijüket megzavartam!

Csak az vigasztal, hogy nőstényoroszlán a szerencsétlen madárrágtá. Mennyivel bosszantóbb lett volna, ha hímoroszlán bőre ment volna ilyképpen veszendőbe. A lövés helyét még megtalálom: váll-lapon kapta a golyót, nem is vitte tovább száz lépésnél. Mikor az este szívszorongva kivonultunk a "bómából", már régen kimúlva feketett közelünkben. De sebzett oroszlánnal éjjel kikezdeni, oktalan vállalkozás.

Fejét levágjuk; ezt talán még sikerül valahogy kitömetnem, ha egyszer hazakerülök. A torkáról ugyan teljesen hiányzik a bőr, de a hasi részből megmaradt egy fehéres szőrözetű darab. Ezt elhozom; ebből tán még sikerül torkot mintáznia a kitömőnek. Még a karmait is kivágom. A többit otthagynom.

Aztán a másik oroszlán után indulunk, amelyet tegnap még világgal, a vízmosás szélében lőttem meg. Csekély vért találunk a helyszínen, és csak nagy vesződéssel sikerül a szakadék fenekéig követnünk. Éktelen sűrű és tüskés az ágrengeteg, csak hason csúszva haladhatunk.

A "donga" aljában teljesen elveszítjük a vérnyomot. Sehogy sem tetszik nekem a dolog, hiszen biztosra vettem, hogy az oroszlánt hamarosan megleljük.

Nézelődünk erre-arra, betekintünk a "donga" minden zegébe-zugába. Egyszer csak egyik feketém lehajol, s egészen friss, folyékony vérrel áztatott levelet emel fel. Kétségtelen immár, hogy az oroszlán még eleven, és közeledtünket hallva, csak imént hagyta el betegágyát.

Szempillantás alatt megváltozik a helyzet. A feketék, akik ez ideig gyanútlanul beszélgettek, jöttek-mentek, erre-arra fürkészték a bokrok alját, most szerényen és szótlanul húzódnak puskám védelme mögé. Szörnyű keserves arcot vágnak, és rendkívül nagy kedvük lenne hazamenni!

Ndolóval és Muindival hárman folytatjuk a nyomozást. Kettőnk kezében puska, Muindiében hosszú nyelvű balta.

Alig hatolunk be ismét a vízmosás homályába, mikor az egyik bokor alól, szörnyet ordítva, felénk ugrik a sebzett oroszlán...

Egyet ugrik csak, útközben nyilván meggondolta, mert vagy három méterre előttem kidőlt fa mögé lapul, onnét bőmből felénk, farkával dühösen csapkolódik...

Fejét és mellét eltakarja a fa, csak hátulját látom; abba pedig ilyen válságos helyzetben nem akarok belelőni - tehát archoz emelt fegyverrel várom, hogy mozduljon. De Ndolo megzavarodik. Oldalt ugrik, izgatottan ordít: P i g a, p i g a! - "lőni! lőni!" - és nem bírván magát türtőztetni, tartalékpuskámat az oroszlánra sűti. Helyette azonban a kidőlt fába talál, mire az oroszlán egyet mordul, és visszaperdül a sűrűbe.

Elfut a méreg, és amennyire szuahéli nyelvtudományom engedi, szidni kezdem Ndolót, amiért előttem mert lőni. Ndolo, aki különben legkevésbé sem gyáva, nagyon rossznéven veszi a dorgálást. Puskáját átadja Muindinak, és kijelenti, hogyha őt gyávának tartják, akkor inkább hazamegy, csinálja Muindi helyette.

Erre helyesebbnek látom sürgősen visszahúzódnai a tisztásra. Felizgatott kedélyek csak bajt okoznak ilyenkor. Mikor aztán mindenki megnyugodott, újból bemászunk, és felvesszük a nyomot.

Alig csúszunk néhány méterrel beljebb, máris újra kezdődik a multság. Ideghasogató ordítással támad az oroszlán.

Amint az ágak rácsozatát széjjelnyomja előttem, menten szemközt lövöm. Hasra esik, de ismét feltápáskodik, és visszahúzódnai a bozót alá. Még kétszer odalövök, de a szoros gallyszövedék felfogja a golyót.

A nagybeteg állat most teljesen átláthatatlan, vastag túskecsomóba húzta be magát. Itt hörög előttem, de látni egy tenyérnyit sem látok belőle.

Várunk. Nem sokáig. Az oroszlán elhagyja a hörgést. Abban a reményben, hogy kimúlt, odamászom a túskecsomó mellé. De onnét ismét hallom rövid, kapkodólélegzetét...

A túlsó oldalról is megpróbálom, hátha onnét belátnék hozzá. Mikor már ott vagyok, olyat hördül rám, hogy megint csak visszaugrom. Meglátni azonban most sem tudom.

Tisztes távolba húzódnai tanácskozunk a továbbiak felől. Észrevesszük, hogy egy hatalmas előrenyúló faág éppen a túskevár fölé hajlik, amely alatt az oroszlán rejtőzik. Muindi, kövekkel kellőképpen felpakolva, macskaügyességgel mászik ki az ágon, onnét kövezi az alatta lapuló fenevadat. De az oroszlánnak elment már a támadó kedve. Egy-egy rekedtet morog a hozzápottyanó kőre, anélkül hogy egy tapodtat is mozdulna.

Aztán Muindi jelezget a fatetőről, hogy ő már látja, jöjjenek fel, lőjem agyon onnét! Ezt mondani könnyebb, mint megtenni. Famászó korom óta vajmi keveset gyakoroltam ezt a sportot. Azért nagy ügyel-bajjal mégiscsak sikerül felkapaszkodnom. Az alulról vastagnak tetsző, rajt ülve viszont annál vékonyabbnak bizonyuló ágon inogva egyensúlyozok Muindi mögött, aki váltig mutogatja az oroszlánt: ott a feje - amott a szíve - lödd agyon - lödd agyon - én bezzeg semmit sem látok!

Muindi most kijelenti, hogy ő majd segít a dolgon. A legnagyobb nyugalommal (mihelyt fatetőn vannak, azonnal megnyugszanak) kapcsolja le nyakláncán lógó kését, és egyenként metszi le az előtttem sűrűsödő ágakat. Az ekképp nyíló résen most már én is megpillantom az oroszlánt.

A mögém kapaszkodó Ndoló előrenyújtja puskámat. Aztán átkarolja derekam, nehogy a lövés rúgása kibillentessen bizonytalan helyzetemből.

A dörrenésre gurgulázó hörgés felel, aztán mindinkább halkuló, ritkuló nyöszörgés... A lövés jó helyre ment.

Még egy ideig várunk odafent. Mikor a szuszogás megszűnik, óvatosan leereszkedünk a fáról. Leguggolunk. Hasra fekszünk. Semmit sem látunk! Pedig már csak két méterre vagyunk az oroszlántól!

Muindi megszólal: "Ott a szeme! Már nem néz!" - kufa (meghalt). A következő pillanatban Ndoló felugrik: H a p a n a kufa! (nem halt meg!) Mindhárman visszaugrunk. Ndoló szerint „a szeme még néz”!

Hosszú póznát vágunk. Muindi piszkálgatni kezdi vele az oroszlán orrát. Nem mozdul. Végrevalahára! Most már mindhárman beleegyezőn, hogy kufa!

Bokrokat, kisebb fákat kell kibaltáznunk, hogy bebújhassunk hozzá. Lefényképezem azonmód, miután előzőleg rést kell vágnunk az ágmennyezeten, hogy a szükséges fény beszűrődhessen. Végül még ösvényt is köll irtanunk, amin napvilágra húzhatjuk.

Nagyon nagy nőstény. Tegnap lövésem a melle közepébe vágott, ugyanoda, ahova szántam. Kissé azonban féloldalt fordulva ülhetett az oroszlán, mert a golyó, miután bal vállát eltörte, megcsúszott, és nem befelé, hanem oldalán, a bőr alatt szaladt végig.

Délben érek a táborba, egy jó és egy tönkrement oroszlánbőrrel, meg egy felejthetetlenül izgalmas vadászemlékkel.

Délután jóleső zápor kerekedik. Zuhogva veri a sátorponyvát; olvasgatva, pipázgatva heverünk alatta, öt óra körül eláll; de itthon maradok, a bőrt kezelem.

Besötétedett. Csendes, meleg este van. Most fejezem be mai leírásomat. A messzeségben oroszlán bőg. Párduc "köhög" a közeli patakmederben. Lefekszem. Ma rám fér a pihenés.

Jan 7-én, Camp Talek, Massai Reserve

Egész délelőtt úton voltam. De csak varacskos disznókkal találkoztam. Löttem is közülük hármat, egyikük különösen erős agyarú.

Újabb oroszlánnyomokra is akadtam. Estére oda is érdemes lenne zebraödögöt kivinni.

Délután pedig a közeli nagy mezőségeken "lövöldöztünk"! Hús kellett az oroszlánoknak, embereinknek, valamint saját magunknak is.

Otthoni fogalmainkhoz képest, egészen valószínűtlenül nagy távolságokra kell itt lőni. A vad agyon van ijesztve, bizalmatlan, riadozó. A zebracsapatok 3-400 lépésről megugranak. Mindig kint legelnek a nagy nyílt térségek közepén, hol vajmi nehéz közelükbe férkőzni. Ma is sokáig kerülgettem őket, mire hármat ki tudtam lőni. Kettőt az oroszlánoknak szántam, egyet pedig a "személyzeti konyhára". Később még egy Thomson- és egy Grant-bakot is ejtettem, saját asztalunk számára.

Nem bánám, ha ezt a naponkénti zebra vadászatot más végezné el helyettem. Már olyan kedvetlenül lődözök ezekre a pompás állatokra. Nincs tisztább, takarosabb, szemrevalóbb állat a zebránál. Olyan formás, olyan kitellett mindegyikük, mint a jól zabolt, jól ápolt paradésló. Fekete-fehér csíkos kabátjuk úgy fénylik, mintha naponta frissen festenek; rövid, tömött sörényüket mintha rendszeresen nyírnák. Sajnálom bevérezni szép tiszta ruhájukat.

Jan 8-án, Camp Talek, Massai Reserve

Még a fogam is vacogott, olyan dermesztő, latyakos hajnalra ébredtem. Az egyik csalétekzebra felől hallatszott az éjjel oroszlánordítás. Oda igyekeztem.

Nagy dáridó lehetett ott. A túskehatár, mellyel - a keselyűktől óvando - a zebrát letakartuk, teljesen széjjelszórva. A dög fejét, lábszárait meg egy-két kisebb roncsát egyenkint szedegettük elő, más-más bokor aljából. Oroszlán csapást mégsem találtunk, csak hiénákét és egy párducét.

A zebra széthányt darabjait - nem sok maradt belőle - összehordtuk egy határra, és újból lefedtük vastag rőzseburkolattal. Kevesellvén azonban a húst, még egy gnút is lőttem; feldaraboltuk, és azt is odahordtuk a zebracsontok közé. Hosszadalmas és vesződéses munka volt a gnú szállítása. Máskor autóval szoktuk az efféle dögöt a kiszemelt leshelyre vontatni, de kocsink oda van N a r o k ba élelemért. Négy kísérőm rogyásig megrakodott a gnúrészekkel.

Ndolo vezetésével két embert a dögnél hagytam, hogy ott leshelyet tákoljanak össze. A mai éjszakát rászánom. Hátha visszatér a múlt éjjel ottjárt párduc.

Már merőlegesen tűztek hegyibém a napsugarak, mikor a tábor felé ballagtam. Kopasz, végeláthatatlan mezőségen haladtam. Üres volt a tájék, még mutatóba sem látszott egyetlen darab vad. Behúzódtak, elfeküdtek a bokros, árnyékos helyekre, felkeresték a "dongák" napóvta sikátorait. Deleltek.

De a szikkadt rónaság ilyenkor sem néptelén. Az alacsony, alig bokáig érő gízgaz között nagy a forgalom. Ujjnyi hosszúságú színes sáskák nagy csomókban rebbentek fel minden lépésem előtt. Lilák és citromsárgák. Sajátos kerepeléssel, mint liliputi tarka repülőgépek, úgy berregtek fel körülöttem. Vagy húsz-harminc lépést szálltak, aztán - mint a lelőtt madár - összekapott szárnyal ejtődtek vissza a fűbe. Mikor először mutatkoztak, azt hittem, apró madarak. Úgy csillognak röptükben, mintha tarka tolluk volna.

Sokféle szép pillangó is jár itt. Legfeltűnőbb a nagy szénfekete színű, bársonyos szárnyát kék-zölden csillámló sávok tarkítják. A mi otthoni fecskefarkú pillénkhez hasonlót is látok, csak hogy ez kétszer akkora, és még sokkal pompásabb a miénknél. Igazán sajnálom, hogy nem készültem lepkegyűjtésre.

De így legalább nem eshetik meg velem, hogy oroszlánnal találkozom olyankor, mikor esetleg csak lepkefogóval lennék felfegyverkezve.

Estefelé visszatérek az időközben elkészített leshelyhez. Ezúttal nem a földön áll a "bóma", hanem terebélyes fa mélyen lelógó ágvilájába raktak az emberek ügyes lombfészket. A kígyóktól így kevésbé kell tartanunk. ÉS a vad is nehezebben vesz észre, mint amikor földön ülve leskelődünk.

Elég kényelmesen elhelyezkedünk a fészkekben. Kinyújtózkodni ugyan nem lehet, de háttal a fa törzsének támaszkodva, valahogy majd csak kibírjuk az éjszakát. Ketten vagyunk Ndolóval. Alacsonyan ülünk, könnyen leugorhatnánk. Árnyékos, sűrű lombos a fa. Nagy húsos levele van és madzagszerű kocsányon lógó, lúdtojás nagyságú gyümölcse - mintha vékony nyelű buzogánnyal lenne teleaggatva.

Nyugszik a nap. Tüzes tallér képében süllyed a világ pereme mögé. Folyékony arannyá, rózsaszínné, lilává melegíti az ég hideg kéességét, melyen ott lebeg már a hold fehér szelleme is.

Egyetlen felhő sem mutatkozik.
Világos éjszaka ígérkezik.

A közeli mimóza koronájában barna hasú, fehér fejű apácasas üdögél. Mozdulatlan szárnyal köröz felettünk a párja, sajtóságos szózata, mint valami ismeretlen helyről érkező, lágy fuvolázás.

Végtelen nyugalom nyújtózkodik körülöttem. Még a fűszál sem rezdül. Ilyenkor alkonyattájt olyan csodálatosan elnémul a vadon. Az éjszaka hangjai nem ébrednek még, a nappalié viszont elhallgattak már. Szünet van ilyenkor. Senki, semmi sem mer szólni, nehogy megzavarja a Csendnek mindent betöltő némaságát.

A mögöttem kuporgó Ndoló, mintha itt sem lenne. Különben is szűkszavú ember, most meg éppenséggel úgy gubbaszt itt, akár az élettelen szobor. Mélabús ábrázattal, mozdulatlanul nézi a semmit. Talán ő is a Csend szavát figyeli?

Mert a Csend az ember legjobb barátja, és határtalan az a segítség, amit számunkra tartogat. Hiszen gondolkozni is csak akkor tudunk tisztán, ha szembenézünk a Csend komoly, békességes tekintetével.

Tőle tudjuk meg, mily kicsinyek vagyunk és mégis mily nagyok. Otthon, a hazai "vásárcsarnokban", az Ember elnevezést ugyancsak lejáratták. Ott már csak "szakmabeliek" vagyunk. Asztalosok vagy ügyvédek, miniszterek vagy utcaseprők, betörők vagy rendőrök - porszemek az élet gomolygó forgatagában. .

Hanem a Csend társaságában ismét önmagunkra találunk. Csend kell ahhoz, hogy megérezzük a mindenséget, hogy meghallhassuk az örökkévalóság szavát. A Csend az örökkévalóság alkotórésze. A világ elmúlik, de a Csend megmarad, azért érezzük azt, hogy mérhetetlen erő és el nem érhető bölcsesség rejlik a Csendben.

A Csendben sosem csalatkozhatunk, az mindig az igazság hangján szól hozzánk. De ő sem tűr tőlünk hazug szót. A Csendet nem lehet becsapni. Sokadalom, lárma kell ahhoz, hogy a hazugság prosperálhasson, a Csend megfojtja a hazugságot.

Azért jön ránk ez a felséges nyugalom a vadonság magányában, mert a Csend – az Isten hangja.

Ámde térjünk vissza a történetekre.

Időközben besötétedett, semmiféle vad nem mutatkozott.

A fészekben ülve elaludtam.

Éjfél körül járhat, mikor Ndolo felébredt... Recseg a csont előttünk, valami lakmározik a dögön ...

Habár elég világos van, nem láthatom, mi az, mert fánk árnyéka éppen a dög tájára vetődik. A holdsütötte részeken könnyen felismerhetném a látogatót, de az árnyékos foltokat lefüggönyözi a sötétség.

A dögtől most félreoson valami sötét árny. Amint kilép a holdvilágba, felismerjük, hogy bíz' az csak egy közönséges hiéna. Mozdulatlanul áll, néma kísértet. Aztán hátrakapja fejét és elnyújtott üvöltése panaszosán száll a hold felé.

Többedmagával lehet, mert a dögről még most is hallatszik csontropogtatás.

Ndolo megrázza a fölhibénk boruló lombozatot, mire rekedt röffenessel ugrik el a dögtől vagy négy-öt hiéna. Itt állanak szerteséjjel a fánk körül. Amint fejüket ide-oda forgatják, szemük apró zöld villanykörte, melyet hol fel-, hol meg lecsavarnak. Éhes gyomruk hamarosan legyőzi ijedtségüket. Máris lopakodnak vissza félbemaradt lakomájukhoz. Mégpedig nagyon is fortélyos módon. A fák törzse hosszú árnyéksávokat rajzol a holdfényes térre - keskeny, fekete gyalogutakat. Ezen árnyékösvények mentén közelednek a hiénák; a holdsugár ott nem éri őket, jóformán láthatatlanul mozognak.

Ismét elugrasztjuk őket, de kisvártatva megint csak visszamerészkednek.

Ndoló a fánkon lógó kőkemény gyümölcsöket hajigálja utánuk, csak így sikerül tőlük a dögöt megóvnunk. Mikor végre megelégtették a hessegetést, olyan éktelen üvöltést csapnak, hogy teljesen kiverik szememből az álmot.

Mire megvirrad, nyoma vész az undok fajzatnak. Pedig nem bántam volna kitölteni rajtuk a bosszúságomat. Oroszlán persze nem mutatkozott, jóllehet több ízben ordított a messzeségben.

Olyan hideg lett hajnalra, hogy gyapjúmellény és vastag felsőkabát ellenére vacog a fogam.

A táborba érve lefekszem.

Tizenegy óra tájt azzal ébreszt István, hogy most jött haza, nem jól érzi magát. Ugyan nem látszik" rajta, mert nagy étvággal reggelizik, pipázik.

Megmérem a lázát. Ez a hőmérő nyilván elromlott! Előveszem a másikat. De emez is 40 fokot mutat!

A malária visszatért.

Jan. 9-én, Camp Talek, Massai Reserve

Délután két zebrát szállítottam ki, újabb leshelyre. Múltkori táborunk közelében helyeztem el őket, nagyobb kiterjedésű sűrűség szélébe. Azt hiszem, ott tanyázhathat az az oroszlán, amelyet a múlt éjjel hallottam.

Mikorra a legmegfelelőbbnek tetsző helyet kiválasztottuk, a zebrákat leraktuk, s a lábukra kötött láncsal cölöphöz pányváztuk (hogy a ragadozók egykönnyen el ne vonzolhassák), már úgy ránk esteledett, hogy "bóma" építésére nem volt idő. Egyéb leshely híján, a zebrák közelében sűrűsödő bozótba húzódtunk. Ott kuporogtunk Ndolóval pokrócainkba burkolózva, mígcsak meg nem hasadt a hajnal.

Nem mondhatnám, hogy valami élvezetes éjszakát töltöttünk.

Kellemetlen szél nyugtalankodott, amely elől az egész környék minden moszkítója a mi bokrunkba kíváncszott. Olyan sűrűn rajzottak körülöttünk, szinte harapni lehetett volna belőlük.

Változóan sütött a hold. Hol kifényesedett, hol meg elborult. Mindamellet állandóan szemmel tartottuk a dögöt. Tíz óra tájban érkeztek az első hiénák, hamarosan felszaporodtak húszhuszonöt főnyi falkára, és reggelig nem is tágítottak a terített asztal mellől. Szemtelenségük, makacsságuk valóban határtalan. Reggelre úgy felfalták mindkét zebrát, hogy csupán megkötött lábuk és fejük maradt meg. Véres orgiájuk közben szakadatlanul lármáztak az ádáz hullarablók. Ha egy-egy kődobás félreterelte őket, leültek és kétségbeesett vonítással, hátborzongató kacagással rémítgették az alvó vadonságot.

Oroszlánnak még csak hangját sem hallottuk.

Már egészen kivilágosodott, mikor a hiénák, utálatosan teletömött, lógó hassal, fáradtságtól lihegő szájjal, behúzott farkkal somfordáltak el a dög tájékáról. Akár a megbotozott kutyák.

Mi is hazafelé tartottunk. Kevésbé jóllakottan, de ugyanolyan fáradtan.

Egészen különös világítás gyönyörködtetett.

Hátunk mögött kelt a nap, és tökéletes szivárványt festett az előttünk meredező ólomszínű felhőtáblára. Mindkét végén a láthatárra támaszkodott, sehol meg nem szakadó félkörben tarkállott az égi pántlika. Oly pompásan rikító színekben tündöklött, mint olcsó meséskönyvek primitív szivárványa, melyet Noé lát bibliai bárkájából.

Csodálattal haladtam feléje. Az elérhetetlen, mennyei diadalkapu felé ...

Jan. 10-én, Camp Talek, Massai Reserve

István ismét könnyebben érzi magát, habár még eléggé lázas. Egyelőre itt kell tehát maradnunk, pedig mára terveztük a továbbvonulást.

Két nap óta erős szél fúj. Sőt dél óta valóságos orkánná fokozódott.

Délelőtti vadászatról hazatérve, valamely napsütötte helyen szoktam megfürödni. De ma nem lehetett, mert kendőmet, ruhámat, mindenemet

elkapkodta a szél. A sátorban heverő beteg Istvánt nem akartam zavarni, így hát autónkat rendeztem be szélmentes fürdőszobának. A délelőtti zebra ugyan benne feküdt még, de a fürdőkád is elfért mellette; sőt kitűnő toilette-asztalnak bizonyult a zebra oldala. Alkonyatkor aztán kiszállítottuk az oroszlánok számára. De ezúttal nem maradtam kint lesre, megelégteltem az eredménytelen virrasztást.

Estére valamelyest enged a szél, habár a fák koronái közt fel-felsóhajt még, a sátorponyvát még meg-megrántja.

Vadonban tanyázó ember nem kedveli a szeles időt. Ilyenkor úgy érzi, mintha megsüketült volna. Nem érti az éjszaka szavát, a tábor körül portyázó vadállat jelezgetését, nem tudja, mi jár, mi történik körülötte. A szél zúgása elfojtja, titokként magába zárja a különben oly bőbeszédű éjszaka hangját. A vadállat meg éppenséggel nem barátja a viharos időnek. Bátortalanná, gyanakvóvá, riadozóvá lesz, jobban félti bőrét a ragadozóktól, mint szélcsendes éjjeleken. Hangját sem igen hallatja, nehogy árulójává legyen.

Jan. 11-én, Camp Talek, Massai Reserve

Reggeltől délig bekalandoztam az egész környéket, de a mindennapos vadfajtáknál egyebet nem láttam. Oroszlánoknak nyomára sem akadtam. Két nap óta hírük veszett; úgy látszik, megsokallták a lődözést, autópuffogást, a táborozó "szafari" különféle lármáját. Stub szerint: It's the white man's smell - "a fehérember szaga" zavarta el őket.

Egy "koronás daruval" volt ma találkozásom. Itt még sohasem láttam ezt a pompás, tarkóján sárga, sörteszerű tollkoronát viselő madarat, amely harmadév előtti, szudáni ismerősöm, ahol a Nilus tóságaiban nagy számban tanyázik. Rá is lőttem - golyósfegyver volt csak nálam -, el is hibáztam.

Arra értem haza, hogy István már felszedette a sátrakat. Felpakolva a kocsi, garmadába rakva a poggyász fel nem férő része. István állapotára való tekintettel korállom még az odábbvonulást. Hiszen a fárasztó kocsirázás a göcsörtös talajon még egészséges embernek is sok. De István bizonykodik, hogy már kutyabaja sincs, ő nem hajlandó tovább az ágyat őrizni.

Így hát felkerekedünk újabb tanyát keresni.

Mindössze 15-20 kilométerrel jöttünk idebb, itt ismét tábort ütöttünk. Még kettőt kell fordulnia kocsinknak, mire minden vacakunkat áthurcolja. Maszái vezetőnk "Molibá"-nak hívja ezt a legújabb szállásunkat. Rendkívül barátságos hely. Hatalmas örökzöld euforbiák alatt állnak sátraink. Ligetes, hepehupás a tájék, jó oroszlánvidéknek látszik. Apró csermely kanyarog a közelben. Igaz, hogy piszkos és bűdös a vize, otthon a világért sem innám meg; de itt felbecsülhetetlen az értéke! A „folyó”-víz rendkívüli csemege itt, ahol jobbára csak a "dongák" mélyén meggyülemlett, áporodott pocsolyalé a vadász mindennapi itala. Az elmúlt esőzések maradványai azok, "vizük" folyékony sár.

Igaz, hogy ivás előtt fel szoktuk forralni az efféle víznek csúfolt folyadékot, de csak ha ráérünk! Amikor azonban ránk parancsolja a szomjúság, lenyeljük eredeti, hamisítatlan állapotában.

Istvánt a délelőtti kocsirázás kissé megviselte. Hőmérséklete lejjebb szállt ugyan, de még igen bágyadtán érzi magát. Attól tartok, nem válik javára a mai elhamarkodott felkelés.

Délutáni sétám alatt összejártam a tábor környékét. Két Thomson -gazellát lőttem a konyhára, mégpedig flóberral, nehogy az esetleg errefelé tanyázó oroszlánokat ellármázzam.

Stub szerint most volnánk az oroszlános vidék kellős közepében.

Ma éjjelre, eddig még nem hallott oroszlánkoncertet ígér.

Estére Istvánt újra kirázza a hideg.

Éjfélre jár, rég elpihent már mindenki, magamban virrasztok egy szál gyertya meg egy-két pohár whisky mellett. Fellegtelen a tenger csillaggal teleszórt égbolt. Halkan lélegzik a szunnyadó vadonság, nesztelenül járja a langyos, balzsamos fuvalom.

A hangulatot most is csak Stub zavarja, akitől még álmában sincs nyugtom. Úgy hortyog az istenadta, mint zsigorás kutya. Az általa beígért oroszlánkoncert még nem kezdődött meg, pedig ma éjjel ugyancsak ide hallatszana sok mérföldnyi körzetből.

Jaj, ez a Stub, ez a Stub!

Minduntalan háborgó gyomromon kívül ő az egyedüli árnyoldala ittlétemnek. Vagy talán ő fekszi meg a gyomromat is, azért nem tud meggyógyulni?

Nem. Nem idevaló ember ő, ahol hónapszámra egymás társaságára vagyunk utalva. Olyan erőszakos, olyan lármás, és ami a legnagyobb hibája - nem érti a tréfát! Pedig ilyen helyen a *sen se of humour* elsőrendű szükséglet. És Stub olyankor a legkiállhatatlanabb, amikor "tréfás" akar lenni, amikor "adomázik"; mert mindig rosszmájú, intrikus, állandóan belénk akar kötni. Legmulatságosabb még az, amikor kalandos életének emlékeit beszéli el. Mert akkor olyan hajmeresztőket lódít, hogy azon már valóban csak nevetni lehet.

Legkedvesebb témája a búr háború. Abban ugyanis részt vett.

Habár annak immár harminc éve. Stub mégis a legprecízebben emlékszik minden egyes napjára. Pontosán tudja, hogy mindegyik ütközetben hány halott, hány könnyű és hány súlyos sebesült volt - úgy az angolok, mint a búrok részéről!

Még azt is tudja, hány ellenséget lőtt le sajátkezűleg, és hányat a különböző cimborái.

Jan. 12-én, Camp Moliba, Massai Reserve

Egész éjjel hallgattak az oroszlánok, sőt a ma délelőtti hatórás kutyagolás alatt sem találtam nyomukra.

István ismét lábadozófélben volt, délután ki is ment vadászni, de napnyugtára ismét 39 fok fölé emelkedett a láza.

Rendkívül szeszélyes nyavalya ez a malária. Délelőtt többnyire láztalan a beteg, vígan eszik-izik. De alkonyatra aztán úgy kileli a hideg, hogy jártányi ereje sem marad. István ma negyednapos beteg. Hallomásból tudom, hogy 5 - 6 napig szokott tartani egy-egy lázas ciklus; eszerint csak holnaputánra várható a javulás.

Stub ma kijelentette, hogy malariás betegnek csak 40,5 fokos lázzal illik feküdni, 40 fok alatt még bizvást vadászhat! István betegségét nagyon leszólta: *Just a slight dose of fever, nothing to worry about. (Csupán gyenge kis láz. Szórá sem érdemes.)*

Ma délután sokat mérgeződtem. Attól tartok, baja eshetett a fegyveremnek. Vagy talán csak hibás tölténycsomagot találtam elővenni? Elég az hozzá, hogy úgy lőttem, mint aki először fog puskát. Két zebra kellett oroszláncsalogatónak. Tizenkét patront elpuskáztam, mire a két zebrát el tudtam dönteni! Pedig messze sem voltak, sietnem sem kellett. Szokatlanul tompán pukkantak a lövések. Romlott töltények lehettek. Még szerencse, hogy nem valami kényes oroszlán-esetben került rájuk sor.

Hazajövet holmi törpe tűzokfélét lőttem vacsorára. Igen finom húsú madár.

Jan. 13-án, Camp Moliba, Massai Reserve

Az éjjel mégiscsak megszólaltak az oroszlánok. Úgy bömböltek egyik zebrámon, jobban sem kell. Egész megvirradt már, mikor utolsót ordítottak.

István, aki reggelre ismét láztalan, neki is indult, de megkésett, az oroszlánokat már nem érte ott. Odábbálltak, miután a zebrát az utolsó darabig felfalták.

Én ellenkező irányban, a másik zebradög felé indulok. Én is késve hagyom el a táborot. De most már nem is sietek, hisz a legalkalmasabb időt - a kora hajnalt - úgyis elmulasztottam már. Meg aztán innét felől úgysem hallatszott az éjjel oroszlán.

Hitvány kis dagonya, esővíz töltötte medence mellett, ritka bozótossal bélelt völgy ölében fekszik a zebra. A lankás domboldalból már vagy 400 lépésről lelátni a dagonyához, megállok hát, hogy a környéket innét végigtávcsövezzem.

A következő pillanatban már hasra is vágódom - hatalmas párducmacska üdögél a dög mellett!

Menten oldalvást kúszom, hogy a zebradög előtt bokrosodó cserjecsomót közém s a párduc közé kaphassam. Ez sikerül is, anélkül hogy a ragadozó észrevenné. Körös-körül világos, tisztás a terep, csak a dög előtti bokor fedezékében juthatok lőtávolságra. A helyzet kedvezőnek látszik. Szimatomat sem veheti a párduc, a légáramlás felém tart. Óvatosan közeledem a bokorhoz, mely egyelőre mindent eltakar előlem.

Már csak alig 20-25 lépésre lehetek, mikor az ágfonadék mögött mozgást látok. Gyorsan hasra fekszem. A következő pillanatban, teljesen gyanútlanul előballag a párduc!

Lusta, jóllakott nemtörődömséggel lépked. Jókora, véres tüdőcafatot visz a szájában. Félre akarja cipelni, valami védettebb, biztosabb helyre.

Megvárom, míg teljesen elibém ér, aztán oldalba lövöm.

Rekedt hörgéssel szökken fel, elejti a koncot, és nyílsebesen megiramodik. Gyorsan utánvetett második lövésemre - összegomolyodva felkarikázik.

Odarohannék, de Ndolo elkapja kezemet Hátha még eleven!

De a párduc meg sem mozdul. Lelkendezve álljuk körül a hatalmas vén kandúrt, mely még a múltkorinál is nagyobb. Mindkét lövésem az oldalába vágott, alig két ujjnyira egymástól.

Az első golyót se vitte volna messzire.

Ezt a gyönyörű vadat többre becsülöm az oroszlánnál. Hiszen párducot nappal dögön érní, és ily közelre belopni, olyan rendkívüli szerencse, olyan ritka véletlen, hogy akárhány régi, sokat próbált afrikavadásznak sosem jut osztályrészül.

Miután lefényképeztem, napvédette helyre húzzuk a gyönyörű macskát, és mindjárt nekiállunk "levetkőztetni". Ilyenkor, napos időben, óvatosnak kell lenni a nyúzással. Árnyékos helyen kell lefejtetni a bőrt, árnyékban kell szárogatni, mert ha a nap rámelegszik, könnyen megromlik, szőrét elhullatja.

Egyik kísérőm feje tetejére pakoljuk az immár gondosan összehajtogatott bundát, aztán emelkedett hangulatban térünk vissza a táborba.

Mihelyt reggelimet bekaptam, autóra ültem, s a napi "zebra-szükséglet" beszerzésére indultam. István, akinek ez a mindennapi hercehurca sehogy sincsen javára, otthon maradt pihenni.

Mérhetetlen vadcsapattal találkoztam; lőttem is közülök hamarosan négy zebrát. Kettőt oda tettem le, ahonnan a tegnapit elhurcolták az oroszlánok. Mire ezzel végeztünk, úgy eljárt az idő, és olyan hőség lett, hogy a másik két zebra elhelyezése délutánra maradt.

Mikor estefelé ismét elhagytam a táborot, István állapota megint rosszabbra fordult. Láza felszökött, fogvacogva hentergett a sátorban. Igyekeztem rábeszélni, hogy ne kísérletezzen tovább ezzel a makacs nyavalyával. Hagyja abba a vadászatot, és költözzék be valami orvoslakta helyre.

István már bele is egyezett volna, de Stub, mint mindig, most is lebeszélte. Azzal biztatta, hogy csak legyen nyugodt, holnapra úgyis meggyógyul.

Kiszállítottam a másik két zebrát is. Oda, ahol reggel a párducot lőttem; hátha sikerül előcsalnom az elejtettnek párját.

Aztán hazaküldöm a kocsit és cserkészni indulok.

Átlátszó, gyér mimózaérdő borítja a tájat. Széles völgyfenék mélyül előttünk, annak mentében ballagunk mindaddig, mígnem Ndolo váratlanul felszisszen:

- Szimba mingi, huko! - Ahol a sok oroszlán!

Messze, jó három-négyszáz lépésre, valóban valami sárgás állatok mozgolódnak. Távcsovemet szememhez kapva, egész csapat oroszlánt ismerek fel! Ott hevernek, tápázkodnak, nyújtózkodnak egy magányos nagy fa tövében. Hamarjában meg sem tudom számolni, hányan vannak!

De már észre is vettek. Nyugtalanul forgolódnak a fa körül, felénk figyelgetnek. Takarás mögé lapulunk, onnét vizsgálgatom őket, de egyetlen sörényest sem látok köztük. Úgy látszik, nőstény valamennyi. Nem merek mozdulni, hátha elugrasztom őket, ha felemelkedem. De bezzeg így sem soká maradnak. Már indulnak is. Egyenkint, libasorban.

Nyolcan vannak!

Leghátul egy igen nagytestű állat kullog, de sörénye annak sincs. Emberem azonban biztat: Mana mume! Piga! - Him! Lőjél!

Nyilván valami vén, sörénytelén hím lehet az a sereghajtó. Futva eredek utánuk, mert a ritka mimózásban már el-eltünedeznek. Mire ismét meglátom őket, rövidült köztünk a távolság; kétszázötven lépésre lehetnek. De most már ők is futóra vették a dolgot, noha egyelőre még csak kényelmes ügetésben kutyaognak.

Ameddig győzöm, szaladok utánuk, de közelebb jutni már nem tudok, annál kevésbé, mert az elől haladók vágtatásba kezdenek. A távolság igen nagy, a futó oroszlánok már csak imitt-amott villannak elő a fák közül, magam is zihálok a szaladástól. De hát - próba szerencse

A nagytestű most is leghátul baktat... Első lövésem rövid - mögötte veri fel a port. Második golyómat nem látom, tán fába ütődhetett. ...

Még egy kis tisztás van előttük, most azon vágódnak át egyenkint. Számolom őket.. három-négy-öt-hat-hét... most jön a nagy.. odalövök - és csodák csodája - olyan bukfencet vet, amilyen még a legöregebb nyúlak is becsületére válna!

Véletlen lövés volt. Bizony soká kéne próbálgatnom, amíg még egyszer sikerülne.

Távcsövön látom, hogy a lövött oroszlán csupán farkával legyint még egyet-kettőt, többet aztán nem is mozdul.

De mire odaérek, nagy csalódásomra újból csak nőstény-oroszlán fekszik előttem! A többiek valószínűleg fiatalabb, nagyrészt süldő állatok lehettek, azért mutatott oly nagyot ez a hátul haladó vén nőstény.

Tarkón kapta a golyót, azonnal végzett vele.

Habár örülök a szerencsés lövésnek, mégis bosszant, hogy Ndolo biztatásának engedtem. Ha nem lármázik annyira, semmi esetre sem lőttem volna, hiszen feltett szándékom, hogy ezentúl csakis jó sörényű oroszlánra puskázok.

Már hozzáfogtunk a nyúzáshoz, amikor alig kőhajításnyira tőlünk - még egy oroszlán tűnik elő a magas fű közül! Nőstény ez is, nem is bántom, pedig ugyancsak könnyen végezhetnék vele. Kényelmesen bandukol előttem, legkevésbé sem sietős a dolga. Ez aztán flegmatikus oroszlán! A nagy lödözés, lármázás nyilván nem zavarta; fűben lapulva figyelte végig az eseményeket. Vagy talán csak most ébredhetett, azért ilyen késedelmes.

Feltűnő, hogy még az ilyen jó oroszlános vidéken is milyen ritka a szép sörényű hím. Természetes, hogy a legtöbb vadász sörényes oroszlánt keres, mindenki azt választja, ha többedmagukkal éri őket. Így aztán nem csoda, hogy megcsappant a számuk. Lefölözték őket az előttem erre járók.

Éjfélre jár, most végzem be mai leírásomat. Mélyen alszik körülöttem a tábor. Az őrtüzek is csak alig-alig pislákolnak már, nincs, aki gerjesztgesse őket,

alszanak az őnök is. Nyughatnak most bátran; fényes a holdvilág, messze ellátni. Ilyenkor a vadállat elkerüli a tábort.

Két csalogató zebra hever odakint. Mind a kettő felől hallok oroszlánhangot. Egyelőre még ritkán és gyengén szólnak, de nyilvánvaló, hogy már rátaláltak a dögre.

Jan. 14-én, Camp Moliba, Massai Reserve

Ma még virradat előtt sikerült elhagynom a tábort. Siettem, hogy időben kiérjek a félóra járásnyira fekvő döghöz. Ezúttal oda is értem; sőt korábban, mint kellett volna. Még nem is szürkült az ég, javában sziporkázott még a csillagtábor.

Leültem valami fa tövébe, jó messzire a dögötől, nehogy az esetleg rajta lakmározót idő előtt megugrasszam.

Leültem és bámultam az eget. A trópusi csillagos ég sokkal tündöklőbb a miénkénél. Nagyobbak, villogóbbak itt a csillagok, és úgy tetszik, mintha sűrűbben borítanák el az eget, mint minálunk. Felhőtlen időben még a holdnélküli éjszakákat is kivilágítják. És olyan csodálatos színűek! Van köztük színezüst, színarany, kékes és vörös fényű - akár csak a színes gyémántok. A Göncölszekér ilyenkor hajnal felé az északi látóhatár felett mutatkozik. Mégpedig felborulva, égnek álló kerekkel! Alig ismertem rá, olyan szokatlan így, tótágast állva. Vele átellenben, a déli égbolt alján tündöklök a trópusok közismert csillagzata - a "Dél keresztje",

Még vagy negyedórát elvárakozok, mire megasad a hajnal.

Aztán már egy-kettőre világosodik. Mintha csak elfújnak, olyan sebtében alszanak ki az égi lámpások, s a felhajnalodó Nap már át is veszi birodalmát . . .

... Óvatosan indulok a dög felé, de csak egy magányos, tétlenül lézengő hiénát érek ott. Ahogy a helyszínen vizsgálódom, ugyancsak meglepődöm, mert ehhez hasonló esetem még nem volt.

Vagy másfél méter magas, tuskés ághatárt hordottam tegnap a zebra dög tetejébe, hogy még a hiénafalka se cibálhassa elő.

Már messziről látom, hogy az ághatár nincsen megbolygatva, az alatta fekvő zebra érintetlenül hagyta a ragadozókat. És nem győzök csodálkozni, mikor figyelmesebb megtekintés után észreveszem, hogy - nincs zebra! Az egész környéket apróra végigkutatatom, de még hírmondó darabját sem lelem a dögnek!

Kétségtelen, hogy az oroszlán egyszerűen megemelte a súlyos ághatárt, és előhúzta alóla a zebra. Aztán a szó szoros értelmében "vállára vehette", mert még vonzolás nyomát sem találjuk. Hogy aztán hova vitte - azt ő tudja. Mi ugyan hiába keressük.

Amint ott javában méltatlankodunk, egyszerre csak, meglehetősen messzeségben, felhangzik egy oroszlán ordítása!

Felénk lengedez a szél, bátran siethetünk a hang irányába. De bizony sokkal messzebről jön az mintsem számítottam, hiába szaladok, nem hallatszik közelebről!

Szerencsére öt-tíz percenkint ordít az oroszlán, az irányt tehát nem téveszthetem el. Önkéntelenül az otthoni szarvasbögés jut eszembe, a közismert, távolodva bögő, utolérhetetlen bika, amelynek - miután jól megszalasztotta a vadászt - nyoma szokott veszni. A hűvös, harmatos, ködös hajnal csak fokozza a hazai szeptember illúzióját...

Végre - jó ideje loholok már - mintha közelednék a hanghoz. Tuskés vízmosás húzódik előttem, mintha onnét hallatszott volna az utolsó bögés. Elérem a vízmosást, nagy vigyázva beléereszkedem, és - most ismét távolabbról szól az oroszlán!

A "dongát" szegélyező tuskéfalon átvergődve, végtelen, nyílt mezőségre tekintek ki. Amerre csak ellátok, vadcsapatok legelésznek paradicsomi

békességben. És ennek, a zavartalannak tetsző, hajnali napfényben csillogó-villogó panorámájának közepében - most megint elbődül az oroszlán!

A legelésző vadak felfigyelnek a hang irányába, de csak pillanatra, aztán megint lehajjták fejüket, tovább legelnek.

Még jó ideig erőltetem távcsövező szememet, mire sikerül meglátnom az oroszlánt. Nagyon messze, vagy hat-hétszáz lépésre bontakozik elő a foszladozó ködpárából. Kényelmesen lépkedve, irányomba tart. Nyilván itt, a vízmosás árnyékában szándékozik elfeküdni. Hatalmas, nagy állat, de sajnos, ismét csak nőstény! Lustán, álmosan jár, nem néz se jobbra, se balra, mintha semmi köze se lenne a körülötte álldogáló, jobbnál jobb "falatokhoz"!

Most megáll. Nyakát mélyen megszegi, szája majd hogy a földet nem éri – úgy hallatja mérföldekre szálló tompa nyögését.

Felséges az elem táruló kép!

A zeboramészek, sokféle antilopcsapatok tarka koszorúja közepén áll a nagy sárga macska - a vadon éjszakájának idekint felejtkezett királya! Bezzeg most, a napvilág fényében, ugyancsak leszáll félelmetes trónusáról, ugyancsak olcsóbban adja az éjszakai hetvenkedést. A körülötte bandukoló vad szemében is elgyengült a tekintélye. Jóformán észre sem veszik. Csak a legközelebb állók figyelgetnek feléje, a távolabbiak egyetlen tekintetre sem méltatják.

Most elfekszik. Kígyóztat jártatja farkát, nagyokat ásít, szárogatja harmat áztatta bundáját az immár melegen tűző napon. Aztán felkel és egy-két meglepődött nyögést hallatva, lassú, puha léptekkel közeledik. Az útjába eső vadak néhány kelletlen ugrással baktatnak félre, de nem több ijedtséggel, mint midőn az el-elmaradozó tinót odábbtereli a kaffogó pásztorkutya. ...

Olyan ez az oroszlán, mint valami megkésett éjszakai lump, aki szégyelli, hogy a rendes emberek szeme láttára fényes nappal kell hazakotródnia.

Már csak puska lövésnyire esik tőlem, mikor a mellettem lapuló szerezcsen vigyázatlan mozdulatát észreveszi. Megtorpan - és felemelt fejjel felénk figyel. Majd pedig előrenyújtott nyakkal, sebes ügetéssel, egyenesen nekünk tart. Kiemelkedő lapockacsontjai dugattyúszerűen járnak fel-le minden lépésénél. Nem sejtji, hogy emberek vagyunk, különben menten elinalna; csak érdekli, hogy vajon mi mozgolódik ott, nappali tanyáján.

Teljesen megfélemlítek fényképezőgémemről, pedig most ugyancsak ritka felvételt készíthetnék!

Ehelyett, mikor már alig harminc lépésre lehettünk egymástól, hirtelen felállok. Az oroszlán menten lelapul... Aztán sarkon fordul, és lomha ugrásokkal vágat neki a mezőségnek!

Mihelyt fordult, fölismertem hogy mégsem nőstény, hanem sörénytelen hímoroszlán. Még akkor is könnyűszerrel meglőhettem volna. Nyílt rónaságon haladt, akárhány golyót küldhettem volna utána. De sörénytelen lévén, nem bántottam.

Utamat folytatva, kanyargó árokhoz értem, melyben kisebb pocsolyákat alkotva lépten-nyomon megállott az esővíz. Árnyékos faóriások álltak az árok két oldalán, egymásba fonódó lombzatuk felfogta a nap erejét, késleltette a pocsolyák felszikkadását.

A vízgödrök közti, nyirkos árokfenékben, rendkívül erős hímoroszlán csapására akadtunk. Ma reggeli, friss nyom lévén, azonnal utánaeredtünk. Az árokból rövidesen kivezetett, s annak mentén haladt tovább. Még ott is könnyen követhettük, a latyakos gazban jól meglátszott. De nem sokáig. Az emelkedő nap hamarosan felszívta a harmatot, melynek múltával a nyom is felismerhetetlenné vált.

Hazafelé fordultunk.

K v e n d a K a m p i! (gyerünk a táborba) ilyenkor a kommandó. Erre Ndolo szó nélkül sarkon fordul, és postagalamb biztonságával vág neki tanyánk

irányának. Legtöbbször egészen másfelé indul, mint amerre én a tábort sejtem. Kitűnően tájékozódnak a feketék. Mintha csak szimat után mennének, olyan kétségtelenül haza találnak. Pedig nekik is éppen olyan ismeretlen ez a táj, akárcsak nekem. Ha magamban járnék, valószínűleg naponta eltévednék. Ndolo, mióta rájött erre a hibámra, minduntalan incselkedik velem.

- Uapi kampi? - kérdezi huncut vigyorgással... - Merre van a tábor?

Ha aztán hamis irányba tartok, általános a derűtlenség. Még ha véletlenül megjegyzem is a helyes irányt, akkor is másfelé mutatok. Hadd örüljenek. Úgy nevetnek ilyenkor, majd belészakadnak. Érdekes, hogy milyen komikusan hat rájuk a fehér ember fogyatékosága.

Gyönyörű vidéken barangolunk mostanában. A különféle akác- és mimóza-fák most indulnak virágzásnak, friss zöldbe öltöztek a bokrok, füvek; minden ragyog-csillog a harmat fürdette balzsamos reggelen. "Május van" - habár a kalendárium januárt mutat! ... És tömémenten sok a vad. Most hazafelé ballagtunkban is zebrák, gnúk, impallák, gazellák százai közt haladunk. Szokatlanul bizalmasak errefelé. Csak puska- és lövedék-nyíre ugnak meg tőlünk. Ott már állva bámészkodnak utánunk. Jókora konda varacskos disznó libasorban poroszkál át a réten. A leghátul cammogó nagy testű, de aránylag rövid agyarájú kant meglövöm. Széjjelröffenek a többiek. Kopasz, bojtos végű farkukat feltartják, mintha buzogány volna.

Mire hazaérek, István Stubbal együtt kedvetlenül üldögél a sátor előtt. Mindjárt észreveszem, hogy valami nincs rendjén, olyan fancsali ábrázattal fogadnak. Kérdezősködéseimre kibökik, hogy "lőttünk ugyan párducot, de közben az egyik feketét megmarta".

Elmondják, hogy hajnalban rácserkészték a zebradögre, melyen párduc lakmározott. István meglőtte a párducot, s az sebesülten holmi sűrű vízmósásba bújt. István Stubbal s két feketével utánament, de alighogy nekiindultak, a beteg párduc előugrott, rávetette magát egyik szerecsenre, feltaszította, Stub gyors lövése azonban kimentette a szorongatott feketét. A párducnak vége lett, a szerecsen rögtön talpraállt, hanem feje, válla, háta vérzett a dühös macska karmától, fogától. Olyan sebesen történt mindez, hogy István, akit a sűrű takart, nem is láthatta. Mohamedet - így hívják a sebesültet - hamarosan bekötötték a mindig kéznél levő pólyákkal.

Most itt gubbaszt a tűz mellett, farkasétvággyal zabál és mesél, mesél! Elbűvöli körülötte kuporgó, tátott szájú kollégáit.

Innét állítólag egy nap alatt el lehet autózni N a r o kba, ahol orvos lakik. Mohamedet be akarjuk küldeni, de ő erre nem hajlandó. Azt mondja, hamarabb meggyógyul idekint. Kedvesen, jókedvűen törődik bele a történetekbe. Csak vérmérgezést ne kapjon, ami oroszán- vagy párducmarásnál vajmi könnyen megesik. Mindenféle fertőtlenítőszerrel kimostuk a sebeit; jól be is pálinkáztattuk. Majd csak kiheveri valahogy.

Miután István elbeszélte az esetet, Stub unott kézlegyintéssel odavetette:

- Had to shoot the beast off the nigers bock - thats all. (A fekete hátáról keltett lelőnöm a bestiát, ennyi az egész.) És ezt olyan hangon, mintha csak ennyi volna: "Le kellett vetnem a kabátomat, mert meleg volt." Mintha naponta, tudom is én, hány párducot szokott volna négerhátról lelővöldözni.

Hiszen megengedem, hogy így történt. Látni ugyan senki sem látta. De, hogy a szerecsent megfogta a párduc, és hogy a párducot Stub lőtte agyon - ez a tény.

Délután István jobban érzi magát, és autócserkészésre indul. Én is elkísérem. Lövünk néhány zebrát. Odahordjuk őket, ahol ma az oroszánt láttam. Remélem, István hajnalra ott éri, és végre sikerül majd első oroszánját meglőnie.

De hazaérve, ismét kirázza szegényt a hideg, magas lázzal ágyának dől. Elhatároztam, hogy tovább egy napig sem várok. Holnap abbahagyjuk a

vadászatot, és behurcolkodunk Na r o k ba az orvoshoz. Stub kifogásainak, halogatásainak tovább nem engedünk. Holnap indulunk. Akár lesz láz, akár nem.

Jan. 15-én, Camp Moliba, Massai Reserve

Az éjjel három-négy felől is hallottam oroszlánordítást. Ennek eredményeképpen Stub, félretéve minden szemérmét azzal ébreszt, hogy 21 lots of lions s h o u t i n g. (huszonegy csapat oroszlán ordít) Búcsúzóul legalább kiadósat lódít. Istvánt, aki reggelre természetesen ismét könnyebben van, majd csak hogy le nem beszéli az indulásról: "Csak nem megy el most, amikor ennyi körülöttünk az oroszlán! Hiszen kutyabaja magának, mi az a kis láz! Szóra se érdemes!"

Tőlem ugyan beszélhet. Elrendelem a sátorbontást.

Miközben pakolnak, még sétálok egyet. Lövök még két t o p i t és két T h o m s o n -bakot; aztán felkapaszkodom a rogyásig megrakott kocsira, búcsút mondván ennek a felejthetetlen vadvidéknek, honnét a balszerencse ilyen galád módon kényszerít el minket.

Embereink nagy részét egyelőre itt kell hagynunk. Nem férnek fel. Hármunkon kívül még a sofőr, a szakács, két inas, két fegyverhordozó meg a párducmarta ember van velünk. Ezenfelül összes poggyászunk, valamint a sátor- és a konyhafelszerelés. István a vezető mellett ül, Stub és én kétoldalt a lépcsőn lógunk, a feketék a poggyász tetején kapaszkodnak. Oryxostul.

Sok izgalommal, kalanddal fűszerezett, hosszú és fáradtságos utat tettünk meg, amely szegény lázbeteg Istvánt ugyancsak elcsigázta. Délelőtt fél tízkor indultunk, és esti nyolc óra lett, mire beértünk N a r o k -ba, anélkül hogy csak egy falatnyit is ettünk volna útközben. Nem ismervén pontosan a távolságot, nem akartunk felesleges időt veszíteni. De vegyük az eseményeket sorjában:

"Moliba" táborunkat elhagyva, vagy két óra hosszat zavartalanul utaztunk. Régi, már alig felismerhető karavánutat követtünk, azt is minduntalan elvesztettük. Ilyenkor aztán csak toronyirányt haladtunk; térkép és iránytű segítségével verekedtünk át a túskebozós, hegyes-völgyes vadonságon. A vakító, butító hőséget megkétszerezte a forró, túlerőltetett motor rázása, kattogása.

Egyszerre csak a szakács, aki a poggyásztorony legtetején gubbaszt, elkiáltja magát: - Szimba huko! - Ott az oroszlán!

Na hiszen, lett erre ugrabugrás. A kocsi recsegve lefékez, kapkodunk a poggyász közé szorult puskák után. ...

Oldalt, a ritkás mimózaerdőből, egyenkint hét oroszlán tűnik elő! Kényelmesen kullognak, megállnak, az autó felé figyelgetnek.

Stub rikácsolva tajtékzik. Akárcsak valami kalózkapitány, mikor a kifosztandó hajót megpillantja! Vezényszavakat harsog a sofőrnek, a puskahordozóknak, Istvánnak, aki hideglelősen, fejfájósan, egy szál égszínkék pizsamában didereg az ülésen, és nem tudja kiszálljon-e, kocsiról lőjön-e, erre lőjön-e vagy amarra, mert mindenki egyszerre beszél, mindenki mást tanácsol. ...

Az oroszlánok legfeljebb 180 lépésre esnek, még ők sem tudják, mitévők legyenek.

Stub ismételten kiáltja: There is a big heavymaned male! (*Ahol a nagy, sörényes hím!*)

... De bezzeg, én egyetlen sörényest sem látok köztük, nősténynek nézem valamennyit. Egyikük, szép, nagy zsemleszínű oroszlánmama, keresztben megáll előttünk. István a szélvédőre támasztott fegyverrel odalő. Elhibázta.

- Get out of that c a r! (*Ki abból a kocsiból!*) - bömböli Stub.

Szegény István kikecmereg. Rogyadozó léptekkel, papucsban lopózik egy fa mellé; onnét még kétszer elhibázta az oroszlánokat, melyek egymás után tünedeznek el a csalitosban...

De 40 fokos lázzal nem is lehet ám vadászni! Hogy is célozhasson valaki, mikor forog vele az egész világ. Ki sem mondhatom, mennyire sajnáltam szerencsétlen pajtásomat, amint láztól égő ábrázattal, fogvacogva mérgelődött balsikerén. Az oroszlánok is, mintha csak az ő bosszantására kerültek volna elő éppen most, mikor ilyen tehetetlenné tette a betegség.

Visszamászunk a kocsiba, és utolsó kísérletképpen, nagy kerülővel igyekszünk elébük vágni az időközben elvonult oroszlánoknak. De hiába reménykedünk, hiába böngésszük végig a környéket, már nem sikerül rájuk találni.

Abbahagyjuk a további hajszát, visszafelé jövünk, hogy eredeti útvonalunkat folytassuk, mikor oldalt pillantva - oroszlánfejet látok egy fa tövében...

Bokorszegte szakadék mélyül köztünk. Mire leállítom a kocsit, már bozót takarja az oroszlánt. István ismét kimászik, és támolyogva lépked a szakadékpárti sűrűségig. Onnét óvatosan kipillant... A fej most is ott van, sőt a nyaktő is látszik...

István lövése eldördül.

Rekedt ordítással nagyot szökik az oroszlán, és már el is tűnt a gazosban. István az erős láztól alig áll a lábán. Kimerülten heveredik le az árnyékba.

Stubbal ketten a sebzett oroszlán keresésére indulunk. És alighogy felvesszük a nyomát, már ott is fekszik előttünk, kimúlva. A magas fűtől nem láttuk összeesni.

Végre! Sok balszerencse után mégiscsak sikerült. István meglőtte első oroszlánját. Vadászember életében emlékezetes pillanat. Milyen kár, ha malária teszi még "emlékezetesebbé".

Miután ott helyben megnyúztuk az oroszlánt, felcihelődünk és folytatjuk utazásunkat. Mindinkább szépül a táj, amint a Mara folyó völgyéhez közeledünk. A mimózaligetek árnyékos erdőkké komolyodnak. Iszalagfonta falak, egymásra dőlt fák állják el utunkat. Ezeket keresztülverekednünk sok nehézséggel jár.

Erdei tisztáson haladunk, amikor a kocsitetején ülők elkiáltják magukat: C s u i! - Párduc!

A puskák ezúttal kéznél vannak. Kiugrunk a kocsiból.

A párduc nincsen messze - vagy 50-60 lépésre tarkállik pettyes bundája. Lehúzódik a magas gazba, észrevétlenül akar elosonni...

Meglőhetném, de Istvánon a lövés sora, ő meg nem tudja meglátni! Később mégis észreveszi. Célozgatja, odaló. A párduc megiramodik, eltűnik, de aztán felvillan még, amint hosszan elnyúlva, szinte repülve szökik az alacsony bozótosban. Még én is utánaküldök két golyót. De ezúttal nincs olyan szerencsém, mint legutóbbi oroszlánommal volt. A párduc ép bőrrel menekül.

A délután folyamán mindinkább sűrűsödő, száraz akácerdőbe keveredünk. Az eddig követett régi karavánutat teljesen elveszítjük, és lassankint úgy belészorulunk a fák közé, hogy végül se előre, se hátra.

Megrekedünk.

Vesződéses munka következik. Az utunkat álló fákat ki kell döntögetnünk. Gyalog indulunk átjárást keresni. Nagy sokára, hogy, hogy nem, keresztültörtetünk az ágszövedéken. A haladó kocsi által széjjelhajlított tüskerengeteg véresre marcangolja arcunkat, meztelen térdünket-karunkat, cafrangokra tépi különben is elnyútt gúnyákat.

Mire az erdőből kibontakozunk, ránk esteledik. Szerencsére éppen akkor találunk valami öreg autónyomra. Azon aztán már vígan haladunk.

Jéghideg, viharos az éjszaka, mikor néhány pislákoló lámpás világában feltűnik N a r o k. A helységen kívül állunk meg; lerakodunk, és miközben embereink tábort ütnek, beszállítom Istvánt az orvoshoz. A telep mindössze négyöt házból áll, melyek azonban nem egymás mellé, hanem messze széjjelszórva, különböző dombtetőkön épültek. Persze a legutolsóban akadok a doktor házára. Kocsival nem lehet odajárni, magas tüskesövénnyel bástyázta körül udvarát. Csetlem-botlom a sötétben, végre rátalálok a kertajtóra. Zárva van. Úgy kell

bemásznom. Mérges komondorok állják el utamat, alig győzöm őket lebotozni magamról. De legalább fellármázzák a lakókat. Lámpással a kezében, női alak lép ki az ajtón. A doktor felesége. Elmondom, mi járatban vagyok. Szívesen fogadnak, a mérges kuvaszokat leintik rólam...

... Betámogatjuk Istvánt meg a párducmarta embert. Mindkettőjüket cudarul rázza a hideg. Barátságos kis szobába lépünk. Jókedvű tűz pattog a vályogkandallóban. Istvánt lefektetik a divánra, teát hoznak neki. Az orvos nincs itthon. Felesége átüzen érte, odaát tartózkodik a másik dombtetőn, a kerületi parancsnoknál kártyázik. Mialatt várjuk, bebottladozik Stub is a sötétből. Olyanok vagyunk, akár a haramiák. Szinte restelkedve ülünk a karosszékbe, és nyúlunk a háziasszony kínálta ennivalóhoz.

A doktorné úgy negyven év körüli, trópusi nap szárította, ösztövé angol asszony - ugyancsak

szóval tart minket. Hamarjában elmondja, hogy három év óta lakik ebben az Istentől elrugaskodott fészekben. Hogy gyűlöli az ittlétet, és alig várja, hogy férjét valamerre áthelyezzék. Hogy azelőtt Hongkongban éltek (Kínában), hogy ott jobb volt. Volt posta, távíró, mozi, társaság. Hanem itt rajta kívül nincsen fehér asszony. A másik három hivatalnok nőtlen. Hogy egynapi autót ide N a i r o bi, oda is csak akkor juthat, ha véletlenül erre vetődik egy odaigyekvő automobil. Hogy már közel fél éve nem mozdult ki innét, legalább a haját vágathatná le, hiszen már a válláig ér...

Kutyaugatás, kiabálás hallatszik. Érkezik a doktor.

Kajla fejű kis öregember nyit be a szobába. Pislogó tekintete, dadogó, csukló hangja elárulja, hogy ugyancsak fenekére nézhetett a pohárnak. Kijelenti, hogy legelőször is vérvizsgálatot fog végezni, mert a maláriabacillus világosan kimutatható a vérben. Háromszor is elhibázza a szúrást, mire eltalálja István ujjá hegyét a vérszívó tűvel. Aztán négykézlábra ereszkedik, és az ágy alól kotor elő valami ósdi, porlepte mikroszkópot, azon vizsgálhatja István vérének. Csakhogy feje úgy imbolyog az istenadtának, hogy szeme sehogyan sem akar megállapodni a nézőlencse felett.

De azért nem jön zavarba. Rövidesen kivakkantja, hogy maláriabacillus nincs a vérben, tehát Istvánnak - tífusza van!

-The man's got typhoids - gagyogja - and that's that. *(Ennek az embernek tífusza van - punktum.)*

Összenézünk Istvánnal. A doktor ítélete nincs ránk kellő hatással. Nem vesszük komolyan a kis részeg öregembert. Mindenesetre meg kell várunk, hogy kijózanodjék.

... Van egy üres szobája, azt szívesen rendelkezésünkre bocsátja. Vakolatlan vályog a szoba fala, mennyezete beszakadt, bekandikál rajta a hold. Ide fektetjük Istvánt. Csak az eső meg ne eredjen, mert akkor bizony uszodává válik a lakása.

Visszatérek sátramba, melyet embereink időközben felállítottak. A doktor házától vagy tízpercnyire, a patak mentén táborozom. Gyalázatos hidegre fordult az idő, éles szél süvít. Mindössze 7 fok meleget mutat a hőmérő, de jobban fázom, mint otthon ugyanennyi fok hidegben.

Hatalmas máglyák körül kucorognak a feketék. Nagy részüknek még feje búbja se látszik ki a pokrócából.

Jan. 16-án, Camp Narok

Virradatkor Stub az autóval nekiindul, hogy legutóbbi táborunkban visszahagyott embereinket utánunk szállítsa.

Én sietek be Istvánhoz. Nagyon meg van elégedve széllelbélelt hajlékéval. Jó étvágyal fogyasztja a doktorné készítette reggelit, de láza még most is magas.

Az orvos, aki józan állapotban ugyanolyan gyámoltalan, mint amilyen borközi állapotában volt, fenntartja tegnapi állítását. István tífuszba esett, amely

szerinte a legjobb esetben még két hétig eltart. Arról, hogy Istvánt tovább szállítsuk, hallani sem akar.

Márpedig lehetetlen, hogy erre a részeges doktorra bízjam. Minél előbb be kell szállítani a nairobi kórházba, hogy megbízható kezelés alá kerülhessen. Mihelyt tehát kocsink visszaérkezik (holnap estére várjuk), bemegyek Nairobibába, hogy Jewell kórházi főorvossal megbeszéljen a teendőket. Ha helyben hagyja a beszállítást, akkor kényelmes személyautót bérek, azon jövök ki Istvánért. Mert a mi teherkocsink rettentően ráz, lassan halad, hét-nyolc órán belül nem fut be Nairobibába; holott jó személyautóval öt óra alatt be lehet érni. Ha pedig Jewell doktor is ellenezné a továbbutazást, feltett szándékom őt ide hozni. Annyira nyugtalanít már István állapota, végét kell vetnem ennek a folytonos bizonytalanságnak, halogatásnak.

További terveink most teljesen illuzórikusakká váltak. Amíg István fel nem gyógyul, én sem megyek semerre.

Megismerkedtem a telep többi lakójával is. A doktorékon kívül még a kerületi parancsnok, ahogy itt nevezni szokták a "D. C." (District Commissioner), ennek helyettese az "A. D. C." (Assistent District Commissioner) és a "néptanító" (schoolmaster) tanyázik itt. Mindegyikük külön házikóban, maguk ültette kis virágoskert közepén.

A házak vályogból épültek, legtöbb szobának padlója sincs, a falat szerecsenek-fonta gyékény kárpitozza. Ámde jókora kandalló mindegyik házban van. Állatbőrök, szarvak, bennszülött fegyverek, meg néhány hazai, angol sportkép díszíti a barátságos tanyákat.

Minden étkezésre hivatalos vagyok valamelyiküknél.

Ma este a "D. C."-nél ettem. Dawson őrnagy rendkívül szíves, rokonszenves ember. Fél lábát ellőtték a háborúban, de olyan ügyesen használja mülábát, hogy észre sem vettem volna, ha ő maga nem említi. Lovagolni is tud, sőt múltkorában még pólóversenyt is nyert N a i r o b i-ban - fél lábbal.

Roach-al, a "néptanítóval" is nagyon megbarátkoztam. Fél évvel ezelőtt még a cambridge-i egyetem hallgatója volt ez az alig húszéves fiatalember, akinek most az a teendője, hogy különféle egyszerűbb mesterségre, játékra, sportra tanítsa a telep feketéit. Az angol kormány szolgálatában rengeteg az efféle gyarmatbeli "kultúr apostol". Sokkal eredményesebb munkát végeznek a gyakran csődöt mondó misszionáriusoknál.

Nem irigylem az itt állomásozó fehérek dolgát! Számkivetéshez hasonló, lélekölő élet lehet ez, búskomorrá, különccé válhatik az ember, ha évekig folytatja. Dawson őrnagytól hallottam például, hogy esténként szmokingba öltözik, mintha csak otthon, Londonban lenne. Hazulról hozott ezüst tálon tálalják fel magányos vacsoráját, melyet naponta szmokingban fogyaszt el az őrnagy, messze afrikai vályogviskójában. És mindezt nem rátartiságból, nem "planc"-ból teszi, hanem azért, "hogy védekezzék a teljes elvadulás ellen!"

- Ma jó napom van - mondta, mikor beléptem hozzá -, a vendégem tiszteletére kivételt tehetek, ma nem kell szmokingot húznom!

Elhagyatottságukban, keservükben gyakran tönkre is isszák magukat. Tipikus példája ennek az itteni doktor. Páciens híján (alig néhány fekete lézeng a nádból készült "kórháza" előtt), a „búfelejtő" mellett tölti üres óráit.

Napközben itt nemigen túri az ember a szeszivást. A guta környékezi tőle. A trópusokban csak napnyugtával látnak a poharazáshoz. A sundowner a "napnyugtái", nagy szerepet játszik minden angol kolonista életében. Ez a nap első d r i n k- je. Két-három-négy whiskyből áll, az egyén befogadóképessége szerint.

Hol az egyiknél, hol a másiknál jönnek össze sundownerre. Estére azután, már meglehetősen nekidulva, ki-ki hazaszállingózik. Vacsorájukat otthoni magányukban fogyasztják el, s ami a legfurcsább, olyankor kizárólag vizet isznak! De vacsora után hamarosan összejönnek megint, az un. short drinksekre (rövid

italokra). Ezek pálinkák. Éspedig azért "rövidek", mert rövid poharokból isszák őket. Folytatólag következnek aztán a különböző long drinksek (Hosszú italok"), a nevükének" megfelelő hosszú poharokból. Éjfél felé kezdik egymást kölcsönösen hazakísérgetni. Akit hazakísértek, az ott tartóztatja a többieket egy-két búcsú drinkre, melynek végeztével átvonulnak a másik hazakísérendőhöz újabb d r i n kre. Közben persze az előzőleg hazakísért is velük tart, különben nem lenne, aki tovább inna! Hajnaltájt aztán valahogy csak hazabotladozik mindegyik.

Szörnyű élet lehet!

Jan. 17-én, Camp Narok

Jeges éjszaka után dermedve bújok elő sátramból. Felkeresem Istvánt, akit jókedvben, de állandó lázas állapotban találok.

Tizenegy óra elmúlt, de még mindig a levegő felmelegedését várom, hogy megfürödhessen. Borús az idő, fúj a szél. Szabadban álló vászonfürdőkádám nem valami csábító ilyenkor. Úgy segítek rajta, hogy tüzet rakatok a két oldalára.

Estére remélem Stub visszatértét, hogy a kocsival holnap reggel N a i r o b i -ba indulhassak, és István további sorsát elintézhessem.

Roach, a "néptanító", meghívta Istvánt, hogy lakjék nála. Szívességét örömmel fogadtuk, mert Roach háza sokkal kényelmesebb a doktorénál.

Jan. 18-án, Camp Narok

Hajnalban mindössze 4 fok meleget mutatott sátramban a hőmérő! Minduntalan felébresztett a fázás.

Mihelyt világosodott, már indultam, mégis délután két óra lett, mire beértem N a i r o b i -ba. Mindjárt a kórházba hajtottam, de Jewel főorvos nem volt otthon, csak késő este sikerült rátalálnom. Szerinte nyugodt lélekkel beszállíthatom Istvánt. Ő sem ajánlja, hogy a kétes hírű naroki orvosnál hagyjam. Megígértem Jewellnek, hogy holnaputánra itt leszünk.

Jan. 19-én, Nairobi, The Norfolk Hotel

Valami Baring nevű ismerősöm kényelmes Buick kocsiját sikerült bére vennem. Azzal megyünk ki Istvánért.

Ez a Baring szintén professzionista vadász volt valamikor; Stubnak kollégája. Most vendéglős itt Nairobiban. Hat óra alatt értünk ki N a r o k -ba. István vendéglátójánál, Roach-nál vacsoráztunk mindannyian.

Később még a szomszédok is átjöttek, a doktorral egyetemben, aki szokása szerint, már meglehetősen benyakaltan érkezett. Amikor tudattam vele, hogy Istvánt holnap bevisszük Nairobiba, felháborodva tiltakozott. Kijelentette, hogy a beteg láza váratlanul felszökött (persze nem volt igaz), hogy minden jel szerint gyomorfekéllyel komplikált tífusz bántja, sőt az álomkór-infekciót sem tartja kizártnak. A beszállítást tehát a leghatározottabban ellenzi, a hosszú autóút végzetes lehet a betegre, akiért pedig kizárólag ő felelős.

Könnyű volt átlátni a szitán. Szegény feje örült, hogy végre-valahára akadt páciense itt a vadon közepén. Ezt el nem szalasztja - gondolta -, míg csak meg nem keresi rajta, amit hosszú tétlen magányában mulasztott. Mikor látta, hogy hajthatatlanok vagyunk, mindenáron rám akarta hárítani a felelősséget. Végül azt proponálta, hogy amennyiben mégis ragaszkodnánk a beszállításhoz, ő okvetlen elkísér bennünket.

- Köszönjük a jó szándékát doktor úr - mondtam -, amelyet azonban egyéni szívességnek tekintünk, nem pedig orvosi kezelésnek.

Ezt hallván dr. Peterson - így hívják barátunkat - menten elállott a bekísérés gondolatától, és megduplázott whiskyadagba fojtotta mérgét.

... Még sokáig elbeszélgettünk a kandallótűz mellett. A ház körül sakálok ugattak, hiénák üvöltöttek.

- Múlt héten párducot fogott a kertem sarkába felállított csapóvas – mondta Roach -, oroszlán is akárhányszor megfordul a házam körül.

Úgy beszélt róla, mint nálunk a tyúkólat fosztogató görényről szoktak. Aztán még egyszer megtöltötte poharainkat, még egyszer felhúzta a gramofont.

Hanem a doktor már nem hallotta. Nem is ivott többet. Hangosan hortyogott az alvadozó kandalló sarkában.

Leballagtam táborunkba Baringgal.

A bennszülöttek kunyhói felől kopogó dobszóba sajátságosan hasított belé a fel-felsikoltó hiénavonítás..

1929. Jan. 20-án, Nairobi, The New Stanley Hotel

Elbúcsúztunk a szíves naroki kolonistáktól, és tíz óra tájban útnak indultunk. István még mindig lázas volt, tehát igen óvatosan, lassan haladtunk. Négy órára értünk be a nairobi European Hospitalba. (*Európaiak kórházba*).

Az utazás nem nagyon fárasztotta el Istvánt, elég jó kedélyben érkezett a kórházba. Itt azonban elvették a kedvét. A túlsúlyfolság miatt sehogy sem adhattak neki különszobát. Negyedmagával fekszik maláriás betegek társaságában. Vasárnap délután lévén, a főorvos sem volt található, csak késő este jött be. Annyit mindjárt megállapított, hogy István nem tífuszba, hanem igenis maláriába esett. Erős kinin injekciót adott neki, amitől hamarosan le is szállott a hőmérséklete.

Ezúttal a másik szállodában, a New Stanley ben lakom, mert ez olcsóbb a Norfolknál - és ugyanolyan jó.

Jan. 21-én, Nairobi, The New Stanley Hotel

Reggelre István lázmentes. Meg van elégedve sorsával. Jól tartják - kininen! Másfél grammot etetnek vele naponta. Az orvos számítása szerint egy hét alatt rendbe jön, és folytathatjuk félbemaradt vadászatunkat.

Abba is beleegyezett az orvos, hogy István holnap lejöhessen a szállodába. Itt mégis kényelmesebb helye lesz, mint ott a közös kórteremben.

Jan. 22-23-án, Nairobi, The New Stanley Hotel

A beteg állapota fokozatosan javul. Itt tanyázik már a szállodában, de egyelőre még az ágyat kell őriznie.

... Napjaim most meglehetősen tétlenségben telnek. Sétálgatok a város határában, végignézem a látnivalókat; esténként moziba járok, szövegetem a jövő terveit, egyszóval - lopom az időt.

Első utam naponta a Safariland bádógépületébe vezet. Főképpen azért, mert odaérkezik a postánk. De különben is érdekes hely, mindig akad látni való, mindig tudják a legújabb híreket. Vadászember mind megfordul ott: az Európából érkezők onnét indulnak, a hazafelé készülődők ott szerelnek le. Ma egy angol mérnök érkezett oda betört oldalú autóján, melyből kapitális bivalyszarvat emelt ki. Elmondta, hogy Észak-Kenyából jön, hivatalos felméréseket végzett ott. A minap autója mellett heverve reggelizett, váratlanul bivalybika tűnt elő, és minden előzetes bejelentés nélkül megtámadta a kocsit. A mérnök éppen csak hogy kikaphatta puskáját az ülésből. Meglőtte a bivalyt. Hanem közben a bivaly is alaposan helybenhagyta a kocsit.

Szarva rendkívül erős, ennél nagyobbbat még aligha láttam. Sokáig csodáltam a ritkaságszámba menő trófeát, nemkülönben az autó törött ajtaját, sárhányóját, melyek kétségtelenül bizonyították az elbeszélés hitelességét.

Jan. 24-én, Nairobi, The New Stanley Hotel

Éjjelenként ablakomon behallatszik a bitangoló hiénák üvöltése; a sötét sikátorokban, lebontott háztelkeken kujtorognak.

Szokatlan hangok ezek városi szálloda-szobában. Mondják, hogy az A t h i P I a i n s-en portyázó oroszlánok hangját is gyakran ide veri a szél. Én ugyan nem hallottam még, de a napilap minduntalan emlegeti a város határában megforduló oroszlánokat. A minap is olvastam *Another lion in town (Ismét oroszlán járt a városban.)* című jelentést.

Az ilyen vadonba épített város, az ilyen rohamlépésben kifejlesztett kultúrshiget, bizonyos fokig mindig talmi. Színházíze van. Tradíciója nincs, hirtelen keletkezett, nem az anyaföld termelte ki, erőszakkal "hajtatták", mint a melegházi virágot. Az ilyen város mindig parvenü, akár a hirtelen gazdaggá lett hadiszállító. Tehát tobzódik a legszélsőségesebb, s legváratlanabb ellentétekben.

Fürdőszobás, telefonos szobájában, francia sárgaréz-ágyából hiénavonítás riasztja fel a szállodai vendéget, aki kifogástalan patyolat párnája alatt akárhányszor mérges skorpióra bukkan ...

Rolls-Royce luxusautókon látogatják egymást a környékbeli uraságok, de a töltött fegyver sohasem hiányzik a sofőr mellől, mert nem ritkaság, hogy rinocerosz állja el az utat...

Vadállatok ezrei paradicsomi eredetiségükben legelnek a város innenső végén, ugyanúgy, ahogy évezredek előtt tették. A város túlsó végén azonban pólmérkőzés folyik, és chanel illatú hölgyek legújabb párizsi ruháikat mutogatják a kényelmes tribünökön...

... Ütött-kopott, sáros teherautó érkezik a főutcai csemegekereskedés elé. Friss tojással, gyümölcscsel, zöldséggel megrakva. A kormánynál csinos, fiatal angol hölgy, férfiingben, nadrágban; valamely vidéki farmer ifjú felesége. Leugrik a bakról, lerakja a beszállított terményeket, zsebre vágja az értük járó pénzt, visszaül a kormányhoz, s miután orrát bepúderozta, ajkát kifestette, és cigarettáját meggyújtotta, ismét kirobog a városból.

Egész könyvre való hasonló példát említhetnék.

Hát még az utca! A korzó! Ahol a meztelen, vagy csak néhány üveggyöngyösorba öltöztetett szerecsen lánytól a legelőkelőbb angol divathölgyig, a bőrkacagányos, lándzsás maszái harcostól a legválasztékosabb "dandy"-ig minden fokozat előfordul. Van ott olcsó európai selyemruhába fordítva belébújtatott mezítlás szerecsen nő, de van magas sarkú, selyemharisnyás, plörözös kalapú szerecsen nő is, cérna "félkesztyűben" és orrba fűzött rézkarikával. Van sárga félcipős, harisnya nélküli, sőt akad nadrág nélküli fekete gigerli is, vadonatúj borsózöld kalapban; divatos, színes üvegszipkában égő cigarettája hetykén áll a szája szögletében. Olyat is látni, aki megelégszik szalmakalappal, szép vörös kravátlival - a többi ruháját otthonfelejt.

De látni valódi, komoly, tősgyökeres bennszülötteket is, Wakambákat, Wanyamweziket, Kikuyukat, Massaikat, Merukat, Kavirondokat. Jól megtermett, szép szál harcosokat; tetováltakat, vörösre vagy tarkára festetteket, ébenfa- és rézbőrűeket; lándzsásan, íjasan, rengeteg ékítménnyel, kőönttyűkkel, násfákkal, füzérekkel díszesen.

Olyan ez a főutca, mint valami tarka színházi revü, melyben azonban több a tragédia a komikumnál.

Hát nem tragikus az a lándzsás harcos? Hajdani félelmetes apák meghunyászkodott fia, akinek lába megcsúszik az aszfalton, mikor félreugrik a túlközlő autók elől. Aki ijedt zavarában alázatosan tekint fel "civilizált" atyafiára, az emelvényen álló közlekedési rendőrre, aki uniformist és zsebórát hord, aki rárivall, ha meg mer állni az utcán, ugyanaz, akivel egy kunyhóban nevelkedett valahol a Nagy Nátron tó tájékán, ahol éjszakánként összebújva lesték az oroszlán ordítását és harcos apáik csatakiáltását!

Mivé lettek?

Az utcasarkon álldogáló, sötét tekintetű harcosok, lándzsájukra támaszkodva, szótlanul figyelik a gomolygó forgalmat. És mintha valamennyiük fáradt, büszke arcán ugyanazt a kérdést olvashatnám:

"Mivé lettünk?"

Híres professzionista vadásszal, Jack Lucyval ismerkedtem meg ma. Húsz év óta él már idekint, azóta úzi a whitehunter mesterségét. Meghívott a villájába - teniszezni! Kedves házzal, árnyékos, virágos kerttel, jó tenispályával, barátságos feleséggel és szép leánnyal - vagyis számos jó tulajdonsággal felruházott úriember.

Most jártam először a nairobi "villanegyedben". A városon kívül fekvő hegyoldalban egymást érik a szebbnél szebb villák és kertek. Legtöbbször ott laknak, és csak hivatalba járogatnak le a meleg, poros városba. Gyönyörű egzotikus fák, zöld pázsitok, virágerdők díszlenek odafenn; öntözőtömlővel, fűnyírógéppel dolgoznak a szerezsen kertészek, szebbnél szebb autók járnak a kavicsozott parkutakon. Ott valójában elfelejti az ember, hogy oroszlánvadászaton van!

Holnap reggel kimegyek Stub farmjára, oda, ahol decemberben az oroszlánt lőttem. Hátha megint sikerül.

Jan. 25-én, Nairobi, The New Stanley Hotel

Korán elindultunk Stubbal és négy-öt feketével teherautón.

Jólesett ez a kirándulás a többnapos "városi élet" után. Oroszlánra ugyan nem találtunk, pedig végig kerestük megszokott tanyáit. Később aztán lőttem egy kongónit a Nairobi-ban lézengő embereink számára, egy Grant -bakot a Stub család konyhájára (for the pot, ahogy ők mondják) és egy félszarvú impallát (400 lépésről) Stub szelíd gepárdjainak.

Kölyök korukban fogta Stub ezeket a gepárdokat. Teljesen megszelídültek, a ház körül henteregnek, bátran hozzájuk nyúlhat bárki. Eladók, Stub mindenáron rám akarta őket sózni. Vadászatra használja őket, ahogy mi az agarakat szoktuk. Csakhogy a gepárdokkal nem nyulat, hanem antilopot fogatnak. Állítólag a gepárd még a legsebesebb agáron is túltesz. Pillanatok alatt utoléri, és leüti az előtte száguldó antilopot.

Amint hazafelé autóztunk, hatalmas sáskajárásba keveredtünk. Eddig csak könyvekből ismertem az "egyiptomi sáskajárás" veszedelmét, de a ma látottak minden képzeletemet felülmúlták. Még az eget is elsötétítette a sűrű felhőkben gomolygó sáskahad. Akár a jégeső, úgy kopogott a kocsink szélvédőjéhez vágódó tengernyi rovar. De oldalról is olyan tömegek csapódtak arcunkba, hogy a sofőrnek többször meg kellett állnia, mert egyszerűen nem látott tőlük!

Háromnegyed órát autóztunk", mire sikerült kijutnunk a sáskafelhőből! Hallom, hogy néha még a vonatot is feltartóztatják. Eddig ezt mesebeszédnek tartottam, de ezek után már nem kételkedhetem benne.

Jókora, cigaretta hosszúságú, pettyes szárnyú, lila testű férgek. Messziről nézve vöröses füstfelhőnek hinné az ember a közelgő rajt. Az útjukba eső fákat, ültetvényeket teljesen tönkreteszik. Percek alatt lilává válik a sáskalepte, zöld erdő, az egymás hátán csüngő férgek elborítják a lombot. Amelyik fát elhagyják, azon csupaszra rágott ágnál egyéb nem marad.

Jan. 26-án, Nairobi, The New Stanley Hotel

Délelőtt szokás szerint a Safarilandnál jártam. Ma egy amerikai vadász volt ott a szenzáció, helyesebben az általa behozott elefántagarpár. 109 fontot (55 kg) nyomott egy-egy agyar, és felállítva olyan ívet alkottak, hogy meghajolás nélkül átjárhattam alattuk. Északon, a Tana folyó vidékén zsákmányolta őket az amerikai. Vajon nekünk lesz-e valaha szerencsénk, ha nem is ekkora, de legalább félekkora

elefántot löni! Stub persze rögtön megígérte, hogy "legalábbis" ekkorát, de előreláthatólag még sokkal nagyobbat lövet mindegyikünkkel.

Délután megtekintettem az angol hatóság által a bennszülöttek számára rendezett "atlétikai versenyt".

Kifogástalan sportpálya, rengeteg ember, tribün, autók tömege.

A különböző törzsbeli szerecsen atléták, más-más színű ingben vonulnak fel a bennszülött-katonabanda indulójára. Kenya kormányzójának, az angol király helytartójának megjelenésekor felhangzik az angol himnusz, a közönség levett kalappal tiszteleg.

Érdekes versenyek következnek kitűnő eredményekkel. Különösen a gerelyvetésben tűnnek ki a maszáik, hiszen a lándzsadobás mindennapi kenyérük. Díjkiosztás fejezi be a tornaünnepélyt. A kormányzó felesége ezüstserleget nyújt át a győzteseknek, akik színes tornatrikójukat ledobva, meztelenül térnek vissza vadonbeli otthonukba, hónuk alatt a "100 yardos gyorsfutás" bajnoki serlegével!

István már egészen jól érzi magát. Holnap ő is ki akar velem jönni Stub farmjára. Állítólag nagyszabású bennszülött-tánc készül azon a környéken. Azt akarjuk megtekinteni, és néhány fényképen megörökíteni.

Jan. 27-én, Nairobi, The New Stanley Hotel

Ma vasárnap van. Misén voltam, amire először nyílt alkalmam, mióta otthonról eljöttem. Francia misszionáriusoké a kápolna. Rajtam kívül egyetlen fehér hívőt sem láttam! Nagyrészt indusokat (a városbeli kereskedők jóformán mind azok), goanézeket (szerecsen-portugál keverék) és bennszülött feketéket. A franciás kiejtéssel, hibás angol nyelven elhadart prédikáció, a hamis ének és a rossz levegő ellenére is jólesett ez a látogatás.

Mise után bérautón indultunk Stub farmjára. István is velünk tartott. Stubéknál ettünk, aztán a közeli Machakos nevű faluba hajtottunk, ahol a nagyszerűnek ígérkező bennszülött-táncra készülődtek. Kodakkal, mozigéppel érkezünk, örültünk a ritka fényképező-alkalomnak.

A telep közepén álló, hatalmas mimóza alatt tartották a gyülekezést. Egyelőre még csak a "zenekar" volt itt, cifrára kifestett, tarka tollas dobosok. A messze elhallatszható dobszó táncra hívta a környékbeli ifjúságot. Mindenfelől szállingóztak, szomszédos telepekről, távoli hegyoldalakból; ünnepi díszbe öltöztetett, lándzsás harcosok, üveggyönggyel, rézkarikával teleaggatott lányok.

... A dobok egyhangú kopogása hirtelen elakad.

A feketék rémült arccal mutogatnak a hegytetőre, a felette megjelent, vörösen gomolygó felhőre:

"Jönnek a sáskák!"

A gyanútlan Machakos falucskát váratlanul éri a veszedelem. Mint tiszta égből a villám, úgy szakad ránk a tengernyi vándorsáska. Sűrű tömegben ereszkednek a völgyre, a féltve őrzött kukorica- meg édeskrumpli földekre.

A táncosok hanyatt-homlok rohannak haza. Nem telik bele tíz perc, már füstfelhők mutatkoznak mindenfelé: a bennszülöttek tüzelnek, émelyítő szagú gyökeret égetnek, hogy a sáskahadat veteményeikről távoldartsák...

De a hegy éle fölött mind újabb és újabb sáskafelhők gomolyognak elő. Fénylik, csillog tőlük a levegő, amint a napsugár rájuk vetődik. Hol vöröseknek, hol feketéknek, hol meg fehéréknek látszanak, mint valami kavargó hóvihár ...

Ellepik az ültetvényeket, egymás hátán lógnak a kukoricaleveleken, egyre vörösödik tőlük a környék. A feketék kétségbeesett tüzelése vajmi keveset használ. Rikácsolva, fejüket vesztve futkosnak, kézzel rázogatták le minden egyes növényről a vastag fűrtökben rajtacsimpaszkodó férgeket. Reménytelen munkát végeznek. Akárcsak a tengert akarnák kanállal kimerni.

Tehetetlenül nézzük mi is a szerencsétlenséget, és a tánc lefényképezésére szánt filmekben a sáskajárást örökítjük meg.

Hazafelé tartva, földre hullott sáskák vastag rétege borítja az utat. Mint a síkos sarat, úgy keni őket széjjel a kocsikerék.

Miután már kikeveredtünk a rajzó férgek közül, még jó ideig eltart, míg kidobáljuk a körülöttünk mászkálókat, úgy megtelt velük a kocsi. Autónk fehér vászonfedele megfeketedett a hulladéktól, amellyel a felette elvonuló sáskahad röptében telepízkolta.

Ehatároztuk, hogy holnap ismét nekiindulunk a vadonságnak, folytatjuk a félbemaradt vadászatot. Kissé ugyan korállom még az indulást Istvánra való tekintettel, aki, jóllehet felgyógyult már, még elég gyenge lábon áll.

Elkövetkezendő kirándulásunk egyedüli célja az elefántvadászat. Innét vonaton szándékozunk utazni, vissza Mombasa felé, *M t i t o-A n d e i* nevű állomásig. Ez mintegy, fele útja a Mombasa és Nairobi közti távolságnak. Onnét észak felé akarunk nyomulni, persze csak gyalogszerrel, mert az ottani sűrű erdős vidék autóval járhatatlan.

Embereink egy részét már a mai vonattal útnak indítottuk *M t i t o-A n d e i*-be, hogy érkezésünkkel kész táborral várjanak minket.

Jan. 28-án, Nairobi, The New Stanley Hotel

Délelőtt Istvánnal fentjártam Jewell főorvosnál, aki hosszas vizsgálat után kijelentette, hogy Istvánt még nem engedi el. Még legalább négy-öt napig itt akarja tartani. Megkönnyebbüléssel fogadtam a doktor kívánságát, minthogy István hőmérséklete még most sem normális, és különben is úgy lefogyott, hogy a fáradságos út könnyen ártalmára lehetne. Annál is inkább, mert nagyon kemény, megerőltető kirándulásnak ígérkezik ez a következő. Úgy hallom, hogy szörnyű meleg, egészségtelen, lázas vidék az.

Hosszas tanácskozás, meghányás-vetés után a következőképpen határoztunk: Stub és én a mai vonattal elutazunk *M t i t o-A n d e i*-be, és onnét az elefántok felkutatásához látunk. István, mihelyt az orvos elereszti, sürgönyöz *M t i t o-A n d e i* állomására, ahonnét egy általunk megbízott, a vidéken jártas hírnök utánunk hozza a sürgönyt. Mihelyt megkapjuk, Stub azonnal visszatér *M t i t o-A n d e i*-be, Istvánt ott bevárja, és utánam vezet.

Délután négy órakor rakodunk be Stubbal a Mombasa felé induló személyvonatba. Csodálatosképpen ugyanazzal a mérnökkel utazunk, aki annak idején, mikor *M a g a d i* felé indultunk, kiugrott a robogó vonatból, és látszólag élettelenül terült el az úttesten. Azóta sem hallottam felőle. Elmondja, hogy akkoriban összevissza törött minden csontja, de teljesen felgyógyult, most szabadult ki a kórházból.

Rajtunk kívül még alig egy-két ember utazik. Vacsorára összeülünk az étkezőkocsiba, ott beszélgetünk éjfélig; akkor érkezünk *Mtito-Andeibe*, ahol kiszállunk. Sátraink, megvetett ágyaink már készen állnak, az állomás mögötti erdőszélben, mindjárt nyugovóra térhetünk.

Jan. 29-én, Camp, Mtito-Andei vasútállomás mellett

A Stub által már régebben ide rendelt *k i r o n g ó z i t* (vezetőt), valami Nzuma nevű szerecsent, nem találjuk. Pedig biztosra vettük, hogy Nzuma itt vár minket az állomáson. Nélküle Stub nem hajlandó nekivágni a rengetegnek, mert állítólag eltévednének, és az elefántokat sohasem találnánk meg.

Stub attól tart, hogy Nzumát letartóztathatták. Mert Nzuma hírhedt orvvadász. Azt beszélnek, hogy évente 15-20 elefántot is lenyilaz, az agyarakat gyalog csempészi át az őserdőn a mintegy négyszáz kilométerre eső tengerpartig, ahol indus csempészhajósok megvásárolják tőle. Hallom, hogy már évek óta

figyelik a kormány kémei, de sehogy sem tudják rajtakapni. Nzuma mindig túljár az eszükön.

Ide vagy három óra járásnyira van a Nzuma shambája (otthona), elhatároztuk tehát, hogy délután átmegyünk és megpróbáljuk előkeríteni a híres kirongózt.

Azért terveztük délutánra az odamenetelt, mert a délelőttöt kiskudu vadászatra szántam. A kiskudu (lesser kudu) a ritkább antilopfajok egyike; kézrekerítése sok vesződséggel, kitartó fáradozással jár. Eddig még egyet sem láttam. Stub állítása szerint egész Kenyában itt van a legjobb kudutanya, s hogy erről rajta kívül senki emberfia nem tud, hogy nem is árulja ő ezt el, csupán kivételesen jó barátainak, azoknak is csak legszigorúbb titoktartás mellett. Hogy csak menjek ki, könnyen meglőhetem az engedélyezett két kudubakot, válogathatok köztük, annyi van.

Stub mondásait ismerve, kijelentéseit bizonyos fenntartással kezeltem. És nem

bántam meg. Mert így legalább nem kellett csodálkoznom azon, hogy hajnaltól délig még csak nyomára sem találtam a kudunak! (Afrikának egyik fő jellegzetessége, hogy mindig minden másképpen történik, mint ahogy várjuk, és mindig mindennek ellenkezője áll, mint amit állítanak. Ez a regula persze fokozott mértékben érvényes, amikor Stubról van szó.)

... Hanem a tájék szép ám, még kudu nélkül is. Törpe, nagy, óriási pálmák: virágdíszben pompázó vagy fényes örökzöld levelű fák, folyondárral, iszalaggal keresztül-kasul kötözött csodálatos összevisszaság; őserdő! Sok százéves, irtózatos derekú b a o b a b -ok (majomkenyérfa) lombtalan ágazata meredezik fel a többi fa közül. Csak imitt-amott szakítja meg egy-egy tisztás a tömör erdőterületet, amelyen csupán régi elefántváltók nyitnak járható alagutakat. Állandó félhomály dereng itt, csak a beszűrődő napsugár gyenge fényvirágai tarkítják a lombot. Füllesztő, melegházi levegőt, ködpárát lehel itt a növényzet és tropikus bódító illatokat. A minduntalan permetező eső ellenére, szakad rólam az izzadság. Valódi elefánt- és lázfészkek! *The place simply stinks with fever! (Úgy bűzlik itt minden a láztól.)* - mondja Stub.

... Friss elefántnyomot nem találtam. Magányos bushbuck mutatkozott csupán, ezt meg is lőttem. Láttam azonban cifrára kifestett pillangókat, galamszürke, vörös mellű papagájokat és fényeszöld cinóber csőrűeket. Meg hálóján himbálódzó, óriási citromsárga pókot.

Délután a híres Nzuma felkutatására indultunk. Jól kitiport ösvény szeli át az őserdőt Masong a l e n i - ig, Nzuma falujáig. Mintha zöld sziklafalak közé szorult volna a gyalogút, oly tömören meredezik kétoldalt a sötét dzsungel.

Nzumát kunyhójában találjuk. Kutyafejű, foghíjas, törpe emberke a kirongózi. Csúf, őserdei manó. De nálánál jobban senki sem ismeri a vadonságot, az elefántok járását, ezeket a titokzatos óriásokét, amelyek közül már jó néhány áldozatul eshetett a csodálatos törpe mérgezett nyilainak.

Rátaláltunk a k i r o n g ó z i ra, csak hogy nem sok hasznát vehettük! Stubnak ezúttal igaza volt: Nzumát orvvadászás gyanúja alatt letartóztatták, nem hagyhatja el kunyhóját, holnap jönnek érte rendőrök Nairoiból. Azt is előadja, hogy óriás elefántagyarat "talált", előírásosan be is szállította a n a i r o b i hivatalba, ahol kilónként 8 shillinget fizetnek a talált elefántcsontért. Csak hogy nem akarták elhinni, hogy talált agyar, ráfogták, hogy ő lőtte, és a párját elrejtette. E gyanú alapján tiltották meg, hogy kalibáját elhagyja, míg csak érte nem jönnek.

Nzumát azonban legkevésbé sem izgatja az eset. Ravaszul pislogat, megnyugtat minket, őt sose féltsük, ha bekísérik is, hamar kieresztik, és akkor nyomban jön utánunk.

Számunkra ez ugyan csekély vigasz. Nzuma fogvatartása nagyon megnehezíti dolgunkat, mert vezető nélkül nem indulhatunk.

Tehát megkezdődik a tárgyalás. Alkudozás, ígéretetés, fenyegetés. Ha már ő nem jöhet, legalább állítson maga helyett más megbízható kirongózt. Követet küldünk a szélrózsa minden irányába, távolfekvő, erdei s h a m b á k- ba. Innen is, onnan is előhozunk egy-egy gyanús alakot, állítólagos szakértő elefántnyomozót. Stub mustrálgatja, vallatja őket. Ez ezért nem alkalmas, az meg amazért. Tolakodik körülöttünk az egyre gyarapodó hallgatóság: férfiak, asszonyok, botra támaszkodó aggastyánok, pókhasú apróságok. Emelt hangon folyik a tárgyalás. Vagyis mindenki kiabál. A tárgyalók is, a nézők is, sőt még a női publikum is belebelerikácsol az "értekezletbe". Stub a kör közepén hadonászik, recsegő hangja uralkodik a helyzeten. Szerényen üldögélek mellette egy fatuskón, némán várom az eredményt. Én legalább nem beszélek. Ez is valami.

Ismét újabb "jelöltet" hoznak. Négyen-öten is tuszkolják előre, áterőltetik a hallgatóság gyűrűjén, a fórum elé léptetik. Stub arca felderül. That's the bird I was looking for! (Ezt a "madarat kerestem.)

Nyilván régi ismerőse, mert barátságosan veregeti a vigyorgó fekete vállát.

Őszbe csavarodott, borostás képű, hatalmas szerecsen a jövevény. Arcán, mezítelen felsőtestén a legkülönbözőbb tetoválások forradásai, nemzetiségének "címerei" éktelenkednek. Felsőfogai, "Wakamba"-szokás szerint vékonyra reszelték, olyanok, mint a cipőtalpból kimeredező suszterszegek. Fél lábon áll, gólyamódra, egyik lábának fejét a másiknak térde fölött nyugtatja. (Közismert pihenési módja a vadon népeinek.) Hosszú nyelvű baltáját tompsona mögé állítja támasztéknak, ez pótolja a felhúzott "pihenő" lábát. Nyakláncán fityegő antilopszarv-szelencéjéből jókora adag tubákot gyömöszöl orrába, csak azután felel a hozzáintézett kérdésekre.

Szűkszavú, értelmes, komoly embernek látszik. A neve Uaceka. Vállalkozik a vezetésre, ígéri, hogy megmutatja az elefántokat. Arra a kérdésünkre, hogy ismer-e a környéken nagyfogú elefántot, magasra feltartja a baltáját, így illusztrálja az általa mutatandó elefánt agyarának hosszúságát. Így sikerült felfogadnunk kirongózt. Stub szerint ez is megfelel, ha nem is olyan ügyes, mint a kis Nzuma. Uacekának meghagytuk, hogy hajnalban jelentkezék a táborban, és hozzon még tíz teherhordót is magával. Nairobi -ból ugyanis csak a legszükségesebb emberek jöttek velünk, így is elég költséges volt a vonatkoztatásuk.

Késő éjszaka van, mire hazakeveredünk.

Jan. 30-án, Camp, Mtito-Andei vasútállomás mellett

Uaceka természetesen nem jött meg az előírt időre. Minthogy nem akartam tétlenül várakozni a táborban, ismét a kuduk után indultam, de mai próbálkozásom sem volt eredményesebb a tegnapiánál.

Mire visszatértem, Uaceka valóban itt volt, mind a tíz teherhordóval. Van köztük egy tíztizenkét éves fiú is, a letartóztatott Nzuma fia. Atyja küldte annak bizonyosságául, hogy mihelyt kiszabadul, utánunk jön ő is.

Mutinda (narancs) - így hívják a fiút - rendkívül kedves, jókedvű apróság. A két szeme, tejben úszó, fényes fekete bogyó, ragyogott a boldogságtól. Amint a terheket felosztottuk a hordárok között, Mutinda önérzetesen felszólalt, hogy ő még nem kapott vinnivalót. Juttattunk neki két üres petróleumos kannát. (Vízhozásra használjuk ezeket.)

(Az itteni feketék nem fejükön hordják a poggyászt, ahogyan azt eddig láttuk. Ezek a "homlokukkal" viszik. A hátukon nyugvó pakkot faháncskötél tartja össze, melynek hurokja a homlokcsontozatához feszül. A széles faháncs-szalag lapos szíj módjára fekszi meg a homlokot, tehát a homlokcsonton, helyesebben a nyakizmon nyugszik az egész teher.)

Majdnem lefújtam az indulást. Tegnap jókora túske szaladt a lábam körme alá, és nem sikerült kihúznom. Mára elmérgesedett, és úgy megdagadt a lábam

ujja, alig tudok ráállani. De Uaceka rettenetes agyarázó elefántjaitól serkentve, mégiscsak rászántam magam a menetelésre.

Indulóban vagyunk már, mikor lélekszakadva újabb legényke, Mutinda pajtása bújik elő az erdőből. Ő sem több tízévesnél, még Mutindánál is kisebb, és mindenáron velünk akar jönni! De már lohol is utána az apja, elfogja szegény kis szökevényt, nem engedi el. Mérgében sírva fakad a fiú - legnagyobb ritkaság ez szerecsen gyerekénél -, és váltig magyarázza, hogy "pedig ő is van olyan ember, mint Mutinda". Mutindát legkevésbé sem hatja meg cimborája keserúsége. Megvető tekintettel méri végig, dühösen rávakkant: "Eridj haza az anyádhoz, elefántvadászatra csak férfiak mehetnek." És sarkon fordulva, csatlakozik az elvonuló szafárihoz, amelynek alakjait egymás után nyeli el az őserdő.

Legelől Uaceka halad, vállán a hosszú nyelű balta, baltájára akasztva a poggyásza: csodálatos rajzokkal, vésetekkel díszített, jókora vízhordó tök meg egy pár saru. Hanem ő mezítláb megy. Nyomában követi két segédje, akiket szintén vezetői (kirongózi) minőségben fogadtunk fel. Utánuk a hordárok hosszú sora, jókedvűen kurjongatva, különféle állati hangokat imitálva. Leghátul pedig, két vékony fekete pálcikán csörömpölő bádogkanna - Mutinda!

Megkeserültem, hogy beteg lábbal útnak indultam! Lépésről lépésre kínosabb lett. Le kellett vetnem a cipőt, harisnyát; papucsot kellett húznom, ez pedig minduntalan tele lett tüskével. Két botra támaszkodva csoszogtam 11 órától este 6-ig a legögdöklőbb hőségben, átkozva tüskét, lábat, elefántot, Afrikát. Ez volt egyike azoknak az eseteknek, amiken állítólag minden messze földön utazó átesik, amikor sehogy sem tudja megérteni, hogy mi az ördögnek is jött hát el hazulról?

J e i t i t i - nek nevezik ezt a táborhelyet, ahol örökké emlékezetes sétámat befejezhettem. Előbb nem állhattunk meg, mert csak itt találtunk vízre, énelkül pedig nem lehet táborozni. Vagy félholdnyi dagonya (esővízgödör) mellett sátorozunk. Sötétbarna és bűdös a dagonya vize, tele van elefánttrágyával. De most hozzá kell szoknunk az ilyesmihez. Stub szerint ez még semmi, még sokszor vissza fogjuk sírni ezt a jeititi "kristályvizet"!

Ránk szállott az éjszaka. Forró vizes csöbörben ázik a gyulladt lábam, szól a gramofon (legújabb nairobi szerzemény) - és süt a hold. Nézegeti magát a gyöngyház színű dagonyában.

Jan. 31-én, Camp Jeititi

Mihelyt virrad, különböző irányban széjjelküldjük a nyomozókat: Uacekát és a másik két kirongózit. Az ő "elefánthíreiktől" tesszük függővé, hogy előnyomulásunkat mely irányban folytatjuk.

Már meg is ebédeztünk, de még egyikük sem érkezett vissza, pedig szentül ígérték, hogy délre megjönnek. Jó hírt ugyan hiába hoznának, ma úgysem tehetnék hosszabb utat; sánta vagyok még.

Irgalmatlan a hőség! Egészen elszoktunk tőle a maszái fennsík mérsékelt éghajlatában. Bódultan heverünk a sátorban, és várjuk a hírnököket.

Három óra tájt kettejük beérkezik. Nem találtak friss elefántnyomra. De Uaceka, a főnyomozó, még most sem tért vissza. Benne reménykedünk.

A rekkenő hőség enyhültével egyet fordulok itt a közelben. Embereink húst kívánnak, az után kell nézmem. Csakhogy errefelé nem olyan könnyű dolog ám ez, mint a maszái fennsík vadban gazdag mezőségein volt. Az itteni erdőben rendkívül kevés a vad; elefánton kívül nemigen járja semmi.

De ezúttal mégis szerencsések vagyunk. Régi elefántösvényen haladunk, mikor az előttem nesztelenül lopódzó kirongózi leguggol:

- P i g a! P i g a! - Lőj!

A közelben világosodó tisztáson, gyönyörű "kiskudu" áll. Most látom először ezt a régen óhajtott vadat! Hamuszürke, fehér csíkos bundájával, dugóhúzószerűen

csavarodó, kecses szarvával valóban meglepően szép! Nem vesz észre bennünket, közel is esik, könnyen meglövöm.

A sokat emlegetett bongón kívül a kiskudu talán legritkább antilopja Kenyának. Nemcsak azért, mert kevés akad a fajtájából, hanem azért is, mert rendkívül óvatos, kizárólag" sűrűségekben tartózkodik, s csak vajmi elvétve kerül puszkavégre.

Nem győztem csodálkozni embereim viselkedésén! Nem a N a i r o b i-ból hozott „városi szerecsenek" voltak velem, hanem a tegnap felfogadott helybeliek közül kísértek el egynéhányan. Miután utasításom szerint feldarabolták a bakot, a vesepecsenyét félretettem velük, a többit pedig átengedtem nekik. Szép rendesen, apróra feltagolták, és hátukra pakolva a táborba szállították. De nemcsak a húsát hozták ám el, nemcsak az ehető belsőrészeket - tüdőt, májat stb. -, hanem a gyomrot, sőt még a beleket is! Itthon aztán széjjelbogozták a beleket, félméteres szalagokra vágták, és igazságosan elosztották. Ki-ki a saját darabjából óvatosan kinyomta a bélsárt, aztán kifordította, mint a kesztyűt, és rendkívüli gusztussal, azon nyersen fogyasztotta el, csámcsogva, mint ínycenc előételt!

A kis Mutinda is kötelességszerűen részt vett a lakomán. Magasra tartotta a hosszú vékony belet, úgy engedte le torkán, akár a makarónit.

Habár sistergett a kudu hús a nyárson, a sült hús ma nemigen érdekelte a feketéket. Elteszik azt másnapra, s csak azért sütik meg, mert így nehezebben romlik. A máravaló bezzeg nem került nyársra! A bélelőétel végeztével hozzáálltak a "pecsenyéhez". Azonmód véresen falták, tépték a nyers húst, nagyokat csettintettek nyelvükkel, véres-zsíros-maszatos pofájukból élvezet sugárzott. Akárcsak a hiéna farka, úgy dolgoztak.

(Az emberen kívül csak a hiéna s a keselyű falja fel az állatok belét. Még az oroszlán meg a párduc is kizsigereli prédáját, félredobja a bűdös beleket, mielőtt hozzálátna a húshoz.)

Fegyverhordozóink és inasaink, akik kalapban, nadrágban járnak és cukros teát isznak reggelire, néhány évvel ezelőtt bizonyára szintén nyers belet rágtak még. Most kimondhatatlan undorral és megvetéssel tekintenek a "vadakra"!

Camp Jeititi

Este kilenc óra. Szeles, borús, koromsötét az éjszaka. Uaceka, a főnyomozó, még mindig nem tért vissza. Vajon merre kóborolhat egymagában az őserdő útvesztőiben? Aggódnék érte, de Stubot és a többieket hidegen hagyja az eset. "Ha nem jön meg ma, majd megjön holnap! Uaceka nem bánja, nappal van-e vagy éjszaka, sötétség vagy holdvilág, egyformán lát ő mindig, akár az oroszlán! Alkalmasint nagy elefántcsapásra talált és utánament. Megnézi, vajon a foga is nagy-e annak az elefántnak? Ha elfáradt, majd felmászik a fatetőre aludni!"

Hát biz ilyet csak az tud megtenni, aki még a nyers belet is megeszi!

Febr. 1-én, Camp Jeititi

Uaceka reggelre sem jött meg, egész délelőtt is hiába vártuk, végre egy órakor megjelent. Tegnap hajnal óta, vagyis 31 óra hosszat odajárt egy harapásnyi ennivaló nélkül! Elmondta, hogy ide mintegy hat-hét órányira, kiszáradófélben levő dagonyában, három nagy elefánt friss nyomára talált. A jelek után ítélve a három elefánt ott rendszeresen megfordul. Csakhogy olyan bűdös, poshadt már a dagonya maradék vize, és annyira tele van féreggel, hogy ember számára ihatatlan. Talált azonban két-három kilométerrel odább egy un. "vízfát", ez egy-két napra való itallal elláthatna minket.

A "vízfák" csak nagy elvétve lelhetők. Óriás baobabok (majomkenyérfa) ezek, tetejük az idők során medenceszerűen kimélyül. Ebben a mélyedésben néha hónapokig megmarad a beléje gyülemlett esővíz. Tekintve, hogy két hónap óta

egyetlen csepp eső sem volt erre felé, ugyancsak "állott víz" lehet a baobabfák tetejében.

Indulásra ma már késő volt, elhatároztuk tehát, hogy holnap reggel vágunk neki az Uaceka jelezte "vízfa" irányának. Hogy a nagy hőségben könnyebben haladhassunk, csak a legszükségesebbet visszük magunkkal. A többi holmit néhány ember őrizetére bízva itt hagyjuk.

A tegnapi kudumon felbuzdulva, ma délután ismét bejártam a környéket. De csak három zebrával találkoztam. Az egyiket meg is lőttem a mindig éhes emberek nagy örömeire.

Szórakoztatóbb események híján, ismét Stubról mondok el egyet-mást. Ez a vele való páros élet bezzeg nem leányálom. Ugyanis most ketten egy sátorban tanyázunk, azaz tanyáznánk, mert Stub olyan hortyogást csap, hogy minden éjjel ki kell költözködnöm a szabadba.

Újabban gyakran hangoztatja, hogy ő mennyire meg szokott barátkozni a vele vadászó európaiakkal. Hogy őt az expedíció végeztével rendszerint úgy megszeretik, soha többé el nem felejtik, Mindig megemlékeznek róla - a világ bármelyik tájáról valók is -, és nemcsak levelekkel, hanem ajándékokkal is elhalmozzák. És hogy jóformán mindene a "kundsajt"-jaitól kapott emléktárgy. An awfully nice "client" of mine - chap from the north of Scotland - gave me this macintosh as a parting present. A very dear old "client" sent me out that jersey as a "christmasbox". *(Egy nagyon kedves kundsajtmtól - Észak-Skóciába való - kaptam ezt a köpönyeget emlékre. - Egy nagyon régi jó kundsajtom küldte ezt a mellényt karácsonyi ajándékkul.)* Ez a kliens örömeiben nekiadta a puskáját, mikor Stub a nagy elefántot lövette vele, amaz meg hálája jeléül ráhagyta egész poggyászát, oly nagyszerű baghez (vadászeredményhez) jutott Stub ügyes vezetése folytán.

És ilyenkor nagyon is félreérthetetlenül emelgeti, próbálgatja a puskámat, amelyre már régóta szemet vetett. Sőt egész orcátlanul javasolja, hagynám itt neki, hiszen odahaza úgyszólván van nekem elég. Ő megígéri, hogy rám gondol, valahányszor elsüti! Hát nem mondom, ez azért kedves tőle. Ezek után valóban meggondolom a dolgot.

Istvánnal ugyanígy tett. Addig hajtogatta neki, hogy rossz a távcsöve, addig sóhajtozott, addig nyafogott, mígnem Nairoiba érve, célhoz is jutott. István szokott jószívűségével megajándékozta a Government Road- on (Nairobi főutcája) kapható legjobb és legnagyobb távcsővel. Stub csak imént pakolta ki. Valóságos csillagvizsgáló. Izom kell hozzá, hogy szemébe emelhesse az ember. Got a little souvenir from Kiboko (ő is így tiszteli Istvánt); originally he bought them for himself, but is afraid they would be rather too big for him, so he thought the better leaves them to me. Quite a decent pair of binoculars they are - a little oversized though - still they will always make me think of dear old Kiboko - I am sure of that! *(Kaptam egy kis emléket Kibokótól. Eredetileg saját magának vette, de attól tart, hogy túlságosan nagy, inkább nekem adja. Egészen szép távcső, igaz hogy kissé súlyos, de mégis eszembe joggal juttatni ezt a kedves Kibokót - ez az egy bizonyos.)*

Nékem aztán beszélhetsz, az én puskámat ugyan meg nem kapod!

Az István által adományozott "szafari-gramofon" igazán felbecsülhetetlen szerzemény. Olyan jólesik itt a zene, úgy felüdíti ezt az egyhangú cigányéletet! No, meg Stubot is elnémítja ideig-óráig, ami szintén nem megvetendő nyereség. Feketéink is módfelett élvezik, különösen az itt felfogadott "vadak". Alig várják, hogy vacsoránk végeztével megindítsuk az ördögös skatulyát. Egymás után bújnak elő a sötétből, de néhány lépésnél közelebb nem merészkednek. Ott leguggolnak, borzongva összekapaszkodnak, és tágra nyílt szemmel, tátott szájjal bámulják a csodát. Addig lökdösik, biztatják egymást, míg valamelyikük el nem szánja magát, és mint a párduc, pégykézláb lopózik a gramofon mellé. Nagy vigyázva belenéz, innét is, onnét is, elugrásra készen, nehogy a skatulyában lakó

démon elkaphassa. Aztán visszamászik aggódó társai közé, és elmeséli, hogy mit látott. Suttogva tárgyalnak, komoly gyermekarccal, a primitív ember babonás megilletődésével. Ha elállítom a gépet, ámulattal járatják rajtam bársonyos tekintetüket, mint felsőbbrendű lényen, aki a skatulyabeli démont egy csettentéssel el tudja némítani. De aztán mindjárt küldenek maguk közül követet, aki szerényen, kedvesen megkér, engedném meg a "muzsikásnak", hogy tovább muzsikálhasson.

Milyen mások, mennyivel különbek a magunkkal hozott városi szerecseneknél! Szerények, szívesek, jókedvűek, illemtudók. A vadonságban, ahol a civilizáció bomlasztó férgé még nem mételyezte meg az ősi romlatlanságot, itt a "jó modor" még általános. Hiszen a fehér ember modora, viselkedése, erkölcsse a maga nemében sokkal hiányosabb a primitív népekénél, akiknél a "tilos" fogalma annyival szigorúbb határok közé szorul; olyan határok közé, amiket jóformán kivétel nélkül tiszteletben is tartanak. Az eredeti, a civilizálatlan szerecsen nem verekszik társaival, nem lármázik naphosszat, nem lop, nem szemtelenkedik, nem hazudik, nem veri a gyermeket; sőt udvarias, tiszteletteljes az öregekkel szemben, ami határozott lelki fejlettség jele. Míg a városi szerecsen, a misszió nevelte s a fehér embert szolgáló szerecsen a fentemlített tulajdonságoknak ellenkezője jellemzi. Meggyőződésem, hogy a primitív, romlatlan, "vadember", ha nem is kultúrlény, ha megeszi is a nyers belet, azért nagyon is öntudatos, nagyon is tiszteletre méltó, sőt előkelő teremtése az Úristennek, akit inkább az elismerés hangján kellene "vadembernek" titulálnunk, nem pedig - ahogy gyakran halljuk - lesajnálva levadembereznünk. Nem volna szabad elfelejtenünk, hogy a fehér ember civilizációja nem fajközi kaptafa, amire mindenféle színű bőrt rá lehet húzni. Nem általánosan alkalmazható, egyetemes boldogítószer, hanem kényes szérum, amely helytelen adagolásban, népeket tönkretévő, évezredes megalégedettséget romba döntő, szörnyű méreggé válhat.

Hát nem felháborító az a fehérember, aki repülőgépében és gépfegyverében bízva érkezik, népboldogító jelszavakat hangoztat, és büntetés terhe alatt elrendeli a bennszülöttek kötelező ruhaviseletét! A felhúzott revolver nem alkalmas eszköz új eszmék meggyökeresítésére olyan népeknél, akik ma is ott tartanak, ahol évezredek előtt tartottak, amikor a fehérember talán még négykézláb járt. A primitív elmét elrontják a belé erőszakolt kultúreszmék. Úgy illenek azok a maszái gondolatvilágába, mint testére az a hiányos európai ruharongy, amely a pompás, tolldíszes harcost nevetséges vásári maskarává torzítja.

A szerecsen gyermek is gyakran gondolkodóba ejt. "Jobbmodorú" gyermeket tán sehol sem láttam. A kis szerecsen, aki még nem ért rá civilizálódni, mindig jókedvű; úgy is mondhatnám: kissé bánatosan jókedvű. Álmodozva, gondtalanul, megalégedetten tekint a világba, mint a kölyök vad, ami kizárólag azzal a kellemes ténnyel foglalkozik, hogy - él!

Este gramofonmuzsikára táncoltak a "vadak". Mindegyikük mást táncolt. Taktus nélkül járták, csúnyán, nevetségesen, érthetetlenül. Nagyokat ugrottak, leguggolva körben forogtak, lábukat meggörbítve, alfelüket kifeszítve kacsalépésben totyogtak, arcukat elfintorították, és holmi sziszegő hangokat hallattak - szerecsenül kurjongattak. Érdekes, hogy a gramofon jazz-zenéje, az un. "néger zene" (amelyért az utolsó ítéleten kizárólag az Egyesült Államoknak fog kelleni helytállniok) egyáltalán nem tetszett nekik. Leginkább a szentimentális, melodikus keringőket kedvelték. A hangszeres darabokat komolysággal hallgatták, de mikor az énekes lemezen legelőször ismerték fel az emberi hangot, váratlanul dörgő hahotába kezdtek! Attól kezdve aztán minden énekes lemezen, akár víg volt, akár szomorú, olyan nevetést csaptak, hogy önkéntelenül csatlakoznom kellett hozzájuk. Akkorákat röhögtünk a legmeghatóbb énekeken, szinte belefáradtunk. De milyen egészséges ez! És milyen jól alszik tőle az ember!

Vajon miért hathatott rájuk a gramofonbeli ének oly nevetségesen, és miért komolyodtak el, mihelyt megint zenét hallottak?

Még soká "húztam" nekik. Elaludt már a tábortűz, a lámpából is kiégett a petróleum, de a vadak még mindig táncoltak, tisztos távolságot tartva a ládába zárt démontól. Csendesen topogtak, nem lármáztak, csak néha-néha kurjantottak - sziszegve! Sötét alakjuk beléveszett az éjszakába, csak a foguk fehérje meg a karjaikra húzott elefántcsontkarikák villogtak elő.

Febr. 2-án, Camp Eia-asza

Ma este értünk ide, rendkívül fáradságos nyolcórás gyaloglás után!

Vizünk csakhamar kifogyott, égő nyelvvel, szédelő fejjel botladoztunk a gyilkos hőségben, sűrű rengetegeken által, hol erre, hol arra, ahogy az elefánttápota ösvények engedték. Szegény hordárainkat a súlyos terhek ugyancsak megkínózták. Sok helyütt olyan sűrű volt a bozót, hogy csak négykézláb lehetett átvergődni rajta. Ilyenkor, persze, le kellett rakni a málhákat és átjárást baltázni.

Hellyel-közzel egészen friss elefántcsapásokat kereszteztünk, de követésre érdemes nagy bikát nem nyomoztunk. Kidöntögetett, többől kicsavart fák heverték úton-útfélen. Szinte elképzelhetetlen, hogy elefántok munkája ez a rombolás! Mintha ciklon borzolta volna össze az erdőt.

Valamelyik dombtetőről visszapillantva, a makulátlan égbolt aljában úszó, ezüstösen csillogó felhőfoszlány kapta meg szememet - a Kilima-Ndzsaro hókoronás feje! Pedig vagy százötven kilométernyire esik. A hegy maga belevész a távol kékjébe, csak széles, lapos teteje fehérlik, mint ég tengerén nyíló, magányos vízirózsa.

Menetelésünket az tette legfárasztóbbá, hogy Stub útközben legalább ötször is kijelentette, hogy megérkeztünk. *There you are! See that big tree over there? That's where you are going to camp! (Tessék! Látják amott azt a nagy fát? Ott fogunk táborozni.)* Milyen kimondhatatlanul jólesett ez! A hordároknak is biztatólag mutogattuk a távolban magasodó fát: csak addig kell már mennetek, ott táborozunk! Fellélegzettek, új erőre kaptak, mint a megváltást, úgy nézték a láthatár hőhullámaiban remegő fát...

... És mire elvergődtek alája, kisült a tévedés, a félreértés. Stub nem ezt fát értette. Uaceka csak azt állította, hogy ettől a fától már látszik majd a "vízfa". Szóval, felkötözni a már lehajigált terheket, és gyerünk tovább!

Mondom, ez vagy ötször megisméltődött.

Végre aztán, két óra tájban, valóban közelébe érünk annak a pocsolyának, melyben Uaceka a három nagy elefánt nyomára akadt. A szafarit lepihentetjük, én pedig Stubbal és Ndolóval előre indulok a dagonyához. Hátha most is van ott elefánt?

... És alig megyünk egy darabig, valóban távoli csobogás, prüszkölés hallatszik!

Szempillantás alatt elfelejtjük a fáradtságot, forróságot, szomjúságot. Nagy vigyázva lopózunk a vízgödörhöz, melyben ha elefántot nem is, egy vén rinóceroszbikát lepünk meg fürdés közben!

Alkalmas elefántösvényen zajtalanul sikerül megközelítenünk a gyanútlanul dagonyázó orrszarvút.

Nyolc méterre jutunk hozzá, onnét figyeljük, élvezzük a ritka látványt. Olyan, mint valami óriásországbeli disznó! Még annál is nagyobb. Szóval akkora, mint egy harmincmázsás disznó. Úgy is viselkedik. Hanyatt fordul, meg-meghentereg, fúj, prüszköl, rőfög, kéjeleg a fekete posványban. Felkavarja az áporodott, forró ingoványt, ez pedig émelyítő mocsárszaggal tölti meg a levegőt.

Bokor mögött állok, azért nem fényképezhetek, pedig szorongatom ám a kodakot.

Azt látjuk, hogy rendkívül erős szarvú bika. Vagy tízpercnyi suttogó vitába elegyedem a mögöttem húzódnó Stubbal: meglőjem-e vagy ne? Valóban olyan erős-e a szarva, vagy találunk ennél nagyobbat is? ...

Mindezt nyolc méterre az orrszarvútól, amely ezalatt mit sem sejtve fetreng iszapfürdőjében.

Még mindig nem egyeztünk meg Stubbal, mikor az orrszarvú saját maga intézi el a vitát. A váratlanul feléje csapódó szél elárul bennünket. Dühös horkanással talpra áll a páncélóriás, és máris szembetámad minket...

... Pillanatok alatt játszódik le a folytatás.

Amint előtűnik a bokor mögül, még sietve rácsettentem a kodakot, Stub kezembe nyomja a puskát, és - fejbe löve hasra esik a szürke mozdony ... Hátulja még bentmaradt a pocsolójában, csak elejével szállt ki a fürdőből. De még él. Ideoda lóbálja hatalmas fejét, vékony vörös szalagban csörgedezik belőle a vér. Kissé alacsonyan érte a golyó - nem hatolt az agyába -, csak elkábította ... Szörnyűt prüszszentve már fel is ugrik megint - de a füle tövébe fúródó golyó végleg lehasaltatja.

Vegyes érzelmekkel méregetjük Stubbal a köztünk és a kimúlt rinocerosz közti - öt métert.

De nem bánjuk meg, hogy "agyonlövette magát"! Rendkívül vastag, hatvan centiméter hosszú szarva elsőrendű trófea.

... A gyötrő szomjúságtól kisebesedett nyelvvel érem el a "vízfát". A tintaszínű, dögletes szagú pocsolójából, a lelőtt orrszarvú fürdővizéből mégsem mertem inni. Sajnos azonban, a "vízfa" vize sem sokkal különb. Van ugyan szűrőgépünk, de ezen cseppenként szivárog át a folyadék, órák kellene ahhoz, amíg egy pohárraló átszűrődik rajta. Ki bírná ezt kivárni ilyenkor!

Megittuk volna a tintát is.

Az elejtett orrszarvút egyelőre otthagytuk a pocsolójában. Nem akarunk kihúzásával, feldarabolásával neszezni, nehogy a közelben tartózkodó elefántokat elijesszük.

... A sátorban pihenünk, mikor délután ötkor Ndolo azzal ébreszt, hogy elefántok lármáznak a pocsolója körül, ide hallatszik a táborba. Nyomban kisietünk a dagonyához, de csak a döglött rinocerosz fürdik benne. Lesben ülünk.

Úgy fekszik előttünk az orrszarvú, mintha csak aludna. Innét senki sem mondaná, hogy élettelen. Még "takarító személyzete", a rinomadarak is becsapódnak! Hangos csirregéssel érkeznek valahonnét, alkalmasint egy másik orrszarvú hátáról, és szolgálatkészen szállnak a mozdulatlan páncélosra. Vértörős csőrük szorgalmas kopogtatásba kezd. De hamarosan észreveszik a tévedést, hogy itt már nincs szükség "takarításra". Tanácstalanul ugrálnak kihúlt gazdájuk hátán, és csakhamar továbbállnak.

... Már bontogatja fátylát az alkonyat, amikor egyszerre csak csodálatos hang, távoli dörgéshez hasonló, üti meg fülünket. Ismerjük ezt a várva várt neszt, a közlegő elefántok gyomrának korgását! Kissé olyanformán hangzik, mint mikor a szomszéd háznál kugliznak. Pedig csak egy éhes gyomor korog; igaz, hogy a világ legnagyobb gyomra!

Feszült figyelemmel várjuk az elefántok előtűnését, sajnos azonban, besötétedik mielőtt megjelenének. Még néhány gyomorkorgást hallunk, egyebet nem. Mozdulatlanok az elefántok, az éjszakát várják, hogy elfüggönyözze fürdőhelyüket.

Halkan távozni készülünk. De alig emelkedünk fel, megdöböntő hangot hallunk: elnyújtott, füttyülő sistergést! Mint amikor túlhevített kazánból gőzt bocsát ki a mozdonyvezető. Lelapulunk - de semmit sem látunk, nem értjük mi lehet, hiszen egész közelről hallatszott...

... A felfúvódott orrszarvúdögből szabaduló gázok szortyognak!

Vacsora után még néhányszor jelentkeznek a pocsolya körül tartózkodó elefántok. Visítanak, trombitáinak, tördelik a fákat. A legnagyobb csendben vagyunk. Még a gramofont sem merjük felhúzni, nehogy megzavarjuk őket.

Febr. 3-án, Camp Eia-asza

A sátorban tarthatatlan a hőség, kint aludtam a fák alatt. Ott is csak keveset. Olyan füllesztők az éjszakák, hogy a nagy fáradtság dacára sem tudok nyugodni. Mintha súlyos teher nyomná a mellemet, olyan nehezen lélegzem.

A hajnali órákig ébren hallgatóztam, de este óta semmi neszt sem hallottam az elefántoknak. Stub, miután egész éjjel mély álomban hortyogott, mégis azzal ébredt, hogy "ugye milyen zajt csaptak ezek az elefántok, szünet nélkül tördelték a fákat itt a tábor körül"!

A dagonyához mentünk legelőszőr, de csak egyetlen elefánttehén friss nyoma mutatkozott a vízparton. Csodálom, hogy ez az egy is ide merészkedett a döglött orrszarvú mellé. A többi elefántot is ez a dög ijeszthette el. Mert hogy elköltöztek, az kétségtelen.

Nagy nehezen kihentergettük a rinoceroszt, amely tegnap óta mélyen belesüppedt a mocsárba. Fejét levágtuk, húsából, amennyit győztek, megették a feketék, a többi otthagytuk.

Kétségbeejtő a vízkérdés!

Még az ivástól eltekintve is. Mosdásra meg ruhamosásra sem nagyon alkalmas ez az émelyítő, fekete mocsárlé. „Fürdő” után még bűdösebbek vagyunk, mint azelőtt. A kimosott fehérneműbe is beleeszi magát az iszapszag.

Három óra járásnyira levő "vízfához" kellett ma italért küldenünk. Hoztak is az emberek egy bádognakarra való, víznek csúfolt, sötétzöld, meleg posványt. Holnapig ebből kell megélnünk. Pedig állítólag közelében vagyunk az A t h i folyónak. De hogy mennyire, azt senki sem tudja. Leghelyesebb lenne mielőbb útnak indulnunk, és az A t h i -ig meg sem állnunk, mert itt úgysem lehet maradásunk. Csakhogy ismerve a feketék beszámíthatatlan állításait, esetleg még háromnapi járásnyira is lehetünk a folyótól! Márpedig nagyon messzire nem akarok elmenni addig, amíg Istvántól hírt nem kapok. Holnap azért mégis megpróbálok a folyóra küldeni vízért.

Konyhára való vadat sem lehet itt lőni, azt is legfeljebb a folyó közelében találhatunk. Konzervünk is kevés, nagy részét hátrahagytuk a szállítás nehézségei miatt. Most kizárólag szardíniából és befőttből élünk. Ez teljesen elég is, amíg futja.

A moszkitókon kívül itt még "tse-tse"-legyek is alkalmatlankodnak. Alig győzzük kezünket-lábunkat kapkodni a kiállhatatlan bagócsok elől.

Mindenképpen komisz vidék ez. Itt csakis a nagy elefántba vetett remény tartja bennünk a lelket.

Uaceka még egy másik közeli pocsolyát is emleget. El is mentem oda délután, de annak vizét már teljesen kiitták az elefántok, összevissza tiporták, lyuggatták a sáros gödröt. Térdig érő, dézsá nagyságú lábnyomokban gyereket lehetne fürösztetni. Ha ugyan lenne bennük víz! De csak a lyukak legaljában csillámlik egy-két ujjnyi nedvesség. Kárba azonban ez sem vész. Vadgalambok megszámlálhatatlan tömege lepi el a gödröt, szürcsöli a maradék cseppeket. Szünet nélkül jönnek-mennek. Egyszerre nem sokan isznak, legfeljebb hatan-heten, néhány percnél tovább nem is maradnak, de azért pillanatig sem üres az itató. Csak az érkezőket meg a távozókat látom. Mialatt isznak, bent ülnek a "dézsákban", az elefántnyomokban. Onnét rebbennek ki, mint skatulyába zárt rokonaik a galamblovészeten.

Különböző fajta, apró gerlek valamennyien. Van köztük hosszú, hegyes fácánfarkú is. Sajnálom, hogy a flóberpuska nincs velem. Vacsoráralót lőhetnek közülük. ...

Néhány ezüst szőrű cerkofmajom is megjelenik. Fáról fára lódulva érkeznek fejünk fölé, mintha csak a mi tiszteletünkre rendeznék bámulatos akrobata-mutatványaikát. Vékony, hajladozó ágakon hintáznak, szédítő lendülettel repítik át magukat a szomszéd fára. Kiülnek a szélső ágak legvégére, hosszú kígyófarkuk kérdőjel fofmájában penderedik fejük fölé. Fehér bolyhos pofaszakállba rámázott, töpörödött kis vénember arcukból szomorú, értelmes szemek vizsgálódnak. Néhány halk makogással "letárgyalnak" bennünket, aztán folytatják nyaktörő légtornájukat.

Este beérkeznek az állomáson visszamaradt futáraink, hozzák István sürgönyét, amelyben jelzi, hogy holnap indul Nairobi -ból. Stub tehát hajnalban visszamegy M t i t o-A n d e i -be, hogy Istvánt onnét utánam vezesse. Ebbe legalábbis három nap beletelik, addig tehát magam leszek a "vadakkal", akikkel még nemigen értjük meg egymást. Uacekával kizárólag jelekkel értekezünk.

Elhatároztam, hogy holnap reggel, minden bizonytalanság ellenére, megkísérlem elérni az A t h i folyót. Ami a távolságot illeti, kétórától kétnapi járásig ingadozik az emberek becslése. Hátha egyszer "jóféle" tévednek! Itt azonban nem maradok tovább. Máris megbetegedtem ettől a szörnyű posványlétől, az emberek nagy része ugyancsak így járt, ennivalójuk sincs, kedvetlenek. Alig néhány száz lépésre a tábortól rohad az orrszarvú maradványa, döglletes szaga az egész környéket megfertőzte.

Mert itt nincs, aki takarítson. A "dögészek" - a keselyűk és hiénák - nem járnak errefelé. Itt sokszor felkopna az álluk, ritkán akadnának prédára, elkerülik ezt a vadban szegény tájat. Hiszen a keselyű- meg hiénajárta vidéken egyetlen nap alatt nyoma veszne a döglött orrszarvúnak. De itt hetekig eltart, míg széjjelhordják a - kukacok!

Epedve gondolok vissza a maszái-fennsík hűvös éjszakáira, harmatos hajnalaira, színes, hangos állatvilágára!

Itt éjjel sem gyengül a hőség. Némák, fülledtek, nyomasztóak az éjszakák; szárazak, szomorúak a reggelek.

febr. 4-én, Camp az Athi folyó partján

Hajnalban sátort bontunk. Stub visszamegy a vasútvonalhoz Istvánért, én meg útnak eredek az Athi folyó irányába. Egyéb híján, az orrszarvú pocsolójából merítjük meg csutoránkat, így készülünk neki a hosszú, fáradságosnak ígérkező útnak.

Útközben óránként szoktunk rövid pihenőt tartam. Ilyenkor helyreigazítjuk a félrecsúszott vagy meglazult málhákat, kipiszkáljuk a lábunkba akadt tüskét, húzunk egy kortyraivalót a kulacsból. Az ilyen pihenőt mindig valami kiválasztott magas fa alatt tartjuk, melyre a "kirongózik" azonnal felkapaszkodnak, onnét kémlelik a kilátást.

Bezzeg váratlan a meglepetés, mikor már a második fáramászás alkalmával Uaceka ezt kiáltja le a magasból:

- Mádzsi huko! - Ott a víz!

Hogy ez mit jelent, azt nem érthetjük meg addig, amíg nem jártuk szomszajosan Afrika víztelen vadonjait!

Ez nemcsak örömhír. Nemcsak megkönnyebbülés. Ez megváltás! Minden bajnak megszüntetője, minden jónak kútforrása, a mindenünket betöltő, egyedüli kívánság!

- Víz!

Felkapaszkodom Uacekához a fatetőre. Egyebet nem látni innét vékony, zöld szalagnál, amely kígyózva szeli át a szárazzá égett összű egyhangú barnaságát. De az nem víz ám, csak a folyó útját mutatja az a zöld szalag. Fák azok, zöld levelű fák, az egyedüliek, melyeknek lombruháját életben tartotta a köztük csörgedező folyó. Köröskörül, ameddig a szem ellát, barnára perzselt, élettelen, szomszaj halt

erdőség nyújtózkodik, csak az a kígyózó zöld ér eleven, csak azon lüktet még a maradék élet.

Nem telik belé egy óra, már ott is vagyunk. De most senki sem gondol táborütésre! Most nincs rendelkezés, nincsen beosztás. Itt egyelőre csak a víz parancsol. Ledobáljuk a cókókot, a ruhát, és pillanatok alatt mindnyájan benne fekszünk az Athi jóságos vizében! Olyan szuszogást, prüszögést csapunk, mintha vízilócsapat lepte volna el a folyót.

Az Athi vizét is erősen megcsappantotta a szárazság. Húsz-huszonöt méter széles, homokos medrében alig két-három méternyi, bokáig érő víz folydogál. Hatalmas borasszusz-pálmák szegélyezik partjait, nagy legyező alakú leveleik jóleső árnyékot vetnek.

Mialatt állítják a sátram, sétálok egyet a folyó homokmedrében. Egynéhány jókora elefántnyom mutatkozik a víz szélében. Úgy látszik, jó helyre jöttünk.

Mennyire örülök, hogy erre a bizonytalan előnyomulásra rászántam magam! Ha Stubra hallgatok, még napokig szenvedhetek a fekete pocsolya meg az oszlásnak indult rinocérosz mellett, abban a hiszemben, hogy az A t h i folyótól többnapos járásnyira vagyok. De hát bíztam a "meglepetések országában", amely ezúttal valóban kellemes csalódást tartogatott számomra.

Uaceka most úgy tesz, mintha ő mindig azt mondta volna, hogy a folyó közel van. Pedig dehogy mondta. Az idő és a távolság olyan bizonytalan fogalom náluk, hogy állításaikra semmit sem adhatunk.

Árnyékos pálmaligetbe állítottam sátram, bizonyos távolságra a víztől, mert közvetlen a parton rengeteg a moszkító.

A korlátlan fürdő, a szagtalan ital és a kimosott fehérnemű kimondhatatlan gyönyörűség!

Délután az egész környéket bejártam, de sajnos, nem a legbiztatóbb eredménnyel. Habár elefántot sok helyen nyomoztam, három-négy napos csapásnál frissebbet nem találtam. Nagyon veszélyes a terep, összevissza gabalyodott száraz sűrűség. Jóformán minden bokor, minden fa tüskés; mégpedig nem is egyenes, hanem kampós, cipőgomboló-forma tüskével borított. Mire hazaértem, cafatokban lógott rajtam a ruha. Uaceka oly sebesen haladt előttem, alig győztem a nyomában maradni. Csodálatos ügyességgel, nesztelenül siklik át a tüskésen, mint valami nagy fekete párduc. Az ő bőrét nem szaggatják fel a tüskék, csak gyenge fehér karcolásokat ejtenek rajta, olyanokat, mint palavessző a táblán. Ha elmaradtam tőle s rászóltam, hogy lassabban menjen, azonnal fél lábra állt, úgy várta meg, míg utolérem. Mozdulatlanul, minden támaszték nélkül állt azon az egy szál ösztövére lábán. Még hátra sem nézett. Amint hallotta, hogy mögéje értem, már loholt is tovább. Sehogy sem sikerült vele megértetnem, hogy lassabban haladjunk.

Egyetlen darab vadat sem láttunk. De ezen a kietlen vidéken tán még a madár sem jár, annak sem hallottam hangját. Nem tudom, hogyan leszünk itt az élelmezéssel! Állítólag a folyóban van hal. Az emberek egy része oda van halászni.

Elefántnyomot azonban láttunk eleget. Úgyszintén az elefántjárás többi ismertetőjelét: a letört vagy tőből kicsavart fákat, a mindenfelé széjjelszórt faháncs-galacsinokat, a mintegy három méter magasságig besározott "dörgölődő fákat" meg a lépten-nyomon heverő, gyermekfej-nagyságú hullatékot. (A háncsgalacsinok leginkább a szanszevéria levelének összerágott maradványai. Az elefánt, miután a húsos levélből kiszívta a nedvességet, szájában öklömnyi golyókba gyömöszöli a száraz rostokat, mielőtt kiköpné. Az ilyen háncsgalacsin, nemkülönben az elefánt trágyája is nagyon fontos jel a nyomkövető vadász számára, aki ezeknek régebb vagy frissebb voltából következtethet az elefánttól való távolságára. A "dörgölődő fák" törzsén látható a fürdőből jövő, sáros vagy

poros elefántok vakaródzásának helye; a dörgölés magasságából az állat nagyságára következtethet a vadász.)

Hazaérve még megfürödtem az A t h i bokáig érő "habjaiban", aztán gramofon mellett fogyasztottam el az ízletes halat, amit embereim az imént fogtak. Úgy élveztem ezt az első magányos estét, többnapos járóföldre a civilizáció legközelebbi láncszemétől, ahova Uaceka segítségével nélkül soha vissza nem találhatnék. Olyan jóleső a csend! Nincs lármás Stub, csak halkán beszélgető "vadak", akiknek csendes, szerény magatartását az a néhány városi szerecsen is átvette már.

Hiába, a vadon mégiscsak akkor legszebb, ha egyedül lehet benne az ember! Big game hunting is a one man show (*A nagy vad vadászata magános embernek való.*) - olvastam egy angol vadász könyvében.

Igaza van.

Febr. 5-én, Camp az Athi folyó partján

Hajnalig nem tudtam elaludni, olyan fülledt volt az éjszaka. Ágyamat kivettem a folyópartra abban a reményben, hogy ott mégis jobban jár a levegő, mint bent az erdőben. Takaró nélkül, meztelenül feküdtem, mégis kivert az izzadság.

A folyó távolabbi részéről víziló ordítása hallatszott. Hangja még az oroszlánén is túltesz. Az éjszakába beleijesztő, szörnyű ordítás sehogy sem illik a különben félnék és ártatlan állathoz.

Hajnal tájt aztán oly mélyen elaludtam, hogy csak a szemembe sütő nap ébresztett fel. Embereim nem mertek felrázni, azt hitték, beteg vagyok. Így aztán ugyancsak késve hagytuk el a tábort. Estig bújtuk az agylágyító forróságú erdőt, minden eredmény nélkül. Kevés elefánt lehet errefelé. Mindössze két nagy bikát nyomoztam, azok is már négy-öt napja hogy itt járhattak, tehát nem rendszeresen jönnek meg a vízre. Hol itt isznak, hol meg tíz-tizenöt kilométerrel odább, hiszen a vonulásban levő elefántnak ötven kilométeres napi séta nem sok.

Félek, hogy ismét egy tipikus Stub-féle esettel állunk szemben. In two weeks - on the very outside! But I bet you'll get your elephants in ten days, and nothing under a hundred pounder of course. (*Legfeljebb két hét alatt! De fogadok, hogy már tíz nap múlva meglőhetik az elefántokat. Természetesen, csakis száz fonton felüli agyarasokat.*) Nahát, megeszem én azt a ten day s-t (*Tíz napot*) is meg a hundred pounder- (*Százfontost*) is!

... Felkerestem azt a részt, ahonnan éjjel a víziló ordított. Több ágra szakad ott az A t h i. Laposra csiszolt, fényesfekete kőtáblák közt csörgedezik. Mesébe illő baobab-óriások, karcsú, tollas pálmák, fehér bojtos, virágzó sások tengődnek ott a szűkre szabott nedvességéből. Fekete arcú, szürke kis majmok játszanak a palaszínű kőtáblákon. A majomkölykök huszárosan ülik meg anyjuk hátát, mikor menekülés közben kőről kőre szökik a megriadt társaság.

Imitt-amott mélyebb sziklamedencékbe szorul ott a víz, azokban tanyázhatnak a vízilovak. Ezúttal csak a nyomukat láttam.

Vacsora előtt a sátorban fürödtem, amikor egyszerre csak hatalmas hangyajárás jelent meg vászonkádam mellett. Olyan egy-kettőre elleptek ezek a méhnyagyságú óriáshangyák (*W a r r i o r a n t s*), hogy menten kiugrottam a tábortűz mellé, hol a feketék szedegették le rólam az égető csípésű férgemet. Mintegy arasznyi szélességű menetben érkeznek, és semmi sem téríti el őket vonulásuk irányától. Ami útjukba esik, annak nem kegyelmeznek. (Nemcsak a kádnak, hanem a benne ülőnek sem.) Minthogy néha órák hosszat tart, amíg elvonulnak, minden cókómókkal ki kellett költözködnöm, és türelmesen megvárnom, míg sátram alatt szép rendben elhaladt a hívatlan búcsújárás.

A vacsorám körül kellemetlenkedő számtalan apró rovaron, pillén kívül, szívesen látott vendégeim is vannak. Nagy, titokzatos, komoly éjjeli lepkék, a

fekete, szürke, sötétlila minden árnyalatába öltözöttek. Nesztelenül libbennek elő az éjszakából, bizalmasan megülnek kezem fejen, meg a tányérom szélén. Ott bontogatják, terpesztgetik márványozott szárnyukat, parádéznak a lámpafényben.

Fényes páncélú, nagy bogarak meg sokféle színű sáskák is meglátogatnak. Koppanva érkeznek asztalomra, azon ültükben végignéznék mindent, de semmit sem bántanak.

Törött nyelvű csészében tartom a porcukrot. Két nagy, halványzöld sáska ül most a csésze peremén. Karikára pödört nyelvét hol egyik, hol másik ereszti le a csészébe; olyanok, mint nagy komolyan horgászó, pápaszemes professzorok. A visszahúzott „horog” cukros végét nagy ívben penderítik szájukhoz, és élvezettel szopogatják az errefelé bizonyára nem mindennapi csemegét. Puha zöld potrohuk csak úgy lüktet az izgalomtól – vagy tán csak a melegtől?

Ezek a nagy rovarok sohasem kellemetlenkednek, nem csípnek meg, nem fulladnak a levesembe, nem futkosnak ide-oda. Ezek nagyon komoly, jól nevelt vendégek. Illedelmes látogatásuk végeztével visszatérnek a meseországba, ahonnan előkerültek.

Febr. 6-án, Camp az Athi folyó partján

Nem jól érezvén magam, egész nap itthon maradtam, csak a kirongózikat küldtem ki nyomozni. Estélig odajártak, jó hírt mégsem hoztak. Az elefántok ismét elhúzódtak innét. Állítólag vagy tizenöt kilométerrel odább kéne hurcolkodnunk a folyóparton, ott rájuk találhatnánk. De Isvánt itt akarom bevárni, különben még elveszítjük egymást. Két kanna Athi-vizet már vissza is küldtem az orrszarvú-pocsolyához, nehogy jöttében a bűdös mocsárlé ivására szoruljon.

Febr. 7-én, Camp az Athi folyó partján

Reggel éppen indulóban voltam, amikor váratlanul beérkeztek Istvánék. Előbb megjöttek, mint számítottam, de kiderült, hogy rövidebb utat találtak. István szerencsére ismét kitűnő színben és jókedvben van, egészsége teljesen helyreállt. Velük jött a híres Nzuma kirongózi is, akit múltkor letartóztattak. Megint nem tudták rábizonyítani az orvvadászást.

A tegnapi pihenés után mára nagy utat terveztem. Kellő vízmennyiséggel felszerelve, nemsokára el is indultam Nzuma és Uaceka vezetésével. Úgy beszéltek meg, hogy István és Stub a délelőttöt pihenéssel tölti, a délután folyamán pedig vagy nyolc-tíz kilométerrel feljebb vonul a táborral, és estére már az új tanyán találkozunk.

Másfél órája mehettünk a folyóparton, amikor nagyon erős elefánt friss nyomára találtunk. Kétségtelenül megállapíthattuk, hogy magányos, vén bika ivott ott az éjjel. Elindultunk utána.

Egy darabig a folyómederben haladt, aztán nekikanyarodott az erdőségnek. Libasorban követtük, előttem a nyakigláb Uaceka meg a félakkora Nzuma, mögöttem Ndolo és a vízhordó szerecsen. Mihelyt az első hullatékra akadtunk, a kirongózik szakértelemmel bökték belé lábuk nagyujját a hatalmas trágyakölcökbe. Hidegnek találták, tehát már jó néhány óra eltelt, mióta az elefánt arra járt. Csak lassan haladhattunk. A kellemetlen tüskerengeteg meg a kővé szikkadt talajon nehezen kivehető csapás késleltetett. Az elefánt könnyedséggel törtet át az ilyen helyeken. Mintha csak holmi gaz lenne, úgy szétnyílik előtte az erdőfal. De nyomában ismét be is zárul, a rugalmas tüskeágak újból összekapaszkodnak, helyretömörül a rengeteg.

Idővel néhány elefánttűnyoma is társult a nagy bikáéhoz, és az egész társaság egy régi, kitiport ösvényre ért. Itt már mi is kényelmesebben és sebesebben haladhattunk. De nem sokáig maradhattunk az "országúton". Az elefántok minduntalan le-letértek róla, cifra vargabetűt kanyarítottak a sűrűben,

majd ismét visszatértek a főváltóra, akárhányszor kődobásnyira attól a ponttól, ahol előzőleg elhagyták.

Rendkívül fáradságos türelempróba ilyenkor a nyomozás. Mikor végre ismét a főváltóra léphet ki az ember, s a sok hajolgatás után újra felegyenesedhetik, ez olyan, mint amikor autózás közben a falusi, sáros dűlőutak összevisszaságából kikeveredik a kemény országútra, megkönnyebbülten dől hátra az ülésben, és "direktbe" kapcsol!

De mondom, rövid ideig tart az ilyen élvezet. A nyomok ismét bekanyarodnak a dzsungelbe, ismét le kell kuporodni, "vissza kell kapcsolni"! Legkellemetlenebb, persze, a kegyetlen hőség, ami a szellőzetlen sűrűben még jobban megszorul, mint a napverte nyílásokon.

Vagy három különböző főváltót is érünk. Ezeken már annyi a régiebb elefántnyom, hogy mind nehezebbé válik kibogozni közülük a frisset. Ezek a váltók kocsicsapásnál szélesebb, keményre tiport, helyel-közzel mélyűttá süllyedt ösvények. Évek óta, némelyiket tán évszázadok óta járják az elefántok, kényelmes úttá koptatták. Véges-végig hever rajtuk a régi, újabb és legújabb hulladék, jóformán egyik határ a másik mellett, alig győzzük lábainkat keresztülemelgetni rajtuk. Feltűnő a lószag! Mintha szellőzetlen igásló-istállóban járnánk.

Meredek, sziklás hegylánc alá vezetnek a nyomok. Itt megint rátérnek a főváltóra, amely olyan tökéletesen "kiépített" serpentinekben kanyarog fel a hegyoldalnak, akárcsak mérnök építette turistaút. Vajon mióta korozhatnak itt ezek a csodálatos óriások, hogy a kemény sziklatömbök közé ilyen nagyszerű járatot sikerült koptatniuk?

A hegygerinc tetejét elérve, az elefántok ismét elhagyták az ösvényt. Mi pedig annyira kimerültünk a bódító hőségtől, hogy le kellett dőlnünk a túskebokor alá pihenni. Rágicsáltam egy-két kétszersültet, leöblögettem az időközben meleggé forrott A t h i-vízzel, sőt félórányit szundikáltam is.

Aztán ismét felvettük a nyomot, és alkonyatig követtük – hiába. Öreg este lett, mire megtaláltuk az időközben megváltoztatott táborhelyet.

De hogy utána az A t h i langyos vizébe beléfeküdni mit jelentett, ennek méltó jellemzésére szóbőségem nem futja. Csaknem egy óra hosszat henteregtem benne, embereimmel együtt.

Az elefántcsontnak nagy az ára errefelé!

Febr. 8-án, Camp Mutzuka, az Athi pattján

A folyóparton végzett felderítő sétával telik el a délelőtt. Miután itt friss nyomra ezúttal nem találtunk, ismét azt a hegygerincet fogjuk felkeresni, melyre a tegnapi csapások felvezettek. De ma késő van már. Pihenésre fordítjuk hát a délutánt, és hajnalra halásztjuk az indulást.

A szakács kitűnő harcsaszerű halakat fog az Athi-ban mindnyájunk nagy öröme, minthogy friss húsunk egyáltalán nincsen. Estefelé én is kimentem horgászni. Nem nagy boszorkányság. Alighogy vízbe lógattam a horgot, máris egy kövér hal kalimpált a végén. Itt még nagyon tanulatlanok a halak. Itt akárki tud halászni.

Még én is.

Vacsora után a folyóparton üldögéltünk, s a jövő terveit kovácsoltuk. Ha ugyanis váratlan fordulat el nem gáncsolja számításunkat, akkor még Tanganyikára (a volt német Kelet-Afnkára) is akarunk egyhavi utat szánni. Hajónk csak április 16-án indul Mombasából, több mint kéthavi időnk van még.

Egyelőre ennek az egészségtelen lázfészeknek szeretnék mielőbb hátat fordítani, de persze elefánt nélkül nem! Stub, szokott könnyed modorában most is azt erősítgeti, hogy in about a weeks time I'm sending .the ivory of your elephants downto the rail - no question about that. As soon as the porters returned, we can "buzz off" as well, have a few days rest in town and then step over to Tanganyika

for another six weeks shoot. (Egy héten belül leküldöm elefántjaim agyaráat a vasúthoz-, az kétségtelen. Mihelyt a hordárok visszatérnek, mi is indulhatunk, egy-két napot pihenünk a városban, aztán átlépünk Tanganyikába, újabb hathetes vadászatra.)

Ezek szerint most már "kétségtelen", hogy tíz napon belül mehetünk innét, fejenként egy-egy hatalmas agyarpárral!

Febr. 9-én, Camp Mutzuka, az Athi partján

Még csillagos volt az ég, mikor elhagytuk a tábort. A tegnap említett hegygerincnek kapaszkodtunk, napkeltére már fel is értünk. Szép kilátás nyílik onnét az aranyporban úszó, végtelen rengetegre. Erre, a nappal oly kétségbeejtő, szikkadt, forró tüsketengerre, amelynek területe körülbelül egymillió katasztrális hold, egyetlen megszakítatlan tagban! Itt bezzeg még az elefánt is elbújhat. Nem is láttunk egyet sem. Rengeteg nyomot találtunk, mentünk is utánuk, amíg győztük kedvvel és vízzel. Mikorra mindkettő elfogyott, este lett. Holtfáradtan kecmeregtünk hazafelé, a hosszú kutyagolás elernyesztett, már puskáinkat is a feketék cipelték.

Egyszerre - hirtelen közibénk csörtet a rinocerosz! Széjjelugrálunk, puskák után kapkodunk, de mire kéznél vannak, eltűnik az orrszarvú, s a pillanatok alatt "felgallyazott" feketék már ereszkednek is le a fáról.

Stub - miután hamarjában összeszidta embereit - még a rég tovatűnt, nyilván még nálunk is ijedtebb orrszarvúnak is utána kiált: And you - go to hel !! (Te pedig - eriggy a pokolba!)

A rinocerosz szót is fogad.

Febr. 10-én, Camp Mutzuka, az Athi partján

Tegnap annyira kifáradtunk, hogy ma itthon maradunk. Ez a naphosszat tartó kutyagolás értelmetlen, és nem hiszem, hogy célra vezessen. Magunk helyett a nyomozókat küldtük ki. Sokkal ügyesebben, gyorsabban haladnak, jóval nagyobb területet bejárhatnak, mint mi. Meghagytuk nekik, hogy jöjjenek értünk, mihelyt követésre méltó, nagy nyomra találnak.

Nyom helyett azonban - mézet találtak! Elsőrendű, sötétbarna, erdei mézet, a legjobbat, amit valaha kóstoltam. Rendkívüli érdekessége ennek a méznek, hogy nem közönséges vadméhek, hanem parányi kis rokonaik készítik. Alig kétmilliméteres rovarok, akkorkák, mint otthon az ember szemébe keveredő "muslicák". Lépüket korhadat ágakba építik. Kívülről nem is látszik az ágon egyéb, vékony, kiálló viaszcsőnél, amelyen a rovarok ki-be járnak. Szűrni sem tudnak szegénykék, könnyen ki lehet őket fosztani, nem úgy, mint a félelmetes vadméheket.

A lépet, amelyen úgy nyüzsgött a számtalan kis rovar, akár a hangyaboly, mindenestül törülköző kendőbe csavartuk. A méz alul kicsurgott, a bogarak bentrekedtek.

Nem is annyira a nyomozóknak, mint inkább a "mézjelző madárnak" köszönhetjük mai mézes uzsonnáinkat. Ez a verébnagyságú, igénytelen szúke madár, közkedvelt barátja az afrikai bennszülöttnak. Cserregő, hívogató szavával ágról ágra repdes, így vezeti, csalogatja az embert a mézes fa alá.

István estefelé orrszarvúval találkozott. Meg is sebezte, de sajnos, nem került meg. Pedig az embereknek már sürgősen kellene a hús.

Febr. 11-én, Camp Mutzuka, az Athi partján

Ma reggel széjjelváltunk. István és Stub a tegnap megsebzett orrszarvú keresésére indultak, én pedig ismét felkapaszkodtam arra a távoli hegygerincre,

amelyen az elefántokat sejtjük. Megint estig bújtam a sűrűt, de ezúttal még csak friss nyomra sem akadtam. Egyebet nem láttam magányos, vén zsiráfikánál. Alig néhány lépésnyire tűnt fel feje a fák koronája felett. Meglepett az a magasban lebegő zsiráffej, mert testét, nyakát eltakarta előlem a sűrűség. Ez tilos vad. Különben még ezt is meglőttem volna, hogy végre egyszer jóllakhassanak embereink, kik már egy hét óta darakásán tengődnek.

Errefelé olyan színű a föld, mint a legvörösebb téгла. Olyan lesz tőle a cipő, mintha vastag rozsdaréteg borítaná. Arcunkat, meztelen karunkat, térdünket is megszállja ez a vörös por, alig tudjuk már lemosni. Amikor esténkint hazatérünk, valóságos rézbőrűek vagyunk. Még a vadállatok szőrébe is beleeszi magát ez a szín. A minap látott zebrák is félrevezettek. Már azt hittem új állatfajt fedeztem fel, amikor vörös-fekete csíkos bundájukat megpillantottam! Pedig csak porosak voltak. A múltkori nagy rinoceroszbikámat is, mintha vörösrézből öntötték volna! Mondják, hogy itt még az elefántok agyara is vörös, a raja száradt sártól, portól.

Istvánék nem találták meg a sebzett orrszarvut. De találtak egyebet. Oroszlánok ölte bivaly hulláját! Ez annál meglepőbb, mert nem is sejtettük, hogy bivaly, még kevésbé azt, hogy oroszlán is tanyázik errefelé. Eddig semmi jelét sem találtuk. Kétnaposnak véli Stub a dögöt, az oroszlánnyomok azonban még teljesen frissek körülötte. Istvánék ott leleskedtek sötétig, de nem láttak semmit.

A tuskék annyira ronggyá tépték nadrágomat, hogy már sehogy sem sikerül összetoldanom. Pedig ez volt az "ünneplő". Ezenkívül már csak egy van, abban sincs köszönet. Most az egyszer még kifoltozom valahogy emennek maradványával. Két rossz nadrágból lesz egy rossz nadrág. Ha ez is széjjelmegy, ami csak napok kérdése, állatbőrbe öltözhetek, esetleg lombruhába. Olyan stoppolás, tüzelés folyik esténkint, akár a szabóműhelyben. Amit ilyenkor nagy nehezen összeakasztunk, azt másnap szétszedik a tövisek.

Febr. 12-én, Camp Mutzuka, az Athi partján

A z éjjel megszólaltak az oroszlánok. A bivalydög körül ordítottak. Csakhogy végre megint van mit hallgatni! A rossz álmú embernek, amilyen én is vagyok, nem hoz pihenést a néma éjszaka. Az itteni éjszakák hangtalan üressége, tikkasztó fulladtsága úgy rám nehezedik, mintha ólomsúly alatt feküdnék. Mihelyt azonban megszólal valami, akár bagoly, akár oroszlán, mindjárt megkönnyebbül a lidércnyomás. Elmúlik a fojtogató érzés. Mintha a világ elállott szívverése újra megindulna. Könnyebben el lehet álmosodni.

Hangjukról ítélve, sokan lehetnek ezek az oroszlánok. Este tizenegy órától kezdve szakadatlanul bőgtek, mert valahányszor felébredtem, mindig hallatszottak. Éjfél után nemsokára fel is keltem, valamit haraptam, felvertem Ndolót, aztán nekivágtunk a szüntelenül fel-felhangzó bőgéseknek. Azt reméltem, hogy még a sötétség leple alatt az oroszlánok közelébe férközhetem.

Meg kell jegyeznem, hogy újabban a "kirongózik" nagyon is felszaporodtak táborunkban. Mondtam már, hogy eleinte csak Uaceka és két segédje viselte ezt a tisztséget. De azóta megjött Nzuma is, aki szintén hozott magával néhány pribéket. Sőt, még újabbak is érkeztek. Egyszerűen előbújtak az erdő mélyéből, Uaceka vagy Nzuma komájának vallották magukat, kijelentették, hogy ők is kirongózik, ők is tudják, hol vannak az elefántok, ők is osztozkodnak majd a húsából.

Hiszen csak osztozkodnának már!

Most, hogy az oroszlánordítás után indultam, az új, önkéntes kirongózik egyike vezetett. Odajött a sátram elé és ajánlkozott, hogy megmutatja az oroszlánokat. Tetszett nekem, hogy önként jelentkezett, míg a többiek mélyen aludtak. Legfeljebb két napja, hogy ez a szerencsen hozzánk szegődött. Ijesztő alak. Akárcsak egy szurokfekete, hatalmas majom. Alacsony, széles, vasizmú, hosszú karú, gorillaképű. A frizurája pedig valóságos szenzáció! Meztelenre borotvált

fejének búbján kerek hajszigetet hagyott; az ott sarjadzó fürtöket pedig három mereven széjjelálló, szivarforma rúdca pödri. Mintha három kis szarv nőne a feje tetején.

Már több mint egy óra hosszat tapogatóztunk a koromsötét folyó menti sűrűben, mikor az előttem haladó háromszarvú kijelentette, hogy át kell kelniük a folyón, az oroslánok a túlsó parton ordítanak.

Nappal ez könnyű dolog, a víz több helyen olyan sekély, még térdig sem ér. Hanem a sötétben úgy eltévedt velem ez a szivarhajú, hogy egyszerre csak hasig merültünk a vízbe. Sziklás, nádas örvényes medencébe keveredtünk, melyből csak nagy sokára tudtunk a túlsó parton kikecmeregni. Puskáimat az emberek vitték, én meg patronaimat tartottam magasra, mert zsebemben eláztak volna a később már mellig érő vízben. A krokodilusokra való tekintettel, elég vigyázatlan fürdés az ilyen. Eleinte zseblámpámmal világítottam a vizet - ez állítólag elijeszti a krokodilust -, de aztán elromlott a lámpa, és sötétben csoboghattunk tovább.

Mire partot érve kifacsartam ruhámat, és kiöntöttem cipőmből a vizet, elkezdett derengeni, s az oroslánok elhallgattak. A bivalydög felé tartottunk. A folyópartot mintegy három méter magas nádrengeteg szegi, amelyben sötét alagutak, vízilóváltók vezetnek keresztül-kasul. Ilyen alagútban feküdt a bivaly, amelyre Istvánék tegnap csak azon véletlen következtében akadtak, hogy a sebzett orrszarvú csapása ebbe a náderdőbe vezette őket.

Amint négykézláb mászva, libasorban közeledtünk a bivalyhoz, különös zaj ütötte meg füleimet. Eleinte azt hittem, hogy a víz örvénylését hallom, de csakhamar rájöttem, hogy - csontropogtatás!

Valami tehát rágta a dögöt, amit a homályos, ide-oda csavargó alagútban még meg sem tudtunk látni, csak a felénk áramló bűz jelezte, hogy közelébe értünk. Várnunk kellett, hogy világosodjék. A nád teljesen összeborult fejünk felett, még alig pitymallott odabent. Mialatt ott összekuporodva fületünk, hirtelen morgás, ugrás, loccsanás hallatszott ... amint bivalyról a nádca, onnét meg a folyóágba ugrott az oroslán. Még néhány csobbanását hallottuk, aztán elcsendesedett minden a túloldali sűrűben.

Körüljártuk a nádat. Egész sereg friss oroslánccsapásra találtunk. A legkülönbözőbb irányokból érkezők mindannyian a döghez vezettek. Vajon hányan találkozhattak ott az éjjel? A nyomok szerint legalább nyolcan-tízen lehettek!

A maradék dögöt előhúztam a tisztásra. Ott könnyen végezhetnék az oroslánnal, ha holnap reggel megint ott késlekedne. De a sötét alagútban nagyon kényes a helyzet, öt-hat méterről kellene löni. Ha pedig nem sikerülne helybenmarasztani az oroslánt, a találkozás elkerülhetetlen lenne. Ami nem éppen kívánatos abban a szoros folyosóban. Délután még visszamentem a nádcahoz, sokáig hallgatóztam, de semmi sem jelentkezett.

A kirongózik egész nap odavoltak. Nzuma azzal jött meg, hogy vagy nyolc kilométernyire egészen friss és nagyon nagy elefántnyomot talált a folyómederben. Torkig vagyok már ezekkel az "egész friss" és "nagyon nagy" nyomokkal. Utóvégre nem azért jöttem ide, hogy csak nyomát üssem az elefántnak.

Mihelyt Nzuma elmondta jelentését, Stub rögtön rávágta:

That's ál I rig t, in two days we'll get that b e a st.u (*Rendben van. Két napon belül meglesz.*) Aztán elkezdte számolgatni az ujján: L ét me see - the man says having found yesterdays fresh spoor on the water. As elephants are supposed to drink every third day, this one is bound to come down day after-tomorrow. And you can shot him, while he is having his eve- i ni n g dr i nk. (*Lássuk csak - ez az ember tegnapi nyomot talált a vízparton. Minthogy az elefánt minden harmadnap iszik, ennek holnapután kell a vízre jönnie. Agyonlőheti, mialatt iszik.*)

Nem is említettem, hogy múltkor, amikor a vasúttól megindultunk, Stub ismét fogadást aján-

lott nekem. Azt állította, hogy két napon belül mutat nekem elefántot! Azt is hozzátette: But of course, it would not be quite a fair bet on my part, as we'll find any amount of elephants down there, and you can pick out your tuskers any day you like. It's easy, as good morning. (De persze, részemről ez nem lenne becsületes fogadás, mert annyi ott az elefánt, akármikor válogathat köztük. Egyszerű dolog az, akár a "jó reggelt".)

Nem két napja, de immár két hete rovom ezeket a gyilkos sűrűket, de még mindig nem láttam elefántot!

Hajnalban mindenesetre "siftolunk", ahogy Istvánval a hurcolkodást nevezzük. (To shift the camp.) (Táborát változtatni.) Utánvonultunk az állítólagos nagy csapásnak.

Ampisi (szakács) egy kis szürke, sárga mellű papagájt fogott a sátrak körül. El akartam tőle kérni, de világért sem adja. Hosszú madzagra kötötte, azon cincogtatja a szerencsétlen madarat. A madzag egyik végét a papagáj lábára, másik végét pedig saját nadrágjának gombjára akasztotta a mpisi, így főzi az ebédet.

Febr. 13-án, Camp Ja Ndzongo, az Athi partján

Az éjszaka ismét a bivalydög irányából hallatszott oroszlánordítás. De a teljesen széjjelszedett bivaj körül már csak egyetlen nyom mutatkozott, azt is hamar elvesztettem a kőkemény talajon. Mindjárt folytattam utamat a folyó mentén, újabb táborhelyünk felé. Dél tájban értem ide, és nemsokára beérkezett a nyomomban vonuló szafári is:

Valóban nagy elefántnyom látható itt a közelben. Már vagy háromszor ugyanazon helyen jött le a vízre. István délután ki is ült oda, hogy amint Stub ígérte, meglője az elefántot, while he is having his evening drink.

Én itthon maradtam. Ismét rosszul érzem magam. A szörnyű hőség, az álmatlanság és a kilátástalan vadászat hatása ez.

Embereink közül már többen lázasak. Itt is, ott is heverésznek a tábor körül, beesett arccal, fényesen égő szemmel, fogvacogva. Minden este többen és többen jelentkeznek pokrócba bugyolálva - kininért:

- Léte dáva, bwana, hóma piga mimi! - Adjál orvosságot, uram, a láz kiütött rajtam!

Napok óta ezt hallani. Csak lenne már elefántunk, és mehetnénk erről az istenverte helyről. Csak addig utol ne érjen ez a gyalázatos malária, amíg meg nem lövöm az elefántomat! De szedem is ám a kinint egyre-másra.

Naptárunk is van már. Abból olvasom, hogy ma - húshagyó kedd! Cseppet sem irigylem az otthon vigadókat, jóllehet nálamnál egészségesebb levegőt szívnak, és tisztább ingben járnak.

Álmos, leromlott és főképpen eredménytelen báli mamák, némi rokonézés fűz most hozzátok! Hiszen az vagyok én is. Álmos, leromlott és eredménytelen! Irigykedve látlak benneteket farsang végeztével végre kedvetekre aludni, és - jól férjhez adott lányokról álmodni.

Bár csak egyszer én is olyan jót alhatnék, mint ti holnap. Az ébredéssel járó csalódástokat kész örömmel viselném.

Febr. 14-én, Camp Ja Ndzongo, az Athi partján.

Reggelre Stub is rosszulétről panaszodik, ágyban marad. Istvánval együtt megyünk ki. Nagy sokára találunk is két erős elefántnyomot. Órák hosszat megyünk utánuk, a helyzet mind biztatóbbnak ígérkezik. A nyomok és egyéb jelek világosan mutatják, hogy lassan lejelgetve vonul előttünk a két elefánt; mindinkább rövidül köztünk a távolság, már egész meleg hullatékot érünk, minden pillanatban várhatjuk az óriások előtűnését De ekkor olyan köves, száraz terepre

érünk, hogy lehetetlen a további nyomokat felismerni. Tanácstalanul állunk, nem tudjuk, merre menjünk.

De nem sokáig gondolkozunk.

Haza a táborba!

Visszamenet lövök egy öklömnyi dikdiket, legalább estére lesz miből húslevest főznünk.

Hazaérve, szegény Bwana Kongónit (Stub bennszülött neve) nagyon magas lázzal, erős maláriarohamban találjuk. Nyomorult színben van. Arca megsárgult, folytonos hányás erőlteti, és úgy rázza a hideg, hogy alig tud beszélni. Sok esetben volt már maláriája. Az ilyent jobban előveszi, mint aki először esik bele.

Nyilván sorra betegszünk ebben a vendégszerető őserdőben. Most már csak én következem. Már azt sem bánám - csak elefántom lenne!

Délután ismét együtt jártunk Istvánnal. Egyéb említésre méltó nem történt, minthogy egy frankolin (fogolyféle) rebtent fel a fészkeről. A benne levő öt tojást már hosszabb idő óta ülhetette a fogoly, de István mégis kiitta mind az ötöt ott a helyszínen, akárcsak a görény!

Kezdünk elvadulni.

Szegény kis papagájunk is megunta a mpisi nadrággombjához fűzött rabéletet, és - átköltözött papagájmennyországba.

Febr. 15-én, Camp Ja Ndzongo, az Athi partján

Mára aztán valóban elég volt! Reggel hatkor indultam, este hatkor jöttem haza, de elefántnak még nyomára sem találtam!

A kimerítő, agylágyító kirándulásnak egyetlen szórakoztatója a minap említett "mézkalauzma-dár" volt, amely déltájban hangos csettegéssel jelent meg a fejünk felett.

A feketék vigyorogva biztatták:

- Ndeke! Uapi aszáli? - Madár! Hol a méz?

Csak alig néhány fával szállott odább. Onnét nem tágitott. Szüntelen csevegéssel ugrált ide-oda, míg csak valamelyikünk fel nem kapaszkodott a fatetőre, ahol rövidezen meg is találta a "mézes ágat". Látszólag egészséges, vastag ágat baltázott le a szerecsen; belülről mégis korhadt volt, és fekete méztől csöpögő lépet rejtegetett. A baltacsapások alatt lepattanó ágdarabokról úgy rágtuk le a lépes mézet, mint kukoricát a csövérről. A benne nyüzsgő tömérdek kis rovarot kiválogatni felesleges vesződés lett volna. Elnyeltük őket a mézzel, a viasszal meg a közójük keveredő faszilánkokkal együtt. Finom volt. Az István által tegnap kifosztott fogolyfészek közel sem járhatott ehhez. Vagy félóra hosszat lakmározunk ott a fa alatt, mindegyikünk kezében jókora, ragadósán csöpögő fadarab, öröm volt nézni azt a jóízű csámcsogást, nyelvcsettintést, nyálszürcsölést. Mikor végül már ujjúnkról is leszoptuk a maradék cseppeket, maszatos-ragadós pofával továbbálltunk.

Hanem a "mézmadár", miután valamelyik közeli fáról figyelte lakománkat, ismét hozzánk szegődött. Az emberek örömmel újságolták, hogy a ndeke újabb mézet "emleget". Különböző füttyökkel és érthetetlen szavakkal nógatták a madarát, s ez nem is kélekedett az útmutatással. Fáról fára rebtent, szünet nélkül járatta csőrét, mi meg vagy tíz lépésnyi távolságból követtük. Nemsokára egy vén majomkenyérfa alá értünk, tetejében jókora vadméhfészek feketéltet.

Csakhogy ezek nem olyan béketűrők ám, mint az iménti apró muslicák. Mindjárt az első kísérletnél úgy összezípték a fára kapaszkodó feketéket, hogy menten visszaereszkedtek. Sietve távoztunk onnét, mert a megbolygatott vadméhraj bosszúálló népség, gyakran üldözőbe veszi bántalmazóját, akkor pedig nincs menekvés. Úgy csúffá teszi az embert, hogy belebetegszik.

A "mézmadár" (Indicator) csodálatos viselkedésének magyarázata az, hogy a lépben nevelődő, még fejletlen méh, a madár legkedvesebb eledele. Megszokta,

hogy a fias-lépeket meghagyják számára a bennszülöttek. Azon van tehát, hogy minél több méhrajhoz elvezesse őket.

Nem tagadom, hogy ez kissé fantasztikus magyarázat, magam is kételkedtem benne, míg saját szememmel meg nem győződtem róla. De Afrika a csodák országa! Itt valóban jobban jár az ember, ha mindent elhisz, mintha mindenben kételkedik, és végül önmagát csapja be.

Ismétlem, Afrika a csodák országa. Mert ahol ötszáz évig elél a krokodilus, ahol mázsás fogú állatok járnak, ahol kecskenagyságú bakot elnyel az óriáskígyó, s az erdők madara mézet keres az embernek, ott mindenre el lehetünk készülvé.

Kevesebbet kell okoskodnunk, és többet hinnünk.

A délután folyamán még egy érdekes látványban volt részem. Amint a felhőtlen, indigószínű égre feltekintettem, nagy magasságban ide-oda kóválygó vörös füstfelhőre lettem figyelmes. Távcsovön sem tudtam felismerni, hogy mi lehet az. A feketék aztán megmondták, hogy d u d u (bogár). Akkor jöttem rá, hogy hatalmas sáskajárás vonul felettünk. Több száz méter magasságban rajzottak, feljebb-alább hullámozgottak, aztán ráereszkedtek az erdőre, ellepték a folyómenti fákat.

Néhány nap óta, ijesztő féreg látogat meg vacsora közben. Mihelyt a feltálatl ételnél lámpát gyújtunk, cserebogár nagyságú, kövér bagócs jelenik meg. Undorító puha tottyanással telepszik az asztalra, tálra, fejünkre, váltunkra, és ott - horribile dictu - úgy elkezd sírni, mint a kisgyerek! Jobban irtózunk tőle akárminél. Legalább lenne hát valamiféle komolyabb formája. A nevető hiénát sem kedvelem, no de a zokogó légy - ez sok a jóból.

... A minap néhány emberünket visszaküldöttük a vasútvonalhoz élelemért. Többek közt egy kosárra való tojást is hoztak, aminek nagyon megörültünk. Kissé nagyon is kiadós tojásételt talált főzni a m p i s i, nem győztem megenni, és Ali inasomnak adtam a maradékot. Visszautasította. Csodálkoztam, mert máskor nem sokat kell bízni, ha evésről van szó. Tudakozódásomra halálos komolysággal jelentette ki, hogy aki tojást eszik, annak soha többé nem lesz gyermeke!

Ez is újság volt számomra.

Ha nálunk is meggyökeresedne ez a hit, tán még fellendíthetné a pangó baromfitenyésztést.

Stub állapota folyton rosszabbodik. Nem eszik semmit, láza változatlanul magas. Kábult félálomban hever. Bezzeg most nagyon elcsendesedett, szegény! Megbocsátom sok lármázását, lódítását, azt se bánám, ha már újból kezdené.

István ma ünnepi lakomát csapott. Valami félig mókus-, félig patkányszerű állatot zsákmányolt, azt süttette meg vacsorára. A m p i s i, aki nagyon előkelő ízlésű, felette megbotránkozott István gusztusán. Mikor feltálalta a sült mókust, sajnálkozva jegyezte meg, hogy Me twenty years mpisi - never see gentleman eat squirre ! (*Én húsz éve mpisi, sohasem láttam uraság enni mókust!*)

Febr. 16-an, Camp Ja Ndzongo, az Athi partján

Még alig világosodott, mikor a folyó mentén elindultam. Elhatároztam, hogy csak abban az esetben hagyom el a partot, ha egészen friss elefántnyomra találok. Nem régóta mentem, amidőn sajátságos, soha nem hallott ugatás állított meg. A közeli sűrűből jött a hang. A feketék magyarázták, hogy mi ugat, de én bizony nem értettem. Hiénák vagy páviánok lármáznak ilyenformán, de az emberek mást emlegettek. Kisvártatva, vagy százötven lépésre előttünk, fekete kutyaforma állatok léptek ki a folyópartra. Azonnal ráismertem a "hiénafarkasokra" (h u n t i n g d o g), pedig még csak hallomásból ismertem őket. Fekete szőrű, lompos fehér farkú, nagyfülű komondoroknak látszottak. Egyszerre vettük észre egymást. Amint felkaptam a puskát, már fordultak is vissza a sűrűbe. Kétszer utánuk lőttem.

Láttam, hogy mindkettőt eltaláltam, de azt is, hogy rossz helyen. Egyiknek elsőlábát lőttem el, a másik meg vékonyába kapott. Sokáig követtük mind a két véryomot, de sajnos, egyik állatot sem értük utol.

Ezek a hiénafarkasok kopófalka módjára, szimatot követve, de hangtalanul, s a legnagyobb kitartással űzik kiszemelt áldozatukat, órák hosszat kergetik, mígcsak ki nem fárasztják. Olyan elszántak, hogy nemcsak antilopot, hanem állítólag a bivalyt is elfogják, sőt még az oroszlán is meghátrál előlük. A feketék szerint, még az erdőt járó bennszülöttet is veszélyeztetik. Kegyetlenségük közismert. Ha a kergetett vadat utoléri, nem tépik szét rögtön, hanem futtában harapdálják, mintegy elevenen kikezdi. Azt is hallottam, hogy a falkából kilőtt hiénafarkasnak éhes társai gyakran nekiesnek, tüstént fel akarják falni. Ilyenkor akár az egész falkát rakásra lehet löni.

Addig követtem a víz folyását, mígcsak a nap fölém nem ért, és kíméletlen tűznyilaival el nem bódított. Vízre boruló palmaernyő árnyékában beléfeküdtem a folyóba. Jöjjön ide az elefánt, én nem megyek utána. Mindennek van határa. Az elefántvadászatra szánt türelemnek is.

De aztán újra csak nekifohászokodtam. A remény, ez a legrosszabb tanácsadó, tovább hajtott. Marcangoló túskeűrűkből, tüzesen izzó kőgörgetegekre, tikkasztó nádrengetegből, lándzsalevelű szanszavériák közé keveredtem. Minduntalan megrekedtünk, nem bírtuk széjjelhajlítani a sűrűt. Előkerültek a "bushkések", hogy átjárást nyissanak a legközelebbi elefántváltóig. Csak tovább. Mindig tovább. Hogy hova, azt senki sem tudta. Akármit kérdeztem is az emberektől, mindenre csak az volt a válasz, hogy *K v e n d a !* - gyerünk!

Hát mentünk is. Ezt senki sem tagadhatná. Szédült a fej a parafasisak alatt, a literszám elfogyasztott víz ellenére is sebesre égett a nyelv, még a gondolatot is megbénította a hőség és - elefántnak nyoma sem volt!

Stub igen rosszul van. összeültünk Istvánnal tanácskozni és elhatároztuk, hogy véget vetünk ennek az áldatlan helyzetnek. Elefántra való kilátásunk napról napra fogy, ezzel szemben a betegek száma napról napra nő. Ha így haladunk, valamennyien megbetegszünk, az elefántok pedig kinevetnek.

Tehát elmegyünk innét.

Még két-három napot adunk Stubnak, hátha azalatt talpra tudjuk állítani. Ha nem, akkor hordágyon visszük.

Úgy sajnálom szegény fejét, visszavonom a sok rosszmájúságot, amit róla írtam. Elfásult, sárga arccal hever az ágyán, szidja a maláriát kegyetlenül: *Dam' this bloody fever knocking a chap out like that! (ördög vigye est az átkozott lázt, hogy ennyire le tudott törni.)*

Febr. 17-en, Camp Ja Ndzongo, az Athi partján

Mikor hajnalban elhagytam a tábort, ismét hallottam a hiénafarkasok üvöltését. Széles rajvonalba járták végig a hegyoldalt, és egy-egy hosszú vonítással jelezgettek egymásnak. Meglátni csak egyet tudtam, azt is csak pillanatra. De köztünk volt a folyó, a távolság meg akkora, hogy nem lőhettem. Hangjukról ítélve vagy heten-nyolcan lehettek, és csodálatos rendszerességgel, szakaszról szakaszra "levadászták" a hegyet. Utóbb aztán többször egymás után üvöltött valamelyikük. Az nyilván friss vadnyomra találhatott, arra toborozta szíjjelszóródott társait.

Eredménytelen elefántkeresés után hazafelé ballagva, két "keselyűfejű gyöngytyúkot" (Vulturine guinea fowl) lőttem a konyhára. Napok óta próbálkozom ezzel a gyönyörű madárral, de eddig sehogy sem sikerült lőnöm közülök. Durranó fegyverrel nem lármázok az elefántok miatt, csak flóberrel csettegetek utánuk. A háromféle kelet-afrikai gyöngytyúk közül ez a legnagyobb, legritkább és egyúttal a legszebb is. Valóságos díszgyöngytyúk. Csak a feje csúnya: mezítelen, kopasz

nyakú keselyűfej. Annál pompásabb a tollazata; szürkegyöngyös alapon, rézfényűen, tüzeszölden, tengerkéken és ibolyaszínűen csillog. Mikor felrebbenek, úgy sziporkáznak, mintha csupa drágakövet villogtatnának!

István nagy örömmel fogadott. A folyó menti nádasokban portyázva, vízilovat sikerült lőnie. Ez az első "hippo", amivel háromhavi vadászatunk alatt találkoztunk.

Stub kissé könnyebben van, már a gramofont is megindította, ami legjobb jele a gyógyulásnak. Reméljük, hogy holnapután már saját lábán indulhat hazafelé.

Hogy az elkedvetlenedett és többé-kevésbé lázas embereket kissé felvidítsam, "hajóversenyt" rendeztem számukra. Naptáram lapjaiból csináltam egy rakás papíracsónakot, minden ember kapott egyet, a nevét ráírtuk. A tábor irányában "célszalagot" feszítettünk át a patakon, néhány száz lépéssel feljebb pedig ugyanolyan "startszalagot". A feketék tízes csoportokban sorakoztak a startszalag mögé, honnét adott jelre vízre bocsátották hajóikat. Ezek persze részben feldültek, elsüllyedtek vagy a partba akadtak, de egynéhány mégis célhoz ért, ahol a győztes hajó tulajdonosa két shillinget, a másodiké egy shillinget nyert.

"Szenzációs siker" - mondták volna Pesten. Még szegény Stub is kitámolygott a vízpartra, publikumnak. That boartrace's been a crashing success (*Ez a regatta nagyszerűen sikerült.*) - jegyezte meg elismerőleg.

De volt is olyan "sport", mint akármelyik Derby! A feketék is szakasztott úgy viselkedtek, mint a leglelkesebb versenyközönség. Éppen úgy biztatta, nógatta ki-ki a maga ladikját, mint otthon a lefogadott lovat szokták.

Nekihevültek, ugrabugráltak, összevesztek, vijjogva kísérték az unalmas egyformasággal sodródó naptárlapokat. Csak a vén A t h i t nem izgatta a verseny. Az most is csak úgy folyt, ahogy máskor szokott. Pedig neki is kijutott ám a biztatásból.

Még Ndolo is, aki különben rendkívül komoly, szótlan természetű, még ő is úgy visított, hadonászott, mint valami bohóc. De legalább eredményesen, mert nyert is két első díjat. Csak szegény kis Mutindának nem akart kedvezni a szerencse. Pedig olyan izgatott volt, csak úgy remegett a hajójáért. Mikor aztán feldőlt vagy megfeneklett, akkora szomorú szemekkel nézte, akár valami halálra sebzett antilop.

Verseny után nagy lakoma következett. István vízilova szolgáltatva a pecsenyét. Késő éjjelig lobogtak a tábortüzek. Hatalmas kölöncökben pirult felettük a vízilóhús. A körülöttük gubbasztó feketék, mint a kámzsás éjjeli madarak. Arcukat aranyba futtatta a parázs játékos ragyogása. Halkan dörmögtek egymás közt. Még most is a ladikversenyt tárgyalták.

F e b r . 18-án, Camp Ja Ndzongó, az Athi partján

István vízilovának maradványánál jártam hajnalban. Oroszlánt kerestem ott, de nyomát sem leltem. Aztán siettem vissza a táborba, mert a holnap indulásra készülődünk. Ma szokatlanul kellemes gyalogidő van. Vékony, ködszerű eső permetezik, sűrűn beborult az ég. Kimondhatatlan megkönnyebbülés, hiszen eddig még egyetlen felhőt sem láttunk.

Stub ismét rosszabbul van. Negyven fok felé szökött a hőmérséklete. Hajnalban okvetlen el kell vele indulnunk. Csak legyen elég épkezézláb ember, aki vigye. Egymás után törnek le. A f u n d i (preparátor) is magas lázzal fekszik, sőt már a m p i s i is didereg. (A mai ebédet már magunk kotyvasztottuk.) A többiek is minduntalan kininért jönnek. Úgy osztogatom már, mint autóbuzskalauz a szakaszjegyet.

Ha lenne elég emberünk, még ma elindulnánk, hogy ezt a kivételes borús időt kihasználjuk. Stub ma mégis könnyebben viselné a szállítást, mint napsütésben. Csakhogy hajnalban már útnak indítottam a poggyász egy részét. Ezeket a hordárokat csak holnap estére várom vissza, mert eredetileg holnapután

szándékoztunk indulni. Néhány embert halért és mézért küldtem ki reggel, azok sem jöttek még be. Aki itthon van, az meg mind lázas, így aztán egyelőre meg sem mozdulhatunk.

Stub most itt fekszik a folyóparti homokban, mert ágyára rudakat kötözünk, átalakítjuk hordágygá.

Légvonalban mintegy 45 km-re lehetünk a vasúttól. Megpróbálunk egy nap alatt odaérni. A délután beérkező, halászó és mézkereső embereket, meg az itthon lézengő "könnyebb" maláriásokat osztjuk be a holnapi szomorú útra. Kiválasztjuk a nyolc legerősebbet. Ők viszik majd a hordágyat, négyen-négyen felváltva. Két ember a hordágy elé kerül, hogy "pangával" ("bushkéssel") egyengesse a sűrűt, utat nyisson az ágynak. Ketten majd a vizet cipelik. (A malarias minduntalan inni kíván.) Vagyis összesen tizenkét ember kell Stub mellé. A fennmaradókra kerül a legszükségesebb poggyász, a többi vacak egyelőre itt marad. Majd visszaküldünk érte a vasútvonaltól.

Amint asztalomnál ülve írok, váratlan n y o k a, n y o k a (kígyó) kiáltás ijeszt fel. A sátor mögötti fára mutogatnak a feketék. Keresem a sörétes fegyvert, de oda van Istvánnal, aki még nem jött haza. Közben a kígyó lemászik a fáról, belebújik a bozótba. Hosszú, világoszöld féreg, nem tudom, miféle, de az emberek szörnyen erősítgetik, hogy bája száná - "nagyon rossz". Csúszik is már ki a bozót alul, már-már fejbe vághatnám, amikor az egyik fekete hozzáhajít a baltájával. Persze elhibázza. A kígyó visszaperdül a bozót alá.

Nem is jön elő sötétig. Csak van olyan tapintatos, hogy nem látogat be az ágyamba; a bozótja ugyanis itt áll a sátor mögött.

István csak besötétedés után ér haza, és méltatlankodva meséli, hogy majdnem rálépett egy hatalmas kobrára!

Mögötte ágaskodott ki a fűből, mikor már gyanútlanul elhaladt mellette.

Érdekes, hogy kígyó-eseteink mindig csoportosan történnek. Aztán ismét hetek eltelnek, anélkül, hogy egyet is látnánk.

F ebr. 19-én, Camp, Mtito-Andei vasútállomás mellett

Mihelyt kivirradt, nekiindultunk. Vagy száz lépésnyire a hordágy előtt mentünk Istvánnal meg a két fő-kirongózával. Kerestük az alkalmas átjárásokat, és füttyökkel jelezgettünk a hordágyasoknak, nehogy Stubot minden elakadásnál le kelljen tenniük.

Sajnos, hamarosan kisütött a nap, és a szokott kegyetlenséggel szórtá ránk öldöklő sugarait. A tegnapi felhőknek nyomuk veszett, elterült felettünk a végtelen kékség. A szerencse csak annyiban kedvezett, hogy Stub mára valamivel jobban lett. Hőmérséklete hanyatlott, el tudott aludni és többé-kevésbé félálomban töltötte a vég nélküli utazást. Parafasisakját arcára borítottuk, hogy össze ne karmolja a sokféle túske. Négyesével vitték, elöl a kisebbik, hátul a nagyobbik pár, hogy a feje magasabban feküdjék. Vagy tízpercenként váltakoztak a hordárok, ügyesen átvették egymás válláról az ágyat, sohasem zökkentették meg.

Tán egy órája mehettünk, mikor alacsony bozótost érve, otromba nagy rinocerosz nézett velünk szembe. Nagyokat horkantott felénk, de nem mozdult helyéből. Mire kodakomat elő tudtam venni (puska, távcső, vizeskulacs alatt lógott), az orrszarvú elrobogott. Ennél több vadat nem is láttunk. Dél tájban kissé kifújtuk magunkat, aztán folytattuk a kutyagolást.

Mennyivel másképpen képzeltem el ezt a hazatérést! Hányszor elgondoltam, hogyan fogunk majd nagy büszkén bevonulni, villogó elefántagyarak alatt roskadozó szafari élén!

És most, íme, hordágyat hozunk helyette.

Délután fehéresszürke vattacsomó bontakozik ki a láthatár alján. Felhőforma hegy? Vagy hegyforma felhő?

A Kilima-Ndzsáró!

Egyik hordárunk olyan erős lázrohamot kap, hogy nem tud tovább menni. Ott helyben lefekszik, és menten elalszik. Két pajtását ott akarom hagyni mellette, de azok csak nevetnek: "Majd felébred, ha elmúlt a láza, aztán annál frissebben siet utánunk!" A bennszülött maláriája abból áll, hogy napjában két-háromszor rájön a shake (roham). Akkor lefekszik, kialussza. A közbeeső időben "egészséges". Jön-megy, végzi a dolgát.

Az előttem járó kirongózi jókora húscafatot cipel a hátán. "Meglépetésül" viszi a családjának. István háromnapos vízilovából való a "meglépetés", tehát elképzelhető, milyen állapotban van. Az itteni hőségben különben is rohamosan romlik a hús, néha már órák múltán megtelik féreggel. A kirongózi hátáról oly döglletes bűz árad, hogy vissza akarom küldeni a menet végére. De ő segít a bajon. Felmászik egy magas fa tetejébe, no odaakasztja a húst, tüskés ágak közé rejti. Holnap úgyis ráér - mondja -, majd visszajön érte!

Nem csodálom, ha meglepődik a családja.

A nap lebukott már, de mi csak megyünk. Besötétedik, sőt a hold is feljön, és mi még mindig megyünk!

Ilyenkor már túl vagyok a fáradtságon, ilyenkor már gépiesen jár a lábam, úgy érzem, hogy meg sem tudnék állni, mert ha megállnék, fel sem kelnék többé reggelig. Már régen nem beszélgetünk. A feketék sem. Csak megyünk ... Elbódulva, részvétlenül rójuk a holdfényben úszó rengeteget. A lombtalan fák ijesztő méreteket öltenek, kusza ágaikba mintha beleakadnának a csillagok ...

Szinte felriadok, mikor váratlanul megszakad az erdő. Kettészeli egy holdfényes vonal - a sín pár!

De vajon merre lehet a legközelebbi állomás? Jobbra kell-e mennünk vagy balra? Senki sem tudja. Pedig hát ez nem mindegy, ahol negyven kilométerre esnek egymástól az állomások! Hallgatózunk. De csak az erdő némasága beszél.

Aztán észre tér valamelyikünk. Megnézzük a közelben fehérülő mérföldkövet; s minthogy tudjuk hányas kőnél van az állomás, azt is tudjuk, hogy két mérfölddel feljebb lyukadtunk ki.

A sínek közt haladva, egyszeriben feléled mindenki. Olyan élénk beszélgetés kezdődik, mintha nem is tizenégy órája koptatnánk a talpunkat!

Még Stub is megszólal pamlagjáról: Seems to be a topping night! Nice and cool. Nothing like getting out of that rotten country. Wont take me long to recover now. *(Úgy látszik, szép éjszaka van, kellemes, hűvös. Legjobb csak kitakarodni ebből a rohadt vidékből. Most már egy-kettőre meggyógyulok.)*

Kilenc órakor érjük el az állomást. A hordárok közül csak alig néhányat látok, lassanként szállingóznak be a többiek. Az útközben lemaradt lázas emberről nem tudnak. Azonnal vissza kell érte küldeni. A hordágyat hozók közül már vállalkozik is kettő. Nagyot isznak az állomási kútból, aztán szó nélkül visszafordulnak, neki a sötét erdőnek. Reggel lesz, mire betámogatják a beteget.

A tegnap előreindított embereinktől üzenetet küldtünk az itteni állomásfőnöknek, hogy Nairóból sürgönyileg pénzt hozasson számunkra. Az idevaló hordárok kifizetésére kell. Az éjjeli vonat kalauzával küldik le, tőle kell átvennem. Ezért nem a táborba, hanem az állomás elé állítatom ágyamat, és megkérem a főnököt (fehér szakállas, turbános indus - Tagore-forma) ébresszen fel, ha bejár a vonat.

...Odaküldi hozzám a kalauzt. Az ráz fel. Szemem közé süti villanylámpáját:

- S t u b ' s s a f a r i , S i r ? *(Stub-féle szafári?)*

Igenlő válaszomra, súlyos zacskót nyom a markomba:

- Your money, Sir, goodnight, Sir. *(Itt a pénze, uram. Jó éjt)*

Azzal már ugrik is fel az induló vonatra.

Csak aztán kezdek rájönni, hogy miről is van szó. A hordárok bérét aprópénzben küldték, papírpénzt itt nem lehetne felváltani.

Párnám alá nyomom a pénzes zacskót, és helyreigazítom a kalauz által durván megbolygatott moszkítóhálót.

Febr. 20-án, Camp Mtito-Andei vasútállomás mellett

Majd csak estére, azaz éjfél után utazhatunk, addig nincs vonat. Hajnalban a kiskuduk után akartam nézni. Már el is indultam, de váratlanul olyan éles fájdalom nyilallt a bokámba, hogy vissza kellett fordulnom. S mire hazaértem, úgy megdagadt a lábam, nem tudtam már ráállni. Nem értem, mi lehet, mert nem látszik rajta sem szúrás, sem ütődés. A mozdonyok megtöltésére szolgáló vízszivattyú alá ültem, és húzattam lábamra a jóleső hűvös zuhanyt. De nem sokat használt, mert mindjobban felpuffadt a bokám, sőt délre a láz is kirázott. Valami mérges féreg csíphetett meg észrevétlenül.

Stub állapota rohamosan javul. Megjött az étvágya, és bár egyelőre még csak fektében, de már a régi vehemenciával lármázik.

Most fizetjük ki a helybeliek eddigi bérét, ami nem is olyan egyszerű, mint amilyennek gondoltam. Legtöbbjének fogalma sincs arról, hogy melyik pénz mit ér. Minél több rézkrajcárt szeretne valamennyi, mert ez nagyobb és több jár belőle az ezüstpénznél! Itt minden pénzdarab közepében kerek lyuk nyílik, hogy a zseb híján levő meztelen bennszülött, madzagra fűzhesse pénzét. A zsinórra fűzött aprópénzt aztán nyakába akasztja. Aki tehát rézpénzben kapja ki a bérét, az sokkal szebb és hosszabb nyakláncba fűzheti annál, aki ezüstben kapja! De van köztük "szakértő" is, aki már rájött, hogy egy ezüstért tíz rezet adnak. Igyekszik is felvilágosítani a többit. Van, aki el is hiszi neki, van aki nem. Így aztán sok vesződésbe, magyarázatba, békítgetésbe telik, mire mindenki megelégszik a jussával.

Egyik kirongózi vezetésével, pihent embereket küldtünk vissza az A t h i-parti táborba, az otthagytott poggyászáért.

... Még ha rátaláltunk volna is az elefántokra, akkor sem igen lenne most, aki vadásszon, hiszen többé-kevésbé mindnyájan letörtünk. A szakács, a f u n d i, Ndolo, Muindi, egytől egyig lázasak. Olyan ez az állomás, akár a tábori ispotály.

Fullasztó a hőség. Ugy rezgeti a távolba futó sínpárt, mintha csillogó kígyók volnának. A délen kéklő hegylánc, az Ungulia Hills felett, óriási, fehérén terített asztal képében ragyog a Kilima-Ndzsáró - a "Hidegség hegye". Évezredek óta mennyi tüzet rápazarol a trópusi nap, mégsem tudja leolvasztani fejről a hókoronát!

Éjfélre jár. A sínek mellett heverünk, várjuk a vonatot. Kihozzák a "főnök" karosszékét, arra peckelték fel dagadt lábamat, a kis Mutinda hidegvizes rongyokat váltogat raja. Ő nem tágít mellőlem, pedig a többiek már mind hazamentek a falujukba. Azt mondja, jöjjenek vissza nemsokára, ő azalatt meglesi hol jár a nagy elefánt!

Egy óra tájban bezakatol a vonat. Stub már aránylag vígan száll be, de most meg engem visznek.

Tegnap még fordítva csináltuk.

Febr. 21-én, Nairobi, The New Stanley Hotel

Dél felé értünk Nairobi ba. Lábam egész éjjel nem hagyott aludni, rá sem tudok állni, úgy emeltek ki a kocsiból. Az imént járt itt az orvos, és megígérte, hogy néhány nap alatt meggyógyít. Szerinte óriáspók vagy skorpió, vagy pedig valami kisebb kígyó csíphetett meg, ami végeredményben egyre megy. Adott injekciót meg orvosságot, ide hozatta a szálloda valamennyi párnáját, azoknak tetejébe peckelte fel a lábamat, így kell feküdnöm.

Múltkori ittlétem alkalmával említettem, hogy Jack Lucy nevű white hunter-nél tenisztem. Azóta ugyancsak pórul járt szegény! Tanganyikában vadászott két olasz úrral. Az olaszok által megsebzett oroszlán rávetette magát Lucyra, és súlyos

sebet ejtett rajta. Tegnapelőtt hozták be a kórházba. Mihelyt felkelhetek, meglátogatom.

Stubot már elhagyta a láz, csak a következményei, a gyengeség meg a szédülés bántják még. Néhány napra hazament a családjához. A hazai koszt majd rendbehozza.

Febr. 22-én, Nairobi, The New Stanley Hotel

Lábam nem javul. Elkészerítő az ágyban fekvés, amikor százféle dolgom, elintézni valóm lenne. Másrészt viszont szerencse, hogy éppen utolsó nap csípett meg ez a titokzatos féreg, mert így legalább tető alatt betegeskedhetem. Lázás is vagyok, de ez csak gyulladt lábam következménye.

Febr. 23-án, Nairobi, The New Stanley Hotel

Mára valamelyest könnyebben vagyok, rá is tudok már állni a lábamra, de a cipőbe még sehogy sem tudom beleszorítani. István papucsába nagy nehezen belefér.

Elkocsiztam Safariland irodájába, ahol jövődő vadászterveinkről tárgyaltunk. Eredetileg - mint már említettem - Tanganyikába készültünk, ott akartuk vadászatunkat befejezni. Arra persze nem is gondoltunk, hogy elefánt nélkül kelljen otthagynunk az A t h i erdőségeit. Stub olyan kétségtelennek tartotta az eredményt.

Most aztán választanunk kell. Vagy T a n g a n y i k á ba megyünk, ahol a maszái fennsíkhöz hasonló, egészséges, vadban dús vidéken vadászhatunk, sok bivalyt és oroszlánt lőhetünk, de elefántot nem! Vagy pedig kitartunk az elefántvadászat mellett, és visszatérünk a forró, egészségtelen, víztelen erdőségbe.

Ami engem illet, Határozottan az utóbbi megoldás mellett szavazok. Az elefántért szívesen lemondok minden egyéb vadról, vízről, kényelemről. Ha kitartunk, okvetlen célhoz kell érünk; de elefántagyar nélkül csak nem hagyhatjuk itt Afrikát!

Hiszen Ugandában most is könnyen lőhetnék elefántot, csak hogy ott újabb vadászjegyet kellene váltanunk, itteni elefántjegyünk pedig - amit már múltkor megvásároltunk - kárba veszne. A tanganyikai terv ellen még az a körülmény is szól, hogy ott már két hét múlva "esedékes" az eső! Az esős időszak beállta pedig veszedelmet jelent az expedícióra. A kiszáradt vagy gyérvízű folyómedrek napok alatt megtelnek, rohamosan hömpölygő folyókká dagadnak, elrekesztik a szafári útját. A nagy távolság miatt csak teherautón érhetnék el Tanganyikát. Ha aztán esetleg ottszorulunk a megáradt folyók között, még hajóinkról is lekészhetünk. Igaz, hogy tíznaponként indul újabb hajó, csak hogy olyan zsúfoltak, hogy utazás előtt két hónappal meg kell a jegyet váltani. A mi jegyünk pedig az április 16-i hajóra szól.

Végül is abban állapodunk meg Istvánnal, hogy ismét csak a kenyai elefántokkal próbálunk szerencsét. Mégpedig ezúttal K i t u i tájékát fogjuk felkeresni. Legutóbbi táborozásunktól még jóval északra, a Tana folyó közelébe készülünk. A múltkoréhoz hasonló, forró, száraz erdőség az és ugyanolyan lázas is.

De ez másképpen nem megy. A vén elefánt nem tanyázik gyógyhelyen; a nagy agyarnak pedig rendszerint nélkülözés, szomjúság, esetleg láz az ára - a drága vadászjegyen kívül.

A felkeresendő vidékbe vetett bizalmunkat nagyban növeli egy Colville nevű angol kapitány, aki társával ma érkezett onnét. Négy hatalmas elefántbikát lőttek. Szinte tátva maradt a szám, mikor kocsijukról lepakolták, és Safariland raktárában sorba fektették a nyolc szebbnél-szebb agyart. A legnagyobb pár 125 fontot (62 kg) nyom darabonkint!

Colville elmondta, hogy háromheti vadászat alatt kényelmesen, "válogatva" kerítették kézre a fejenkint engedélyezett két-két elefántot. Felvilágosított, útbaigazított nemcsak a vidékre, hanem az odavaló kirongózókra, vízviszonyokra, ellátási lehetőségekre vonatkozólag is. Melegen ajánlotta az ő kirongózeit, főképpen valami Mukula nevűt, akit különösen ügyesnek mond. Colville valószínűnek tartja, hogy három héten belül mi is megkapjuk elefántjainkat.

Tárgyalás közben ismét úgy megfájdult a lábam, hogy egész idő alatt Tarlton igazgató íróasztalán kellett nyugtatnom, nehogy beleszoruljon a vér. Mire hazaértem a szállodába, megint úgy kellett felvitetnem magam a szobámba. A láz is újból elért. Gyalázatos állapot ez.

Febr. 24-én, Nairobi, The New Stanley Hotel

Reggel felszállítottak a kórházba. Minduntalan elszédülök, és kiráz a hideg. Jewel főorvos ezt tipikus mérgezési tünetnek tartja, újabb injekciókkal, és azzal a kijelentéssel vigasztalt, hogy még napokba telik, mire szervezetem leküzdi a mérget.

Mikor elhagytam a műtőt, akkor hozták be az oroszánmarta Jack Lucyt. Szeme nyitva volt, de nem ismert meg. Mióta beszállították, még nem tért magához. Megnéztem a sebeit. Csak háborúban láttam hasonlókat. De az orvos még reménykedik,

Febr. 25-én, Nairobi, The New Stanley Hotel

Délelőtt ismét felhúztam magam (gyaloghintón) a kórházba, kezelésre. Amint hazafelé talpálnak velem a kordésok, szemben jön velem - Almásy László! Harmadévi szudáni vadásztársam. Azt hittem, képzelődöm, hiszen nem is sejtettem, hogy ő is útban van. Két éve ilyenkor Khartoum utcáit jártuk, onnét indultunk teveháton a Kék-Nílus tájára.

Almásy harmadmagával érkezett, két angol társaságában. Két Steyr-féle teherautót is hoztak magukkal, sőt még bécsi mozioperatórt is! Mombasából már saját autóikon utaztak. Csak az imént érkeztek, még nem ismernek senkit, sőt, azt sem tudják még, merre induljanak. Három hónappal ezelőtt mi is ilyenformán álltunk.

Este a mi kvartélyunkon gyülekeznek mindnyájan. Térképek fölé hajolva tervezgetünk, számíthatunk a késő éjjeli órákig. Itt Kenyában csak rövid időt akarnak tölteni, hogy még az eső beállta előtt U g a n d á ba érhessenek, ahonnét fel szándékoznak jutni Szudánba.

Febr. 26-án, Nairobi, The New Stanley Hotel

Állapotom változatlan. Stub megérkezett, kiheverte már a maláriát. De mihelyt lábamat meglátta, sarkon fordult, és visszautazott a farmjára.

Az Almásy-féle társaság ma indult el a M a g a d i-tó felé (oda, ahol novemberben mi jártunk), de Almásy nélkül! Ő is beteg. Lázasan fekszik a szállodában, csak később mehet társai után.

Febr. 27-én, Nairobi, The New Stanley Hotel

Mára jóformán meggyógyultam. A daganat már majdnem leapadt lábamról, a láz is elhagyott.

Stubot, aki reggelre ismét bejött, már útnak is indítottuk az egész szafárral. Két teherautó vitte őket K i t u i felé. Innen vagy 250 kilométerre ütnek majd táborot, valami K a n z i k o nevű falunál. Stub ott fogadja fel a szükséges kirongózikat és teherhordókat, amibe úgylis beletelik egykét nap. A szafári ott bevár minket, a kocsikat visszaküldik értünk.

Almásy, aki mára szintén jobban lett, ki akar menni a Stub-féle területre, hogy ott kipróbálja fegyvereit. Bérelt is holnapra teherautót, azon rándulunk ki hárman: Almásy, István meg én. Nagyobb sétára ugyan még nem alkalmas a lábam, de nem is igen akarok kiszállni a kocsiból; csak azért megyek, mert Stub távol lévén, más nem ismeri ott a járást. Néhány feketét is viszünk; ha már ott vagyunk, egyúttal az oroszlántanyákat is meghajtatjuk.

Febr. 28-án, Potha Farm, Kapiti Plains

Reggel hatkor indultunk Nairobiból, az Almásy-szerezte teherautón. Szállodabeli padot emeltünk a kocsira, azon ültünk hárman; mögöttünk néhány szedett-vedett fekete szorongott, a kormánykeréknél pedig vérvörös ingbe és strucctollas kalapba öltözött szerecsen sofőr feszengett.

A városból kiérve, a katonai gyakorlótéren haladtunk keresztül. Élénk forgalom mutatkozott. Angol tisztek oktatták a kéktrikós, fehér öves, vörös turbános, mezítlábas csapatokat. Gyönyörű katonaság ám ez a "K.A.R."! (Kings African Rifles.) Csupa válogatott, hatalmas szál szerecsen. Egyenruhájuk, fegyverzetük olyan villogó tiszta, minden mozdulatuk olyan fegyelmezett, akármilyen parádés gárdának beillenek.

... Kattogott a gépfegyver a gyakorlótéren, ahova egyúttal a szélső zebraménések is ellátszottak! A "K.A.R." csapatai után rögtön a vadállatok csapataiban gyönyörködhettünk.

Ám kevésbé kellemes szórakozásunk is akadt. Kocsinkkal gyűlt meg a bajunk. Olyan rozoga szekér az, vörös inges kormányosa pedig olyan ügyefogyott, dél lett, mire sok bosszankodás árán kiértünk a Stub-féle területre.

Sokkal kevesebb vad mutatkozott, mint máskor. Kiszáradt, megpörkölődött a mezőség, a vad elhagyta, jobb legelő után nézett. Mindössze néhány hórihorgas zsiráf akadt a távcsövem szemkörébe, ingó hajóárbcok a délibábban úszó láthatár tengerén.

Megzörgettük az ismeretes oroszlánsűrűket, de ezek is lakatlanok voltak. Elvonultak a ragadozók is "mindennapi kenyérük" után. Egyszer ugyan azt hittük, hogy mégis rájuk találtunk. Három gyanús állatot pillantottunk meg a messzeségben. De mire utolértük őket, gepárdokká váltak. Nem lőttünk rájuk, Stub kíméli őket, hogy kölykeiket elevenen elfoghassa.

Csak a struccok nem ritkultak meg. Végigjártatva tekintetünket a forróságba fulladt síkságon, fekete gombócok, távolban legelésző strucckakasok mutatkoztak mindenfelé. Messziről nem is látható a madáróriás hosszú nyaka-lába, csak gömbölyű teste feketélik. Az is csak a kakasoké. A szürke tyúkok elmosódnak; rendszerint csak akkor vesszük őket észre, mikor már távcső van a szemünk előtt.

Egyetlen strucc lelövését engedélyezi a vadászjegy. Almásy és István lőttek is egy-egy vén kakast. Nem volt könnyű mesterség. Rendkívül vigyázó állatok, látóképességük kiváló, megközelítésük fáradságos. Messziről kellett lőni, különösen Istvánnak, aki 450 lépésről lőtte az övét!

De nemcsak becserkelni nehéz a struccot. Annak a megítélése sem könnyű, vajon szépen fejlett, "jótollú" kakas van-e előttünk. Mert amilyen pompás a dürgő vén strucckakas tolldísz, éppen olyan csúnya a fiatalabb vagy a vedlésben levő madaraké, melyeknek kopott tollseprője ugyancsak nem éri meg a lövést. A gyanútlanul álldogáló kakasok tollát pedig vajmi nehéz megítélni. A menekülőkét könnyebb, mert futásukat gyorsítandó, meg-meglíbbentik szárnyukat, megmutatják tollaikat.

Az ócska autón szüntelenül mérgelődünk. Lépten-nyomon elakadt. Almásynak szerencsére mindig sikerült újból elindítani, nemhiába gépészmérnök! Hanem a sofőrt nem engedjük többé a kormányhoz; lefokoztuk a hajtók sorába.

Mikorra az elejtett struccokat megnyúztuk, alkonyodni kezdett. Azon voltunk tehát, hogy mielőbb kijussunk a nairobi kocsiútra. De egyszerre csak nagyot

puffant a motor és leállt. Almásy nekigyürközött, belébújt, csavargatta, széjjelszedte, összereakta, de ezúttal bizony hajthatatlan maradt. Meg sem mozdult. Annál jobban sietett a nap. Leszökött a hegyek mögé, otthagyt bennünket a sötétben, kilyukadt benzintartóval!

Az emberek azzal biztattak, hogy mintegy 15 kilométerre van valami farm. Választanunk kellett: vagy itt hálunk étlen-szomjan a kocsiban, vagy gyalog vágunk neki az állítólagos farm irányának. Az utóbbira szántuk el magunkat, jóllehet Almásyval együtt nem a legjobb gyalogló kedvünkben voltunk, ő is csak tegnap hagyta el az ágyat, az én sérült lábam pedig még mindig egy számmal nagyobb a másiknál. A sofőrnek visszaadtuk a rangját. Ismét helyet foglalhatott a kormánykeréknél. Több kárt már úgysem tehetett. Két lázas emberünk is volt, nem tudtak menni. Azokat is otthagytuk a kocsiban, nehogy a sofőr unalmában megszökjön.

... Mi pedig nekivágtunk a sötétségnek. Eleinte gyengén ment a gyaloglás, de később belemelegedtünk. Mentünk a feketék után, akik indulástól kezdve mindig azzal biztattak, hogy a farm "közel van". Sajnos, azonban ezt csak a negyedik óra elmúltával tudták bebizonyítani.

... Mert éjjel tizenegykor valóban oda is értünk. Legelőször, persze, a szokásos mérges kuvaszfalka fogadott, és minden nyájaskodásunk ellenére sem engedett a ház közelébe. Sőt vissza is szorított annyira, hogy már a kiáltásunk sem igen hallatszott be a telepre. Végre mégis észrevettek. Lámpák villantak a sötétben, füttyentettek a kutyáknak, amik nem szívesen bár, de abba hagyták a további harcot.

A házbeliek, megtudván, hogy mi járatban vagyunk, szívesen betessékeltek. Csak akkor vettük észre, hogy híres vadász házába tévedtünk. P o t h a F a r m -ba, Philipp Percivalnak, a közismert white hunter nek (*Fehér vadász.*) otthonába. Égett a kandallótűz, szólt a gramofon, kártyáztak, táncoltak, és annyian voltak odabent, hogy már nélkülünk is alig fértek a szűk szobába.

A vendégség ellenére igen barátságosan fogadtak, váratlanul alkalmatlankodó, piszkos idegeneket. Kaptunk vacsorát és szállást, sőt, reggelre még autót is ígértek. Vacsora közben megtudtuk, hogy Percivalnak ugyanolyan teherautója van, mint amilyenel mi elakadtunk. Almásynak egyéb sem kellett. Félbehagyta vacsoráját, és leszerelte a háziúr kocsijáról a miénkre szükséges alkatrészt. Aztán elkérte Percival személyautóját, azzal szaladt ki letört szekerünket megjavítani. Éjfélután egy órára be is hajtotta a farmra, így aztán holnap nem kell Percival kocsiját igénybe vennünk. Most ugyan azzal sem sokra mennénk, Almásy kiszedte belőle a srófokat.

Még sokáig elbeszélgettünk a háziakkal. Többféle érdekes vadásztrófeát és fényképet mutatott Percival, akinek házát nemcsak ide való vadak, hanem még kanadai medvebőrök és alaszakai jávorszarvas-agancsok is díszítik. Ebédlőjének vörösre festett falára, természetes nagyságban, néhány hatalmas elefántagyar alakját meszelte. Kérdésekre elmondta, hogy azoknak viselőjét mind ő lőtte, de mivel sohasem volt elég pénze, mindig eladogatta az agyarakat. Előbb azonban pontosan megörökítette őket az ebédlő falán, nehogy elfelejtse, mekkorák voltak.

"Emelet" is van Percival házában. Rozoga falépcső vezet fel raja. Két apró helyiségből áll, lomtárnak használják. Jobb híján, azokat ürítették ki számunkra. Csak a csirkeköltőgépet nem vitték ki, mert nagyon nehéz. Az ottmaradt a fekhelyem mellett, és igen rossz szagot terjesztett. Éppen keltek benne a csirkék.

Márc. 1-én, Nairobi, The New Stanley Hotel

Hajnalban hagytuk el Percival házát, és minden különösebb baleset nélkül értünk N a i r o b i -ba. De a vörös ingest nem is engedték többé a kormányhoz. A tegnapi lött struccokból minden emberünk tépett magának egy-két jókora tollat

Akinek nem volt fejrevalója, az egyszerűen a göndör haja közé tűzte. Jobban megállt abban, mint a kalap mellett.

Megnyílt az újonnan épült, nagyszabású Avenue Hotel. Európai kényelemmel berendezett, hófehérre festett, négyemeletes szálloda. Mikor novemberben ide érkeztünk, akkor kezdték építeni. És ma már központjává lett a kelet-afrikai idegenforgalomnak. Elhomályosította, tönkretette szerény elődeit, az öreg Norfolkot meg a New Stanley-t. Most legalább kibékülhet a két régi rivális. Mindkettőjüket egyformán lefőzték.

Tegnap szállításadóinkat, Percivalékat ma délben megvendégeltük az újdonsült A v e n u e-éttermében.

Délután visszaérkezett két teherautónk, amelyek Stubot és embereinket K i t u i b a szállították. Holnap délben mi is utánuk indulunk. A nap hátralevő része a szokásos készülődéssel, pakolással telt.

Este még a kórházban is jártam, Jewel főorvosnál. Búcsúzóul adott még egy liter orvosságot a bennem levő maradék pókméreg végleges kiűzésére. De mivel nem volt mibe pakolnom az üveget odaadtam a szállodabeli takarító szerencsenek, aki módfelett megörült a szép lilaszínű "dávának". Képzelem, milyen drágán méri majd beteg társainak.

Jewel azt is ajánlotta, hogy napi kininadagunkat ezentúl duplázzuk meg, mert Kitui is the place where fever comes from. (*Minden láz Kituiból jön.*) Ez elég biztatóan hangzik.

Meg akartam látogatni a sebesült Jack Lucyt is, de olyan rosszul van még, hogy nem bocsátottak be hozzá.

Öszvéreinkről még meg sem emlékeztem!

Néhány nap óta ugyanis öszvértulajdonosok vagyunk. A következőképpen történt ez. A múltkor említett Colville kapitány, aki mostanában Kitui vidékén vadászott, öszvérháton járt az elefántok nyomában. Elmondta, hogy ez mennyire megkönnyítette a fáradságos vadászatot, mert le sem szállt az öszvérről, míg csak közelébe nem ért az elefántnak.

Minthogy pedig Colville hazakészült Angliába, megvettük tőle a három öszvért. Ezután legalább mi is kényelmesebben kergethetjük az elefántokat. Eleget loholtunk utánuk az Athi mentén.

Colville megnyugtatóan, hogy öszvérei útban vannak Nairobi felé; tehát vagy itt várjuk be őket, vagy a K i t u i felé vezető úton találkozunk velük.

...Ma délután ide érkeztek. Azaz hogy csak kettő érkezett meg, a harmadik útközben beledöglött a "tsetse-légy" csípésébe. Sőt ez a kettő is tsetse-legyes már, alig állnak a lábukon, csak azért vánszorogtak el idáig, mert Nairobiban akarnak temetkezni. Megmutattuk őket az állatorvosnak. Három napnál hosszabb életet a legjobb akarat mellett sem jósolhat szegény párának.

Tehát a lovas elefántvadászat kútba esett. Ez még csak hagyján; sokkal fájdalmasabb az, hogy Colville kapitány már Anglia felé hajózik a döglött öszvérek árával.

Ő már kilovagolta magát.

Márc. 2-án, Kitui

Éppen indulni készültünk, amikor észrevettem, hogy legjobb távcsövemnek nyomaveszett. Ndolo Szaidinál látta, Szaidi Muindit vont a felelősségre, Muindi viszont megesküdt, hogy Ndolónak adta. Egyszóval, az öszvérek után, most már a távcsőről is le kellett mondanom.

És minthogy az efféle meglepetés rendszerint hármásával jár, jött is nemsokára a következő. Már útban voltunk Kitui felé, mikor elővettem a kodakomat. Amint felnyitom, hát csak úgy hullik szerteséjjel a belseje! Nyilván

elejthette, jobban mondva földhöz csaphatta ez a kelekótya inasom. Persze, nem vállalja, sőt, nem győz rajta csodálkozni.

Tegnap óta megint új inasom van. Az eddigi Ali, aki derék, szorgalmas legény volt, itt hagyott. Kijelentette, hogy elég pénzt keresett, elmegy, és vesz rajta egy szép bibit - feleséget. Nem ellenkezem vele, mert ez határozottan különb mulatság, mint velem vesződni a k i t u i őserdőben.

Ali helyett egy Szaidi nevű egyént fogadtam fel, akinek nyegle képéről lerí, hogy csirkefogó. De ennél megnyerőbb külsejűt nem kaptam. Vézna, hórihorgas, sunyi tekintetű fráter Szaidi. De rendkívül elegáns. Vadonatúj khakiöltönyt (ing nélkül), sárga cipőt (harisnya nélkül) és cilindermagasságú vörös fezt visel. Kabátja zsebéből hanyagul buggyan elő a violaszín selyem zsebkendő, nyakán pedig kisebb tányérnagyságú szentérem fityeg, misszióbeli neveltetésének jele.

Pedig a kelet-afrikai szerecsen nyakán lógó szentérem - sajnos - nem jó bizonyítvány. A missziók-nevelte bennszülött rendszerint huncut, dologkerülő, megbízhatatlan. A felebaráti szeretet tana célt téveszt benne. A misszióbeli fekete lenézi, megveti "civilizálatlan" társát, éppúgy levademberezi, mint otthoni huszárkáplár a falujabéli rekrutát lekutyaparasztossa. Ma már ott tartanak az itteni munkaadók, hogy szentérmes szerecsent csak akkor alkalmaznak, ha már érem nélkülit nem kapnak.

Már csak azért is szomorú tünet ez, mert hiszen, akárhány rendkívüli, valóságos apostoli hivatást teljesítő hittérítőt ismerek, otthonát, egészségét, sőt gyakran életét is e nemes célra áldozó férfit. Hogy lehet az - kérdem hát méltán -, hogy a misszióknak mégis több kárát tapasztalom, mint hasznát?

A baj nyilván abból ered, hogy valahány afrikai misszió - annyiféle felekezetű, annyiféle nemzetiségű. Katolikus, református, görög, anglikán. Német, amerikai, svéd, angol, holland. Ennek pedig sajnálatos következménye az egymásra való féltékenykedés - a "verseny-hittérítés". Egyik misszió a másik elől térít, hogy különbnek lássék, több "hivővel" büszkélkedhessen a másikkal. A ravasz bennszülött pedig hol ide "tér meg", hol amoda. Oda, ahol különb kosztot, könnyeb munkát, magasabb bért ígérnek neki.

Dél előtt tizenegy órától este kilencig autóztunk K i t u i g. Hellyel-közzel nagyon köves, szakadékos volt az út, nem valami élvezetes utazás esett rajta, a nehéz teherkocsikkal. Az egyiket én hajtottam, mert tegnap felfogadott másik sofőrünk, mindjárt az első félórán nekiment egy fának.

K i t u i a szokásos d i s t r i c t-székhely. Kéthárom hivatalnok meg egy doktor lakja. A helyzet ugyanaz, mint annak idején N a r o k ban volt. Beérkezve, mindjárt a "D. C."-t keressük - szabadságra utazott. Az „A. D. C.” után érdeklődünk. Odaát van a doktornál. A doktor háza úgy belébújt a sűrűbe, hogy a sötétben csak nagy sokára akadtunk rá. Nyitva áll az ajtaja, whisky és gramofon mellett pipázgatnak odabent, Morgan, az „A. D. C.” és Briscow, a doktor. Igen megörülnek, amint váratlanul rájuk köszöntünk. Hónapok óta nem láttak fehér embert, sajátmagukon kívül. Otthon, Angliában évek óta nem voltak. István a doktor vendége, engem meg Morgan vesz pártfogásába. Kapunk fürdőt, vacsorát, ágyat. Hanem az ágyba csak nagyon későn jutunk, házigazdáink sokáig ébren tartanak. Egymás számára úgyszincs már sok mondanivalójuk, a vendég pedig fehér holló ebben a vadonba temetett fészekben.

Stubnak csak hírét találjuk itt. Vagy 100 kilométernyire táborozik innét, K a n z i k o falunál.

Márc. 3-án, Camp Kanziko

Miután vendéglátóink még jól megreggeliztettek, kilenc óra tájban ismét autóinkra ültünk, és nekivágtunk az erdőségnek. Keményre tiport, széles, sima

csapás vezet K i t u i tói idáig. El sem téveszthető, minthogy elágazás egy sincs rajta. Hamar meg is tettük a százkilométeres utat, délben már ide értünk.

Erdőbe rejtett bennszülött-telep szélében találunk táborunkra. Stub, gyomrát fájdtva, betegen fekszik sátrában, néhány emberünk máris lázas, köztük a szakács is, nélküle pedig igen keserű az élet.

A helybeli kirongózik már várnak minket. A Colville-magasztalta híres Mukula, négytagú segédletével. Úgy tekintünk erre a ravasz képű, öreg szerecsenre, mint beteg az orvosra, mint vádlott a tanácselnökre. Már csak ő segíthet rajtunk, elefánthoz csak az ő jóvoltából juthatunk. Ha nem nézném szurokfekete bőrét, nem is tartanám szerecsennek. Fehér bőrrel akármilyen otthoni színésznek beillene. Már tekintetéből is látszik, hogy minden hájjal megkent róka. Ettől kitelik, hogy még az elefántot is becsapja. Bennszülött társai előtt is köztiszteletben álló egyéniség Mukula, mert nemcsak híres vadász, hanem varázsló, csodadoktor is. Rettegnek tőle a többiek, szemének egyetlen intésével dirigálja őket. Nyakán, karján, lábszárán a legtitokzatosabb "dávák" - orvosságok, helyesebben varázsszerek lógnak. Mindegyik más-más veszedelmet hárít el, de mindegyik egymagában is biztosítja a vadászat sikerét!

Ebéd után nagy s a u r i t - tanácskozást tartunk a kirongózikkal. Ünnepelesen folyik az ilyen s a u r i, se vége, se hossza. Fontos tehát, hogy a s a u r i -ra mindenki kényelmesen elhelyezkedjék. Vásznon karosszéket és hűsítő italt hozatunk ki magunknak, a kirongózik pedig hordozható faszámolyukra telepednek; középuzt Mukula, kétoldalán a négy minisztere: Muengea, Maszila, Makaó és Nyuma. A miniszterek hallgatnak, csak helyeslő dörmögéssel és bólogatással kísérik Mukula előadását, melynek végét alig győzzük kivárni. Vontatott, affektált hangon szaval a vén kuruzsló. Újból és újból elismétli, hogy az elefántokról rajta kívül senki sem tud; ha tehát neki szót fogadunk, tanácsaihoz alkalmazkodunk, három héten belül ugyanakkora agyarakkal térhetünk vissza Nairobiba, mint aminőkkel Colville. Hogy éjjelenként mindig az ő shambáját (veteményét) dézsmálja az a nagy elefántbika, amelyik nappal itt szokott "aludni" a közeli erdőben. Hogy majd ő elvezet bennünket az "alvó" elefánthoz, meglőhetjük, még mielőtt felébred.

Minden mondat után hosszas szünetet tart az öreg komédiás. Ezzel véli növelni szavainak hatását. Szünet közben tubáktartójából markába ráz egy adagra valót, nagy részét felszippanjtja, a maradékát pedig laposra tartott tenyéren, kegyes mozdulattal nyújtja át segédletének. Aztán késével levakarja a tenyerén netalán visszamaradt tubákport, visszahinti a tartóba, csak aztán folytatja félbehagyott előadását.

Alig győzöm megőrizni komolyságomat, valahányszor a tubákszertartást újrakezdi. Ha ugyanis elnevetem magam, végképp elveszthetném Mukula kegyét. Általános kézszorítás fejezi be a s a u r i t, a kirongózik vállukra akasztják számolyaikat és eltávoznak.

Ezek a számolyok tányérformájú, alig arasznyi magas, fából faragott ülőkék. Szíjra fűzve, tarisznyamódra lógnak az előkelőségek vállán, hogy tárgyalás esetére mindig kéznél legyenek. Mert valamirevaló W a k a m b a csak guggoló helyzetben tanácskozik.

Márc. 4-én, Camp Kanziko

Mukula és kísérete déltájban jelentkezett sátrunk előtt. Teljes fegyverzetben, íjjal, kocsirúd vastagságú tegezzel és az elmaradhatatlan "sámerlival". Jelentették, hogy a "közelben alvó" elefántbika nyomát megtalálták - ide mintegy öt óra járásnyira. Holnap tehát útra kelünk arrafelé. A kocsikat itt hagyjuk, és ezentúl ismét csak az "apostolok lovára" fanyalodunk. Inkább a "Colville lovai" kellenének! Remélem, azóta már kimúltak. Mert ha már netán meggyógyultak, akkor a mi

számlánkra kosztolnak, míg csak vissza nem térünk. Márpedig arra igazán nem telik, hogy versenystállót tartsunk Nairoiban.

Egész délelőtt a kodakomon dolgoztam. Sikerült is valahogy összetákolnom, úgyhogy - látszólag - működik. Most csak az a kérdés, mi lesz a képekből? Nem tolódott-e el a lencse, a filmet nem éri-e világosság? Ezentúl csak találmra fényképezhetek.

Sátraink itt állnak a „falu” bejáratánál, mégis olyan csend van, mintha rajtunk kívül egyetlen lélek sem tanyázna a közelben. Az asszonyok kint dolgozik a "sambákban", ott tölti az egész napot a gyerekekkel együtt. A férfiak nem dolgoznak. Néha vadásznak, de többnyire alszanak! Vagy a kunyhójukban vagy valamelyik árnyékos fa alatt. Az öregeket meg éppenséggel nem látni. Isten tudja, hol tartózkodnak. Nappal az ilyen afrikai falu az unalom netovábbja. Az álmodás apoteózisa. Még az a nyeszlett, rozsdaszínű kuvasz is, de még az a néhány kopott baromfi is ásítzik.

Csak estefelé változik meg a helyzet. Akkor megelevenedik a falu. Különösen ma, amikor nagy táncmulatság készül tiszteletünkre.

Öt óra tájban kezdődik a gyülekezés itt a sátrunk előtt. Sorba állnak a férfiak, szemközt velük sorakoznak a lányok, mindnyájan ünnepi díszben. A táncosok fején hosszú, tarka tollcsóva, karjukon, bokájukon fényes csörgő, derekukon hatalmas dob, kezükkel verik rajt a taktust. Közben rikoltoznak, és nagyokat ugranak.

A lányok tánca sokkal egyszerűbb. Csípőre tett kézzel állnak egymás mellett és komoly businesslike (*Hivatásos.*) arccal rezgetik alfelüket - órák hosszat! Tizenhárom-tizenöt éves süldő lányok valamennyien, mert aki idősebb, az már bibi - feleség. Zsebkendőnyi gyolcskötény és néhány tarka gyöngyfüzér fűdi a táncosnők karcsú, ébenfa-testét. Olajjal fényesített bőrük csillogó fekete zománc. Sudár derekuk olyan ritmikusan jár a dobszóra, olyan egyformán rezeg az egész leánysor, mintha közös villanyáram futna végig rajtuk.

Az anyák - tizenöt évtől felfelé mindenki az - félreeső csoportokban nézik a táncot. Hátukra kötözött, szurokszínű, villogó szemű kölykeik rendkívül kedvesek. Szívesen hazavinnék néhányat, csak meg ne nőnének! Egész napjukat az anyjuk hátára szíjazva töltik, csak fejük látszik ki a heveder alól – fényesre csiszolt, fekete biliárdgolyó. Két anya összevesz. Rikoltozva kergetik egymást tüskön-bokron keresztül, miközben hátukon a porontyok tán fel sem ébrednek! Amott pedig egy természetes családanya - a táncot szemlélők egyike - hatalmas, divatját múlt mellét a hóna alatt nyújtja hátra megéhezett kölykének.

Az anyahátról szabadult, már járnai tudó csöppségek a legmulatságosabbak. Ők is táncolnak! Nem a felnőttek közt, hanem odább, félreeső fa alatt. Olyan kedvesen topognak, rázzák a kis gömbölyű hasukat, figyelmesen utánozzák a nagyokat. Van köztük, aki minduntalan hasra esik, hisz csak nemrég tanult meg járnai - de már táncol.

Az alkonyat mindinkább nekitüzesíti a mulatozókat. Többnyire groteszk, de néha bámulatosan graciózus mozdulatokkal járnai a táncot. Hanyatt vágódnak, földön fekve forognak vagy négykézlábra ereszkednek, úgy rezgetik égnek álló hátuljukat.

A sötétség beálltával kitör az extázis. Sikoltozva, őrjöngve vonaglanak a táború lángjától rezesen fénylő testek. A lármától, portól és főképp a szagtól eltekintve - csodálatos, nagyszerű látvány! Zene nincsen, a taktus azonban tökéletes. Mintha egyetlen dróton rángatnák ezt az eszeveszett embergomolyagot. Ez legalább tánc, a maga eredeti, leplezetlen és a célnak teljesen megfelelő formájában. Félre nem érthető, őszinte. Tehát tisztességes.

Önkéntelenül eszembe jut az otthoni bálterem!

A "jól nevelt" táncos, aki kedve ellenére, udvariasságból vagy penitenciaképpen rángat valami ülve maradt hamupipőké. Az is tánc, ez is tánc.

De ez szép a maga nemében, amaz pedig csúf. Öröm nélkül való. Pedig a táncnak örömből kell fakadnia, öröme kell törekednie, azt kell sejtetnie vagy legalábbis megkívántatnia. Ez az eszencia nem hiányozhat a táncból, még a sexuális szempont teljes kikapcsolása mellett sem. Különben elrútul a tánc, hazugsággá alacsonyodik, torzképpé, melytől keserű szájját kap az ember.

Bevallom, hogy imponált nekem ez a tánc, egyszerű, rafinátlan érzékisége megdöbbenett. Sok tekintetben szebb volt a fényes bálnál, szebb az előkelő mulatónál, szebb a művészi balettnél. Azokban oly gyakran érezhető diszharmónia, valami mellékíz. Ebben nem. Egy parányi sem. Állatias tánc, de mégis szintiszta emberi. Valódi. Mint ahogy valódi a dürgő siketfajd násztánca, mikor a hasadó hajnalt, a kelő napot meg a fa alatt várakozó tyúkját dicsőíti.

A táncot nem szabadna a kellemetlen társadalmi kötelezettségek sorába alacsonyítani. Az nem odavaló. A vademberek megtanítottak rá.

Kimerültünk a három óra hosszat tartó, szüntelen zenebonától, pedig széken ülve hallgattuk. Abbahagyatni azonban nem tudtuk. Csak nehezen sikerült eltávolítani a féktelen gyülekezetet; hogy békében aludhassunk, a szomszédos völgybe irányítottuk.

Most ott folytatják a dáridót.

Nagyon halkán ide hallatszik még a dobszó... Kopogva hulló cseppek a csendesség tengerében.

Márc. 5-én, Camp Shioini

Szörnyű keservesen tudtunk csak útra kelni. Ismeretlen hordárokkal mindig bajos az első menetelés. Már a málhák széjjelosztása is végtelen piszmozgással jár. Mindenki ravaszkodik, spekulál, csakhogy övé lehessen a legkönnyebb. Szigorúan kijelöljük, hogy ki mit visz, de Stub vezényszavára, hogy Haja! (gyerünk), mégiscsak a legvéznább gyerkőc fejét nyomja a súlyos vaskuffer, míg mellette az a bivalyerős díjbirkózó, üres bádogkannát emelget. Persze ismét le kell mindent rakni, újból igazságot kell tenni. De még indulás után is sok a vesződés. Hol egyiknek, hol másiknak szakad el a kötele, elejti málháját; amazé megcsúszik, töri a hátát, ki kell állnia a sorból; vele együtt másik kettő is kimarad, segítenek neki.

Szabad mezőségbe még csak hagyján az ilyesmi, ott a lemaradozók nem zavarják a többieket. Hanem sűrű helyen csak egyenként férünk el a bennszülöttek típortá keskeny ösvényen. Amint tehát valamelyik megáll, feltartóztatja az egész menetet.

Hajnali hat órakor már készen álltunk az indulásra, mégis nyolc óra lett, mire a kezdet nehézségein átestünk. De aztán jól kiléptünk, és megállás nélkül értük el az új tábor, délután egy órakor.

A hőség kegyetlen. Száraz tüskeerdő borítja a tájat, melyből imitt-amott vörös barnán fénylő cukorsüveget, kúp alakú sziklahegyek meredeznek elő - jóleső támpontok a rengeteg ürességében.

Táborunk is ilyen süveghegy tövében áll. A hegy oldalába rejtett sziklakútban poshad némi esővízmaradék, ebből élünk. Fürdőre azonban csak egyre telik naponta, olyanra, amelyet még a bogár is meglábal. Mukula váltig ismételteti, hogy takarékoskodjunk a vízzel, mert még ebből a táborból lövet velünk elefántot.

Istvánnal már régen nem adunk hitelt az efféle ígéretéseknek, hiszen egy hónap óta egyebet sem teszünk, minthogy becsapódunk. Stub azonban minden hírt készpénznek vesz. Ha azt újságnak, hogy az elefánt itt fészkel a fatetőn, tán még azt is elhinné.

Stub még mindig nem gyógyult meg.

Most meg gyomorgörccsök bántják, alig tudott idáig elcammogni. Vérhastól tartunk, már tegnap is ezzel a veszedelmes betegséggel küldtük vissza két emberünket a kitui orvoshoz. Nyilván fertőzött víz lehet errefelé. Ezúttal

vízdesztillátort is hoztunk; ez állítólag többet ér a múltkori szűrőgépnél. Most tehát desztillált vizet iszunk - már amikor ráérünk vele vesződni.

Még nem is említettem, milyen jó üzletet kötöttünk tegnap K a n z i k ó -ban. Megvettük a falu teljes csirkeállományát (azokat az ásítózókat), szám szerint tizenkettőt, egy shillingért párját! Kosarakba zárva utaznak velünk, a tábor körül pedig szabadon csipegetnek. Most tizenkét napig csirkehúst eszünk, ha csak előbb el nem pusztulnak. Mert egyikük máris beledöglött a délelőtti utazás fáradalmaiba.

Délután meztelenre vetkőzve pihentünk a sátorban. Egyszerre csak váratlan méhraj támadt ránk. Ki is ugrasztott egy-kettőre; azon mód menekültünk a feketék leírhatatlan multságára. Tisztes távoból aggódva szemléltük méhessé lett sátrunkat, melyből az emberek eredménytelenül zavargatták ki a tolakodó rovarokat. Végül is az ágyainkra szerelt szúnyogháló alá menekültünk, és most már gondtalanul néztük a tehetetlen méhekét, amint napnyugtáig döngették kalitkánk oldalát. Estefelé kétszer is előbújtunk - fürödni akartunk -, de megint csak visszazavartak a háló alá. Csak későn sikerült, félreeső helyen, észrevétlenül, titokban megfürödnünk.

A kirongózik kívánsága szerint, holnap reggel itthon maradunk. Csak ők mennek ki, megkeresik a közelben "alvó" elefántot, aztán értünk jönnek.

Lefekvés előtt újabb riadalom támadt. Jókora skorpiót fogtunk a kettőnk ágya közt. Veszedelmes féreg. Mérges, fájdalmas marása napokig tehetetlenné betegíti az embert.

Abbahagyom az írást, mert az imént bevett dupla kininadagból összefolyik szemem előtt a betű.

Márc. 6-án, Camp Shioini

Egész nap a táborban lustálkodtunk. Evés, olvasás, alvás - ezt a sorrendet ismételtük délután ötig. Csak akkor tértek vissza a kirongózik. Azt mondják, találtak három elefántot, de gyen- géllették őket, azért nem jöttek értünk. Az ilyen híradás ízlés dolga: el is lehet hinni, nem is. A helyzeten egyik sem változtat.

Sürgősen kéne már a hús. Mukula szerint kiskudu és oryx-antilop tartózkodik errefelé. Holnap okvetlen utánuk kell néznünk.

Estefelé megmásztuk a tábor melletti csúcsoshegyet. Kézzel-lábbal kellett a meredek sziklákon felhúzódnunk, alpinista módra. Szúrós kaktuszbozótot találtunk odafent és messzire terjedő kilátást. Nyomasztólag nehezedett ránk a tájék reménytelen üressége, végtelen, barna egyformasága. Távcsöveink a tengert keresték, de nem hiszem, hogy ide látszana, hiszen még legalább 150 kilométerre lehet innét.

Márc. 7-én, Camp Shioini

Mihelyt virrad, Istvánnal együtt "húsvadászatra" indulunk, a kirongózikat pedig ellenkező irányba küldjük nyomot keresni, amerre az állítólagos elefántok tartózkodnak. Stub jobban van, de még otthon marad.

Hullámzó sárga füves, terjedelmes tisztásra érünk. Amint végig távcsövezzük, a fűtengerből kifeketedő, líraszerű szarvpár kapja meg szemünket; kiskudubak mozgolódik ott, tőlünk vagy ötszáz lépésnyire. Az embereket hátrahagyjuk, és jól sikerült kerülővel közelre belopjuk a magányos, vén bakot, amelyet István golyója helybenmaraszt.

Később 20-25 főnyi oryx-csapatra is találunk. Mivel nekem már van erős oryxom, ismét Istvánon a lövés sora. Kissé átlátszó a terep, szelünk sem a legjobb: sehogy sem akarnak bevárni a különben is bizalmatlan antilopok. De István mégis megsebzí egyiket. Sokáig követjük a beteg állatot, végül ismét megpillantjuk: vagy százötven lépésre áll tőlünk. István megcélozza, lő, de tévedésből drillingjének sörétes csövével, s az oryx - mégis összeesik! Véletlenül éppen akkor fogyott ki a

sebzett állat ereje, amikor István lövése eldurrant. Nem győzöm dicsérni a puskáját! Százötven lépésről feldönti az oryxot - madársöréttel!

Mikor egy óra tájt hazakeveredtünk, Stub toporzékolva fogad: Mukula már kilenc óra óta itthon van, megtalálta a nagy elefánt friss nyomát! That's hi m! The big solitary bull we are after! Passed quite close to camp! We'll get him within a few miles! Quick have some "grub" you people and off we buzz - we' drop that chap in no time. *(Ez az a nagy magányos bika, amelyet keresünk! Itt ment el a tábor mellett! El fogjuk érni egy-két mérföldnyire! Gyorsan harapjanak valamit, aztán szaladunk! Egy-kettőre eldöntjük ezt a fickót!)*

Aki Stubot nem ismeri, méltán hihetné, hogy az elefánt fához kötve várakozik a közelben, csak oda kell sétálni, és pipázgatva fültövön lőni.

De azért pillanatok alatt bekapjuk a g r u b- ot, és már indulhatunk is Mukula vezérlete alatt.

A quite close to camp *(Egészen a tábor mellett)* persze két óra járásnak bizonyul, de az ilyen lappáliákon már régóta nem csodálkozunk. Sőt, azt hiszem, már fel is háborodnánk, ha Stub egyszer elfelejtene füllenteni.

Elég az hozzá, hogy a csapás valóban ott volt. Követtük is órák hosszát a már többször ismertetett, tikkasztó tüskeerdőn keresztül. Bámultam a kirongózikat, akik a köves talajon úgy tartották a nyomot, akár csak friss hóban. Én bezzeg el nem igazodtam volna rajta.

Időközben teljesen leszakadt a cipőm talpa, ami arra készített, hogy az amúgy is reménytelen hajszáról lemondjak. Különben is későre járt már a délután, az elefánt meg olyan térelőnyvel haladt előttünk, hogy utolérni úgysem tudtuk volna. Egyéb híján, zsebkendőmmel kötöztem meg a cipőm talpát, és hazafelé tartottam. Nemsokára István is utolért, pejsze semmit sem láttak.

De Stub már leszögezte a tényállást: "Az elefánt inni ment, azért sietett annyira. Félnapi járásnyira van egy mocsár., oda igyekezett, világosan kiténik a nyom irányából. Ma éjjel teleissza magát, és holnap délelőtt ugyanezen az úton jön majd visszafelé. Egyebet sem kell tennünk, mint útját elállnunk."

A holnapi terv tehát így szól: István és Stub "elállják" az ivóról hazautazó elefánt útját. Én pedig ismét ellátogatok az oryxos mezőségre.

Teljesen lombtalan, de karminszínű tulipánnal megrakott fát láttam ma! Lefényképeztem - ha ugyan működik a gépem.

Csetteni csettent.

Márc. 8-án, Camp Shioini

Egész nap nem fogytam ki a bosszankodásból. Hajnaltól estig oryxokat hajszoltam, de még lövéshez sem jutottam. Pedig három csapatot is láttam. De mire az erős bikát kiválasztottam volna, mindig megugrottak.

Legtöbbet azonban Ndolón mérgelődtem. Már régóta elégedetlenkedem vele, már néhányszor kevésen múlt, hogy felmondjak neki. Ma aztán kenyértörésre került a dolog. Kiadtam a bérét, mert engedetlensége, hazudozása, feleselő, szemtelen modora az egész szafári fegyelmét veszélyezteti.

Ndolo, aki négy hónap óta elmaradhatatlan kísérőm volt, ezennel befejezte szereplését. Sajnálom, hogy így kellett megválnunk. Négy hónap nem nagy idő, de ahhoz elég volt, hogy mint vadásztársat, mint eredményeim és balsikereim részesét, megkedveljem. Alapjában véve megbízható ember volt, fegyvereimet jól kezelte, és ami a legfontosabb, sohasem ijedt meg. Kár, hogy féktelen, lazító természete tarthatatlanná tette.

Muindi nevű másodfegyverhordozóm pedig vérhasba esett. Őt is vissza kellett küldenem K i t u i ba. A hordárok közül választottam hát egy ügyesnek ígérkező embert, egyelőre ez viszi majd a puskámat.

A sziklamedence, amiből vizünket merítjük, jóformán kiapadt már. Holnap legfeljebb innivalóra telik, mosdásra már aligha. Legkésőbb holnapután el kell innét költöznünk.

Márc. 9-én, Camp Shioini

Ma délelőtti sétám kissé egyhangúnak bizonyult, mert hétórás kujtorgásom alatt semmiféle vaddal nem találkoztam. Csak hazafelé menet vettem észre, hogy hátramaradt embereim mégis friss húst cipelnek. Vallatóra fogtam őket, és kiderült, hogy döglött antilopra találtak, oroszlánnak vagy párducnak frissen leölt prédájára. Én nem vettem észre, a ravasz feketék meg a világért sem figyelmeztettek volna rája; tudták, hogy nem engedem meg az antilop feldarabolását, hanem meglesem a bizonyára hamarosan visszatérő ragadozót. De a helybeli szerecsennek kizárólag a gyomrán jár az esze, a vadászat csakis pecsenye szempontjából érdekli.

István is eredménytelenül kószált, az elefántoknak ismét nyomuk veszett. Vajon mennyire lehetünk még a céltól? Vagy talán el sem érjük?

Innen-onnan két hónapja, hogy a vadászszerencse elpártolt tőlünk. Azóta egymást érik a kisebb-nagyobb bajok. István betegségével köszöntött ránk a balsors, nyomában jött az A t h i erdőségeiben eltöltött, egyhavi meddő bolyongás, utána Stub megbetegedése, majd pedig az én lesántulásom. Mindennek tetejébe következett ez a mostani kirándulás, amely szintén nem ígérkezik különbnek. És mához égy hónapra már Nairobiban kell - pakolnunk! Pedig mennyi tervünk volt még! A bongól! A nagykudu! A sable-antilop! Mind más-más vidéken található különlegességek, elejtésükre biztosan számítottunk. Le kell róluk mondanunk.

Holnap nagy útra készülünk. Valami T i b a nevű, kiszáradt folyó medrét akarjuk elérni. Állítólag egy-két méternyi mélységben vízre találunk benne. Innét mindenesetre odább kell állnunk, mert holnapra már nincs mit innunk.

Márc. 10-én, Camp a Tiba medrében

A ma történetekhez hasonlóan még nem volt részem, és szívből remélem, hogy többé nem is lesz.

Afrika ma kimutatta a foga fehérét.

Még pitymallat előtt sátrat bontottunk, csillagfényénél reggeliztünk, és mihelyt derengeni kezdett, indultunk. A kirongózik bemondásából 25-30 kilométernyire számítottuk a Tiba folyót, vagyis mintegy 6-7 óra járásnyira.

Három csoportban hagytuk el a tábort. Középen a hosszú hordársor haladt, Stubbal az élén. Tőle kétoldalt mentünk István meg én, egy-egy jó kilátásnyira a szafáritól, mert reméltük, hogy a lármázás elől menekülő vadat ilymódon keríthetjük szemünk elé. Mindhármunkkal volt egy-egy kirongózi, azonfelül egy-egy töltött vizeszsák (2 literes vászontömlő), zsebünkben pedig néhány darab kétszersült és félmarék mazsola. A hordárok oldalán is jókora vízhordó tők kotyogott.

Az időjárás nem kedvezett. A három nap óta borús ég tisztára kékült, égethetett a nap kedve szerint, erejét egyetlen kósza felhő sem gyengítette.

De azért elég jól haladtunk. Sőt mellesleg vadászgattunk is holmi messziről megugró antilopokra; s közben, hogy az egyre bódítóbb hőséget ellensúlyozzuk, szükség szerint fogyasztottuk vízkészletünket. Dél tájban, tehát hatórás menetelés után, mindketten csatlakoztunk a köztünk vonuló szafárihoz, melyen máris a kimerültség jelei mutatkoztak. A reggeli induláskor szorosan felzárkózott hordársor végtelen hosszú, foghíjas kígyóvonallá tágult. Amint a hézagok mutatták, egynéhány hordár hiányzott már. Nem bírták a kegyetlen hőséggel súlyosbított málhát, lemaradoztak pihenni. A többiek is kelleetlenül, támolyogva botladoztak.

Csurgott róluk a verejték. Kötélnyi inak dagadoztak nyakukon. És vizük az utolsó cseppig elfogyott!

Minthogy számításunk szerint egy órán belül okvetlenül el kellett érniük a folyót, lepihentették a fáradt szafárit, és csupán személyes kíséretünkkel folytattuk az utat. Stubot hátrahagytuk, hogy mihelyt a hiányzó hordárok felzárkóznak, induljon az egész társasággal utánunk.

De bizony, további kétórás gyaloglás sem pillantatta meg velünk a várva várt folyómedret. Fáradtak voltunk már mi is. Leheveredtünk hát egy fa alá, elrágtuk utolsó kétszersültünket, ittunk raja néhány kortyot, és fejcsóválva állapítottuk meg, hogy alig félliterre való vize maradt mindegyikünknek. Közös tömlőbe öntöttük és felakasztottuk egy magas ágra, Hogy egykönnyen el ne érhessük! Aztán aludni próbáltunk. De csak félálomba bódultunk, és abban sem volt köszönet, mert hűvös források, csobogó patakok kergetőztek benne habzó söröskriglikkel.

Három óra tájt beérkezett Stub, csordás módjára hajtván a lihegő hordárokat, akik nyöszörögve rogytak a fa árnyékába, mint a sebesült állatok. Stub is sokallta már a meleget, és elég találóan ecsetelte a helyzetet: I guess i t's the hottest spot in Afric a. *(Azt hiszem, ez lehet Afrika legmelegebb pontja)*. Elkezdtek faggatni a kirongózikat, kiknek értelmetlen, zagyva fecsegéséből kiderült, hogy - még legalább négy órányira lehetünk az új tábortól!

Bíz ez váratlan hír volt, de bosszankodni most nem értünk rá. Oda kellett érniük mindenáron, víz nélkül meg nem állhattunk.

Stub, megpillantván, a fán lógó kulacsunkat, you d o n't mind, do y o u? *(ugye, nem bánják?)* felszólalással leakasztotta, és tartalmának jó részét átöntötte a saját, kiürült csutorájába. Nem mondanék igazat, ha azt állítanám, hogy nem bántuk, habár azt feleltük.

Csak rövid pihenőt engedhettünk az embereknek. Aztán feltámogattuk őket, megígértük nekik, hogy rövidesen elérjük a tábort, és tovább vonultunk. A még hátralevő, aggasztóan megcsappant vízmaradékunkat pontosan beosztottuk az állítólagos négyórás útra. Óránként jutott egy-egy kortynyi mindegyikünknek, ami - ha kevés is - szükség esetén megteszi.

Nem sokáig mentünk rendben. Alig egy óra múltán ismét kiálltak a hordárok. Egymás után dőltek le a bokrok védelme alá, kiszáradt gégével, kidülledező szemmel, továbbmenetelre képtelenül. Egyik-másik kapott még egy korty vizet a magunkéból, de hiszen vagy hetvenen voltak, vizünk pedig már csak alig egy-két pohárra való!

Stubot két kirongózával és az üres kulacsokkal előreküldtük, hogy mihelyt eléri a folyómedert, hozzanak elibénk vizet; mi meg egyelőre ottmaradtunk a kifulladás hordárok mellett, vártuk, hogy magukhoz térjenek.

Félórás pihenő után, újra előre!

Soha életemben el nem felejttem ezt az utat. Mintha üldöző ellenség elől menekültünk volna, úgy hajtott bennünket a szomjúság! Mentünk, mentünk, szédülő fejjel, lüktető aggyal, utóbb már rá sem hederítve a minduntalan elfekvő vagy málháikat eldobáló hordárokra. Hatot mutatott az óra, mikor utolsó csepp vizünk elfogyott, és a tábornak - híre se volt még!

A két kirongózi egyenletes tempóban, szótlanul lépdelt előttünk, de mögöttünk már csak alig néhány hordár kullogott. Azok is minduntalan vízért kiabáltak, rekedten könyörögtek. Csak hátra-hátraszóltunk, hogy kampi karibu szána - nagyon közel van a tábor -, egyebet nem tehettünk.

Ránk sötétedett.

Tikkasztó, fojtogató éjszaka terítette ránk denevérszárnyait. A világossággal, mintha a levegő is el akart volna fogyni. Fulladoztunk, mint megfeneklett tengeralattjáróban. Sajátságos, soha nem tapasztalt félelemérzés kezdett erőt venni rajtunk.

A két kirongózi pedig mindjobban kilépett. Csapás nélkül törtettünk a hasogató tüskéken keresztül. Mögöttünk már senki sem jött. Elfogytak, akár a víz a kulacsunkból...

Isten tudja, hányadszor kérdezzük, hogy U a p i k a m p i? - Hol a tábor? - De mindannyiszor csak az a kétségbeejtő és lesújtó m b á l e l a felelet. - Messze! - Reggel hat óra óta mindig csak mbále! Tizennégy órája nem tágítanak ettől az őrjítő szótól...

Szinte automatikusan, talán már percenként ismételjük a uapi kampit. Egyébre nem is telik sebesre dagadt nyelvünktől.

Úgy megyünk, mint a részek. Berúgtunk - a szomjúságtól! Ez mindenesetre újdonság.

De mi az? Mit mondott a kirongózi?

- Karibu! - Közel!

Tán csak félreértettük! Újra megkérdeztük.

- Ndio, ndio, kampi karibu - Igen, igen, közel van a tábor!

Szempillantás alatt kijózanodunk. Kitisztul fejünkől a közönyösség mámara. Felvillanyozva csörtetünk tovább ...

De csakhamar újra feltámad bennünk a kételkedés. A másik kirongózit kérdezzük;

- Kampi karibu? - Közel van a tábor?

- Mbále! - Messze!

Ennek már fele sem tréfa.

Megállunk. A kérdőre vont kirongózi dührohamot kap, ordítva, a gyötrő szomjúságtól dadogva magyarázza, hogy nem igaz, amit a másik mond, nincs közel a tábor, igenis messze van, egyikük sem tudja, mikor érünk oda . . .

Nem tudjuk, mitévők legyünk. Leülünk, tanácskozni próbálunk. De olyan szédülés, fülzúgás jön ránk, hogy egymás szavát is alig értjük, nemhogy gondolkozni tudnánk. A mellettem vitatkozó kirongózikat hol előttem hallom, hol meg mögöttem, mintha narkózisban lennék.

. . . Felkelnek a kirongózik, felkapaszkodunk mi is. Megyünk tovább. Közben gépszerűen ismételtjük idiotikus kérdésünket, melyre az egyik kirongózi következetesen k a r i b u val, míg a másik m b á l e val felel. Jellemesek. Amit egyszer kimondtak, abból nem engednek. A bizonytalanság marka torkon ragad minket.

Ismét megállunk. A kirongózik gyufát kérnek, annak fénye mellett keresik az előttünk elhaladt Stub nyomát. Nem találják. Négykézláb mászkálva veszekednek, egymást szidják - eltévedtek! Azt mondják várjuk meg őket, ők visszamennek a legközelebbi tisztásra, ott majd eligazodnak ...

Mialatt odavannak, fához támaszkodva állunk Istvánal. Leülni nem merünk, mert akkor mindjárt ránk jön ez a furcsa szédülés. Szótlanul bámészkodunk magunk elé. Hogy milyen bárgyú tekintettel, az szerencsére a sötétség titka marad.

Visszajönnek a kirongózik. Megtalálták az irányt. Már megyünk is. Meddig álltunk itt? Egy percig vagy egy óráig? Már ez sem érdekel. Jóleső, tompa nemtörődömségbe süllyedünk. Lábunk jár, de nincs róla tudomásunk.

A kirongózik éles rikoltással félreugranak. Csörtet, fújtat előttünk a sűrűség. - K i f á r u! - Rinocerosz!

Beletelik néhány másodperc, mire felocsúdunk. A kezünk és agyunk közti táviróvezeték már hiányosan működik.

István kap észhez először. Szörnyet ordítva (támadó orrszarvul ez gyakran elijeszti) beledupláz a horkantásba ...

Pillanatnyi csend után újból megszólal a sötétség: prüszögve, ropogva közeledik a láthatatlan útonálló. Most már mindketten lődözünk. Valóságos

gyorstüzeléssel fogadjuk a tolakodó szörnyeteget. Valamelyik golyónak neki is szalad, mert felvisít, mint a disznó és elrobajlik.

Távolodó ropogását lassankint nyeli el az éjszaka. A mögöttünk kuporgó kirongózik ismét az élre merészkednek. De alighogy elindulunk, újból gyökeret ver a lábunk:

Lövés! - Távoli puskadurranás!

Lázasan kapjuk fel a fegyvert, elsütjük mi is válaszképpen. Aztán lélegzetfojtva hallgatózunk, hátha csak káprázat játszik velünk ...

De nem! Ismét egy lövés! - A tábor!

Ami ezután történt, nevetségesnek tűnik. De ha már napló, hát legyen benne minden a valóságnak megfelelően. Egymás nyakába ugrottunk, körbe táncoltunk, püföltük egymást.

Szinte futólépésben tettük meg a hátralevő félórát. A jellövés nyomán kitörő öröm csillapodtával, mintegy varázsütésre múlt el minden baj. Nyomaveszett a kimerültségnek, a gyötrő szomjúságnak. A lidérc fojtogató marka elernyed. Egyszeriben úgy éreztük, hogy most már akár reggelig is folytathatnék a gyaloglást. Jókedvűen beszélgettünk ugyanazzal a nyelvvel, amely öt perccel azelőtt még tüzes gombócként dagasztotta össze kiszáradt torkunkat.

Sohasem hittem volna, hogy válságos helyzetben a mentális meglazulás ennyivel megelőzze a test végleges kimerültségét. Azt hiszem, csakis a bizonytalanság érzete válthatta ki belőlünk azt a szégyenletes lelki depressziót. Ha pontosan tudtuk volna, hogy mennyire van a tábor, mindaz a komédia valószínűleg elmaradt volna.

Megérkeztünk a teljesen kiszáradt "folyóhoz".

Homokos medrének közepén petróleumlámpánk pislog, és néhány méternyi körzetből kirekeszti a sötétséget. A gyenge fénykörben, mint csatatéri hullák, rendszertelenül fekszik néhány alak: Stub és kísérete. Alszanak. Alig félórája, hogy a jellövést leadták, azóta újból elnyomta őket az álom. Maguk ásta, félméteres gödör feketélik köztük. A fenekéből felszivárgó néhányujjnyi vizet megcsillogtatja a gödör szélén álló lámpás. Odahasalunk a gödör mellé, kezünkkel merítünk a sáros folyadékából.

Egyetlen szó sem hallatszik. Csak a szürcsölés. Aztán nyögdecselés. És megint csak a szürcsölés ...

Mi is elnyújtózunk a többi "hulla" közé. Stub csak akkor veszi észre, hogy megérkeztünk: *Hallo! What do you think of the place? (Halló! Hogy tetszik ez a hely?)* Válaszunkat inkább elhallgatom. Nem válnék díszére naplómnak.

Hordáraink után kell néznünk. Még egy sem érkezett be közülök. Víz kell nekik küldenünk, mégpedig minél előbb. Elpusztulhat valamelyikük, ha reggelig szomjan marad. A Stubbal érkezett néhány embert felverjük, azoknak kell visszafordulniuk.

Húzódznak a kemény feladattól, a rinocerosztól is féltik bőrüket, de most nem engedhetünk nekik. Megmélyítjük a gödröt, megtöltjük a velünk levő kulacsokat mind, és visszaküldjük őket az elveszelődött hordárok segítségére. Két fegyvert meg egy véletlenül előkerült fáklyát is adunk az embereknek.

Mi pedig itt maradunk a gödör mellett, melynek kimert fenekébe kicsinyenkint szivárog vissza a nedvesség - minden bajunk jótevője!

István és Stub, ahogy halálrafáradt emberekhez illik, nem késnek az elalvással. Tizenöt órát gyalogoltak étlen, igazán legkevesebb, amit tehetnek, hogy aludjanak! De az én istenverte álmatlanságom annál rosszabb, minél jobban kifáradok.

Még sokáig ébren fekszem a hűvös homokágyon.

Képzetelemben sorba vonulnak fel a mai távgyaloglás részletei; de már olyan homályosak, mintha tudom is én, mikor történtek volna. Sietve távolodnak a feledés számkivetésébe. Nem tartóztatom őket!

... Távoli lépések dobbanása töri meg, a csendet. Néhány hordár érkezik. Tompán puffan a málna, amint beleejtik a homokba. Teljes kimerültség és végtelen megkönnyebbülés beszél abból az állati nyögésből, mellyel a gödör mellé csuklanak. Hosszan isznak. Olyan szortyogással, mint mikor lovakat itatnak forró nyári delelőn. Aztán ott, azon helyben elalszanak.

De engem még mindig kerül az álom.

Még többször érkeznek hordárok. Kettesével, hármásával szállingóznak elő, rendetlenül, mint a vert had, sóhajtva, mint hátborzongató kísértetek.

A gödör szélén álló lámpa pislogni kezd. Eleinte sebesen, aztán mindig lassabban hunyorgat, végül elfogy, mint a haldokló szívverése.

Hallgat az éjszaka.

Határtalan mennyezetén, mint ezüst méhek, rajzanak a csillagok ...

Márc. 11-én, Camp a Tiba partján

A nap már mérgesen tűzött, mikor felébredtünk. De a hordároknak még fele sem érkezett be. Van aki csak déltájban ér ide, sőt délután négy óra, mire az utolja besántikál.

Alkonyodni kezd már, mikorra sátraink állnak. Pihenéssel, dagadt, sebes lábak orvoslásával telik el a nap. De aludni lehetetlen. Az árnyékos pálmák ellenére is rekkenő a hőség, fektünkben is dől rólunk a verejték. Már Stubnak sem tetszik: *It's hot as hell (olyan meleg van, akár a pokolban.)* ismételt undorral. Azt mondja, hogy a tegnaphoz hasonló sétában a búr háború óta nem volt része. Az pedig régen volt.

(Mint utóbb hivatalosan megállapítottuk, 66 kilométert gyalogoltunk tegnap!)

Márc 12-én, Camp a Tiba partján

Tikkasztó éjszaka, gyatra alvás. Virrasztásomban csak a szellő mozgatta pálmalevelek suttogása szórakoztatott, amely úgy hangzik, mintha selyempapírt gyúrnának össze.

Vajon az esős évszak idején milyen lehet ez a táj? Szinte elképzelhetetlen, hogy rövid két hónap múlva széles folyó hömpölyög ebben az üres mederben, hogy kizöldül, megelevenedik ez a tönkreaszott erdő.

Mint a megnyúzott csontváz, olyan ez a kiszáradt folyóágy. Mint a megoldott rejtély. Mindene feltárva, leleplezve. Belátni a gyomrába. Napvilágra került valamennyi titka: a tüskök, sziklák, a belé fulladt állatok csontja – mindene kitéve közszemlére. Tehetetlen, szomorú folyó. De szerencsére minket mégis ellát innivalóval. Akárhol ássuk is meg, nemsokára felszerek a vize.

Ami az elefántokat illeti, nyomuk van a folyómederben elég, ha nem is a legfrissebbek. Tölcsér alakú gödröket is látni, a víz után kutató elefántormány munkáját. Nekik is itt az egyedüli ivóhelyük, nekik is kutat kell ásniok, hogy a vizet elérhessék.

A terepszemléről hazatérő kirongózik állítása szerint, még vagy harminc kilométerrel feljebb kell vonulnunk a folyóparton, az elefántok ott lesznek.

Hat hét óta hányadszor halljuk ezt az ígéretet? És hányszor fogjuk még hallani, mi előtt beteljesedik?

Holnap tehát ismét útra kelünk. Vajon mennyinek bizonyul majd az az állítólagos harminc kilométer? De a folyó mellől úgysem tágitunk, akkor táborozunk, amikor jólesik. Ma szerencsére ismét felhőjárás van, minduntalan ráhúzódnak a napra, tűrhetőbbé teszik az életet.

Irigykedve bámulom Istvánt, aki a fáradalmat és a hőséget mindnyájunknál jobban bírja. Nemhogy rajtam, de még a feketéken is túltesz. Sohasem romlik el a gyomra, bármivel tömi is. Mindenütt tud aludni. Akármikor, akármennyit.

Felbecsülhetetlen tulajdonságok.

Márc. 13-án, újabb Camp a Tiba partján

A mára tervezett útnak csupán felét tettük meg, a többi holnapra maradt. Holmijainknak csak egy részét tudtuk felpakolni, mert a hordárok közt sok a beteg, a sánta; még nem heverték ki a nagy út fáradalmait.

Kétszer kellett hát fordulniuk, mire mindenünket elhozták. A ma megtett 15 kilométer valóban könnyű kis séta volt az eddigiekhez képest. Még könnyebbé tette a borús ég meg a folyómenti pálmaligetek árnyéka. Holnapra is csak ekkora utat ígérnek a kirongózik.

Ugyancsak holnapra ígérik az elefántokat is, melyek képzeletemben már teljesen mesebeli lényekké váltak. Már abban is kételkedni kezdek, hogy van-e egyáltalán elefánt Afrikában? Híre, nyoma, hullatéka – az van elég. Ezt elismerem. Hanem elefánt?...

Mihelyt letáboroztunk, mindjárt nekiálltunk kutakat fúrni. Három gödröt ástunk egymás mellé: egyikből iszunk, másikban fürdünk, harmadikban mosunk. Régen nem tapasztalt luxust úzunk a vízzel. Csak aztán össze ne tévesszük a gödröket!

A folyómeder, mintha Afrika valamennyi elefántjának sétateré volna, csupa nyom. És tele van hullatékkel, akárcsak városi utca, utcaseprősztrájk alkalmával. (Persze még a régi jó, fiákeres időkben.)

Általában azt tartják, hogy ilyenkor, vízszűke idején, háromnaponként iszik az elefánt. Az ide inni járók "otthona" állítólag 100 -150 kilométernyire esik. A bennszülöttek szerint ott nagykiterjedésű, árnyékos őserdők vannak. De víz egy csepp sincs. Ember számára ilyenkor elérhetetlen helyek azok. Szárazság idején tehát minden idejüket a folyómeder és az "otthon" közti ide-oda vándorlással töltik az elefántok. Másfél nap alatt könnyen megtesznek 100 -120 kilométert, "hazaérve" már fordulhatnak is vissza, hogy harmadnapra ismét ihassanak!

Mennyire megkönnyíthetnék életüket, ha ivás után itt a folyóparton várják meg, hogy újból megszomjazzanak. És minket is mennyire leköteleznének!

Legutóbbi vándorlásaink folyamán, mintegy 200 -250 kilométerre jutottunk múlt havi, Athi folyó menti tanyáinkhoz. Az errefelé járó elefántok azonosak az ott keresettekkel, minthogy állandó vonulásban vannak az A t h i és a T i b a folyók közt.

A kirongózik valami közeli rétségről beszélnek, melyen kiskuduk tartózkodnának. István el is indult arrafelé, hiszen sürgős szükségünk lenne húsrá. Én itthon maradtam, puskáimat tisztogatom, ruhát stoppolok, naplót írok. Éppen most – fél hat - csattant István lövése. Szinte szokatlan, olyan ritkán szólnak már a puskáink. Február folyamán egyetlen vadat lőttem mindössze! Ma pedig már március 13-át írjuk, de a tévedésből elejtett oryxborjún kívül, még mindig nem szaporodott a zsákmányom. Valóban szeretném tudni, mi célból tartózkodom hát Afrikában?

Nagyon mulatságos bogárról kell megemlékezni. Darázs nagyságú, szárnyas hangya. A homok tetején futkos, hirtelen megtorpan, fejét lenyomja, potrohát felveti, és elkezd körben forogni mint a pergettyű. Hátsó lábai csodálatos gyorsasággal és szorgalommal hányják fel a homokot, ahogy egér után kaparó, ambiciózus kiskutyák szokták. Csak úgy örvénylik mögötte a por. Nemsokára szép kis tölcser alakú mélyedést váj, s közepébe fúródva, lassankint eltűnik a homok alatt. A legérdekesebb az, hogy még eltűnése után is rugdalja fel a homokot, olyan vehemenciával, négy-öt centire is felvágódik. Megannyi apró homokgejzir a körülöttem lázasan munkálkodó, láthatatlan rovar. Számptalan kis krátert lyuggatnak a folyómeder homokfelületébe. Milyen hasznos kútfúrók lehetnének, csak kissé nagyobbra nőttek volna!

István most jött. Megsebzett egy kudut, de nem találják. Ismét hústalan napnak nézünk elébe.

Márc. 14-én, megint újabb Camp a Tiba partján

Négyórás menetelés után ismét tábort ütöttünk, de elefántok friss jeleit itt sem találjuk. Útközben sem találkoztunk semmiféle vaddal.

Valóságos pálmarengetegben tanyázunk. Az egész tájék egyetlen nagy pálmaliget. Mintha naphosszat melegházban járnék.

A délelőtti utazást váratlan izgalom zavarta meg. A szafári élén haladó kirongózi, majd csak hogy bele nem lépett egy hatalmas csapóvasba! Egymás után három csapóvasat találtunk a folyó menti ösvényen megvetve. Stub szerint holmi vándor bennszülöttek csapdái lehetnek, oroszlánt vagy párducot kellene fogniok. Angol gyártmányú vasak, nyilvánvalóan lopottak, mert rajtunk kívül nem járt erre mostanában expedíció. Súlyos vasak, és olyan erősek, hogy miután összecsapattuk, nem is bírtuk többé megvetni őket.

Ezer szerencse, hogy beljünk nem lépett valamelyikünk, mert cafatokra zúzta volna a lábát. Hiszen még ki sem bírtuk volna szabadítani! Mire pedig a 200 kilométerre levő k i t u i doktorhoz beszállítjuk, bizonyára elpusztult volna.

Ez az egyetlen Szaidi elvesztette a töltőtollamat. Immár harmadik töltőtollam tűnik el. Nem értem, miért olyan kelendők, mikor egyetlen szerecsenünk sem tud írni. Most ceruzámra szorultam, hüvelyknyi csutkára, amely türelempróbává nehezíti az írást. Bosszankodás van elég.

Csak elefánt nincs.

Kedvetlen, ideges hangulatban vagyunk. Akármelyikünk megszólal, a többi azonnal ráfordul. Unjuk már a folytonos csalódást. Stub napról napra kiállhatatlanabb. A csapóvasak esete annyira felizgatta, hogy egyáltalán nem hajlandó másról beszélni. Recseggve, krárogva méltatlankodik, számtalanszor elmondja, mi történt volna azzal, aki belelép. Nem csodálnám, ha éjjel álmomban, minden egyes ujjamat külön-külön kéne kitépnem a csapdából.

Estefelé kimentünk kudut keresni. Istvánnak sikerült is egy szép bakot lőni, én nem láttam semmit.

Mukula és társai ismét elefántok után járnak. Ma meg se jönnek, csak holnapra várjuk őket, oly messzire elmentek.

Holnaputánhoz egy hónapra indul a hajónk Mombasából! Rohamosan telik az idő, fogy a pénz, és mindig távolabbra tünedezik a nagy elefánt agyara!

Minden rosszul megy. Ha már elefánt nincs, hát legalább a hőség engedne, vagy Stub ne lármázna, vagy a töltőtollam kerülne elő! De se elefánt, se töltőtoll, csak Stub meg a kánikula, ez már nem igazság.

Március közepe!

Most lövik otthon az első szalonkát. Egy-két lesre szívesen hazalátogatnék. Nedves, földszagú, ibolyás hazai erdő, takarodót fújó feketerigó, rekedten dürgő fácánkakas, estcsillag alatt korrogva szálló szalonka, de megörülnék nektek! Szalonka nélküli március, pótolhatatlan mulasztás a vadász életében. Az ifjú tavasznak ígért találka nem tartása. És az nem kifogás, hogy "sok március lesz még". Mert 1929 márciusa nem lesz többé.

A magyar erdő márciusi ébredését nélkülözöm. És nincs az a pompás pálma, amely a somfabokor virágát pótolná! Nem honvágy nyafog belőlem, csak a magyar tavasznak küldök köszöntőt, a szalonkás erdőnek, ami most hazavár, mert megszokta, hogy minden évben felkeresem ilyenkor. Szépen kiöltözik ibolyás-kankalinos ünneplőjébe, úgy várja látogatásomat. Én meg - se szó, se beszéd - elefántot kergetek tikkasztó trópusi sűrűkben.

Ez a barátság?

Lám, mennyi papírt pazaroltam a márciusra, meg arra a buta, hosszú orrú madárra. De hol az a gyermek, akinek ne hiányoznák a karácsonyfa, ha anélkül múlna el december?!

Márc. 15-én, Camp ugyanaz a Tiba partján

Valahányszor előveszem naplóm, mindig a töltőtollamért kesergek. Nehezen tudok átesni ezen a pótolhatatlan veszteségen. Nem mintha eddig különös élvezetem telt volna a naplóírásban. Holtfáradtan, rossz lámpa és rengeteg szúnyog mellett, nem nagy mulatság az írás. De most, ezzel a rövidke ceruzamaradékkal valóságos kényszermunka.

Déltájban kerültek haza a kirongózik. Csak úgy döntik a cifrábbnál cifrább híreket. Hogy ide három-négy órányira rátaláltak az elefántokra. Hogy sokan vannak, észak felé vonulnak, nagy ropogással tördelik a fákat. Hogy ilyen meg amolyan hatalmas agyarú bikák járnak köztük. Ezekről persze csak Stub tolmácsolásából értesülünk, mert a kirongózik nyelvét nem értjük. Hogy aztán Stub fantáziájának mekkora rész jut belőle, azt nem tudjuk megítélni.

Akárhogy áll is a dolog, zsongító hírek ezek, és indulnunk kéne, mégpedig haladékalanul. Csakhogy nem lehet ám, mert fogyóban a p o s ó, a hordárokknak kijáró köleskása. Ezen tengődnek, mikor hús nem kerül nekik. Már öt nappal ezelőtt visszaküldtünk néhány embert K a n z i k ó - ba p o s ó ért, de még most sem jöttek vissza. Alkalmassint megint bál lehet K a n z i k ó bán. Mi meg közben itt ragadunk, mert éhes hordárokkal nem indulhatunk.

Pedig Mukula már saját nyakát kínálgatja elefántjai valódiságának zálogául.

Estefelé ismét cserkésztem, csak sajnos, nem volt mire. Istvánt ugyan ritka szerencse érte, mert zsiráfgazellával (gerenukkal) találkozott. Hanem a meglövésére már nem tellett a szerencséből. Ez az első eset, hogy ezt a különleges vadat megpillantjuk, én még sosem láttam.

Embereink ma általános nyiratkozást és fejdíszítést végeztek. A "fodrász" élesre köszörült, kardforma késsel beretválta a koponyákat. De nem ám egészen kopaszra, hanem kinek-kinek saját egyéni ízlése szerint. Egyiknek a feje búbján hagyott meg kerek kis hajkupakot, másoknak meg két fülét összekötő hajpánt maradt borotvátlan. Volt, aki csak sorokat vágatott ki, zebrabőrhez hasonló csíkos lett a koponyája. Sőt volt olyan is, aki rácsosra nyíratta a fejét.

Nagy komolysággal és türelemmel ment a munka, egyik-másik frizura kicifrázása órák hosszat eltartott.

De most mindnyájan meg vannak elégedve, és nagy büszkén hordják csúffá tett fejüket.

Márc. 16-án, ugyanaz a Camp a Tiba partján

Egész nap a p o s ó beérkezését vártuk, késő este lett, mire végre megjött. Tehát ismét holnapra marad az indulás. Vajon akkorra merre járnak már Mukula tegnapi elefántjai?

A p o s ó s emberek postát is hoztak. N a i r o b i -ból K i t u i - ba továbbított hazai leveleket. Hat héttel ezelőtt íródtak. Olyan régen, hogy talán már fele sem igaz a tartalmuknak. Nem mondhatnám, hogy felvidítő levelek. Katasztrófális télről, ijesztő influenzajárványról, lemondásról és gondról beszéltek egytől egyig, öt hazai levélben hiába kerestem egyetlen jó hírt, egyetlen megelégedett mondatot! Lelógott az orrom, mire végigolvastam őket, és vállamat vonogattam a hazatérés gondolatán ...

Pedig milyen szépre, milyen tarkára kifestettem azt az otthont! Különösen az utóbbi idők meddő fáradságának, nélkülözésének hatása alatt, s a környezettől várható újabb benyomások híján, minduntalan hazakóválygott a képzeletem. És

minél több ideje nyílt erre, annál rózsásabbra, annál valótlanabbra cifrázta az otthont. Eltörpítette az ottfelajtott gondokat, meghatványozta a jövendő örömeket. Hiszen minden csorbát kiköszörül, minden sarkot legömbölyít, minden árnyékot elmellöz a képzelet, ez a lelkiismeretlen "Aufschneider", amely mindnyájunknak saját száj íze szerint tud hazudni.

Nekem is milyen nagyszerűnek ecsetelte a hazatérést! Azt a sok szépet, amivel a kultúra hazavárja vadonban nélkülözö hívét. Mert otthon mindenki jól érzi magát. Miért is ne? Hiszen ott nem éheznek, házakban laknak, nem gyötri őket a forróság, autón járnak, kádban fürdenek, kútvizet isznak... Azok a kis gondok? Kis pénzügyi válságok? Az a sokféle új adó? Anélkül utóvégre sohasem volt. Az igazán nem a világ!

Így beszél a képzelet. És vagyunk olyan naivak, hogy mindezt el is hisszük neki. A primitív életmód gyermekekké tesz bennünket. Talán ostoba, mindenesetre azonban emberi gyermekekké.

Innét, madártávlatból nézve, ugyanolyan kívánatosá válik az otthon, mint a hazai ügyesbajos dolgok csömöréből tekintve - Afrika. "Az ősvadon háborítatlan paradicsoma" és különösen a "benne nyüzgő mázsás fogú elefántok" ugyancsak megváltoznak itt a helyszínen. Bősszántó, ingerlő, utolérhetetlen lidérccé alacsonyodnak, ami után immár két hónap óta hasztalan törjük magunkat. Kár, hogy a közelség gyakran visszájára fordítja legszebb álmaink tárgyát. S a fonák csak ilyenkor mutatkozik...

De térjünk vissza a kiindulópontra, az imént érkezett levelekre. Megpillantásuk nagy öröm. Elolvasásuk kevésbé. Bajok tömkelege. Nehézségekkel elhalmozott, elégedetlen világ. Egy darab valóság, amely váratlanul döntötte fel a szép hazatérés gonddal felépített kártyavárát.

Egyetlen jó hatásuk volt a kellemetlen híreknek. Kibékítettek az elefántokkal. Megbocsátom nekik, hogy két hónap óta járatják velem a bolondját. Mert ha elefánt nincs is, ha meleg van is, ha piszkosak vagyunk is, ha rossz is a kosztunk, és ha Stub tönkretesz is idegeinket, azért nyilván mégiscsak különb világ ez az otthoninál. Nem kell hát annyira türelmetlenkednünk azzal a hazautazással. Még eljöhet az az idő is, amikor vágyakozva gondolunk vissza erre az áporodott pocsolavízre.

A feketék oly becsstelen lármát csapnak, nem győzöm őket csitítani. A p o s ó feletti örömeikben viháncolnak. Táncolnak, dalolnak, üres konzervbádogon dobolnak. Hasukat teletömték posóval, egyéb vágyuk, egyéb gondjuk nincsen. Ez igen! Ez élet. Komplikációmentes. Boldogan vigadnak, szívből nevetnek, mert jóllaktak.

De mi? Hiszen, ha mi szívből fakadó nevetést hallunk, meglepődve, irigykedve mondjuk, hogy lám, mit tud ez, úgy tud nevetni, mint a gyerek! "Odaát", minálunk, már valóban csak gyermekek tudnak nevetni. Őszintén, erőltetés nélkül. Azok is csak kicsi korukban. Hanem ezek a szerencsének valamennyien tudnak. Még a legöregebbek is. És mindig, napjában akárhányszor, csak a gyomruk üres ne legyen. Az elébb is, mikor a gramofont felhúztam, olyan dörgő hahotába törtek, a földön gurultak neveltükben.

Hej, ha mi is így tudnánk nevetni, valahányszor egy gramofont megindítanak!

Semmi bajunk sem lenne!

Márc. 17-én, Camp Kimbepo

Hajnali indulás három csoportban: egyik folyóparton István, a másikon én, személyes kíséretünkkel; mögöttünk egy órányira Stub a szafárrival.

Eppen a folyó homokos medrébe másztam le nyomozni, amikor fent a parton, kiskudu ugatásszerű riasztása hallatszott.

Mire sietve visszakapaszkodtam, a kudubak már menekülőben volt, mégis sikerült karikára lőnöm, mielőtt eltűnt volna a pálmaligetben. Nagyon erős bak. Rúgószerűen csavarodó, szénfekete szarvának hegye vakítóan fehér.

Később még három kudubakot láttam. De mindig csak szempillantásra villantak elő a pálmák közül, rájuk lőni nem lehetett.

Egyszerre csak szürke, sziklaforma tömeg tűnik fel előttünk. A kirongózi izgatottan hadonászik ... Szememhez kapom a távcsövet...

Elefánt!

Mégpedig - döglött elefánt! Három-négy nap óta elhullott, megbűdösödött, kukacos elefánt.

De azért megbámuljuk.

Agyara nincs, fiatal gyenge tehén, nagysága mégis megdöbbenítő. Mérgezett nyíl áldozata lehet, habár sebhelyet nem találunk rajta. Néhány reménykedő keselyű üldögél az oldalán. A szemét már kivájták, különben még nem tudták kikezdeni. Azt várják, hogy a rothadási gázok szétrepesszék a páncélszerű bőrt.

Fojtogató szaga ellenére, minden oldalról lefényképezem. Ami biztos, az biztos. Hátha nem lesz több alkalmam elefántot fényképezni!

Ez mindenesetre nagy haladás. Kéthavi keresgélés után végre rátalálunk az első elefántra. Ha nincs is benne sok köszönet, azért mégiscsak elefánt - volt még néhány nappal ezelőtt. Hosszú és meleg séta után, déltájban érjük el az új tábor. Nem akarom "elkiáltani", de úgy érzem, mintha most valóban az elefántok közelébe értünk volna. Napsütötte, köves dombon sátorozunk. De a közelben erdőárnyékolta ingovány húzódik, telis-tele elefántnyommal. Kisebbel-nagyobbal, régebbel-újabbal; olyan az a mocsár, mint valami óriási nagy mézeslép, úgy összelyuggatta a sok elefántláb.

Hiszen könnyen találhatnánk napvédette helyet is, ahol sokkal jobb tanyázás esnék. Csakhogy az árnyékos részeken annyi a friss elefántnyom, hogy inkább itt maradunk a forró, sziklás dombtetőn. Poggyászuk nagy részét hátrahagytuk, csak a legszükségesebbet hoztuk el, hogy minél könnyebben és zajtalanabban haladhassunk. Még sátor sincs velünk, szabad ég alatt tanyázunk.

Néhány nyurga, seprőforma pálma áll a tábor körül. A kirongózik ide érkezésük óta a pálmák tetején gubbasztanak, onnét kémlelik az erdős-bokros környéket. És délután Mukula lejön a fáról: csillogó szemmel jelenti, hogy elefánt fürdik a mocsárban! Ide hallik a csobogása.

Nagy izgalom keletkezik erre. Anélkül azonban, hogy lármává válna. Mert már eleve megtiltottunk minden zajt, zsinatolást, már csak suttogni mernek a feketék.

Felkapkodjuk a puskákat, és Mukula vezetésével az erdei mocsár irányába indulunk. Nemsokára mi is tisztán kivehetjük a dagonyázó elefánt szuszogását, csobogását. De miközben azon tanakodunk melyik irányból kéne odalopóznunk - váratlan zivatar kerekedik.

Afrikában a vihar olyan meglepetésszerűen érkezik, akár az égből pottyánó dögkeselyű! Mikor az elébb elhagytuk a tábor, még felhő is alig látszott. De mire a mocsárhoz leérünk, már zúg a vihar, és nem telik belé öt perc, meghasad az ég, dől belőle az eső, cikázik a villám... A fürdőző elefánt lubickolását elnyomja az ézengés.

Nem akarjuk ennyiben hagyni a dolgot. Szél alatt húzódunk a mocsárt szegélyező sűrű mellé, mert Mukula abban bízik, hogy az elefánt ott fog előjönni. Alig érünk azonban oda, már a túlsó oldalon hallatszik távolodó csörtetése. Futva igyekezünk elébe kerülni. De már csak nyomából ismerhetjük fel, hogy tehenet kerülgettünk.

Lucsokká ázva érünk vissza a táborba. Most azonban nem sok örömünk telik benne. Sátrunk nincs, csak egy-két pokrócunk, azokból is facsarni lehet már a vizet. Tehetetlenül ide-oda ugráló embereink nem tudják, mihez kezdjenek. Ami

kevés poggyásunk van, még az esőköpönyegünk belseje is, tisztára elázott. Bele kell törődnünk a megmásíthatatlanba. Fogvacogva ázunk és szitkozódunk.

A hosszú szárazság után következő nagyobb eső mindig katasztrófális! Váratlanul éri a különben is ügyetlen, tehetetlen feketéket. Ész nélkül kapkodnak, s közben minden csuromvízzé ázik.

Elvonult a zivatar. A nap még kitekintett a megjuhászodott fellegek közül, aztán lebukott mögéjük. Bíboros alkonyat öntötte el a nyugati ég alját. Tüzet raktunk, és megszárogattuk magunkat.

A zivatar okozta izgalom hevében Stub összekülönbözött inasommal, Szaidival, aki valóban semmirekellő, dologkerülő fráter. Stubot elöntötte a méreg, és lehardta a szemtelenkedő Szaidit. Szaidi mélyen megsértődött és - felmondott! Tüntetőleg pakolni kezdte cókókját, búcsúzkodott társaitól, és ünnepélyesen átadta nekem a reábízott kofferkulcsokat. De aztán hamarosan meggondolta a K i t u i - ig való nyolcvankilométeres gyaloglást, és fátyolt vetve a múltra, ismét dolgához látott.

Estefelé a "felgallyazott" kiringózik többször jelezgették, hogy ők hallják az elefántokat: a fákat tördelik. Sőt vacsoránk közben az öreg Mukula, aki valamennyiük közt legnagyobb komédiás, kimeredt szemmel lopódzott mellénk, és suttogó hangon jelentette, hogy az elefántok táborunk felé közelednek: oltsuk el a lámpát, nehogy elijesszük őket.

Még sokáig leselkedtünk, de bezzeg semmit sem hallottunk. Sem István, sem én; pedig jó fülünk van. Annál többet hallott Stub, aki olyan süket, hogy akárhányszor ötödszörre sem érti meg, ha szólnak hozzá.

Az elefántot mégis meghallja. Minduntalan felugrik, fülel: *There is another one breaking trees just over there! (Ott is van egy, a fákat tördeli! Magányos bika lehet. Csend legyen!...) (Megmutatja.) Seems to be a lonely bull. Listen! (Mutatoujját csücsörített szájára teszi.) Did you hear him screaming right behind that thorn bush? Now here you are! We are right amongst them, Elephants all over the b l o o m i n g p l a c e! (Hallották, hogy trombitált ott a tüskés sűrű mögött? Nem megmondtam? Most aztán közel vagyunk! Az egész környék csupa elefánt!)*

Lefekvés előtt a tűz körül fürdünk. Bűdös, fekete mocsárlében. Itt megint ilyenén kell tengődnünk. Italunk is ebből kerül ki.

Az éléskamránk körül is baj van. Elfogyott a kétszersültünk meg a cukrunk. Már néhány nappal ezelőtt visszaküldtünk tíz hordárt K i t u i -ba élelemért, de a jó ég tudja, mikor érnek utol bennünket. Húsunk sincs egyéb a ma lőtt kiskudunál, de ez még a legvénebb kecskebaknál is bűdösebb.

Ez mind mellékes lenne, ha valóban elértük volna az elefántokat. A mai eső után könnyű nyomozás ígérkezik holnapra. Hiszen csak egyetlenegy láthatnék hát végre! - De elevenet.

Talán helyesebben tettem volna, ha már a döglöttre rálövök. Legalább ha hazakerülök elmondhatnám, hogy - lőttem elefántra.

Márc. 18-án, Camp Kimbepo

Kora hajnalban, kellemes, borús időben hagyjuk el a tábor. Együtt megyünk mindhárman, a kíséretnek pedig se vége, se hossza. Elöl három kiringózi, utánuk mi, aztán három fegyverhordozó és még három vízhordó - valóságos szafári!

Minek ez a sok fölösleges nép, mikor az elefántnál éberebb állat sincs?

Mi nem tudjuk, Stub tudja.

... Nemsokára friss nyomokra találunk. Három bika csapása mutatkozik a felázott homokon. Száraz túskebozót borítja a terepet, csak imitt-amott világosodik benne egy-egy kisebb tisztás.

Vagy félóráig megyünk a nyomon, mikor a vezetők megtorpannak. Intenek, hogy csendben legyünk. Lehúzódnak, fülelünk, még lélegzetünket is elfojtjuk. Távoli morgás, dörögés hallatszik ...

- T e m b o! - mondja Mukula - elefánt!

Elefántgyomor korog. Éppen úgy, ahogy ember gyomra szokott. Azzal a különbséggel, hogy az elefánté még kétszáz lépésnyire is elhallatszik.

... Még legalábbis annyira vagyunk tőle. Libasorban, ahogy a rézbőrű indiánusokat festik, úgy lopakodunk utána. Csak egy-egy elpattanó ág, egy-egy szuszogás, meg a minduntalan ismétlődő gyomorkorgás árulja el az előttünk vonuló elefántot. A légáramlás iránya bizonytalan, ügyesen kell kerülnünk-fordulnunk, hogy szél alatt maradhassunk. A kirongózik folytonosan szórogatják a zacskóban tartogatott száraz perjét: elszálló pora mutatja az alig-alig lengedező szellő irányát.

Vagy félóra hosszáig folyik ez a hadművelet. Elöttem a három kirongózi, Stub, István (akit az első elefánt lelövése illet) és két fegyverhordozó. Így tehát csak nyolcadik vagyok a libasorban, és nem láthatom tisztán, hogy elől mi történik.

... De most lekuporodnak. Úgy látszik, komolyodik a helyzet. A szuszogás, korgás erősödik. Már közvetlen előttünk ropog az erdő. Már a csiholás is hallatszik, amint érdes, nehéz test a fák törzsét súrolja... Halkan, mint lappantyú szárnya, úgy csattannak az ide-oda legyezgető óriásfülek ... És alig húsz lépésre előttünk két szürke hegy mozdul - két elefánt!

Az erdő eltörpül körülöttük. Tudtam, hogy nagyok, hiszen nem először találkozunk. De hogy ekkorák, ezt mégsem vártam! "Mit kezdjek ezekkel? Hiszen csak puska van velem, ide pedig ágyú kellene!" - Mindig ez az első benyomás.

Noha rengeteg a száraz gally, szinte zajtalanul mozognak az óriások. Az elsőt most nem látom tisztán, hanem a másodiknak villogó agyaráját jól megnézhetem . . . Rövid, vékony, nem ilyet keresünk.

... Most odább is hallunk ágroppanást, de várunk kell, míg az előttünk levők kissé távolodnak. Olyan nesztelenül haladnak, mintha földre ereszkedett szürke fellegek lennének .. . Mint árnyék a napsugarat, oly hangtalanul nyeli el őket a sűrű.

Az oldalt hallatszó zörgés felé csúsznak a kirongózik. Mi is utánuk. István és Stub még előbbre másznak. Én visszamaradok, bokor kerül közénk, nem látom, hogy elől mit csinálnak ...

Néhány másodpercnyi feszült figyelem ... Aztán István Cordite-jének durranása megrepešti a csendet...

Felordít az elefánt... Még egy lövés ... Visítanak, trombitálnak az elefántok, recseg-ropog az erdő, dübörög a föld ... Stub éles hangja ... A feketéké ... Még egy lövés ... Még egy ... A sebzett elefánt vészkes kürtölése megrázza a mindenséget...

A lárma felé törekszem. De oly sűrű az erdő, a tüskék belém kapaszkodnak, lefognak ...

Aztán meglátom! Itt áll előttem! Háttal felém. Ormánya égnek mered, biliárdasztalt átérő fülei kifeszített fekete vitorlák. Háttulja meg-meginog ...

De még áll... És ordít. Dühösen, borzalmasan, őskorszaki hangon... Oldalt ugrom, s a füle mögé lövök... Az elefánt csak áll. Egy helyben imbolyog, mint a süllyedő páncélhajó.

István és Stub a túlsó oldalról ugornak elő... Már nem lövünk. Az elefánt összeesik. De nem vágódik el. Nem zuhanik robajjal. Csendesesen csuklik össze. Oszloplábai becsappannak, először a hátulsók, aztán az elsők ... Szép rendesen, akár az összehajtható táboriasztal lába.

- He is down! He is down! (*Elesett! Elesett*) - üvölti Stub. Igaza van. De ezt utóvégre mindnyájan látjuk.

Hason fekszik az óriás. Mélyről feltörő hörgések szakadnak ki belőle. Földön kígyózó ormányából bugyog a vér. Hosszú, fekete pillás szemében a düh szemrehányássá enyhül. És most valóban századok bölcsessége törik meg benne...

Még egy kegyelemlövést kap az agyába. Szeme hunyorgat, fején rezgés fut végig... És többé nem mozdul... Meghalt.

Elszállt belőle az élet, amit vagy másfél évszázadon át hordozott.

De lássuk csak az agyarát. Hogy nem akkora, amekkorát reméltünk, és amilyenel Stub hónapok óta kecsegtet bennünket, ezt mindjárt látjuk. Hosszúsága még csak hagyján. Hanem vastagsága bezzeg gyatra.

Pedig Stub váltig magyarázza, hogy ő a legnagyobb pontossággal meg tudja ítélni az eleven elefánt agyarának súlyát. Hogy egy-két fontnál többet sohasem téved. Hát most ugyancsak elvetette a súlykot. Mert mikor az elefánt elesett, Stub azzal ugrott oda, hogy Oh what a pity! It's only an 80 pounds r! *(Milyen kár! Csak nyolcvan fontos!)* De azóta, negyedóra sem telt el, ötfontonkint enged a súlyból. Már legfeljebb 50 fontosnak ítéli a fogakat. Sőt tovább megy. Azt állítja, hogy a másik elefánt, az volt a nagy bika. Hogy annak 90 fontos agyarái voltak. Hogy ő váltig azt mutogatta, de István tévedésből erre lőtt.

Ha Istvánnak való volnék, elhallgattatnám ezt a nagyszájú embert. De István jólelkűsége határtalan: "Bánom is én - mondja -, hadd beszéljen. Ő mondta, hogy lőjek - hát lőttem!"

Elég az hozzá - megvan az első elefántunk. Levágjuk a farkát. Azzal indulunk vissza a táborba.

A kirongózik kint maradnak, és baltájukkal az agyarak kifejtéséhez kezdenek. *(A lelőtt elefánt farkának levágása a birtokbavételt jelzi. A levágott farkú elefánthoz idegen ember nem nyúl).* Órák hosszat eltartó, kényes munka ez. Könnyen az agyartőbe szaladhat a balta, ha kontárkéz forgatja.

Ezek után most már rajtam az elefántlövés sora. Vajon sikerül-e még? Azt mindenesetre feltettem magamban, hogy nagyon, de nagyon megválogatom a fogakat, mielőtt hordozójára sütném puskámat.

Csak legyen miből válogatnom.

Estefelé behozzák az agyarakat. Hát bizony, valljuk be, nem sokat érnek. Most még kevesebbet mutatnak, mint az elefánt szájában. Stub becslése már 40 fontra hanyatlott! Remélem, itt végre megállapodik.

Istvánt is bosszantja, hogy ilyen gyenge elefántot lövettek vele, és elhatározta, hogy második elefánt lelövésére szóló engedélyt vált.

Alkonyatkor Istvánék felkeresték a múltkor talált döglött elefánt maradványát, mert éjjel oroszlánordítás hallatszott onnét. Oroszlánnal ugyan nem találkoztak, hanem dühös elefánttehénnel, valószínűleg a döglött anyjával. Meg is szalasztotta őket.

Vacsoránál ülünk, mikor kétfelől is trombitáinak az elefántok. Úgy látszik, most valóban köztük vagyunk.

Márc. 19-én, Camp Kimbepo

Ajghogy megvirrad, máris egy magányos, nagy bika friss nyomára akadunk. Az éjjel volt némi harmat, a csapást tehát könnyű követni. Megy is az öreg Mukula olyan iramban, alig győzzük lábunkat kapkodni. Nem is tart soká, meghalljuk az előttünk vonuló elefántot. Egy-egy nyöszörgés, ágroppanás üti meg fülünket, a nyomkövető elefántvadászt lelkesítő hangok! Azonban sietségünk ellenére sem igen közeledünk, az elefánt a mienkhez hasonló sebességgel halad. Egy óránál tovább loholtunk utána, amikor végre, úgy látszik, hogy talán mégiscsak sikerül utolérnünk. Mindig közelebbről hallatszik zörgése.

De ekkor Mukula megáll, és hosszadalmas szemfényvesztésbe kezd! Leguggol, az elefántnyomból maréknyi homokot emel fel, fa köré szórja, s közben titokzatos zsolozsmákat mormol. Aztán kibontja tarisznyáját, előveszi a "dávákat" -

varázsszereket. Különféle porok és folyadékok ezek; csontból vagy szarvból készült szelencékben tartogatja őket. Elkezd kenegetni magát a varázsszerekkel. Homlokát, szemét, száját, nyelvét, sőt még szíve táját is bedörzsöli, s közben szünet nélkül imádkozik. Végül a nap felé fordul, szemét affektáltan behunyja, vézna karját széttárja, és cincogó szónoklatot intéz a naphoz.

Én azt hittem, megzavarodott. Agyára forrott a meleg. Nem gondoltam, hogy ép elmével köszönthesse fel a napot, mikor végre már-már elértük az elefántot!

De Stub int, hogy csak hagyjam, ne zavarjam. Nagyon rossznéven venné, ha ilyenkor közbeszólnék, sőt esetleg még attól is vonakodnék, hogy tovább vezessen.

Zsobre tett kézzel nézhetem hát a vén csirkefogót, amint a napra ráolvassa, hogy álljon meg mindaddig, míg csak az elefántot el nem érjük; és az elefántra, hogy várjon meg bennünket, és örvendeztesen meg óriás agyarakkal!

Mondanom sem kell, hogy mikorra a szertartásnak vége, az elefánt már isten tudja, merre jár. Ujabb órahosszat talpalunk utána. De azon bezzeg nem fog a varázslat. Nem tudjuk többé utolérni.

Pedig közben még teknősbékával is találkozunk, ami nagy szerencsét jelent. Mukula és utána sorjában a többiek is apró zöld ágat törnek, ráköpnek és varázsigét mormolva, a teknős hátára helyezik.

Mi is követjük példájukat. Ágat törünk, leköpjük és megkoszorúzzuk a teknőst. Ezek után Mukula kétségtelennek mondja a sikert.

Téved.

Az ötórás, szédítően meleg hajsza úgy kifulladászt bennünket, le kell pihennünk. A kiringózik egyszerűen intézik el az efféle esetet. "Sauri ja Mungu!" - Isten rendelése! - Ezzel le van a dolog tárgyalva.

Stub, az előzőleg körülrajongott, csoda tévő teknősbékára célozva, így szól:

- Anyhow, that tortoise seems to be too damned slow to catch up this elephant. (*Az a teknősbéka nyilván nem elég gyors lábú ahhoz, hogy elérje az elefántot.*)

Ezen legalább jót nevetünk.

Nem embernek való hőmérsékletben kutyaagolunk haza, és csak most lájuk, milyen cudar messze elcsalt minket az elefánt, amelyet talán meg is lőhettem volna, ha Mukula el nem imádkozza.

Pompás színű, csillogó tollú madarat láttam az imént. Hosszú, tengerkék farkú, fényesöld hátú és aranyárga begyű. Some kind of starling (*Valamilyen seregély.*) világosított fel Stub.

Este elnéztem Mukulát és társait, amint tüzet gerjesztettek. Vékony, nádforma pálcikát állítanak kemény fadarabra. A pálcika felső felét két laposra tartott tenyerük közt addig pörgetik, amíg alsó vége füstölögni, majd nemsokára izzani kezd. A pálcia izzó vége leválik, mogyorónyi parázsszem, mely az előre elkészített száraz forgácsot hamarosan lánggra lobbantja.

Ezeket a tűzgerjesztő pálcákat nyilas tegezükben tartják, hogy mindig kéznél legyenek. A tegez állandóan vállukon lóg. Többféle állatbőrből készülnek ezek a tarkára cifrázott tegezok. A "tűzpálcákon" kívül háromféle nyilat hordanak bennük: mérgezettet, ez három órán belül még az elefántot is megöli; mérgezetlen vashegyűt, ezzel antilopot lőnek és egyszerű tompa fanyilat, madárlövésre való. Az aprólékos gonddal kidolgozott íjat félelmetes biztonsággal kezelik.

Egyéb fegyverük a hosszú, kardformájú kés (p a n g a), meg a rövid pengéjű gyíkleső. Fegyverzetükön kívül még elefántcsontból való, üveggyöngyláncon lógó tubákos szelence, különféle amulettek (madárcső, oroszlánkarom, törpeantilop szarva), a már említett zsámoly meg nyakba akasztott vascsipesz képezi felszerelésüket. A vascsipesz rendkívül fontos szerszám. Univerzális műszer. Mert ezzel nemcsak a lábukba akadt tüskét húzzák ki, hanem a szakálluk szőrét is. A csipesz tehát egyúttal beretva is.

Igaz, még a vizeskulacsot kifelejtettem. Az is van mindegyiküknél: üveggyönggyel kirakott, rajzokkal ékes tők.

Érdekes, hogy a többi kirongózi, de még a hordárok is, mennyire tartanak Mukulától. Minden szavát áhítattal hallgatják, borzongva lesik varázsjeleit. Természetfölötti erőt tulajdonítanak neki. Még a mai elefánt-produkció ellenére is!

Ezt pedig nem egyhamar bocsátom meg a vén kuruzslónak.

Márc. 20-án, Camp Kimbepe

A z ingovány szélén hajnalodik ránk, ott, ahol harmadnapja a fürdő elefánt csobogását hallottuk. Vízimadarak tarka serege ébrednek a lápon. Messze földről ide szorította őket az aszály, egyheti járáson belül csak ez a víz maradt meg számukra. El is lepték úgy, már alig férnek el rajta. Annyiféle itt a lúd, a réce, a gém meg a gólya, mintha csak nemzetközi nagygyűlésre sereglettek volna össze. Magyar is van ám köztük! Valódi gólyák meg néhány csörgőréce.

Ahogy közéjük érünk, szárnyra kap az egész gyülekezet. Egyszeriben olyan gágogás, hápogás, rikácsolás, fütyülés tölti be a levegőt, saját szavunkat alig értjük.

Vén, árnyas faóriások övezik az ingoványt, pálmák meg lombfák vegyesen. Sőt még bent a mocsár vizében is áll egynéhány, éjjeli szállása a tömérdek madárnak. Most is, hogy kellőképpen kiméltatlankodta magát, ezekre a magányos fákra telepszik a madárvilág. De nem keveredik ám össze. Saját fája van mindenik fajtának. Egyiken csupa szűzfehér kócsag, másikon meg fekete gólyák; ezen az íbiszek, amazon a marabuk. Paradicsomi kép!

Csak ez az émelyítő mocsárszag, meg ez a tengernyi moszkító ne lenne! Csak úgy gomolyognak a bűdös posvány felett, szinte látni, hogy itt fészkel a malária!

Rengeteg itt az elefántnyom is, csak győzzön az ember átlépkedni rajtuk. Mert méternyire süllyedő, vízzel megtelt sajtárok ezek, s aki beléjük lép, már meg is fürdött.

Csakhamar találunk egy magányos, friss bikanyomot. Hol kivezet a mocsárból, hol meg újból visszakanyarodik beléje; összevissza csatangoltatja velünk a csúnya ingoványt. Mikor aztán nagy sokára kikeveredünk belőle, két oryx-antilop tűnik fel előttünk. Nem vesznek észre, békésen legelnek. Tanakodni kezdünk, vajon rájuk lőjek-e? (Az elefántot - ha ugyan a közelében vagyunk - elijesztem a lövéssel. De embereink már napok óta nem ettek húst. Elégedetlenkednének, ha a ritka alkalmat elmulasztanám. Elefánthúst nem esznek, egyéb vad pedig ritkaság erre.) Tehát sajnos, az oryxokra kell szánnom magam.

Nincsenek messze. Két lövéssel könnyen meglőhetném őket. Én azonban azzal kezdem, hogy egyiket hasba, a másikat meg, amint elugranak, farba találom. Aztán még négyszer utánuk lövök, mindannyiszor melljük, és csak hosszas hajsza, majd további három lövés után tudok velük végezni. Kilenc patronba és kétórai üldözésbe kerül a két oryx, amelyet két gyors lövés is elintézhetett volna. Egyéb híján a kinint - meg a puskaművest szidom. Pedig hát nem is olyan rossz ez a puska.

De legalább ismét van hús. Kedvükre zabálhatnak a feketék. Kivéve a két szerencsétlen inasunkat. Mert azok mohamedánok. Vallásuk tiltja, hogy olyan állat húsból egyenek, amit valamelyik hitsorsosuk előzőleg meg nem "szalámozott" - vagyis még elevenen el nem vágta az állat torkát, így aztán sokszor éhen marad a két istenadta. Délután megkérnek, menjek ki velük, és lőjek nekik "kóser" vadat. Szerencsések vagyunk, mert néhány Peters-gazellára találunk. Szaidi és Abedi - a két igazhítú - "felhúzott" bicskával lapul mellettem. Amint a gazella összeesik, úgy száguldanak oda, akár a versenyfutók. Szaidi ér oda elsőnek és elmetszi az utolsót rúgó gazella torkát. Most már nekik is van húsup, és azóta szakadatlanul tömik fejüket.

Ennek a két embernek etetése sok vesződséggel jár. A "szalámozás" lényege, hogy még eleven állapotban vágassék el az állat torka. De szerencsére Szaidiék sem veszik olyan szigorúan a dolgot. Ha a lelőtt vad már kimúlt, mire odaszaládnak, egyszerűen belerúgnak, aztán metszik el a nyakát. És kijelentik, hogy még "mozgott", mikor "megszalámozták". Megalkusznak a törvénnyel.

Most érkezett meg néhány emberünk K a n z ik ó -ból. Egy hétig odavoltak, hogy hátrahagyott poggyászunkat utánunk hozzák. Hajmeresztő dolgokat mesélnek. Hogy valami óriás elefánt megkergette őket. Hogy ijedtükben eldobálták a málhákat, s a fákra menekültek. Hogy estig ott szorongtak, míg csak az elefánt meg nem unta, és ott nem hagyta őket. Hogy még most is remegnek, annyira megrémültek.

Hiszi, aki akarja, sokkal nagyobb baj, hogy éppen a legfontosabb dolgokat nem hozták meg. Sem a cukrot, sem a kétszersültet. Pedig a mpisi sütötte, "kenyér"-nek csúfolt, viaszszerű kotyvalék igazán ehetetlen.

Azóta kifogyott a mosószappanunk is. Azt sem hoztak. (Ingeinket a fekete ingoványban mossuk, szappan nélkül. Még jobban járunk, ha le sem vetjük.) Rizst hoztak az élehetetlenek. Pedig az még annyi van, hogy utóbb majd az elefántokkal kell megetetnünk.

No meg a sátrunkat is meghozták. Eső után köpönyeg.

Márc. 21-én, Camp Kimbepo

Mint a szép, vörös bélű narancs, oly pirosan kel a nap. De nem tüzes, nem villog, nyitott szemmel bele lehet tekinteni.

Az ingovány szélét kutatjuk. Cuppog a sár a lábunk alatt, sír-rí a sok vízi madár felettünk.

Találunk ugyan friss elefántnyomokat, de csak tehének ittak itt az éjjel meg néhány borjú; a legkisebbnek nyomát még a tenyerem is beteríti. Takaros kis jószág lehet.

... De odább, hatalmas bikanyom tátong a sárban. Elővesszük a mérőszalagot: 21 inch (53 cm) hosszú a nyom. Otthagyjuk, mert csak 22 inchnél (56 cm) nagyobbat követünk.

Már majdnem megkerültük a lápot, és azon tanakodunk, hogy vissza kéne mennünk az előbbi nyomra, mikor újabb nagy csapást érünk. Majdnem 23 inch-es, tehát - utána!

A nagy nyom tulajdonosa nem sokat időzhetett a mocsárnál. Éppen csak a széléig jött, csak szomját olthatta, már sarkon is fordult, neki az őserdőnek.

Mégpedig olyan sűrű, olyan járhatatlan helyre vezet bennünket, hogy csak kínnal tudunk utána nyomakodni. Felettünk sötét faóriások feszítik egymásnak lombos vállukat, a nap arany nyilai csak imitt-amott tudnak beszökni köztük. Félhomályban járunk, jobban mondva mászunk. Mert az aljnövényzet is rettenetesen sűrű. Álnok folyondárok hurkolódnak lábunkra, földhöz láncolnak, elgáncsolnak. A bozótos között, kidőlt fák tetemei temetkeznek: hol felettük, hol alattuk kell átmásznunk. Fallá tömődött liánafüggönyök lógnak alá a magasból, mint megmerevedett, zöld vízesések. Csodálatos, hosszú uborka meg tökforma gyümölcs színesedik a fákon. Meseország ez. Az édenkertnek ittfelejtett maradványa.

Alig tudom elhinni, hogy még az elefánt nyomán vagyunk. Hiszen a világon semmi jelét sem látom. De Mukula érti a dolgát. Úgy tartja a nyomot, mint a jó véreb. Pedig az erdő ugyancsak bújtatja, rejtegeti az előttünk járó elefántot, összecsukódik nyomában, nem árulja el útját... De imitt-amott frissen eltört gally lóg, nedves sár kenődött a lombra... Sarkában vagyunk az óriásnak.

Nem egyenes vonalban vezet bennünket. Ide-oda kanyargunk a nyomán. Gyanútlanul mendegélhet előttünk, kényesen csipegetheti a lombot, akár az

antilop. .. De semmi neszt sem halljuk, előttünk van-e vagy mögöttünk, jobbról-e vagy balról, olyan cifra vargabetűben jár. Csak valami jelét hallatná már.

De a vén elefántbika vigyáz. Nem üt nagyobb zajt a nyúlnál...

Két órája bújjuk már a dzsungelt, amikor végre - mintha nagyon távoli ágyúszó morajlana... Korog az óriás gyomra.

... Fokozott elővigyázattal hajlasztjuk széjjel az ágakat, lopva közeledünk. Halk ágreccsenés hallatszik előttünk. Nem hangosabb a gyanútlan szarvas lába alatt elpattanó gallynál. Mukula megáll, saruit leoldja, íját, tegzét, minden vacakját leteszi... Aztán hajlékonyan, mint valami fekete párducmacska, úgy siklik előttem az ágropogás felé. ..

Az aljnövényzet ritkul; ha leguggolunk, ellátunk vagy tíz lépésre, de csak térdmagasságban. Azonfelül már összeborul az ágazat. Mukula hasra ereszkedik. Int, csússzak oda melléje...

... Alig néhány méternyire, négy szürke oszlopot látok ... Az elefánt lábait. A föléjük boltozódó lombozaton átszűrökül a teste ... Olyan magasa felszűrökül, nem is látom a tetejét... Azt sem tudom, hogyan áll, merre fordul fejjel; agyarából pedig semmit sem látok. Olyan, mint valami szürke sziklatömb. Mozdulatlan ... Aztán megpillantom ormánya végét. Lába közt, a földön mozog, alig észrevehetően kavargatja a port, mintha vastag szürke kígyó vonaglana. Mukula int, hogy lőjek. De nem akarok addig, amíg az agyarakat meg nem nézem. ..

Még közelebb csúszom. Nyolc lépésre. Mukula teste merev, mint a szobor, de arca annál mozgékonyabb. Kétségbeesetten mimikáz, szeme majd kiugrik, rángatózó ábrázata ezerféléte magyaráz ... Csak annyit értek belőle, hogy k u b a s z á n a nagyon nagy. Stub is hisztérikusan sziszeg mögöttem: Lőni, lőni. ..

De nem látom a fogát... Tehát még odább. öt méter. Úgy nézek fel a szürke hegyre, mint a háztetőre ... De fejét, agyarát még most is lombok takarják.. .

Most mozdul a fej ... És előtte vagy másfél méternyire villanik az agyar vége ... Szent ég, de mekkora agyar!

... Most már lőnék, csak azt tudnám, hová. Célozgatom a szürke árnyat, a fejét keresem, a halántékát... De akkora mindene és annyi előtte a lomb, nem tudok eligazodni...

És most lassan felém fordul az óriási fej... Eltisztulnak előle az ágak ... Kifeszülnek a nagy fekete vitorlák ... És farkasszemet nézünk. Dióverő póznával fejbe üthetném. Aztán lassan, hangtalanul - irányomba emelkedik az ormány ... Hegye apró köröket rajzol a levegőbe ... Kígyózva szimatol... Most vagy soha ...

Az ormánytő közepébe, a két szeme közé sütöm a puskát.

A szürke hegy eltűnt. Egyetlen nagy reccsenéssel. A lombkárpit öszecsukódott előtte. Még néhány távolodó ágroppanás hallatszik, aztán helyreigazodik az őserdő csendje. Mintha semmi sem történt volna. Mintha az a nagy elefánt is csak káprázat lett volna...

Hátha nem is elefánt volt? Hátha csak túlfeszített képzeletem tréfált meg?

De nem, hiszen már hallom is Stub vészkiáltását: Man! You missed the biggest elephant in Africa! (*Ember! Elhibázta Afrika legnagyobb elefántját!*)

A többit lehetőleg rövidre fogom, mert még leírni is keserves. Órák hosszat követtük a vérnyomot. Lövésem kissé alacsonyan érhetette az elefánt fejét, közvetlen az agyvelő alatt csúszhatott el. Márpedig a fejlődés csak akkor halálos, ha az agyat találja. Akkor pedig helyben öszeroskadtt volna.

Otthagytuk. Lemondtunk róla. Hazajöttünk. Mit írjak a lelkiállapotomról? Úgy érzem, mintha

nem is az elefántot, hanem engem kólintottak volna fejbe. Kár, hogy nem vagyok kisgyerek. Akkor most legalább pityereghetnék.

Sauri ja Mungu! Ezúttal én használom a szerencsenek közkedvelt mondását, amellyel minden balsikert elintéznek. Mukulát kivéve, ő egyetlen szót sem szól hazáig. Csak megvető tekinteteket lövell felém meg a szegény puskám felé.

De a táborban aztán megszólal ám! Kijelenti, hogy hazamegy, bennünket nem vezet tovább, ő megmutatta a nagy elefántot, de én nem tudtam agyonlőni. Velem nem is merészkedne többé elefánt közelébe, mert az én puskám rossz, gyenge, nem üti agyon az elefántot. Egyszóval - megalapozza jó híremet. Mint elefántvadászt, nem sokáig fognak emlegetni a helybeli szerencsenkörök.

Mukulát csak nagy nehezen tudjuk megnyugtatni. Orcátlan vén méregkeverő. Tudja a huncut, hogy nélküle meg lennénk akadva, hogy hamarosan eltévednénk, azért ilyen szemtelen. Azt is tudja, hogyha őt elzavarjuk, a többi kiringózi is itt hagy minket, mert attól félnek, hogy az öreg elátkozza őket.

Azt hiszem, a "nyájas" olvasó négy hónap óta kellőképpen megismerkedhetett Stubbal; tehát elképzeli, hogy a mai gyászos esetből kifolyólag miket kell hallanom! Óráról órára nőnek annak a szerencsétlen elefántnak agyari. Már 160 fontnál tartanak! Ha így haladnak, estére okvetlenül túltesznek a világrekordon!

De igaza van. Hadd növegsze azokat az elátkozott agyarakat. Néma fejbőlintással hagyok rá mindent.

Hiszen magam is láttam, mekkorák voltak!

Estefelé az ingovány szélében lesben ülünk. Alkalmas dombhajlatra telepszünk, honnét az egész lápot szemmel tarthatjuk. A kiringózik szokott helyükön, a fák koronájában gubbasztanak, sasszemük a végtelen erdőséget járja.

Mi meg a tósági madarak tarka társaságát nézegetjük. Elülőben vannak. A gémek rikácsolva tülekednek éjjeli szállásfaikon, mindegyikük a másik által lefoglalt ágra akar telepedni. Némelyik fának mintha csak vattából volna a teteje, úgy megtelik - kócsaggal! De rózsaszínű vattából. Mert a napnyugta bíborából a kócsagokra is jut.

Az egyik kiringózi most halkán leszól a fatetőtől:

- T e m b o! - Elefánt!

Valóban, a szemközti parton magányos elefánt jelenik meg. Lassan, méltóságteljesen cammog a víz felé. Nagyságához illő előkelőséggel. A világért sem sietne, pedig bizonyára szörnyen szomjas már. Rojtos szélű, lepedőnyi füle egyenletes ütemben csapódik előre-hátra. Háta fent jár a fák felett, összezsugorodik körülötte az erdő. Leér a mocsár széléhez. Mereven előrenyújtott ormányát teleszívja vízzel, aztán alápöndöríti szájához, úgy engedi le torkán a tartalmát. Háromnégy kiadós szivattyúzás után odább ballag. Ismét megáll. Ormányát magasra felvágja - olyan most, mint valami fekete kérdőjel - éleset trombitái! A hátunk mögött nyugvó nap úgy vetíti fényét az óriásra, mint külön e célra készült, roppant reflektor...

Lélegzetfojtva tartjuk távcsöveinkben a felejthetetlen képet. Az elefánt - noha bika - még nem érett a golyóra; agyara vékony, mintegy 40 fontos lehet egyenkint. Hófehéren villog. És fenyegetően, mint a szegzett dárda.

Még egy nagyot iszik. A következő szívás tartalmát azonban már nem szájához pöndöríti -hátra, széles homlokára csapja a töltött vízipuskát, húsító zuhanyt fecskendez a tarkójára... De nem nézhetjük tovább, mert a fatetőről ismét jön a jelszó:

T e m b o!

És már érkeznek is. Az ivó elefánt mögött szétnyílik az erdő, és gigantikus szürke árnyak bontakoznak ki belőle. Libasorban jönnek - egykettő-három - hét elefánt! Négy vén tehén meg három borjú. A legkisebbik alig nagyobb egy jókora disznónál. Szinte elvesz rettenetes nagy anyja alatt. Akkorra mellette, mint valami óraláncra való szerencse-elefánt.

... Imbolygó léptekkel közelednek a mocsárhoz, de oly halkan, mintha talpuk nem is érné a földet. Egyetlen ágroppanás, egyetlen lombzörgés se hallatszik. Olyan okosan, olyan rendesen érkeznek, ahogy a szomszéd emberek bizonyára nem érkeznének. Olyan szerényen, mint valami nagyon előkelő, nagyon jól nevelt társaság, amely a világot sem akarna feltűnést kelteni. Udvariasan, minden tülekedés nélkül sorakoznak egymás mellé a vízparton.

Aztán megkezdődik a szivattyúzás. Az ivás, meg a mosakodás. De az is a legnagyobb rendben. A borjak farral anyjuk szűgyének támaszkodnak, onnét el sem igen mozdulnak. A fölöttük átnyúló anyai ormány itatja és - mosdatja őket. Olyan sístergő zuhanyokat lövell a fiatalok határa-fejére - nincs az a szakvizsgázott dajka, aki jobban megfüröszténé a gyereket. Talán még meg is törülgeti. Kitelik tőle. De a rohamosan ránk szálló alkonyat fátyolt borít a továbbiakra ...

Már csak alaktalan árnyak imbolyognak ottan. Néha még fel-felvillan egy-egy fehér agyarág, aztán összefolyik a színtér, egyé lesz az estével. Csak néhány halk csobbanás, néhány visszafojtott, rendreutasító morgás árulja el, hogy odaát még nem végeztek a gyerekfürösztéssel.

Felkelünk, hazafelé indulunk. De még fel sem értünk a part lejtőjére, mikor előttünk tizenöt lépésre - nyolc elefánt óriás-sziluettje mered ránk a félhomályból! Gyökeret ver a lábunk, tátva marad a szánk, olyan váratlan, olyan lenyűgöző ez a találkozás! Félelmetesen lebegnek ott a magas part emelvényén, mérhetetlen kísértetek. Egyszerre tárják ki szakadozott szélű vitorláikat - éktelen fekete denevérszárnyaikat...

Észhez térek, puskámhoz kapok... De az elefántok sarkon fordulnak. Ormányukat undorodva kunkorítják fel, úgy kerülnek ki bennünket, mint valami nagyon kellemetlen szagú férgeket. Orrfintorogva.

De mi nem sértődünk meg. Hanem fellélegzünk. És sajnálkozva mérjük egymást végig.

Milyen kicsinyek vagyunk!

Márc. 22-én, Camp Kimbepo

Azt hiszem, ennél forróbb napot még nem értünk. Még az agyműködésünk is szünetel. Nem beszélgetünk, nem olvasunk, nem írunk. Bambán tekintünk magunk elé, és megadással - izzadunk.

Hajnaltól délig elefántnyomot követtem. Olyan sűrűségben, hogy csak késsel tudtunk átjárást vágni. Pedig az elefánt könnyen mehetett át rajta. Legalábbis nem hiszem, hogy kedvtelésből fárasztotta volna magát.

Nem is sikerült utolérni.

Alkonyatkor megint csak a mocsár mellett leskelődtem. Közvetlenül a sötétség beállta előtt két borj és elefánttehén tűnt fel a túlsó parton. Azok nem inni jöttek. Kényelmesen, füllebegtetve cammogtak tova. Úgy lötyögött rajtuk a bőr, mintha nem is rájuk, hanem háromakkora elefántra szabták volna. Akár a cirkuszi bohóc túl bő bugyogója. Púpos hátuk gerince olyan élesen meredezett ki lefegő köntösük alól, mint kiszolgált gebék ösztövére marja. Elaggott, sokat próbált nagymamák lehettek.

De azért illő tisztelettel néztünk utánuk, mert eszünkbe jutott, hogy hiszen ezek még Napóleon kortársai voltak! Sőt, mikor Napóleon az egyiptomi piramisok mellett villogtatta meggondolatlan kardját, ezek már nagyon is meggondolt, komoly elefánthölgyek lehettek! Már nagyon régen, valamikor a pragmática sanctio idejében születhettek...

Esténként annyi a szúnyog, alig bírunk velük. Csak úgy dönti őket a mocsár. Most nem hoztuk el múltkori "szúnyogmentes szobánkat"; valahogy kimaradt a poggyászból.

A napi kininadagomat ismét megdupláztam. Nehogy most, kapuzárás előtt érjen utol a malária, ha már eddig megúsztam nélküle. Igaz, hogy kézremegés, fülzúgás, szemkáprázás az ilyen dupla kinin következménye. Lámpavilágnál még olvasni sem lehet tőle. De a maláriát mégiscsak ez gyűri le.

Mukula és társai még mindig nem békültek ki velem. Most voltam náluk. A tűz körül kucorognak, és keselyűszárnyból nyilat tollaznak. Az én puskám nem üti agyon az elefántot. Ebből Mukula nem enged.

Ágyban fekszünk már, mikor elefántok trombitálnak a mocsár felől.

Márc. 23-án, Camp Kimbepo

A mai dátum a tegnapi alatt "detto" jellel szerepel. Egész nap kergettem az elefánt - nyomát.

És este ismét a mocsárnál ültem. A nap azonban elnyugodott, anélkül hogy az elefántok meg-mutatkoztak volna.

Az erdőben kapaszkodni kezdett a kelő hold ezüst tányérja, ágról ágra mászott, fel a legmagasabb fák hegyére, onnét aztán belevetette magát a sötétség vizébe, és úszva folytatta útját az ég teteje felé. Minél feljebb ért, annál kisebb és annál fényesebb lett...

Már éppen szedelőzködtem, amikor a láp túlsó végén dörmögés, csobogás hallatszott. Hát mégiscsak megjöttek! Bokortól bokorhoz csúszva, óvatosan közeledtem a zajhoz. Olyan fényes volt a holdvilág, hogy a nagyfogú elefántot könnyen felismerhettem volna.

Kisült azonban, hogy nem elefántok, hanem bivalyok érkeztek ivóra. Mintha folyó ezüstben álldogált volna a prüszkölő, mörcögő, csobogó, fekete gulya. Húséges kísérik, a habfehér tehéngémekek most is ott libegtek, szálldostak felettük. Azokat is ezüstruhába öltöztette a hold.

Addig gyönyörködtem a bivalyokban, mígcsak észre nem vettem, és meg nem ugrottak. Cuppogva, csobogva iramodtak ki az ingoványból, felriasztották a félálomba merült madárnépet. Lärmázva kapott szárnyra a tengernyi vízi madár és akkora riadalmat csapott, ugyancsak elijedhettek a netalán vízre kívánczó elefántok.

Sajnáltam is, hogy ilyen akaratlan csendbontást okoztam.

De nem sokáig tartott a zűrzavar. A madarak megbékültek, visszacsendesedtek a vízre meg a fákra. Partot érve, a bivalyok is megálltak. Ott dűnyögtek még egy darabig, majd visszabátorkodtak a víz szélére, inni kezdtek. Ismét helyreállt a kibillent egyensúly. Elhalkult az ősmocsár világa...

Hazafelé mentemben még mindig láttam a lápra visszaereszkedő gémekeket. Szellemekeknek látszottak, amint nesztelen szárnyon szálltak el a hold sápadt ábrázata előtt

Márc. 24-én, Camp Kimbepo

Ma reggel nem mentünk ki, mert éjjel semmi nesze sem hallatszott az elefántoknak. De úgy megszoktuk már a korai felkelést, hiába tartunk egy-egy ilyen pihenőnapot. Mihelyt hajnalodik, felébredünk. Lementem hát a mocsárhoz, hogy valami ehető madarat lőjek a konyhára. Be is közelítettem néhány szép nagy tarka ludat, rájuk is fogtam a flóbert, el is hibáztam őket.

Meg sem mozdultak. Sőt azt is bevárták, hogy még háromszor töltsék, és még háromszor elhibázzam őket. De olyan rossz már ez a N a i r o b i -ban vásárolt, ócska flóbertünk, mindenfelé hord, csak egyenesen nem.

Hazajöttem. Otthagytam az agyonlőhető madarakat. Kiküldtem a mpisit sörösétes puskával. Hozott is nemsokára ebédrevalót.

Torkig vagyok már ezzel a naplórírással!

Estéinkint holtfáradtan, szűnyoghegedülés meg rossz mécses mellett, kinintől káprázó szemmel körmölgetni, valóban nem élvezet. Minden este alkudozni kezdek magammal, hogy ma kivételképpen nem írom le a történeteket, holnap biztosan több időm lesz, akkor majd pótolom. De ha egyszer elkezdeném a halogatást, úgy összetorlódnának az események, soha többé utol nem érhetném a jelent. Egy ideig István is lelkiismeretesen feljegyzett mindent. Egyszer aztán beleesett a halogatásba. Azóta hiába siet, nem tudja pótolni a mulasztottakat, állandóan nyolc - tíz napi hátralékban kullog a naplója. Minden eseménytelen, unalmas nap estéjén megkönnyebbülten sóhajt fel: "Na, csak hogy ma nem történt semmi! Legalább egy nappal hamarabb utolérlek a naplóírásban."

Délután fél négy. Szieszta ideje. Ilyenkor legtikkasztóbb a hőség, öldöklő ereje van a napnak. Itt bent a sátorban is majd megfulladunk, itt is gőzölög a levegő, de itt legalább árnyék van. A hármunk ágját alighogy bele tudtuk erőltetni a szűk sátorba, hering-módra szorongunk benne.

István és Stub még alszanak, de Stub ébredését minden percben várom. Pontosan négy órakor fog felriadni hatalmas, utolsó horkanással, és ezt fogja kiáltani: Four o'clock "K i b o k o", get a move on! (*Négy óra "Kibokó"! Mozogjunk!*) Négy hónap óta így történik, tehát joggal hihetem, hogy ma is így lesz. István, persze, úgy fog tenni, mintha nem hallaná a riadót, és csak a harmadik-negyedik, fokozatosan erősödő harsogásra fogja szemét felnyitni. Közben Stubot a méreg eszi, és ilyenféle észrevételeket fogok hallatni: By gum, that man can doss heavily (*Ej ha! Ez aztán tud aludni.*) - vagy - Dont tHey pínck t He gold aut of your teeth, when you are snoring like this with your mouth open? (*Nem fél, hogy kilopják az aranyat a fogából, ha ilyen tátott szájjal horkol?*)

Négy óra elmúlt. Ma sem volt kivétel, pontosan úgy történt, ahogy megjósoltam. Most pedig, hogy mindnyájan ébren vagyunk, Stub torkából velőt rázó, táborot rengető Lete csáj! harsan fel - Hozzatok teát! És jön a tea - mocsárvízből. Vagy kakaó - mocsárvízből. Aztán Hájá! - Gyerünk!

Öt órakor már kint ülünk a mocsárnál. Egy darabig ismét csak a madarakat nézegetjük. A nap hazaért. Tűzvörös tengerben fürdik az ég alja, és rózsaszínűen játszik a láp vizében. De amonnan már feltolta képét a telihold, még mielőtt a napnyugat pírja elfakult volna. A két ellentétes irányú fény egészen különös, megkapóan szép világítást kelt, vagy tíz percig eltartót. A holdfény széles ezüst szalagja remeg már a tavon, de a csillámló vízfodrokon még a tűnő napfény is rózsaszín csipkét felejt...

Kényes lépésű kócsagok halászatnak a sekélyebb vizen. Amint a holdsütötte vízszávbba belesétálnak, egyszeribe fekete árnyképekké válnak; de mihelyt az ezüst vízből kiérnek, habruhájuk ismét kifehéredik.

És éppen ennek a tíz percnek kellős közepébe - mikor a hold korán érkezett a nap pedig megkésett - ennek az alkalmi világításnak pompájába érkeznek! Bele a készenálló keret közepébe. Három elefánt. Egy hatalmas vén tehén, a serdülő meg az újszülött borjával.

Most aztán teljes a kép. Egyéb igazán nem hiányzik belőle. Mintha az egész környezet csak őket várta volna. Mintha a nap meg a hold is csak az ő tiszteletükre rendezte volna ezt a parádés fénykeveréket.

... A parton nem állnak meg. Nagyokat loccsantva lépkednek az ingovány közepe felé, mígcsak térdüket el nem éri a víz. Ott megállnak. A kis borjú azonnal hasra fekszik, csak háta legteteje feketéllik ki a fényes vízből. Jóízűen tüszög, lubickol, élvezettel fürdik. De anyja meg a már megkomolyodott növendéktestvére állva marad. Mikor vízzel telt ormányukat szájukhoz emelik, egyúttal fejüket is hátravetik, hogy könnyebben "csússzék" az ital. És közben szüntelen járatják fülük irdatlan legyezőit...

Ilyennek festhetnék a paradicsomkertet. Csakhogy ez szebb minden festménynél. Mert a paradicsomot sosem festik holdvilágban. És itt nincs mezítelen Ádám a kép sarkában, ami szintén nagy előny.

Mikor a világítás szétoszlik, az elefántok még mindig isznak. Az est már teljesen betakarózik az éj paplanába, már csak a holdas víz fénylik, de az elefántoknak még mindig nem elég. Úgy nekiláttak, mintha az egész tavat ki akarnák inni.

Mikor végre jóllaknak, szép rendben elvonulnak. Nagyság szerint. Előbb csobogó, aztán a part sarában cuppogó, majdpedig kiérve, nesztelen léptekkel.

Amíg ez a fényes holdvilág eltart, könnyen felismerhetjük az éjjeli ivóra jövő elefántok agyarát. Tehát néhány éjszakát itt fogunk még leskelődni a mocsárnál.

Ma éjjelre István és Stub mentek ki, én itthon maradtam, mert a tábort nem hagyhatjuk magára. Ágyban fekvé, gyertyavilág mellett olvasok, mikor alig egy-két dobásnyira a sától - eltrombitálja magát egy elefánt! És recsegve tördeli a fákat. A feketék sátramba özönlének, valamennyien egyszerre magyarázzák, hogy lőjek, lőjek, mert az elefánt bejön a táborba. Papucsot húzok, fogom a puskát, és az ágtördelés felé megyek. Ha valamelyik tisztáson érném, talán megláthatnám az elefánt agyarát is, olyan világos az éjszaka.

De a t e m b o elhallgatott. Nem tetszhetett neki a feketék zsinatolása, abbahagyta a fatördelést. Még soká hallgatózom, de többé nem jelentkezik.

Visszajöttem már, moszkítóhálóm alá. Jólesik innét a tehetetlenül tomboló vámpírhad hegedülését hallgatni. Kittenberger Kálmán szerint olyan ez, mint télen, jól fűtött szobából lesni a hófergeteg zúgását. Ennél találóbb hasonlatot nem tudok, legokosabb hát, ha én is ennél maradok.

Márc. 25-én, Camp Kimbepo

István és Stub nagyszerű élményekről számolnak be. Száznál több elefántot láttak az éjjel! Kisebb-nagyobb csoportokban érkeztek a vízre, jóformán egész éjjel jöttek-mentek; Istvánék utóbb már azt sem tudták, hova rejtőzzenek, hogy a gyanútlan elefántok útjából kitérhessenek. Végül mégis szelüket vette valamelyik tehén, sőt meg is szalasztotta őket. De lövésre érdemes bikát egyet sem láttak. Reggelig be sem hunyták szemüket, a szúnyogok is cudarul elbántak velük, de amit láttak, az megérte.

Ma rajtam a sor. Vajha csak megisméltődnék a múlt éjjeli forgalom!

István és Stub hamarosan aludni tértek, én pedig kimentem, hogy'valami pecsenye után nézzek. Hosszas vándorlás után eddig ismeretlen rétségre értem, közepén Peters-gazella csapat sárgállott. Sikerült lőtávolba csúsznom, és hármat kilőnöm közülük. A pecsenyén kívül tehát a szép trófeának is örülhettem, mert a Peters-bak szarva még hiányzott gyűjteményemből.

Később jókora elefántnyomra találtam. Sokáig követtem, összevissza mászatta velem az erdőt, aztán nekikanyarodott az ingoványnak, és keresztül-kasul járta az émelyítő szagú mocsár útvesztőit. Mikor végre onnét is kikeveredett, olyan köves dombnak vette útját, hogy nem tudtam már felismerni.

Estefelé, reményekkel telve vonultam ki a mocsárhoz azzal a szándékkal, hogy ott töltöm az éjszakát. Mikor a nap lenyugodott, néhány ösztövérsziráf érkezett a vízre. Sokáig gondolkodtak, gyanakodtak a paron, mielőtt ivásra szánták magukat! Nem is olyan egyszerű dolog ez a zsiráfnál! Első lábait szét kell vetnie, hogy feje leérhessen a vízhez. Mikor aztán iszik, magassághoz szokott feje igen bizonytalanul érzi magát odalent. Ha ilyenkor észreveszi az embert, úgy megszelesedik, nyaka-lába csaknem összekeveredik.

A nap lement, de a hold nem jött fel. Azaz hogy feljött, de nem világított, ami egyre megy. Sötét viharfelhők terpeszkedtek előtte. Megmorajlott az ég, és éppen csakhogy szárazon hazaérhettem! Alig húzódtam be a sátorba, megeredt a

zápor. Éjfélig zuhogott. De még aztán is olyan borús maradt az idő, elefántlesről szó sem, lehetett. Nem is hallottuk semmiféle neszüket. Csak a mocsár békái brekegték teli az éjszakát. Stub szerint "még több esőt kértek".

Márc. 26-án, Camp Kimbepo

Amitől féltünk, bekövetkezett. Az eső elszélesztette az elefántokat. Megteltek a távoli vízgödrök, a kiszáradt dagonyák. Az elefántok már nem szorulnak a "mi" mocsarunkra, találnak vizet másfelé is. Egész nap hiába kerestük őket. De még a nyomukat is. Úgy látszik, előre megérezhették az esőt, és még tegnap elköltöztek. Az éjjeli zápor pedig úgy elmosta távozó csapásukat, hogy mára virradóra valósággal "nyomuk veszett". Most azt sem tudjuk, merre menjünk utánuk.

Kisebb pocsolyákból szívesebben iszik az elefánt, mint az ilyen nagy ingoványból, ide tehát most hiába várjuk őket. Ha azonban néhány napig nem esne, akkor alkalmasint visszakényszerülnének ide. De körös-körül sötét fellegfalak emelkednek, távoli égzörgés hallatszik. Közeleg az esős évszak.

Elkedvetlenedtünk. Vérmes elefánt-reményeink egy csapásra füstté váltak. Időnk pedig rohamosan telik, alig tíz napunk van még hátra. De egyéb bajunk is van: nagyon megcsappant az éléskamránk. Elfogyott a burgonyánk, a konzerv-főzelékünk, a kakaónk, a sajtunk, a befőttünk, a kétszersültünk meg a hagymánk. Zsírunk is már vajmi kevés maradt, lisztünknek is az utolját fogyasztjuk. Már jóformán csak teán zsugorgunk meg azon, amit lőni tudunk.

Hiszen régen láttuk már ennek az éhínségnek bekövetkezését, és jó előre gondoskodtunk pótlásról. Már egy hete azt az utasítást küldtük az ide mintegy száz kilométerre visszahagyott autóinkhoz, hogy egyikük azonnal siessen be Nairobi ba élelemért. Számításunk szerint legkésőbb holnap kellene ide érniök az autók elé küldött hordárainknak.

De arról már régen letettünk, hogy biztosan számítsunk valamire. Mert itt már csak a tradíció kedvéért sem szabad semminek a beígért vagy bementett napon megtörténnie. A késedelem itt alapszabály. Mindig található kifogás, mindig közbejön valami, mindig akad mentség, elfogadható magyarázat. Most meg, hogy küszöbön az esős évszak, mi sem természetesebb, minthogy "az autó napokra elakad a sárban" - hogy "a zivatar feltartóztatja a hordárokat" - hogy "a málhák eláznak, vagy hordárostul mossa el őket a megáradt patak". Hát még az a sok vadállat, ami kivétel nélkül "megtámadja" az ilyen, fehérember nélkül utazó szafarit; eldobatja a hordárokkal a pakkot, ami részben törötten vagy hasznavehetetlenül érkezik.

Vagyis a holnap estére, Stub szerint okvetlenül elénk tálalandó, minden bajunkat jóvá-teendő, nagyszerű vacsora - egyelőre még csak képzeletünkben sül. Még ott is csak kezdetleges állapotban.

Hiszen csak a megsebzett elefántom agyari itt hevernének a sátor előtt! Szívesen élnék keserűsón, kininen, szódán, petróleumon meg vattán. Ezekből hálísten bőven van még.

A T i b a folyó száraz medre, melyről már többször beszéltem, itt kanyarog táborunk közelében. Még egyetlen csepp víz sincs benne. De az esőzések beálltával, egyik napról a másikra, széles, sebes folyóvá válhatik. Felső szakasza ugyanis már a jelenlegi esőzónába esik, a víz tehát minden pillanatban ide érhet. Elővigyázatból vissza is hurcoltunk a meder innenső oldalára, nehogy az esetleg váratlanul megdagadó folyó elvághassa utunkat. A tábor áthelyezésének hátránya, hogy az innenső folyóparton bűzölög a mocsár. És noha sátrunk most árnyékos fák alatt áll, a szúnyog úgy megszapordott körülötte, hogy ez bizony kellemetlenebb a túlsóparti árvízveszedelemnél. Egyéb féreg is minduntalan akad az ilyen mélyfekvésű, nyirkos erdőben. Éppen az imént végeztem ki egy skorpiót,

amint az asztal lábán felkapaszkodva, itt nyargalt el naplóm mellett. Stub is fogott egyet a széke alatt. Undok férgek ezek, csípésük rendkívül mérges.

Márc. 27-én, Camp Kimbepo

Amint már az este sejtettük, ma újabb esőre virradtunk. Hiába csatangoltunk egész nap, az elefántoknak nyomát sem találtuk.

Miközben a sűrűket bújtam, sajátságos kőrakáshoz érkeztem, ökölnagyságú kövek hevernek ott, jókora halomba hordva. Embereim felvilágosítottak, hogy bennszülött elefántvadász sírja az. Ők is hoztak egy-egy követ, és a többi tetejére dobták. Vallásuk előírja, hogy aki arra vetődik, követ dobjon a sírhalomra.

István gerenukot (zsiráf-gazellát) lőtt. Nagyon ritka vad errefelé, én még sohasem találkoztam vele.

Este azzal a hírrrel jött be két kirongózi, hogy megtalálták az elefántokat. Ide mintegy napi járásnyira tartózkodnak, mindenfelől odagyülekeznek, örömmel vettük ezt a zsongító hírt. Nyomban el is határoztuk, hogy hajnalban felcihelődünk, és az elefántok után vonulunk.

Márc. 28-án, Camp Muima

Ismét a megszokott utazási sorrendben menetelünk: István is, én is külön-külön néhány tagú kísérettel, mögöttünk egyórányira Stub a szafárral.

Déltájban véletlenül összeakadtam Istvánnal. Árnyékos fa alatt pihent. Elmondta, hogy vadméhcsaládra talált, otthagyt két embert, kiszedik a mézet, azokat várja. Ez a hír természetesen arra készítetett, hogy melléje telepedjek. Annál is inkább, mert egy darabka gerenuk-húsnál úgysem volt egyéb a tarisznyámban. Nemsokára meg is jött a két fekete; négy jókora tenyérszi, mézzel csurgó lépet hoztak. Ketten megettük valamennyit.

Már alkonyodott, mikor holtfáradtan értük el az új tábor. Magányos rozsdavörös sziklacsoport mered ki itt a bozóterdő közül. A sziklák közt csekély medence mélyül, megfogódik benne az esővíz. A kirongózik esküdöztek, hogy annyi vizet találunk a medencében, akár egy hónapig is elég lenne. De alig két arasznyi mutatkozik benne, legfeljebb holnaputánig futja. Az is csak a legnagyobb takarékoság mellett. Az ivóvízen kívül, két kis mosdótálra való jut naponta mindegyikünknek. Ezt a mennyiséget ki-ki tetszése szerint használhatja el. Esetleg megtakaríthatja a három napra járó, akkor talán még meg is fürödhetnek benne . .

Téved, aki azt hiszi, hogy mosdóvizünk mosakodás után befejezte hivatását. Korántsem. Csak rangját változtatta meg. Ruhamosó vízzé alacsonyodott. Az inas beledobálja a szennyes ruhát, fehérneműt, "kimossa", persze szappan nélkül, mert az már régen elfogyott, Már igazán csak az hiányzik, hogy ezek után még szűrőgéphez kerüljön a folyadék, és ismét "ivóvízzé" lépjen elő. Habár az itteni víz nem sokat törődik mindezzel. Még csak színét sem változtatja meg. Konokul megmarad zöldesfeketének, akár ivó-, akár mosdó-, akár pedig mosóvíznek hívjuk. Könnyen össze is téveszthetők. Ha pohárba öntjük, még a napfény sem látszik át rajta.

És mégis ez parancsol mindnyájunknak! Ettől függ itt minden. A vadászeredmény, a kedély, az egészség, az élet. Ez itt a legfélelmetesebb hatalom, a legrettentőbb zsarnok. Ez a legnagyobb úr Afrikában.

A Víz (Nagy vével.)

Nem csoda, hogy egynémely bennszülött törzs istene gyanánt tiszteli a vizet, az életet szabályozó, természetfölötti erőt.

Abban bízunk, hogy élelemért beküldött embereinkkel itt találkozhatunk, mert K i t u i ból jövet, erre vezet az útjuk. A mai tízórás menetelés közben

minduntalan a vacsorával meg a fürdővel biztatgattuk egymást, no, meg az újra elért elefántokkal!

De nincs ám! Egyik sincs. Se vacsora, se fürdő, legkevésbé pedig elefánt. Igaz, hogy mindez csakis a mi hibánk. Nem a kirongóziké, sem a hordároké. Mert mi vagyunk azok az együgyű idealisták, akik még mindig a csodát várjuk. Akik még mindig abban reménykedünk, hogy hátha egyszer mégiscsak meg talál fordulni az afrikai világrend, és véletlenül be talál következni az, amit a többiek ígérnek.

Igazán nem vagyunk tanulékonyak. Hiszen könyvekben is akárhányszor olvashattuk ezt a sarkalatos igazságot: "Aki Afrikába megy, legelőször is azt tanulja meg, hogy előre ne tervezzen semmit, mert úgymint másképpen lesz." És mi akarjuk megdönteni ezt az örök regulát? Nagyzási hóbort.

Pedig hát itt is van rend. Itt is felkel a nap, mégpedig egész éven át pontosan hat órakor. Csakhogy a mi szegény, agyonhajszolt, regulák közé erőszakolt európai idegrendszerünk annyira megszokta az órakettyegést meg a kalendáriumot, hogy a természet változatlan nagy rendjében nem talál már nyugságot. A romlatlan idegű, ráérő "vadember" nemtörődömsége felháborítja a mi kicsinyes, agyonszabályozott életfelfogásunkat.

Kissé túl érett gerenuk-húslevesből meg egykét kanál vadmézből álló lukulluszi lakoma mellett igyekszünk elfelejteni a mai nap viszontagságait.

Kevés sikerrel.

Márc. 29-én, Camp Muima

A változatosság kedvéért ismét lesántultam. Megint valami mérges túske szaladt a lábamba. Úgy megdagadt, teljesen használhatatlan. Itthon kell maradnom és gyógyítgatnom. A lábkötözési szakmában már ritka készségre tettem szert. Úgy bekötözök egy rossz lábat, akár sötétben is, oda se nézek.

Eleség-szállítmányunk még most sem érkezett meg. Nem csodálkozva mondom ezt, sem felháborodva, avagy türelmetlenül. Csupán a jóleső megelégedettség érzetével. Minden a legnagyobb rendben van. Hálsten. Minden a tradíciókhoz híven, a megszokott mederben folyik. Úgy, ahogy azt mindnyájan elvártuk. "Az enivaló? Dehogy. Az még nem érkezett meg. Az majd csak ezután jön. Ezután? Aha, hiszen akkor semmi baj sincs. Akkor most már nyugodt vagyok. Majd ezután. Ha holnap nem, hát holnapután. Ha akkor sem, majd azután."

Az éhínség tovább tart.

És vajon mi lesz az elefántokkal? A tegnapi nap utazással, a mai meg lábkezeléssel telt el, a holnapi meg valószínűleg a kettő közül valamelyikkel fog eltelni, amikor mindössze csak nyolc napunk van még.

Szomorú befejezés lesz ez.

De még minden megváltozhat. Egyetlen derék elefánt még mindent jóvá tehet!

Naptár már régóta nem volt a kezemben. Egyéb olvasmány híján, most azt lapozgatom.

Nagypéntek van! Hát, ami a böjtöt illeti, azt nem nehéz megtartanunk. Nemigen van alkalmunk kísértésbe esni.

Húsvét! Hangosan olvasom ezt a szót, mégis milyen messziről hangzik. Elgyengül, mire ide, az Egyenlítő alá ér. Otthon most javában tavaszodik. Kár, hogy hangulatokat nem lehet rádión küldözgetni. Ha volna egy arravaló gépem, most beszólnék az európai központba, és kérnék egy shilling ára "magyar tavaszi hangulatot". Kellékei: zöldellő vetés, bimbózó gyümölcsfa, agancsát tisztogató őzbak, érkező örvös-galambok, bibictojás, ibolyaszag (nagyon sok), gólyahír (csak a színe, szaga elmaradhat), kereplő, a faluban széjjelszórt pirostojás héja ... Mindez jól összekeverve, langyos, bágyasztó, márciusi levegővel átjártatva, enyhe tavaszi esővel nyakonöntve.

Az eső!

Talán az lenne legfontosabb. Ez a kegyetlen hőség azt teszi legkívánatosabbá. Utálom a hőséget. Főképpen azért, mert eltompít, elfullaszt minden szagot. Elveszi a szagnak a "színét". És ez tönkreteszi a hangulatot. A hangulatok skálájában fontos szerep jut az időjárásnak, nevezetesen "az idő szagának". Ahol pedig a hőség elsorvasztja a szagot, ott elsorvad, elalszik a hangulat is - nincs hangulat. Azért kedveltem világeletemben a nedves, esős időt, a harmat áztatta meg a ködlepte tájakat. Mert a nedves levegő kicsalja, érvényre juttatja a természet balzsamait, színes hangulatokat teremt, amiket jól eső és könnyű megtartani. Hisz a magyar tavasz is azért olyan hangulatos, mert nedves, mert szagos.

De a magyar nyárért nem lelkesedem. A sárgára aszott mezőben, a hőhullámban rezgő, sanyarú kútgémnél delelő gulyában meg az általa felvert fojtogató porfelhőben, a kővé szikkadt, szomján haló földben, a napról napra sorvadó, szagát vesztő virágban én nem találok hangulatot. A kánikula nem kelt bennem visszhangot.

Itt is nehezemre esik a hőség. Érzem, ahogy fokról fokra rám súlyosbodik, ahogy mindjobban és jobban elnémitja bennem a szellemi élet szavát. Ahogy elbutulok tőle.

De az itteni világ megismerésében, vadászszenvedélyem kielégítésében, és talán fehér embertársaimtól való ilyenén átmeneti megválásban, bőséges kárpótlásra találok.

Ezért érdemes izzadni.

Egyik hordárunk most volt itt orvosságért. Szeme teljesen bedagadt, társai vezették, mert nem lát semmit. Hiúság áldozata a szerencsétlen. Említettem már, hogy a feketék apró csipesszel minden szál szőrt kihúzkodnak testükből. Még a szemöldököt, sőt a szempillát is. Ennek az embernek nyilván piszkos lehetett a csiptetője, attól mérgesedett el a szeme. Mondják, hogy akárhányan bele is vakulnak ebbe az őserdei kozmetikába.

A Wakamba, Kikuyu és Wandorobo törzsek sajátos szokásairól - embereink ugyanis ezek közül kerültek ki - sok mindent megtudtam.

Az előbb éppen a temetési szertartásokat magyaráztattam magamnak. A K i k u y u k nem temetik el halottaikat. Mihelyt látják, hogy a beteg már végét járja, egyszerűen kiviszik a faluból, leteszik egy fa alá. Egyúttal enni-innivalót is hagynak mellette. Másnap aztán utána néznek, mi történt? Meghalt-e vagy evett-e? Ha evett, újabb élelmet visznek ki neki. Rendszerint azonban nyomavész hajnalra. Szétszedik a hiénák.

A Wandorobok meg egyszerűen elhagyják azt a kunyhót, melyben haláleset történt. A halott bent marad, a többiek kiköltöznek. A kunyhó bejáratát elföldelik, odább hurcolkodnak, új hajlékot építenek.

István egész nap úton volt. A kirongózik által ígért elefántokat kereste - sikertelenül. Csak egy hatalmas "fekete mambával" találkozott. Agyon is lőtte, el is hozta bőrét. Három méter hosszú.

A sziklaüregben levő vizünk holnap estig elfogy. Innét tehát el kell távoznunk. Ha még néhány napig nem lesz eső, az elefántok valószínűleg visszakényszerülnek a kimbepói ingoványhoz. Holnapután tehát, ha addig nem esik, ismét a tegnapi tízórás séta kecsegtet, vissza K i m b e p ó -ba. Mire odaérünk, bizonyára meg fog eredni az eső. Akkor legalább mindjárt vissza is fordulhatunk.

Tönkreteszik a lábunkat ezek az elefántok.

Márc. 30-án, Camp Muima

Mikor éppen kifelé készülődöm, alig merek szememnek hinni - jönnek a várva várt hordárok!

Meghoztak mindent. Sőt postát és töltőtollal is! Mot végre elhajíthatom az időközben körömyi rövidre zsugorodott ceruzámat. A késedelmet azzal magyarázzák, hogy beküldött autónk sofőrje Nairobian leitta magát, elfogták, és három napra lecsukták.

Egész nap a sűrűségben csúsztam-másztam. Egyetlen nyom sincs az egész környéken.

Szomorú, kétségbeejtő táj ez. Végtelen, egyhangú, szűnni nem akaró túskebozót, csak itt-ott éktelenkedik benne egy-egy görbe fakorcs. Kilátni nem lehet belőle, embernél magasabb. Nincsen benne tisztás, de igazi árnyék sincs; se domb, se völgy, egyforma, lélekölő túskebozótenger az egész. És az a folytonos hajolgatás, bukducslás, négykézlábra ereszkedés!

Egyedüli eredmény pedig, hogy cafatokban hozzuk haza amúgy is hézagos ruhánk maradványát. Mindhármunk öltözéke már inkább negyvennyolcas honvédszászlóhoz hasonlít, mintsem ruhadarabhoz. És úgy megszűkül a sok tűzdeléstől-foltozástól, hogy egy-egy hirtelenebb mozdulatnál még túske nélkül is repedezik.

Mikor hazaértem a táborba, Stub azzal az örömhírral fogadott, hogy már egyetlen csepp víz sincs a sziklamedencében. És borosüvegnyi moslékot utalt ki számomra, a napi mosakodásra szolgáló rátámat!

Tehát minél előbb vissza a kimbepói mocsárhoz. Még az éj folyamán el akarunk indulni, mihelyt a hold feljön. Éjjel könnyebb járás esik és a szomjúságot is könnyebb elviselni.

Lábam megjavult. A kötés rászáradt a sebre, a harisnya rászáradt a kötésre. Hogy aztán legalul mi van, az titok. De nem is feszegetem, most úgy sincs, amivel kimossam.

Estefelé nagy zűrzavar keletkezik a táborban.
Zendülés!

A hordárok megtagadják az engedelmességet, nem akarnak pakolni, nem hajlandók K i m b e p e felé visszafordulni. Stub habzó szájjal dúl-fúl, kézzel-lábbal hadonászva bömböl. Hosszú botjával összevissza kergeti feketéit, köveket és fadarabokat hajigál utánuk féktelen dühében. "Rendet csinál." A szerencsének pedig elugranak előle, nagyokat röhögnek rajta. Bajban vagyunk. Mert ha ezek itt hagynak, nekünk befellegzett. Akkor mehetünk haza mi is. Mégpedig poggyász nélkül. Mert a "Víz" parancsa ellen nincsen fellebbezés.

A hordárok testületileg itt hagytak.

Stub már csak hörögni tud, annyit kiabált. Szemei keresztben állnak. Didereg tehetetlen mérgében. De ismeri a feketéket, sejti, hogy csak ránk akarnak ijeszteni, abban bízik, úgyis visszajönnek: "Nem mernek ezek nélkülünk elindulni, túlságosan félnek a vadállatoktól; meg aztán vizük sincs egy csepp sem, az utolját a mi kulacsainkba töltöttem."

Estélig válságos a helyzet. De mire besötétedik, a hordárok valóban visszazállingóznak. Visszaparancsolja őket a "Víz". Mindössze két kulacsra valónk van, egyiket nekik adjuk. Két liter - hetven embernek!

Lecsendesednek. Hajlandók továbbmenni, önként állítják elő a kolomposokat. A válság elmúlt.

De ma nyilván nem fogyunk ki az ijedtségből. Megfájdult a fejem, és jobb mulatság híján előveszem a lázmérőt. Megmérem magam ... 42 fok!

Hú azt a ... Isten veled elefántvadász!

Fellármázom Istvánt, vegye elő az ő hőmérőjét, hátha az enyém rossz. Nagy nehezen előkeresi. Szorongó öt perc ... 42 fok!

Csodálatos, hiszen egészen jól érzem magam.

Kisül, hogy mind a két hőmérő elromlott. Akárhogy rázzuk is őket, a 42 foktól nem tángítanak. Az ilyen maláriát még csak el lehet viselni.

Szedjük a sátorfát, csomagolunk, készülődünk az éjjeli útra. Hanem kelet felől koromfekete felhőfalak tornyosulnak, villámlik, dörög a távolban. Most már éppenséggel nem tudjuk, mitévők legyünk. Itt maradnunk nem lehet, mert nincs víz. De ha megeredne az eső, akkor lenne. És akkor hiába mennénk vissza K i m b e p ó b a, mert ott viszont csak szárazság idején tartózkodik elefánt. És a tízórás menetelésre éppen ezt a zivataros éjszakát választani, ez sem a legszerencsésebb gondolat.

Egyelőre tehát habozunk. Csillag is van, villámlik is, pakolunk is, nem is, nagy a bizonytalanság. Közben elröpülnek az utolsó napok, elefánt meg nincs. Ez az egy legalább biztos.

Vacsorázunk. A zivatar mintha távolodnék. Csak a holdat várjuk, aztán nekiindulunk.

Márc. 31-én, Húsvét vasárnapján, Camp Kimbepo

Ismét itt vagyunk, régi jó, szúnyogos ingoványunk mellett. De itt legalább van mit innunk.

Az éjjeli út jól sikerült. Eleinte volt ugyan némi fennakadás, mert nem győztük kivárni a holdat, és még koromsötétben elindultunk. Persze, minden bokornak nekiszaladtunk, a tüskék véresre karmoltak, a hordárok lejtették a málhákat. Volt ugyan egy pislákoló villanylámpánk, de annak se sok hasznát vettük. Játszott velünk a sötétség. Szökött a lámpánk fénye elöl, de a hátunk mögött annál feketébben nyomakodott utánunk. Csakhamar a kirongózik is eltévesztették az irányt, meg kellett állnunk. Mintegy óra hosszat várakoztunk, amíg segítségünkre jött a hold, és megritkította körülöttünk a sötétséget.

... Bujkáló holdvilág mellett, szellős, kellemes levegőben lépkedünk, fel sem vesszük a hosszú utat. Igaz, hogy néha annyira el-elálmosodunk, csaknem orra esünk. De azért ilyen kifogástalan rendben még sohasem meneteltünk. Sűrűn egymás mögé zárkózva haladnak a hordárok, jól kilépnek, és nem lármáznak. Félnék a portyázó vadtól, azért nem maradoznak el. Olyan a szafári, mint valami hosszú, fekete, kacskaringós óriáskígyó. Nesztelenül csavarog a holdsütötte vadonságon által. Csak a meztelen talpak halk dobbanása, meg egyik-másik meglazult málhá gyenge csörömpölése hallatszik...

Mint a szíven lőtt antilop, úgy ugrik félre az élen haladó kirongózi... - N y o k a! - kiáltja - Kígyó!.. .

Megtorpan a menet. Felriadunk álmodozó baktatásunkból. A két első kirongózi közt, holdfényes kis tisztáson, kövér, fekete kígyó nyújtózkodik. Stub az egyedüli botos ember köztünk; odaugrik és agyoncsépli a gyermekkar vastagságú, mérgesen hánykolódó utálatot. Miközben üti, egyre jobban nekitüzesedik. Minden ütés után cifrábbakat mond a kígyónak. A hordárzendülés levét a kígyó issza meg.

Utána egy darabig még bizonyos respektussal járunk. A szokottnál magasabbra emelgetjük lábunkat, De nemsokára álomná homályosodik a kígyóeset, és ismét csak bóbiskolva botladozunk tovább ...

Hajnali öt óráig mentünk. Akkor leheveredtünk, és egy óra hosszat aludtunk. És mikor kivirradt, ismét O n d o k a! - Talpra!

Délelőtt tíz órára ide értünk.

A feketék azt tartják, hogy a kígyó balsikert jelent. Egyelőre bevált a hiedelmük. Mert a kirongózik estére azt állítják, hogy átkutatták az egész környéket, de mióta itt jártunk, egyetlen elefánt sem merészkedett a mocsár tájékára.

A rózsás helyzetet még a fogam is fokozza. Reggel óta úgy sajog, már a fejem is beléferdült. István előkotort patikájából valami üveget, "fájdalom esetén külsőleg" a felírása. Tartalmával egész állkapcsomat bekentem, de undorító íztől eltekintve, nem érzem hatását.

Stub minden este limonádét iszik vacsorára. És következetesen egészségünkre üríti. Magasra emeli a citromlevet és Well, here's chinchin gents, vagy pedig Here's for your big elephant, bwana - mondásokkal köszönt fel bennünket, mi meg egy-egy álmos Cheerió -val kortyantunk mocsárlé-vörösbor keverékes bádogsészénkből.

Mérsékelt lelkesedéssel.

A holnapi program: széjjelküldjük a kirongózikat, és itthon várjuk be jelentéseiket. Ma mindenesetre azzal a megnyugtató tudattal térhetünk aludni, hogy tíz kilométeres körzetben "elefántmentes" a vidék.

Azért mégsem olyan rossz üzlet ám az elefántvadászat! Az agyarak hazaszállításának költségét, úgy látom, sikerül megtakarítanom. Tiszta haszon.

István és Stub mélyen alszanak már, egyedül virrasztok a pislogó lámpás mellett. Ma ismét hiába várom az álmod. Tiszta, felhőtlen az éjszaka. A fogyó hold most kél. Félrecsapott, sápkóros ábrázata olyan ott az ég alján, mintha csak emmenthali sajtkaréj volna. A "Dél-kereszt" hanyatt fekszik még. Később felébred majd, könyökére támaszkodik. Hajnalra aztán kiegyenesedik, ."haptákba" vágja magát. Most ilyen, később ilyen lesz és reggelre ilyen.

A nappalt nyilván átalusza. Ennyit az asztronómiából.

Mert még a lámpám körüli rovarkorzóról is meg kell emlékezni. Akkor itt a forgalom, még írni is alig tudok tőle. Ma főleg a kis sárga cserebogarak tülekednek. Százával koppannak ide az asztalra, egyet sétálnak, aztán megint szárnyra kapnak. Közben "átutazó idegenek" is érkeznek. Imént járt erre egy óriás csápú, hamuszürke cincér. Páncélszárnyán koromfekete hieroglifákat viselt. És parányi tengerzöld mezeipoloska ült a hátán. Vajon "sétalovaglást" végzett-e, titokban "lógott"-e, mint utcagyerek a villamoson, vagy pedig csak a kilátást nézte onnét, nem tudnám megmondani. Sem azt, vajon a nagy cincér tudta-e, hogy ő most paripa, villamos, illetőleg kilátótorony. Nekem mindenesetre nagyon tetszett a kis zöldkabátos "úrlovas".

Tücskök ciripelnek. De minden különösebb afrikai módszer nélkül. Csak közönségesen, ahogy a mi tücskeink szoktak. Az ingoványban békák lármáznak. Ezek már nem tagadják le afrikai voltukat! Én ugyan még egyet sem láttam közülük, ördög tudja, hova bújnak napközben, de Stub szerint, tányér nagyságú óriásbékák. Bullfrogs (Bikabékák). Adnak is olyan bikahangot, eleinte el sem akartam hinni, hogy a békától ilyen kiteljék.

Itt még ilyenkor éjfél tájt is szólnak a madarak. A lappantyúkon, éjjeli gémeiken kívül még a nappali madárvilág is minduntalan hallat egy-egy álmos csippantást. Nálunk nyilván mélyebben alszanak a tollasok, ott sosem szoktak álmukban beszélni. Az elébb még egy gerle is megszólalt. Minden különösebb ok nélkül beleturbékolt egy álmos verset az éjszakába. Talán holdkóros lehet.

De ni csak! Visszajött a szép cincérbogár. Fekete-fehér csíkos, ívben hátrahajló csápja sokkal hosszabb a testénél. Jobbra-balra billegeti őket, és mihelyt egy kis bogár beléjük ütközik, a nagy, cincér udvariasan meghátrál. Bocsánatkérően. Hanem a kis zöldfrakkos már nem ül a hátán. Valahol ledobhatta.

Apr. 1-én, Camp Kimbepo

Éppen reggeliztünk, mikor lélekszakadva érkezik egyik kirongózi, és jelenti, hogy nagy elefántnyomot talált a közelben. István a soros, már indulnak is Stubbal. Én ma itthon maradok, rám holnap kerül a sor.

Amint itt a sátor előtt ülök, igazán nem felejthetném el, hogy elefántvadászaton vagyok. Amerre csak tekintek, mindenütt az elefántok jelét látom. Elefántrágya hever szanaszéjjel. Még az asztalom alatt is! De régi már, szaga nincsen, kiszívta a nap, olyan, mint valami nagy, sárga kóclabda. A vén mimóza törzsét, amelyhez sátrunkat kötöztük, mintha fekete malterba mártották volna; régi

sárréteg szárad rajta, vagy három méter magasságig: fürdő után itt dörgölődtek, vakaródtak az elefántok. Törött, megszaggatott fák éktelenkednek mindenfelé, mintha csak ágyútűz érte volna ezt a tájat. Hiszen jár erre elefánt, az kétségtelen. Csak most nem.

Ami az időt illeti, az eső még most sem érett meg. Azonban sorakoznak, csoportosulnak már a fellegek itt is, ott is. Nagy a forgalom, folyik a mozgás az ég mezején. Felvonulnak a töltött felhőcsapatok, készülődnek a közel napokban kitörő égi háborúra. Egyelőre azonban a nap még jól tartja magát. Utoljára járja a trópusi nyár, vesztét érzi, tudja, hogy menthetetlen, de azért olcsón nem adja életét. Szívósan küzd a nap. Újból meg újból keresztül üti sugarait a testére halmozódó felhőkön, sőt ideig-óráig le is rázza őket... De dél felől tengernyi felhőhad közeledik. Túlerőben van. És rövidesen el fogja söpörni a nyarat.

Akármennyire kedvelem is az esős időt, most mégiscsak a nap pártjára kell állnom, mert csak az csalhatja vissza az elefántokat!

Délután kimentem pecsenyét keresni. Már régen nem ettünk friss húst. Alighogy elindultam, csúnya, szennyes viharfelhő lepte el a napot. Besötétítette, fojtogatni kezdte. Villámlott, csattogott az ég, forgószél korbácsolta fel az erdő avarát. De egyetlen csepp eső sem esett. És tíz perc múlva elmúlt a veszély, kitisztult az ég, a legszebb idő lett. Ismét győztesen sütött a halálraítélt nap.

... A tábor zaja még el sem csendesedett mögöttem, mikor alig negyven lépésre előttem, gyanús, vörös foltot pillantok meg ... Távcsövem megmutatja, hogy g e r e n u k (zsiráf-gazella) áll ott a bozót közt. Sajnos, azonban, suta. És észre is vett már... Hosszú, vékony zsiráfnyaka akár a gyertyaszál... Apró fején ágaskodó hosszú fülét felém hegyezi. Nem merek mozdulni, mert ha elugrasztom, soha többé nem látom ezt a ritka vadat...

A szél azonban az én pártomon van. Percekig farkasszemet nézünk a gerenukkal, amely most egy-két lépést odább mozdul... És mögötte még egy vörös folt látszik... Az is gerenuk. De annyira takarja a sűrű, hogy csak tenyéryit látok a szügyéből.

... Párosával jár a gerenuk ... Az egyik suta, azt látom. Hátha az, a másik meg ... Mikor a suta félrekapja fejét, én is felkapom a puskát, s a hátrább vörösödő ismeretlen szügyire lövök ...

A lutri sikerült. Gyönyörű, vén gerenukbakot lőttem. Eddig még sohasem találkoztam ezzel a titokzatos állattal. És ez az egy is csak a szügye sarkát mutatta!

Csodálatos gazella ez. Teste nem nagyobb az őzénél, de hosszú hattyúnyaka és pálcavékony, hórihorgas lába szinte nevetséges. Olyan, mint azok a divatos, agyonstilizált porcelánállatok.

Később még oryx-csapattal is találkoztam. Abból is kilőttem egyet. Feldaraboltuk és még a legkisebb porcikáját is hazahoztuk. Estére mindenki oryxhúst ehetik.

István és Stub csak este nyolc órára keveredtek haza. Teljesen kimerülten. Hatvan kilométerre becsülik mai sétájukat! De az elefántot mégsem tudták utolérni. Milyen jól tettem, hogy nem mentem velük. De hát április elsején csak nem megyek!

Ápr. 2-án, Camp Kimbepo

A kilátások ma sem javultak. Azaz hogy rosszabbodtak, mert négyre zsugorodott a még előttünk álló vadásznapi szama. Szárnyakon jár az idő. Lassankint hazafelé kell fordulnunk, hiszen négy nap múlva már K a n z i k ó- ban kell lennünk, az pedig mintegy száz kilométerre esik innét.

Tízheti fáradságos elefántvadászatom eredménye tehát: egy megsebzett elefánt. Váratlan eredmény. Dicsekedni mégsem lehet vele.

Ennél sokkal nagyobb baj is történt. Arra virradtunk, hogy Stub parafasisakjának karimáját ismeretlen tettes - eltörte!

Na, hiszen még csak ez hiányzott. Stub lelki egyensúlya aggályosan megbillent; még a közelébe sem merészkedünk. Reggel óta folyik a vizsgálat. A nyomozás, a tanúkihallgatás, a keresztkérdések, a vád-és védőbeszéd. Stub a sátor előtt ül, fején a bűnjel, a törött kalap. Körülötte félkörben remeg a vádlottak, tanúk, gyanúsítottak serege. Aki csak tudja, mi a kalap, az mind meg lett idézve. Stub vészjósló hangja egyre félelmetesebb. Közbe-közbe elragadja a hév, vicsorogva pattan fel ültéből, és úgy széjjelugrasztja az egész törvényszéket, hogy egyenkint kell őket a bokrok közül előcsalogatni. Már vagy öt feketében felismerte a kétségtelen tettet, mindegyikükre rábizonyította a bűnösséget, és mindegyiküknek megígérte, hogy a kalap árát levonja a bérükből. (A lefogott bérekből már egész kalaposboltra telik.)

Mindenkit lázban tart a kalap-eset, itt ma nincs nyugalom senki fia számára. Alvásról, pihenésről, olvasásról ma szó sem lehet. Még mi is csak suttogva merünk beszélni, aggodalom ül mindnyájunk arcán. A szakács elfőzi az ételt, az inasom jódot önt a poharamba fogvíz helyett, megáll a vekkeróra, még a madarak is elcsendesednek, de még a nap is felhő mögé bújik - eltört Stub kalapja!

Mikor a cserkészetről hazajöttem, azzal a kérdéssel állítottam be Istvánhoz, hogy "Na, van-e hír?" Természetesen az elefántokat értettem, hiszen a kirongózikat kiküldtük nyomot keresni.

- Igen - feleli István aggodalmas hangon -, alighanem a Szaidi lépett rá. De hogy is lehettem ilyen meggondolatlan! Ki törődik ma elefánttal – mikor eltört a Stub-kalap!

Besötétedés után a sátor előtt olvasok. Istvánt és Stubot várom, akik ritkán szoktak ennyire megkésni. Elmúlik egy félóra, el a másik, anélkül hogy hazajönnének. Nyugalankodni kezdek, annál is inkább, mert tudom, hogy csak a közelben szándékoztak vadászni. Már azon gondolkodom, hogy jellövéseket adok le, amikor távoli kiabálás üti meg a fületem. Annyit ki tudok belőle venni, hogy lámpáért ordítanak. Levetkőztem már, hálóköntösben, papucsban üldögélek a sátor előtt. Tehát gyorsan cipőt, ruhát, lámpát, puskát, kirongózikat, és már szaladunk is. Csakhogy süppedős mocsarak, elefántnyomokkal telelyuggatott útvesztők akadályoznak. Csetlünk-botlunk, hasra esünk, feltápászkodunk, úgy törtetünk a hang irányába. A kiabálás folyton hallatszik.

Eltévedhettek ... Belesüllyedhettek a mocsárba ...

Amikor felismerem Stub hangját, amely folyton azt ismétli Pagázi! P a g á z i! (Hordár!), még jobban megszeppenek. Nyilván baja eshetett valakinek, azért kell a hordár. .. István hangját nem hallom, csak nem ővele történt valami... Sietünk, amennyire a sötétség engedi. Közben torkom szakadtából ordítok, hogy csak kitartás, jövünk már.

Lihegve érkezünk a színhelyre.

Lelőtt kiskudu fekszik előttünk. Körülötte pedig békésen üldögélnek István, Stub meg a többiek. Azért kell a p a g á z i, mert megunták a kudut cipelni. Mődfellett csodálkoznak izgatottságomon. És Stub ezzel békít: "Nem értem hogyan aggódhatott, hiszen tudta, hogy é n itt vagyok."

Még az éjjel útra kelünk. Tizenegy óra. Elvégeztük a pakolást, csak az ágyakat hagytuk elő, még vagy két óra hosszat aludni akarunk. Nagy út áll

előttünk, hiszen még tegnapelőtti táborunkon is jóval túl kell mennünk, csak ott található vízre. Ha éjfél után két órakor indulunk, délután odaérhetünk.

Szerencsés utat!

Ápr. 3-án, Camp Nzumba

Annyi fáradságos menetelést leírtam már, hogy magam is unom, nemhogy azok, akik ezt valamikor elolvassák. Hanem ez a mai, ez rekordút volt, tehát mégis illik, hogy megemlékezzem róla. Tizenöt órát mentünk, jóformán pihenés nélkül. Éjjel kettőtől délután ötig. Tizenöt órás egészségügyi séta az Egyenlítő alatt. Lehet, hogy van aki kevesli. Nekem elég volt.

Gyenge, fátyolos holdvilágban indultunk, és eleinte vagy háromszor is eltévesztettük az útirányt. Unalmas várakozással telt az idő, amíg a kiringózik ismét rátaláltak a helyes "útra", ami persze nem volt egyéb egy-egy régi elefántváltónál.

Mentünk, mentünk.

Ki az éjszakából, bele a hajnalba. Felkelt a nap, felkapaszkodott az ég tetejére, és onnét úgy tűzött, mintha a velőt akarná gerincünkől kiolvasztani. De mi csak mentünk. Mintha már meg sem tudtunk volna állni. Mintha a világ üdvössége forogna kockán.

A vidéket sem néztük, pedig megszépült tegnap óta. Egymáshoz sem szóltunk, nem érdekeltük egymást. Afrika minden varázsa megszűnt. Csak két ólomnehéz lábunkat, tüzesen lüktető fejünket, meg a felettünk lógó, vállunkat meggörnyesztő, kegyetlen napverést éreztük.

Aztán még jó ideig bágyadtán hevertünk az új táborban. Csak lassan oszladozott a ránk nehezedett közöny, lassan húlt le a felforrott agyvelő. Feltápáskodtunk és széjjelnéztünk. Azt is csak most láttuk, milyen szép, vadregényes helyre jutottunk. Magában álló hegy lábánál, fantasztikus nagyságú majomkenyérfa alatt tanyázunk. Olyan vastag a fa törzse, hogy nyolcan sem tudjuk átfogni. Kissé odább, hatalmas, vörösbarna sziklatömb emelkedik, akkora, hogy ferdén előrebukó lapja alatt az egész szafári elfekhetik. Sőt még konyhánk is elfér a természetadta sziklamennyezet árnyékában.

Nagyszerű kilátás nyílik innét, akár a faóriás kényelmesen megmászható koronájából, akár a sziklavár tetejéről. És két kiringózik, kik már tegnapelőtt ide érkeztek, jelentik, hogy tegnap délelőtt innét a fatetőről nézték az elefántokat. Ezen ugyan nem csodálkozunk. Mert azt már régen megszoktuk, hogy ott mindig van elefánt, ahol mi nem vagyunk. Hanem ott is csak addig, amíg oda nem érünk. Aztán már ott sincs.

De hát jó emberek vagyunk, és mindent elhiszünk. Legalább van, amiből újabb reményeket táplálhatunk. El is határozzuk, hogy holnap még itt maradunk. A kiringózik jelentése iránti jóhiszeműségünket lábunk állapota is erősen fokozza. Annyira megsínylették a tegnapi utat, hogy holnap úgysem igen vehetjük hasznukat. Néhány napra való víz is van itt a sziklahasadékban, így hát nyugodtan pihenhetünk.

Elrendeltük, hogy mihelyt hajnalodik, a kiringózik szállják meg a különböző "árbockosarakat": a fatetőt, a sziklavárat meg a hegycsúcsot. Sasszemek kereszttüze alá kerül a környék; elefánt legyen a talpán, aki itt holnap mutatkozni mer.

Ápr. 4-én, Camp Nzumba

Az elefántok ezúttal sem tettek kivételt. Megtudták, hogy ide érkeztünk, és nem jöttek elő. Grant-gazellát, zsiráfcsapatot, sőt még kölykes rinocérosz-tehenet is jeleztek a kilátókon őrködő feketék, csak éppen az elefántokról hallgattak.

Ugyanígy tettek a szétküldött kirongózik is. Mi pedig pihenünk, és ha közbe-közbe felébredünk, egymás sebes lábát kötözgettük.

Minthogy innét már csak egy nap jár a föld K a n z i k o, még két napunk marad vadászatra. Már minden épkézláb feketét kiküldöttünk nyomot keresni. Ma még a legutolsó hordár is a kirongóziknak segít; magas jutalmat ígértünk annak, aki jó hírt hoz az elefántokról.

De most már úgymint reménytelen a helyzet. Ez már csak olyan döglődésszerű kapkodás. Amikor "az orvostudomány már nem segíthet, de csodák még történhetnek". Vagyis legfeljebb még abban bízhatom, hogy a "százfontos agyaru" ide látogat a sátor elé, illedelmesen megvárja, hogy befejezzem a naplórírást, és szépen megkér, hogy szíveskedjem őt oldalba löni.

Most mértem meg a sátrunkat beárnyékoló majomkenyérfa törzsét. Tizenhét méter a kerülete. Stub ötszázévesre becsüli. Unalmas lehet félezer esztendeig a Nzumba-hegy tövében álldogálni ebben a hőségben. Egyetlen társ nélkül. Mert a legközelebbi majomkenyérfa több óra járásnyira esik. Vendége is kevés lehet szegénynek. Legfeljebb néhány kósa keselyű. Azok is csak hálni járnak rá, lepiszkítják a vén fát, azzal itt hagyják. Nincs mindig köszönet az öregségben.

Délutáni pihenésünket vadméhek zavarták meg. Olyan mélyen alszik a kifáradt tábor, hogy a méhraj észrevétlenül férkőzik sátrunkba. Elsőnek Istvánt szúrják meg, aki nyomban elkiáltja a szokásos riadót: Dudu! (bogár). Erre a vészkiáltásra hanyatt-homlok érkeznek a feketék, hogy védelmünkre keljenek. És ilyenkor, amikor méhek a d u d u k (mert a darázs, a hangya, sőt még a skorpió is dudu), első dolgunk, hogy vízzel telt fürdőkádjainkat a sátor bejárata elé állítsuk. A méhek tudniillik szomjasak, és csak e fölötti keserűségükben támadnak. Mihelyt azonban észreveszik a vizet, valamennyien odarajzanak, és miután nagyot ittak, békésen eltávoznak.

Estefelé egymás után érkeznek be a nyomkeresők. Valamennyi ugyanazt jelenti: elefántnak se híre, se hamva.

Vacsora közben folytonosan villámlik, dörög az ég, de az eső még mindig nem tud megeredni. Pedig Stub már egy hét óta jelzi, hogy *The heavy rains will be on top of us in no time.* (A nagy eső egy-kettőre elér minket.) De most már ez is mindegy. A mi elefántjainkat nem zavarja többé az időjárás.

Egy hónap múlva otthon leszünk. Itt maradnék-e még, ha lehetne, vagy akkor is hazamennék, ha nem kellene? Magam sem tudnám most megmondani, örömet hazamegyek, egyelőre elég volt a vadonságból; de azt is tudom, hogy mihelyt otthon leszek, máris visszavágyom ide. Hiszen mindig az kellene, ami nincs. Szerencsére! Mert ami megvan, az szép. De ami még nincs meg, az még sokkal szebb! Amit már elértünk, azt határok közé szorítottuk, arra ráütöttük a végeesség bélyegét, annak lenyírtuk a szárnya hegyét. De amit még nem értünk el, ami még csak gondolat, remény, vágy, eszme, cél, az még a korlátlanság angyalszárnyán repdes, azzal még azt tehetünk, amit akarunk. Azt még kedvünkre öltöztethetjük, cifrázhatjuk, pingálhatjuk ... A beteljesedés azonban elvágja a fantázia útját. Földre kényszeríti azt, ami a végtelenség határtalan méreteit járhatta. Mert a valóság nagyon is rosszul sikerült gyermeke a képzeletnek. Soha Európa olyan szép nem volt, mint Afrikából nézve. És soha Afrika olyan szép nem lesz, mint majd Európából nézve.

Ápr. 5-én, Camp Nzumba

Szegény, szomjas méhek, ismét alkalmatlankodnak sátrunkban. De már nincs, amivel megittassuk őket. Itt is elfogyott a víz. Innét is el kell költözködnünk. De hiszen akármennyi víz lenne, akkor is mennünk kellene. Mert az időnk lejárt.

Egész nap oda voltak a nyomozók. Elnevezésük ezúttal ugyan túlzott, mert nyomozni, bezzeg, nem nyomoztak semmit.

Az elefántvadászatot ezzel befejeztük. Sokat fáradtunk, sokat szomjaztunk, sok szúnyog meghízott rajtunk. A nagy elefánt mégis elmaradt. Pedig hajszálon múlt a siker. Vagyis három-négy centiméteren. Mert ha ennyivel magasabban éri fejét a golyó, akkor elefántom nem megy el, akkor most nem törődnék fáradtsággal, szomjúsággal, szúnyoggal. Akkor most más arca lenne a világnak. Igen, minden azon fordult. Azon a három centiméteren.

Éjfél után útra kelünk. Úgy számítunk, hogy déltájban Kanzikóba érünk. Ott várnak autóink.

Ápr. 6-án, Kitui

Borús az idő, a gyaloglás tűrhető volt. Még délelőtt beértünk K a n z i k ó b a. Jólesett megpillantani öreg szekereinket. Hányszor eszünkbe jutottak, mióta itt hagytuk őket! Különösen olyankor, mikor már a tizedik órát tiportuk.

Kifizettük a helybeli hordárokat meg a kirongózikat. Elbúcsúztunk Mukulától, aki az elefánteset óta nem békült ki velem. Ma sem hiszi el, hogy puszkám agyonütné az elefántot.

Felrakodtunk a kocsikra, és este kilenc órára ide értünk Kituiba. Valami pajtaszerű tető alá állítottuk ágyainkat. István és Stub mindjárt le is feküdtek. Én még felkerestem a kerületi parancsnokot, azzal beszélgettem éjfélig. Töviről hegyire elmeséltem neki az elefánt megsebzését, pontosan leírtam, hol történt, és arra kértem, hogyha netalán mégis megkerülne az elefánt - az agyarak megszerzésében legyen segítségemre.

Mikor a parancsnoktól eljöttem, csepegett az eső, és olyan koromsötét volt, pajtánkra alig tudtarn rátalálni, összevissza hevert alatta az egész szafári; lámpám nem volt, egynéhány szerezcsenre ráléptem, míg a köztük levő fekvőhelyemre akadtam. De alig foglaltam el, megdördült az ég, és megindult a felhőszakadás, így csak itt tud esni. Úgy recsegett a pajta bádogteteje, attól tartottam, beszakad.

Ez ugyan nem történt meg, de nemsokára "átázott" a bádogtető, és vékony vízesekek csurogtak be rajta. Hol a lábamra, hol a fejemre. Egész éjjel hurcolkodtam, mert amint egy-egy védettnek tartott helyen el akartam aludni, máris újabb zuhany szakadt a nyakamba. Csak akkor lett nyugtom, mikor egy sátorponyvát kerítettem, és azzal takaródtam be. Arra aztán bátran csuroghatott. István és Stub még világossal kitanulmányozhatták a pajtatető állapotát, mert ők szárazon maradtak.

Ápr. 7-én,

Reggelre elállt az eső. Bokáig érő tócsákban áll a víz. Elmúlt a nyomasztó hőség. Szinte újjászülettünk a felfrissült, illatos levegőben.

Hanem az út annál gyalázatosabb volt. Súlyosan megrakott autóink minduntalan visszacsúsztak az átázott, síkos lejtőkön; elfaroltak, keresztbe fordultak, megsüllyedtek, kerekük egy helyben pergett, vizük felforrott, egyszóval – azon voltak, hogy el ne unjuk magunkat. Öreg este lett, mire bedöcögtünk Nairoibiba, és a nagyszabású, vadonatúj Avenue Hotel előtt lerakodtunk.

A tiszta vízzel telt fürdőkáddal, kényelmes szobával, fehérén terített ebédlőasztallal, paplanos ágygal, meg a kultúra egyéb vívmányával boldog viszontlátást ünnepelek.

Ápr. 9-én és 10-én, ' Nairobi, The Avenue Hotel

Reggeltől estig dolgozunk. Az ilyen leszerelés sokkal több munkával jár a megindulásnál. És rengeteg kellemetlen meglepetéssel. Mert akármilyen előrelátó a vadász, ha kétszerannyi pénzt hozott is magával, mint amennyit el akart költeni, még akkor sem hozott eleget. A szétfosló, leszámoló szafári híre úgy növeszti a

hitelezőket, mint langyos eső a gombát. Aki Afrikából elutazik, annak azt ajánlom, fizesse ki tartozását egy nap alatt, aztán amilyen gyorsan csak tud, rohanjon az állomásra. De lehetőleg éjjel, nehogy meglássák. És ha bántatlanul sikerült beszállnia, bújjon vonatindulásig az ülés alá. Mert ha észreveszik, annyi számlát hoznak ki utána, hogy még a menetjegyét is pénzzé kell tennie. Ha tehát leszámolt, hordja el magát Nairobiból.

Mert másnapra már újabb hitelezők zúdulnak a nyakába. És ha még egy hétig ott marad, akkor egy hétig fizetheti a "kifelejtett" számlákat. A helybeli hindu kereskedők fő jövedelmüket a leszerelő vadászok jóhiszeműségére és nemtörődömiségére alapítják. És aki nincsen résen, abból az utolsó krajcárt is kisajtolják. Megfogadtam, hogyha még egyszer idekerülök, elutazni - álrühában fogok.

Legtöbb dolgunk pefszé a Safarilandnál van. Ott leltározzuk, válogatjuk szét, pakoltatjuk be trófeáinkat, miután minden egyes darabot névcédulával, dátummal láttunk el. Ott adjuk át bérbe vett tábori felszerelésünket, ott árverezzük el autóinkat (azaz István autóit) meg a fennmaradt élelmiszert. Ott fizetjük ki embereink bérét, ott osztjuk szét közöttük az "emléktárgyakat": sok lyukas cipőt, rongyos inget. A szakácsnak, fegyverhordozóknak, inasoknak, vezetőknek ott állítunk ki részletes, írásbeli bizonyítványt, apróra kidomborítván benne az illető kiválóságait. (Olvasni persze egyikük sem tud. De amint megkapja az írást, már el is tűnik vele, elviszi valamelyik írástudó barátjához. Egy óra múlva visszahozza, és méltatlankodva magyarázza, hogy a bizonyítvány rossz, ez meg amaz kimaradt belőle.) Ott számolunk le a városbeli boltosokkal is. (nagyobb részük indus), a fűszeressel, a fényképésszel, a szabóval, a suszterrel, a patikussal. De hiába számolunk le. Mert másnap újra ott vannak, újabb számlát lebegtetnek. Talán nincs is olyan boltos Nairobiban, akinek ne tartoznánk. Vagyis aki nem állítaná, hogy tartozunk neki.

És amikor estefelé, kimerülten indulunk a szálloda felé, utánunk rohan Szaidi, zokogva tördeli a kezét, kevesli a borraivalót! Hogy a m p i s i többet kapott meg a másik inas is, hogy őt becsapták. Vissza kell mennem igazságot tenni. És mire visszamegyek", már újabb számlát prezentál egy hunyorgatva hajlongó, selyemtaláros indus. Szerencsére csak hat pár cipőfűzőről szól a számla. Sohasem vettünk cipőfűzőt. Még a hazulról hozottak is megvannak. De kifizetem, különben le nem rázom magamról ezt a huncutot.

Álrüha nélkül - soha többé!

Most mértük le István elefántjainak agyarait. Darabonként 28 fontosak. És erre az elefántra mondta annak idején Stub, hogy "jaj de kár, csak 80 fontos"! Azóta fokozatosan könnyebbedtek a fogak, most végre 28 fonton megállapodtak. Ez aztán fogyókúra!

Holnapra még egy búcsúkirándulást tervezünk a Stub-féle területre, öt hónappal ezelőtt ott sütöttük el puskáinkat először, ott fogjuk az utolsó lövést is elsütni. István még zsiráfot akar löni. Idáig mindig halogatta, mert a súlyos zsiráfőr szállítása megnehezítette volna vonulásunkat. Nekem meg egy strucckakas kéne. Talán most már különb a tollúk, mint mikor utoljára ott jártunk.

Ápr. 11-én, Nairobi, The Avenue Hotel

Hajnalban indultunk teherautón. Az éjjel megint nagy eső volt; napközti is sűrű borús volt az ég, ólomszínű felhők gomolyognak rajta.

Az út is gyalázatos volt. Egnéhányszor ki kellett szállnunk, hogy megsüppedt kocsinkat kisegítsük a sárból.

Miután nagy sokára kiértünk, szokás szerint, az oroszlános sűrűségek meghajtásával kezdtük. De ismét üresek voltak.

Nekiláttunk tehát strucckakasom kiválasztásának. Nagyon alaposan akartuk ezt csinálni, hiszen fejenként csak egyetlen strucc lelövését engedi a vadásztörvény.

Öt-hat strucccsapat mutatkozott a végeláthatatlan mezőségen, s mindegyik csapatban néhány vén kakas feketéllett. Kerülgettük, mustrálgattuk őket, de 300 lépésnél közelebb nemigen engedtek; ekkora távolságról pedig nehéz megítélni a tollazat szépségét. Egyik csapatban feltűnő nagy, fekete tollú, rózsaszín combú kakas lépdelt. Stub mindenáron azt akarta velem meglövetni. Szüntelenül ajánlgatta, hogy Thake the big one! Take that old boy, he's the bird with the feathers! *(Azt a nagyot válassza! Azt az öreg fiút! Az ám a szép tollú!).*

Hátha igaza igaza van, gondoltam könnyelműen, és rálöttem a nagy kakasra. Elhibáztam. De utánaküldött második golyómat megkapta ... Jobbra-balra billegett, tántorgott - elvágódott. Mikor odaértünk, szomorúan állapítottuk meg, hogy egészen silány tollú madarat löttem. Ez volt a kétórás válogatás eredménye. Nem is hoztam el belőle egyebet a két szárnyánál. Farkát otthagytam, olyan kopott, mint valami molyrágta seprő.

A délutánt István zsiráfjára szántuk.

Előre bocsátom, hogy a zsiráfot a legszívósabb állatnak tartom. Még talán a bivalynál is szívósabbnak. Minthogy azonban olyan jámbor és tehetetlen az istenadta, könnyű fegyverrel szoktak rá vadászni, holott nehéz elefántpuskát érdemelne.

Mi is a régi hibába estünk. Cordite-fegyvert nem hoztunk, csak könnyű karabélyt. Meg is bántuk. István négyszer oldalba lötte a zsiráfot, utána én is négyszer, - de még ez sem volt elég. Csupán egy-egy fitymáló farklegyintéssel válaszolt a beléje vágódó golyókra. Úgy lődöztük a szerencsétlent, mint valami eldönthetetlen várat. Mikor végre megállt, közelébe szaladtunk és fejbe lőttük. Mint gránát találta templomtorony, úgy omlott össze.

Csúnya látvány volt. Ez nem vadászat. Zsiráfot csak egyet lő életében az ember. Azt is sokallom. Egy tucát golyónk ráment.

Következett a megnyúzás, ami ekkora állatnál hosszan tartó munka. Miután egyik feléről lefejtettük a bőrt, át kellett henteríteni a másik oldalára. De mi csak heten voltunk, a zsiráf bika meg legalábbis 10-12 mázsás! Megmarkoltuk. Stub vezényelte az ütemet (tán még Nairoibiba is behallatszott), úgy erőlködünk, majd belészakadtunk, a zsiráf azonban meg sem mozdult.

Háromszor is neki kellett gyürkőznünk, míg végre sikerült. Átfordult a zsiráf, de olyan váratlanul, hogy már nem értem rá félreugrani, a lábam alája szorult. Most már én kiabáltam, még Stubon is túltettem.

Miközben engem kimentettek, a zsiráf ismét előbbi oldalára billent vissza. Sziszegve ugráltam fél lábon, a feketék pedig a földön gurultak neveltükben.

Meg kellett ismételnünk az erőpróbát. Meg is ismételtük szó szerint, mert újból megkéstem az elugrással, s az átvágódó kétméteres lábak egyike úgy síncsonton talált, hogy végleg megundorodtam a zsiráf vadászattól. Oroszlánok, párducok, bivalyok megkíméltek, és utolsó nap egy döglött zsiráf akar velem kikezdeni! Nem resteltem volna még egy tizenharmadik golyót is belelőni.

Mire a bőrt felpakoltuk, és hazafelé fordultunk, besötétedett. Útközben egy megfeneklett autóval találkoztunk. A kormánykeréknél magányos hölgy ült,, türelmesen várta, hogy valaki majd kihúzza a sárból. A zsiráfon begyakorolt módszerrel feszültünk neki a kocsijának. A módszer bevált.

Ápr. 14-én, Nairobi, The Avenue Hotel

Pakolunk, búcsúzkodunk és - már nem fizetünk. De nem azért, mintha már nem volna kinek, hanem azért, mert már nincs miből.

Holmink persze ismét nem fér a kofferokba. Még egy kofferra van szükség. Kint a város végén valamelyik indus ószeresnél találtam is már megfelelőt.

Mérgeszöldre festett, másod-vagy tudomiséen hányadkézbeli, összevissza pántolt vaskoffer. Muzeális darab. Régiség. Valamelyik múlt századbeli kutatóé lehetett. Csak a zöld festék új rajta. De az aztán annyira új, hogy már az egész szobámat telekente. Mindamellett csinos kis koffer. És nem is drága. Hat shilling. (Azt is a Safariland adta kölcsön.)

István ma kijelentette, hogy megingott anyagi helyzetünket egy zseniális pénzügyi tranzakcióval ismét helyre szilárdítja. Mégpedig – kalapárverést rendez!

Ugyanis valahányszor bejöttünk Nairobibá, István mindig új kalappal, helyesebben kalapokkal cserélte ki a régebbieket, amelyek öt hónap óta szépen felszaporodtak a szálloda raktárában.

Most hát elhatározta, hogy nehéz szívvél bár, de - szükség törvényt bont - megvált a kalapgyűjteménytől. Bérelt egy finom autóbilt, telerakta kalappal, és kihajtott ugyanahhoz az ószereshez, akitől az én zöld kofferom való. Ott tartotta az aukciót. Sikerült is túladnia a kalapokon. De alig hiszem, hogy az autó fuvarja megtérült a bevételből.

Holnap délután itt hagyjuk ezt a vendégszerető várost.

Ápr. 15-én, Nairobi, vasútállomás

Tavaly november óta harmadízben utazunk el innét. Hanem ez a mai, ez bizony sokkal érdektelenebb elutazás a két előzőnél. Mert akkor még nagy urak voltunk. Egész sereg szerecsen várta parancsainkat és annyi volt a "bútorunk", ládánk, hogy a fél vonat megtelt velük.

De immár szélnek eresztettük a szafarit. Nem vagyunk már vadászok. Nincs már rajtunk s h o r t, (*Térd nélküli vászonnadrág.*) sem parafasisak. Hétköznapi, szürke utasok lettünk, sapkás, pantallós, bőrröndöket cipelő vonattöltelék. Stub mellett, akivel Kapiti Plains-ig együtt utazunk, úgy nézünk ki, mint valami eltévedt városi kirándulók.

... És elindul velünk a rázó, zakatoló kis vonat. Nairobi fehér házai távolodnak, eltörpülnek, már csak az Avenue Hotel magas teteje fehérlik, aztán azt is elnyeli a ködpára.

- Kapiti Plains - kiáltja az indus kalauz.

- Well gents - mondja Stub -, here we are. Best of luck to you! And don't be late in coming back. There's still some lion and elephant left for you. (*Hát uraim - itt vagyunk. Jó szerencsét! És siessenek visszajönni. Még van itt néhány oroszlan meg elefánt a maguk számára.*)

Melegen kezet szorítunk. Stub kiszáll.

Amíg csak látjuk, integetünk neki. Egymagában áll a sínek mellett, törött sisakját lengeti (amelynek póruljárása örök rejtély maradt); és még most is kiáltoz valamit.

De hogy mit, azt már nem értjük.

Derék öreg Stub.

Sok naplóírássombá, még több bosszúságombá került. Nem kedveltük egymást. Hanem sok közös élményünknek, jóban-rosszban való osztozásunknak emlékét mégis meg fogom becsülni.

Döcög a vonat.

Odakint csepeg az eső. És békésen legelészik az Athi Plains töméntelen vadja. De már nem célozgatom őket, mint annak idején, érkezésem hajnalán. Már nem találgatom, hogy melyik micsoda. Megismerkedtem velük. Elég volt a lövöldözésből.

Ápr. 16-án, Mombasa kikötője. A Tanganyika fedélzetén

A kikötő sokféle zaját túlüvölti hajónk szirénája. Már másodszer szól. Türelmetlenül cseng a kis hájóharang is, lekergeti a fedélzetre felkíváncsiskodott helybelieket.

Gyomrában megindulnak a gépek, életre keltik a Tanganyikát. Egész testén remegés fut végig. Recseg-ropog a felcsavarodó horgonylánc. A propellerek tajtékosra korbácsolják a vizet, ürességbe mered a felvonóhíd - elszakadtunk a parttól...

Kint járunk már a szabad vízen.

A fedélzet karfájára könyökölve nézem a tűnő földet. Mombasa százados majomkenyérfa apró fekete bogyókká törpülnek, fogpiszkálóvá vékonyodik K i l i n d i n i világítótornya. Csendes a tenger. Óriás V-alakban fut rajta a hajó sodra. Folyton hosszabbodó és mégis változatlan V-alakban.

Nyugszik a nap. Vajon a szárazföld mögé bukik-e még, vagy már a tengerbe fullad? Nem tudom, mert az ég és víz határán még látszik egy vékony, szürke csipkeszegély ...

S most már az is eltűnőben van. A látóhatár csorbája szemlátomást kiköszörülődik ...

Valaki a vállamra üt. Szabadságra utazó katonatiszt ismerősöm:

- Mit bámul arra visszafelé? Talán ottfelejtett valamit? Örüljön, hogy hátat fordíthat annak a csúnya majomországnak! Inkább jöjjön le a bárba. Vacsoráig még kártyázhatunk egyet...

MÉGIS MEGKERÜLT A NAGY ELEFÁNTOM!

Bennszülött vadászok találtak rá, alig egy hónappal elutazásunk után. Az agyarakat az állam lefoglalta, és csak egy évig tartó vesződséges bizonyítgatás után sikerült őket megszerezniem.

Most érkeztek meg, alig néhány nappal ezelőtt. Súlyuk, a nairobi hivatalos mérlegelés szerint 133 1/2, , illetve 134 1/2 angol font, tehát még nagyobbak, mint a naplómban ismételt Colville-féle agyarak. Magyar vadász még nem lőtt ekkora elefántot.

Íme az erre vonatkozó levelek szó szerinti másolata:

1. Stub 1929. augusztus 1-én kelt levelének másolata:

"The Safari I and Ltd. And myself are hoping to get your elephant tusks for you. I have had two letters on the matter. A large elephant has been found dead east of Kimbepo and they want to know from me where we lost the animal and where the animal was hit. I have told them that I think I could recognise the tusks as I had a good view of them at about 5 yards, and when it comes to the push, I will go through and examine the skull and try to get the bullet which is bound to be in the skull. I would like to get you your elephant, not for the value of the ivory, but for the personal value to you as a trophy. I can imagine how you felt when you lost it, so will do my best, even though I have to do the safari through to where the animal was found so as to prove your case."

1a. A fenti levél magyar fordítása:

"Safari Ltd és én azt reméljük, hogy sikerül megszereznünk az Ön elefántjának agyarkait. Már két levelet kaptam ebben az ügyben. Ugyanis egy nagy elefántot találtak kimúlva Kimbepótól keletre, és a Vadászati Hivatal nálam érdeklődött, hogy mi hol vesztettük el az elefántot, és hogy milyen lövés érte. Azt feleltem, hogy rá tudnék ismerni az agyarakra, minthogy akkoriban jól megnéztem őket öt méternyiről. És ha kenyértörésre kerül a dolog, oda fogok utazni, és meg fogom állapítani a lövés helyét, melynek okvetlen a koponyaacsontban kell lennie. Meg akarom szerezni önnek az agyarakat, nem az elefántcsont értéke, hanem a

trófea személyes becse miatt. Tudom, mennyire bánkódott, mikor elvesztettük az elefántot, tehát mindent el fogok követni, hogy az ön jogos igényét bebizonyítsam, még ha odáig el kellene is mennem, ahol az elefántot megtalálták."

2. Stub 1929. szeptember 26-án kelt levelének másolata:

"Just got your welcome letter oi aug the. 26. I saw Col. Whetham of S at ar i 1 ands last tuesday, he told me that the District Commissioner at Ki lui had written in, saying that he was wiling for Mukula (your native tracker) coming in, so expect to hear something definite next week. If there is any dispute about the tusks, I will run down to Kitui with my bus, then safari through to where the elephant was found. From what I gather, the tusks are certainly yours. Of course I have not seen them yet, but hear they are hundredpounders, tusks, anyone would be proud oi, and I am certainly going to do my besi (o get them for you. Safariiland are doing all they can in the matter, but you know what a job it is to try to get a government oliicial to hurry. They are too slow to catch a cold. Anyhow, you can rely on both Safarilands and self will do everything we can lor you, to get the tusks lot you."

2a. A fenti levél magyar fordítása:

"Most vettem augusztus 26-i levelét. Múlt kedden voltam Safariland nál és tárgyaltam Whetham önággal. Megtudtam tőle, hogy a kitui kerületi parancsnok azt írta, hogy Mukulát, a volt nyomozónkat várja; amíg azzal nem beszélt, nem mondhat véleményt a dologról. Ha vita kerekednék az agyarakat illetőleg, leszaladok autómmal K it u i ba, és onnét elgyalogolok oda, ahol az elefántot megtalálták. Az eddig hallottakból kétségtelennek tartom, hogy az ön elefántjának agyarairól Van szó. Még nem láttam őket, de azt hallom, hogy százfontosak, tehát olyan agyarak, amelyekre mindenki büszke lehet. Mindenesetre elkövetek minden tőlem telhetőt, hogy megkaphassa őket, Safariland is azon igyekszik, de hiszen ön is tudja, milyen nehéz az állami hivatalnokokat siettetni. Vég nélkül piszmognak. Csak bízzék bennem és Safariland bán, mindent megteszünk önért."

3. "Safariland Ltd." ugyancsak szeptember 26-án kelt levelének másolata:

"I am looking after jour elephant business, and the position is as follows. We wrote in a claim on your behall to District Commissioner at K i t u i, telling him the position where you wounded the elephant. We did not hear írom him, so sent a reminder. He replied, that he had not yet been able to see Mukula (your tracker), and te other parties ol your safari. That the matter was pending and that he would write us again at a later dale. The Authorities will not give up the tusks unless they are pretty certain that they belong to the person, who claims them. You can rely on us to do our damnest to get them tor you. They say the tusks are big, but do not give us the weight. Stub says, that the locality in which they were found tallies with the place you shot the animal. Hope you received the cable we sent on the 29tb Aug. in reply oi yours: , ,One found still corresponding wether yours . ' ' "

3a. A fenti levél magyar fordítása:

"Utánajártam az ön elefánt-ügyének. A helyzet a következő: Az Ön nevében bejelentettük igényünket akitúi kerületi parancsnoknál, megjelölvén a helyet, ahol Ön az elefántot megsebezte. Miután választ nem kaptunk, még egyszer megsürgettük azt. Azt felelte, hogy mind ez ideig sem Mukulával (az ön nyomozójával), sem a szafári többi tagjaival érintkeznie nem sikerült. Hogy az ügy egyelőre függőben van, és hogy a továbbiakról későbbi időpontban fog értesíteni. A hatóságok mindaddig nem hajlandók az agyarakat kiadni, míg teljes biztonságot nem szereznek arról, hogy az igény jogos. Bizhatik bennünk, hogy az agyarak megszerzésére minden lehető meg fogunk tenni. Ügy halljuk, hogy az agyarak nagyok, de súlyukról még közelebbit nem tudunk. Stub állítja, hogy a hely, ahol az elefántot megtalálták, egyezik azzal, ahol ön azt megsebezte. Remélem, aug. 29-én kelt táviratunkat megkapta, mely így szólt: , ,Egy találatott tudakozódás folyamatban."

4. Stub október 4-én kelt levétenek másolata:

"I was in al S a í r i l a n d yesterday, they have heard nothing further from Kit u i. I would like to go to Kit u i and safari on through, but can't go without permission from Satariland. If you have not heard from S a í r i l and when you receive this, cable them to send me through. By my going through it is practically certain that I will be able to get the tusks for you. They are a valuable trophy and should be bigger than any tusks in Hungary. I don't like to do anything on my own, as Satariland might not like me bumping in too much, and as you know I earn my bread and butter through them, so can't afford trouble with them. But I want you to get the tusks for your African collection."

4a. A fenti levél magyar fordítása:

„Tegnap jártam S a f a r i l a n d nál. Még semmi újabb hírünk nincs Kit u i ből. Legszívesebben magam mennék Kit u í ba, ahonnan tovább szafáriznék, de ezt Satariland engedélye nélkül nem tehetem. Ha jelen soraim kézhezvételéig nem kap hírt Satariland tőle, táviratozzon nekik, hogy küldjenek ki engem. Ha odáig eljuthatnék, biztosra meszem, hogy az agyarakat meg tudnám szerezni. Értékes trófeák, és bizonyára nagyobbak a Magyarországra holott összes agyaraknál. Nem szeretnék Satariland tőle függetlenül eljárni, mert hisz náluk- keresem kenyeremet, s ezért nem akarnék velük összeütközésbe kerülni. Pedig nagyon szeretném az agyarakat az ön gyűjteménye számára megszerezni."

5. "Satariland Ltd." november 2-án kelt levelének másolata:

"Many thanks for your cable, which reads as follows: „Please send Stub Kitui claim tusk.*" We have instructed Sufi and will, in due course, let you know the result."

5a. A fenti levél magyar fordítása:

"Köszönettel vettük táviratát, mely így szólt: „Agyarak megszerzése végett küldjék Stubot Kituiba. " Utasítottuk Stubot, és a továbbiakról értesítést küldtünk."

6. "Satariland Ltd." november 22-én kelt levelének másolata:

"A short history of what we are doing in regard to the tusks, which we are claiming on your behalf. Stub duly went down to Kit u i and saw the District Commissioner. He found that the tusks had been sent to Mombasa with a view to storage there prior to being put up for auction in about 6 months time. We are rather surprised at this, as we had been in communication with the District Commissioner at Kit u i claiming them on your behalf and we now have the assurance of the Game Authorities, that these tusks will not be sold pending enquiry as to whether we can prove that the tusks are yours. This enquiry will be held in Kit u i. Unfortunately Stub has to go on a safari for 3 months in Tanganyika, and we are therefore writing to the Game Department, asking them to delay the enquiry until his return. Stub is confident that he will be able to prove the tusks are yours, but it is a very difficult thing to do, and although we hope for the best we are not quite so optimistic as he is. Rest assured that we shall do everything in our power to obtain proof that these tusks belong to the elephant which you wounded. We understand that they go approximately 130 pounds each side and so they will be a trophy well worth having, as 260 pounds of ivory is not to be which "sneezed at".

6a. A fenti levél magyar fordítása:

"Rövid leírását küldjük annak, hogy az agyarak megszerzése iránt milyen lépéseket tettünk. Stub legottan elutazott Kit u i ba, és beszélt a kerületi parancsnokkal. Megtudta tőle, hogy az agyarakat azzal az utasítással küldték Mombasába, hogy ott hat hónap múlva árverés alá bocsássák. Csodálkozunk ezen, mert a Kit u i kerületi parancsnok arról biztosított bennünket, hogy az agyarakat mindaddig el nem adatja, míg az ön igénylése le nem tárgyalatott. A tárgyalás Kit u i bán lesz megtartva. Sajnos, Stubnak háromhavi szafárra Tanganyika ba kell távoznia. Ezért megkértük a Vadászati Hivatalt, hogy a tárgyalást halassza el az ő visszajöveteléig. Stub erősen bízik abban, hogy bebizonyítja az ő n jogos igényét,

noha ez súlyos feladat lesz; bár mi is bízunk az eredményben, mégsem vagyunk oly optimisták, mint ő. Legyen nyugodt, hogy részünkről mindent elkövetünk, Jiogy célhoz jussunk. Ügy halljuk, hogy az agyarak súlya darabonként 130 font; pedig 260 font elefántcsontért érdemeá fáradozni."

7. Stubné, 1930. január 5-én, távollévő férje nevében irt levelének másolata:

"My husband has every hopes of getting the tusks. He went down to Kitui to identify them, but the District Commissioner had already sent them away, so the Game Warden ordered them to be sent back to Nairobi, and told my husband to go back to Kitui, and on to where the tusks were found and take a photo of the elephants skull, to make certain it was your elephant. But unfortunately the rains came on, and the Kitui road was impassable, and before the rains were over, a telegram came from Tanganyika, asking that my husband be sent down at once to take over a safari for 3 months. But as soon as he gets back, I am sure he will do his very best to get tusks for you. They are certainly very nice ones, and well worth lighting Government for."

7a. A fenti levél magyar fordítása:

"Férjem bizton reményű, hogy az agyarakat megkapja, leutazott K i t u i ba, hogy azonosságukat megállapítsa, azonban a kerületi parancsnok akkorra már elküldte őket. Ezért a Vadászati Hivatal intézkedett, hogy azok N a i r obiba visszaküldessenek, és meghagyta férjemnek, utazzék K i t u i ba, és onnan tovább azon helyre, ahol az elefánt megtaláltatott; fényképezze le a koponyát, bebizonyítandó, hogy ez valóban az ön elefántja volt. Sajnos azonban, időközben megkezdődtek az esőzések, és a k i t u i út járhatatlanná vált. Mielőtt azonban az esőzés megszűnt volna, T a nganyikából távirat érkezett, felszólítván férjemet, hogy háromhavi szafárra utazzék le. De mihelyt visszajön, bizonyára mindent meg fog tenni, hogy az agyarakat megszerezze. Annyi bizonyos, hogy hatalmas agyarak, melyekért érdemes küzdeni."

8. Stub március 31-én kelt levelének másolata:

"The whole country is flooded at present, we can't move anywhere in a car. As soon as rain stops a bit I am going down to try my best to get news of the tusks for you, and get the weight of them. The District Commissioner at Kitui says, they run 134 and 136 pounds and he is doing all he can to help me."

8a. A fenti levél magyar fordítása:

"Az egész környék víz alatt áll, autóval közlekedni lehetetlen. Mihelyt az esőzés eláll, rögtön lemegyek, és az agyarak ügyében minden lehető megkísérlek. Súlyukat is megtudom. A ki túi kerületi parancsnok 134 és 136 fontosoknak mondja őket, és ígéri, hogy mindenben segítségünkre lesz."

9. Stub lánya, atyja nevében, május 4-én kelt levelének másolata:

"Father set out and tried his best to get the tusks. He got within a mile of the place where the elephant skull lay, and was unable to get that far on account of a river. It was impassable to cross by car, so he tried to swim it, but the current was too strong and it washed him right down the river. He waited days for it to go down, but had no luck. He is going down again as soon as those terrible rains stop, and try and get the tusks, so let's hope he has better luck I am sure every letter that you get from Kenya, makes you think of your tusks!"

9a. A fenti levél magyar fordítása:

"Atyám elindult, és azon volt, hogy minden lehető megtegyen. Egy mérföldnyire jutott attól a helytől, ahol a koponya fekszik, ott azonban egy megdagadt folyó útját állta. Megkísérelte átúszni, de a sebes ár elragadta, és átjutni nem bírt. Napokig várta, hogy a folyó lepadjon, de hiába. Mihelyt ezek a rettentő esők megszűnnek, újból le fog utazni, és remélem, hogy akkor több szerencsével fog járni. Elképzelem, hogy valahány levelet kap Kenya ból, mindig eszébe jutnak az agyarak."

10. "Safariland Ltd." július 4-én kelt levelének másolata:

"Stub has now gone down to Ki tui to see the elephant skull and make another attempt to secure the tusks on your behalf. Whether he will be successful or not remains to be seen. As soon as he comes back, which will be in about ten days time, I will write you again."

10a. A fenti levél magyar fordítása:

"Stub az imént leutazott K i t u i ba, az agyarak ügyében. Hogy eredménnyel-e, az majd elvállik. Mihelyt visszaérkezik, ami kb. tíz nap múlva lesz, azonnal tudósítást küldök."

11. "Safariland Ltd." július 16-án kelt levelének másolata:

"From the attached correspondence you will see that we have at last done something more or less definite on the subject of your two elephant tusks. Stub has just come back from K i t u i and is very emphatic that the skull belongs to the elephant which you wounded. You will see from the copy of our letter, that we have definitely claimed the tusks on your behalf. I will keep you informed of any further developments. To the District Commissioner at K i t u i, we wrote as follows: Dear Sir, Reference our previous correspondence on the subject of two elephant tusks brought in to you by a native and claimed by us as belonging to Count Széchenyi: We now attach a report from Mr. Stub, he having examined the skull of the elephant in your presence. On Mr. Stub's report, and as Agents for Count Széchenyi we now claim the tusks as his property. If there is any doubt as to the identification of this elephant, we shall be glad if you will cause the skull to be sent to the Game Department, Nairobi, for further investigation. In the meantime we have the Game Department's assurance, that the tusks in question will not be sold until final decision of Ownership has been settled. Mr. Stub's report given to us runs as follows: Dear Sirs, Acting under instructions from you, I proceeded to K i t u i and inspected the skull of the claimed elephant in the presence of the District Commissioner, and the tracker Mukula who was present when the elephant was wounded. I have always declared that this elephant was wounded by a low, but rising frontal shot, this is clearly indicated in the skull which we examined at Kitui. The indications of the shot-hole, together with:

a) The vicinity in which the elephant was wounded and found;

b) The time the elephant was discovered;

c) The fact, that we were the only sairi in the District;

d) The size of the tusks, clearly seen by me from a distance of 5 yards at the time the elephant was shot at, convince me without any doubt whatsoever that the skull belonged to the elephant which was wounded by Count Széchenyi when I was acting as White Hunter to him."

11a. A fenti levél magyar fordítása:

"A mellékelt levelezésből látni fogja, hogy az agyarak ügyében végre döntő lépést tehetünk. Stub most érkezett vissza K i t u i ből, és meggyőződött róla, hogy az agyarak valóban az ön által megsebzett elefánt agyarái. Amint a mellékelt levélmásolatok mutatják, most már határozottan követeljük az agyarak kiadatását. A további fejleményekről értesíteni fogom. A k i t u i kerületi parancsnoknak a következőket írtuk: Kedves Uram, Hivatkozással azon levélváltásra, melyet a bennszülöttek által talált és Széchenyi gróf által megsebzett elefánt agyarái ügyében folytattunk, tudatom a következőket: Mellékelem Stub úr írásbeli jelentését azon vizsgálatról, amely az elefánt koponyáján, az Ön jelenlétében ejtett meg. Stub úr jelentése alapján és mint Széchenyi gróf megbízottjai, ezennel hivatalosan bejelentjük igényünket az agyarakra. Ha netalán még további kételyek merülnének fel ezen elefánt azonosságának megállapítása körül, úgy szíveskedjék elrendelni, hogy a koponya mielőbb a nairobi Vadászati Hivatalba beszállíttassék, további vizsgálat céljából. A Vadászati Hivatal biztosít bennünket arról, hogy az agyarakat mindaddig nem bocsátja áruba, amíg azoknak tulajdonjoga kétségtelenül el nem döntött. Stub úr hozzánk benyújtott írásbeli jelentése így

szól: Kedves Uraim, Az önöktől vett utasítás értelmében elutaztam K i t u i b a, ahol a kerületi parancsnokkal együtt megvizsgáltuk a kérdéses elefánt koponyát. Jelen volt a vizsgálatnál Mukula, a bennszülött nyomozó is, aki annak idején végignézte az elefánt megsebzését. Én már annak idején kijelentettem, hogy az elefánt kissé alacsony, de felfelé hatoló homloklövést kapott, ami világosan kitűnik a K i t u i b á n megvizsgált koponyán. A golyó által ütött lyuk, nemkülönben:

- a) A megsebzés és feltalálás pontjának közelsége; " "
- b) Az időpont, amelyben az elefánt megtaláltatott;
- c) Azon tény, hogy rajtunk kívül más szafári nem járt a kerületben;
- d) Az agyarak formája, amelyről annak idején öt méter távolságról meggyőződhettem, minden kétséget kizáróan bizonyítják, hogy ez azon elefánt koponyája, amelyet Széchenyi gróf sebesített még, az éú jelenlétemben."

12. Stub július 17-én kelt levelének másolata:

"/ suppose you will have heard from S a f a r i l and before you receive this, as they said they were writing and sending you a copy of my report to them on the elephant skull which I examined last Sunday together with the D.C. of Kitu i. I told you at the time that the bullet went to low, it went just under the brainpan, the skull proves my words. Well, I have had a hard job doing what I have lor you, and now S a t a r i l and have to finish off the good work, which they started the day I gave them my report. I hope you will have the largest pair of tusks shot by any spoilsman of Hungary, as they go 272 pounds tor the pair. The trip I did in May was the hardest go I ever had "• by car, íí was raining the whole time, 1 had to be pulled through small rivers by boys on live occasions as the water went right through the car and flooded my carburator. I never did more than 30 miles a day, and on two days I ran through water hardly ever seeing the road lor over forty miles. I had to do the trip at the time or lose all chance of getting the tusks. And alter all my trouble I could not cross the T i b a river, so paid boys to letch skull up to Ki t ú i as soon as river was low enough to cross. Now if there is any further-dispute in the matter, the skull will be brought to Nairobi. The bullet-hole is nicely between the tuskr, so that they are not damaged in any way. You can tell your chums, there are good elephant to be had this year, it they want to come out. And mind, now put them on to me as Hunter, as I don't think there is another hunter in the country who would have done lor you what 1 have done, and I would do the same for anyone else that had been out with me."

12a. A fenti levél magyar fordítása:

"Sejtem, hogy már jelen soraim kézhezvétele előtt megkapta Safariland levelét, mert ígérték, hogy elküldik önnek azon jelentésemnek másolatát, amelyet a múlt vasárnap, a kerületi parancsnok jelenlétében megejtett vizsgálatról kiállítottam. Én már annak idején megmondtam, hogy a lövés kissé alacsony volt, hogy közvetetlen az agy alatt csúszhatott el. A koponyacsont bebizonyította szavaim igazságát. Kemény munkát végeztem önért, és most Safaril a n d on a sor, hogy befejezésre juttassa az általam megindított folyamatot. Remélem, hogy Magyarországon ön lesz a legnagyobb elefántagyarpár büszke tulajdonosa, minthogy a két agyar súlya összesen 272 font. A májusban megtett autóútnál viszontagságosabb és megerőltetőbb utazást világéletemben nem tettem. Folyton szakadt az eső, ötször úgy kellett magamat áthúzatnom a megáradt Bolyokon, a víz átjárta az egész gépemet, és elárasztotta a karburátort is. Naponta sosem tudtam 30 mérföldnél többet megtenni, és két napig olyan vízben utaztam, hogy az utat jóformán sosem láttam. De választanom kellett: Vagy megteszem az utat, vagy lemondok az agyarakról. És mindezen viszontagság után, utamat állta a megáradt T i b a folyó. Embereket kellett felfogadnom, akiknek megparancsoltam, hogy mihelyt a folyón át tudnak kelni, azonnal szállítsák be a koponyát K i t u i b a. Ha még további kételyek is felmerülnének, a koponyát beszállítatom Nairobi ba. A lövés helye világosan meglátszik. Pontosan a két agyartő között érte a koponyát,

anélkül hogy bármelyik agyar megsérült volna. Megmondhatja a barátainak, hogy van ám még egykét nagy elefánt errefelé, ha tehát kedvük van rá, csak jöjjenek. De aztán hozzám küldje őket, mert nem hiszem, hogy akadna még egy vadász az országban, aki megtette volna önnek azt, amit én megtettem. És én ugyanezt megtenném bárkinek, aki valaha énvelem vadászott."

13. "Safariland Ltd." augusztus 16-án kelt sürgönyének másolata:

„Tusks secured wei£ht twohundredsixtyseven pounds."

13a. A fenti sürgöny magyar fordítása:

„Agyarakat megkaptuk súlyuk kettőszázhatvanhét font."

Az olvasó, akinek kellő türelme, főképp pedig elég erős pápaszeme volt ahhoz, hogy még ezt az aprón szedett levelezést is végigolvassa - most rosszallólag rázza bozontos üstökét:

- Hogy lehet az - fortyan fel igazságszerető kebléből a méltó felháborodás -, hogy lehet az, hogy két vastag kötetten át szüntelenül bántják Stubot? Ezt a kitűnő, önfeláldozó, aranyzívű Stubot, aki nem törődve fáradsággal, nélkülözéssel, sem autójának, sem pedig önmagának épségben maradásával, úgyszólván életének kockáztatása árán verekszi ki a nagy elefánt agyarait! Csupa húségből és ragaszkodásból.

Hogy lehet ez? Így méltatlankodik az olvasó.

Pedig nincs igaza. Megnyugtathatom, hogy az agyarak megszerzésének bizonyára fáradságos küzdelmében Stubot nemcsak az irántam való ragaszkodás vezette. Az önzetlenségnek ez a foka nemigen virágzik az afrikai "fehérvadászok" társaságában. Az "agyarmentő szafári" számláját, melyet Stub utólag hozzám juttatott, csakis iránta való kíméletből nem közlöm.

Az olvasó elégedjék meg azzal, hogy a nagy agyarpár hosszú kálváriája Stub számára kitűnő befektetésnek bizonyult. Nemcsak anyagilag, hanem reklám szempontjából is. Még a nairobi Friss-újság is közzéközzölte az esetet.

Szegény öreg elefánt!

Mennyivel okosabban tette volna, ha mindjárt ott helyben összeesik. Saját magának sok szenvedést, Stubnak sok veszélyt, nekem pedig sok keserűséget, és még több aprópénzt megtakarított volna!

UTAZÁSUNK ALATT ELEJTETT VADAK FELSOROLÁSA:

A vad neve	Károlyi	Széchenyi
Afrikai elefánt	1	1
Fekete orrszarvú	2	2
Víziló	1	-
Kafferbivaly	6	10
Oroszlán	1	5
Párduc	1	3
Gepárd	1	1
Jávorantilop	3	2
Cook-féle tehéantilop	4	7
Topi-antilop	9	8
Kék-gnú	1	5
Fehér szakállas gnú	5	7
Vízibak vagy Defassa	6	4
Hegyi-reedbuck	3	3
Ward-féle Bohor-reedbuck	2	2
Impalla	8	7
Thompson-gazella	19	11

Grant-gazella	6	9
Peters-gazella	-	4
Zsiráf-gazella	1	1
Bojtos-fülű orz	3	6
Bushbuck	1	3
Kiskudu	3	2
Vörös duiker	2	-
Kirk-féle dikdik	2	6
Steenbok	2	2
Klipspringer	2	6
Zsiráf	1	-
Zebra	6	25
Varacskos disznó	12	8
Foltos hiéna	5	4
Krokodilus	1	-
Méhészborz	-	1
Strucc	1	1
Összesen:	121	156

UTÓSZÓ

Emlékszem, olyan alig-gimnazista kölyök lehettem, mikor egyszer a kaposvári galamblovó versenyre Széchenyi Zsigmond is lejött. Valahol a marhavásártéren tartották a versenyt, a helyszínből másra nem is nagyon emlékszem, csak a galambok kis csapdakalitkáira, s a nézők összetákolt padjaira, ahol én is ültem, és nyeldeső nagy izgalommal vártam, hogy sor kerüljön Széchenyi Zsigmondra, az "oroszlánvadászra", mert neki előttem ez volt a nagy rangja. Talán bejelentették, talán a szomszédok mondták, hogy ez ő: kijött a lőhelyre egy erős csontú, magas férfi, elég kemény arcú, busa, fekete őszemöldökkel, amelyet emberen azóta se láttam. Szólt, hogy készen van, messziről dróttal kinyitottak egy kalitkát, de a galamb nem akart felrepülni. Mintha megérezte volna a veszedelmet. Nem repült fel a következő sem. Széchenyi ideges volt, zordan mondott valamit, kicsit megrémültem, jaj, mi lesz itt. De aztán eltűnt ez a villanó kisgyerek-rettenet, mert végre felrepültek a galambok, és megszólalt a puská. Nem tudom már, hogyan végződött a verseny (ha jól emlékszem, Széchenyi Zsigmond nyerte meg), bennem csak az a döbbsent felfedezés maradt meg, hogy néha Széchenyi is hibázhat. Egy oroszlánvadász.

Az oroszlánvadász-álmok azután odatemetődtek a gyerekkor többi álmához, s az a Széchenyi Zsigmond, aki ma bejön a kiadóba, kicsit testesebben, immár ősz nagy szemöldökkel, az író Széchenyi már s nem az oroszlánvadász: a C s u i, a N a h a r lebilincselő naplóírója, a K é t k e c s k e kitűnő novellistája. Régi könyvei egyremásra jelentek meg: afrikai beszámolója, a C s u i, az Afrikai tábornokok, melynek novellaszerű emlékei hat Afrika-út élményéből szakadtak ki; az indiai utazás könyve, a N a h a r s egy tudósítás a hatalmas kodiakmedvék, az óriás jávorszarvas, a fehér kecske "magas északjáról", az Alaszkában vadásztam. Régi könyvek ezek, a legújabb is húsz évvel ezelőtt íródott. Azt is mondhatnánk, egy letűnt vagy letűnő világ emlékei. Mert az, ahová a könyvek elvisznek bennünket, vissza az időben és térben, lassan vagy gyorsan megváltozik. Megváltoztak azóta országok és népek, s megváltozott a természet is: az emberi fejlődés elfoglalja az oroszlánok és zebrák síkságait, felhőkarcolókat és farmokat telepít rájuk, s a nagyvadak háborítatlan nyugalmaikat lassan már csak a rezervátumokban, védett Nemzeti Parkokban találják meg. Így menekülhetnek meg a tengeri vidra, a bizon, az óriás manafi sorsától: a teljes, vagy majdnem teljes kipusztulástól. Mégis, e Széchenyi-könyvek világa ma is olyan eleven és magával ragadó, mintha most íródott volna. A téma romantikája nem kopott meg, a távoli tájak élénk színei nem

halványodtak el, s nem lett halkabb a szívdobogás sem, amikor az a régi leterített oroszlán kilép vagy elefánt elének magasodik a könyv lapjairól. A téma romantikáját életben tartotta az írás, az a pontos, szinte tudósian lelkiismeretes, mégis könnyed, villanó hangulatsugárzó és hangulatváltó beszámoló s a tárgy ismerete és szeretete.

Könyveit olvasva úgy tűnik, mintha szándéktalanul s önmaga által észre sem véve vált volna íróvá, egy sajátos műfaj legrangosabb művelőjévé. Mintha nem is akart volna mást, csak pontosan és élvezetesen leírni azt, amit látott és átélt. De - s ez is úgy tűnik: önfudatlanul, vagy legalábbis elsőbbsen nem írói ambícióvai - ehhez a szerény vállalkozáshoz nem szerény eszközöket és erényeket használt fel:

Dunántúli nyelvi ízeit, a pontos megfigyeléseket és nem utolsósorban minden prózaíró szükségszerű erényét, az akaraterőt. Egy útinapló - és ilyen szempontból útleírások e vadásznaplók is - nem elemezhető úgy, mint a regények: szerkezetét megszabja az idő, témáját a látott és átélt dolgok. Legfőbb követelménye, hogy pontos, megbízható és érdekes legyen. Széchenyi írásaiban ehhez a három fő erényhez a már említettekén kívül csatlakozik - ezt kellett volna talán elsőnek említeni - az útleíró sajátos felelősségérzete, hogy olvasójával ne csak a vadászat szívdobogató vagy balsikerű kalandjaira kísértesse el magát, hanem könnyedén, szinte játékosan hasznos tudnivalókat is közöljön vele állatokról, emberekről, tájakról, hogy felébressze és oltsa a távoli tájak utáni sóvárgásunkat. Az írói mondanivaló a magánember szenvedélyéből és örömeiből táplálkozik. És hogy egy szenvedély hogy magasodik munkává egy emberben, arról hadd valljon Széchenyi Zsigmond levélrészlete:

"A természetért való rajongás, s az ezzel oly szorosán kapcsolatos gyűjtési és vadászszünet, igen korán kiütött rajtam, és némi túlzással azt mondhatnám, hogy - noha a felismerhetetlenségig megváltozott formában - mindmáig életem elsőrendű értelme, szenvedélye és - szerencsémre - munkája is maradt. Most pl. évek óta egy négynyelvű vadászati bibliográfia összeállításán dolgozom, melyet, ha egyszer tető alá hozhatnék, ezzel a nagyképű címmel látnék el: ötszáz év vadászati irodalma. Alapjában véve ez is vadászat. Mert ma ugyanúgy tudok örülni egy-egy új könyvcímnek, eddig elég ismeretlen adatnak, mint annak idején Afrikában egy még soha nem látott gazellának, madárnak, pillangónak. S hogy eme lelkesedésem nem új keletű, azzal bizonyítom, hogy első verebemet ötéves, első nyulamát hétéves koromban zsákmányoltam-, s hogy tízéves koromban már természettudományi múzeumigazgató voltam. Néhai otthonom kertjének félreeső bozótjában rogyadozott egy régen kimustrált, egykori fürdőbódé. Ez lett a múzeumépület. És használatba vétele után nemsokára bővíteni kellett, lepke-, madártojás- és növénygyűjteményes dobozzal. Mondanom sem kell, hogy minden madár nyakán, minden bogár gombostűjén -magyar-latin felírás díszlett, s noha a számtanórán vajmi ritkán arattam sikert, a természetrajzórán rendszerint sikerült magam rehabilitálni.

Első írói szárnypróbálgatásaim ugyancsak régiek. Már a IV. Gimnáziumból megkockáztattam, egy-egy nagy titokban és sok izgalom árán összetákolt »tárcát« az akkori vadászújságnak. De szigorúan álnév alatt, hátha elhiszik, hogy nem gyerek írta!"

Ez a gyerekkori emlék most formálódik könyvvé, beszámolóvá egy másik, még sokkal mélyebbre tűnt világról, egy vadász emlékiratává. És jó volna, ha egyszer írássá kerekedne az az élmény is, amelyet Széchenyi Zsigmond 1960-ban élt át, amikor a magyar állam kiküldötte gyűjtőexpedíció tagjaként találkozott régi vadászatainak színhelyén a "megváltozott Afrikával",

Szász Imre